

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

Альсадун Мунтасір Асаад Джассім

УДК 371.315.7 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ІРАКУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

М. А. Альсадун

Науковий керівник:

Штефан Людмила Володимирівна,
доктор педагогічних наук, професор

Харків 2020

АНОТАЦІЯ

Альсадун М. А. Формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2020.

Дисертацію присвячено проблемі підвищення рівня сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

На підставі аналізу наукових джерел встановлено, що сучасні реалії передбачають принципові зміни у професійній діяльності журналістів, оскільки за нових умов вона реалізується в медійному просторі. Така ситуація спричиняє активне реформування вищої журналістської освіти на компетентнісних засадах. Для Республіки Ірак цей процес є особливо актуальним, оскільки, від компетентності журналістів залежить інформованість та злагода в країні, яка перебуває у стані активного або перманентного конфлікту.

На основі вивчення нормативних документів у галузі професійної підготовки майбутніх журналістів, наукових праць провідних учених із цієї проблеми підтверджено, що домінування інформаційної парадигми розвитку суспільства спричиняє активне реформування вищої журналістської освіти у напрямі цілеспрямованого, системного формування у них соціально-інформаційної компетентності.

На підставі аналізу наукової літератури визначено суть соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів як особистісного інтегративного утворення, що характеризує їхню здатність організовувати взаємодію з соціумом на основі інформаційних технологій у медійному просторі з дотриманням етико-правових норм.

Визначено структуру досліджуваної компетентності, до якої включено

мотиваційний, знаннявий, процесуальний та особистісний компоненти. При цьому: *мотиваційний компонент* засвідчує розуміння соціально-інформаційної компетентності як професійної цінності, заснованої на інтересі до неї як підґрунті якісного розв'язання професійних завдань; *знаннявий компонент* створює когнітивну основу реалізації цієї компетентності через наявність необхідних знань з інформаційно-комунікаційної термінології, створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій з урахуванням етико-правових основ представлення інформації на їх платформі; *процесуальний компонент* зумовлює вміння щодо оброблення інформаційного контенту, створення і розміщення медіапродуктів в інформаційному просторі з урахуванням етико-правових норм; *особистісний компонент* забезпечує сформованість необхідних професійних якостей для реалізації досліджуваної компетентності на рівні сучасних вимог.

Проведений аналіз професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку показав, що умови для формування у них соціально-інформаційної компетентності є недостатніми. Водночас аналіз стратегій розвитку цих закладів (Анбарський, Багдадський, Джиханський, Тикритський університети), виявив, що пріоритетним завданням їх діяльності в контексті проведеного дослідження є формування покоління медіапрофесіоналів, озброєних ідеями й теоретичною та практичною інформацією для забезпечення медіасектора.

Для розв'язання цього завдання проведено теоретичне обґрунтування та розроблення технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку, яка побудована на основі активізації освітньої діяльності студентів в умовах авторського динамічного освітнього сайту.

Поглиблений аналіз першоджерел дозволив визначити етапи технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку. Так, підготовчо-цільовий етап технології включає мету її реалізації, методологічні підходи (системний, особистісно-діяльнісний,

компетентнісний, інтеграційний); принципи реалізації технології: загальнопедагогічні (науковості, системності, зв'язку теорії та практики, активності) та специфічні (збагачення змісту професійної підготовки, творчої самореалізації майбутніх журналістів), її функції (мотиваційно-спонукальна, ціннісно-орієнтовна, технологічна, інтегровальна, контрольно-коригувальна). Змістово-формульвальний етап технології спрямований на формування структурних компонентів соціально-інформаційної компетентності. Діагностично-коригувальний етап технології має за мету з'ясування якісних змін у сформованості у майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності та проведення на цій підставі (у разі необхідності) коригувальних заходів у розробленій технології.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

вперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку, засновану на системному, компетентнісному, особистісно-діяльнісному та інтеграційному підходах і реалізовану за таких організаційно-педагогічних умов, як створення освітнього середовища на основі медіапродуктів та стимулювання самостійної роботи студентів у цьому середовищі, що дозволяє позитивно вплинути на якість професійної підготовки фахівців;

уточнено:

- суть соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів як особистісного інтегративного утворення, що характеризує їхню здатність організовувати взаємодію з соціумом на основі інформаційних технологій у медійному просторі з дотриманням етико-правових норм;

- структуру авторського динамічного освітнього сайту для формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів як інформаційно-педагогічного конструкту, що складається з динамічних вебсторінок, зміст яких створює необхідні умови для формування компонентів цієї компетентності під час освітньої діяльності;

- зміст критеріїв через конкретизацію показників сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів: мотиваційно-ціннісного (розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; інтерес до опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій); когнітивного (знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій; знання щодо створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій; знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій); діяльнісного (уміння шукати, опрацьовувати й аналізувати інформацію; уміння створювати медіапродукти і розміщувати їх у мережі Інтернет; уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій); особистісного (здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, активність, толерантність);

подальшого розвитку набули засоби формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, розвиток полягає у створенні соціально-інформаційного комплексу (віртуальні інтерв'ю, мультимедійний супровід авторських творів, журналістський блог, медіапроект).

Дієвість запропонованої технології доведена її експериментальною апробацією. Так, загальний рівень сформованості досліджуваної компетентності у майбутніх журналістів експериментальної групи здебільшого перебуває на високому й середньому рівнях (38 % й 42 % відповідно), у той час, як кількість майбутніх журналістів контрольної групи, для яких є характерним високий рівень, становить лише 19,2 %, середній рівень – 38,5 %. Низький рівень розвитку досліджуваного феномену зафіксовано у 20 % майбутніх журналістів експериментальної групи й 42,3 % – контрольної. Вірогідність позитивних результатів експериментальної роботи визначена засобами математичної статистики із використанням критерію Пірсона.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в упровадженні технології формування соціально-інформаційної компетентності у професійну підготовку майбутніх журналістів Іраку, створенні факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів», авторського динамічного освітнього сайту для організації освітньої діяльності студентів, електронного посібника англійською мовою «Базові компетентності журналістів».

Теоретичні положення та практичні результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх журналістів та у системі підвищення кваліфікації фахівців журналістської галузі.

Ключові слова: соціально-інформаційна компетентність, майбутній журналіст, технологія, професійна підготовка, заклад вищої освіти, авторський динамічний освітній сайт, етапи.

SUMMARY

Alsadun M. A. Formation of Social-Informational Competence of Future Journalists in Higher Educational Institutions in Iraq. – Qualifying scientific paper, manuscript copyright.

The thesis for scientific degree of candidate of pedagogical sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Training. – Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, 2020.

The thesis is dedicated to the problem of increasing the level of development of future journalists' social-informational competence in higher educational institutions in Iraq.

Based on the analysis of the scientific sources, it has been found that modern realities involve fundamental changes in journalists' professional activity, as under new conditions it is implemented in media space. Such situation causes active reforms in higher journalism education on a competency basis. This process is particularly relevant for Republic of Iraq, as journalists' competence influences

awareness and harmony in the country which is in a state of active or permanent conflict.

On the basis of study of regulatory documents in the sphere of future journalists' professional training and leading scholars' scientific works in the studied problem, it has been confirmed that dominance of the information paradigm of society development causes active reforms in higher journalism education towards a purposeful, system formation of journalists' social-informational competence.

Based on the analysis of scientific sources, the essence of future journalists' social-informational competence has been defined. It is personal integrative formation that characterizes future journalists' ability to organize interaction with the society on the basis of information technologies in media space in compliance with ethical and legal norms. The structure of the studied competence has been determined. It includes motivational, cognitive, procedural and personal components. The motivational component indicates the understanding of social-informational competence as a professional value, which is based on interest in it as a foundation for qualitative solving professional tasks. The cognitive component creates cognitive basis of implementation of this competency due to the availability of necessary knowledge of information and communication terminology, creation of media products on the ethical and legal basis of presenting information on their platform. The procedural component determines the ability of processing information content, creation and placement of media products in the informational space, taking into consideration the ethical and legal norms. The personal component provides the formation of the necessary professional qualities for implementation of the studied competence at the level of modern requirements.

The conducted analysis of future journalists' professional training in higher educational institutions in Iraq has shown that the conditions for formation of social-informational competence in them are insufficient. At the same time, the analysis of development strategies of these institutions (University of Anbar, University of Baghdad, Cihan University and Tikrit University) has revealed that the formation of a generation of media-professionals who have ideas, theoretical and practical information for providing the media sector is the priority tasks of the activities of these institutions in the context of the

conducted research.

In order to solve this task, the technology of formation of future journalists' social-informational competence in higher educational institutions in Iraq has been theoretically substantiated and developed. It is based on activation of students' educational activity in the conditions of author's dynamic educational website.

In-depth analysis of primary sources has allowed to determine the stages of the technology of formation of future journalists' social-informational competence in higher educational institutions in Iraq. The preparatory-target stage of the technology includes the aim of implementation of it, methodological approaches (system, personal-activity, competence and integration approaches), principles of implementation of the technology, namely: general pedagogical principles (the principles of scientificity, system, connection of theory and practice, activity) and specific principles (the principles of enrichment of the content of professional training, future journalists' creative self-realization), functions of the technology (motivational-incentive, value-oriented, technological, integral and control-corrective functions). The content-forming stage of the technology is aimed at formation of the structural components of social-informational competence. The diagnostic-corrective stage of the technology focuses on determining the qualitative changes in development of future journalists' social-informational competence and carrying out the corrective actions in the developed technology on this basis (in case of need).

The scientific novelty of the research is that *for the first time* the technology of formation of future journalists' social-informational technology in higher educational institutions in Iraq has been theoretically substantiated, developed and experimentally verified. This technology is based on system, competence, personal-activity and integration approaches and implemented under such organizational and pedagogical conditions as creation of educational environment on the basis of media products and stimulation of students' independent work in this environment, which provides an opportunity to have positive influence on the quality of specialists' professional training;

Some ideas have been *specified*. They are:

- the essence of future journalists' social-informational competence as personal integrative formation that characterizes their ability to organize interaction with consumers of information created in compliance with the ethical and legal norms and implemented on the basis of media products;

- the structure of author's dynamic educational website for formation of future journalists' social-informational competence as information-pedagogical construct that consists of dynamic web pages, the content of which creates necessary conditions for formation of the components of this competence in their educational activities;

- the content of criteria and indicators of development of future journalists' social-informational competence, namely: motivational-value, cognitive, activity and personal. The motivational-value criterion includes such indicators as understanding of social-informational competence as the leading professional value, interest in mastering and using the information and communication technologies. The cognitive criterion includes such indicators as knowledge of terminological basis of information technologies and telecommunications, knowledge of creation of own media products, knowledge of social opportunities and ethical and legal framework of use of information and communication technologies. The activity criterion includes such indicators as ability to search, process and analyse information, ability to create own media products and place them on the Internet, ability to interact with society taking into account the ethical and legal framework of use of information and communication technologies. The personal criterion includes such indicators as activity, tolerance and ability to self-analyze future professional activities.

The means of formation of future journalists' social-informational competence have gained *further development*. They include development of social-informational complex (virtual interviews, multimedia support of author's works, journalistic blog, media project).

The effectiveness of the proposed technology has been proven by its experimental testing. For example, the general level of development of the studied competence in future journalists of the experimental group is mostly at high and

medium levels (38 % and 43 % respectively), while in the control group the quantity of future journalists who have high level is only 19.2 % and the quantity of future journalists with medium level is 38.5 %. As for the low level of the studied competence, 20 % of future journalists of the experimental group and 42.3 % of future journalists of the control group have it. The reliability of the obtained positive results of the experimental work has been ensured by means of mathematical statistics using the Pearson criterion.

The practical significance of obtained results is that the author has developed the optional special course "Social-Informational Activity of Journalists", author's dynamic educational website for organization of students' educational activity while studying it and electronic manual "Journalists' Basic Competencies" in English.

The theoretical statements and practical results of the research can be used in the process of future journalists' professional training and in the system of advanced training of specialists in the sphere of journalism.

Key words: social-informational competence, future journalist, technology, professional training, higher educational institution, author's dynamic educational website, stages.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

1. Альсадун М. А. Информационная культура журналиста. *The unity of science*. 2017. December 2016–January. С. 17–19.
2. Альсадун М. А. Типологічне дослідження становлення іракської журналістики в історичному аспекті. *The unity of science*. 2018. April. С. 114–116.
3. Альсадун М. А. Соціально-інформаційна компетентність журналіста. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, Харків. гум.-пед. акад., 2019. Вип. 44. С. 6–13.

4. Альсадун М. А. Сайт як сучасний засіб формування професіоналізму фахівця. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків : УПА, 2018. Вип. 59. С. 41–46.

5. Альсадун М. А. Управління формуванням соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку на основі діагностичних засобів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2019. Вип. 7 (13). URL : <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/117>.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Альсадун М. А. Информационная культура как необходимый компонент профессиональной деятельности журналиста. *Modern scientific achievements: experience exchange: proceedings of III International scientific conference* (Morrisville, Feb 26, 2017). Morrisville : Lulu Press, 2017. P. 147–149.

7. Альсадун М. А. Проблемы профессионального образования будущих журналистов в странах арабского региона. *Mind Technologies: Science : International scientific-practical congress* (Geneva, the 31 th of March, 2017). Geneva, 2017. P. 16–19.

8. Альсадун М. А. Соціально-інформаційна компетентність як базова основа професійної діяльності спеціаліста журналістської сфери. *Матеріали LI наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* (м. Харків, 2018 р.). Харків : УПА, 2018. С. 7.

9. Альсадун М. А. Информационная культура как вектор устойчивого развития социально-экономических систем. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: матер. X Ювілейної Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 18–19 квітня 2018 р.). Харків : ХНУБА, 2018. Ч. 1. С. 5.

10. Альсадун М. А. Структура соціально-інформаційної компетентності майбутнього журналіста. *Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті: матер. Міжнар. наук.-метод. конф.* (м. Харків, 11–12 квітня 2019 р.). Харків: ФОП Бровін О.В., 2019. С. 12–14.

11. Альсадун М. А. Організація самостійної роботи майбутніх журналістів Іраку на основі педагогічного сайту. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя*: зб. матер. I Міжнар. наук.-практ. WEB-форуму (Київ - Харків, 26–28 березня 2019 р.). Кропивницький : Вид-во Льотної академії Національного авіаційного університету. Вип. 1. 2019. С. 203–204.

12. Альсадун М. А. Критеріальна база сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку. *Матеріали ЛП наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* (м. Харків, 2019 р.). Харків : УІПА, 2019. С. 6.

13. Альсадун М. А. Моделювання як основа представлення технології формування соціально-інформаційної компетентності у майбутніх журналістів на основі динамічного педагогічного сайту. *Topical issues of the development of modern science: abstracts of V International scientific and practical conference* (Sofia, January 15–17, 2020). Sofia : Publishing House “ACCENT”, 2020. P. 233–237.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

14. Alsadun M. A. Basic competencies of a modern journalist: [Electronic manual]. Kharkov : UIPA, 2016. 56 p. Access mode: <http://for-journalists.com/tutorial/> Tutorial – TRAINING FOR JOURNALISTS.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІРАКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА..	22
1.1. Суть та структура соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів	22
1.2. Аналіз професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.....	41
1.3. Наукове обґрунтування технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку.....	69
Висновки до розділу 1.....	93
Література до розділу 1.....	95
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІРАКУ	118
2.1. Підготовчо-цільовий етап технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку	118
2.2. Змістово-формульовальний етап технології	133
2.3. Результативно-коригувальний етап технології.....	153
Висновки до розділу 2.....	164
Література до розділу 2.....	166
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІРАКУ...	182
3.1. Загальні питання організації експериментальної роботи й аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту	182
3.2. Реалізація технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.....	203

3.3. Аналіз результатів контрольного етапу педагогічного експерименту...227

Висновки до розділу 3.....238

Література до розділу 3..... 241

ВИСНОВКИ.....243

ДОДАТКИ.....246

ВСТУП

Актуальність дослідження. Домінування інформаційної парадигми розвитку суспільства передбачає принципові зміни в професійній діяльності журналістів, яка за нових умов реалізується в медійному просторі. Для її успішного здійснення в цих фахівців необхідно сформувати відповідні знання, уміння, професійно важливі якості, що зумовлює активне реформування вищої журналістської освіти на компетентнісних засадах. Для Республіки Ірак цей процес набуває особливої актуальності, оскільки, по-перше, слід посилити впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту; по-друге, у зону особливої уваги потрапляють майбутні журналісти, від компетентності яких залежатиме поінформованість населення та злагода в країні, яка перебуває в стані перманентного конфлікту; по-третє, слід посилити в цих фахівців формування соціально-інформаційної компетентності, яка й забезпечить ефективну взаємодію з соціумом на основі інформаційних технологій.

Рада Європи відносить соціально-інформаційну компетентність до п'яти пріоритетних у сучасних умовах розвитку суспільства. Закон Міністерства вищої освіти і наукових досліджень Іраку (1988) в другій статті чітко орієнтує університети, коледжі та інститути країни на прийняття міжнародних стандартів розвитку освіти з тим, щоб зробити її ефективною і впливовою силою в суспільстві. На підставі цього виникає нагальна необхідність формування в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності, яка дозволяє реалізувати складні професійні завдання на високому рівні суспільних вимог.

Компетентнісний підхід у нових суспільно-історичних умовах виступає провідним напрямом реалізації змін в освіті (М. Васильєва, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Пометун). Логічно, що в полі зору науковців перебуває й проблема підготовки майбутніх журналістів на цій основі (Ю. Артемова, Н. Бобаль, Т. Владимірова, О. Дорошук, В. Здоровега, І. Ілларіонова, Х. Марціхів, І. Чемерис, Л. Шестьоркіна). Значну увагу дослідники приділяють формуванню

в цих фахівців соціальної (Г. Локарьова, О. Петрик, В. Рябічев) та інформаційної (Н. Кириллова, Е. Курбакова, О. Наливайко, С. Скотт, Г. Тулоджевський) компетентностей. Пошуки шляхів формування соціально-інформаційної компетентності фахівців різних професійних напрямів ведуть такі вчені, як Д. Гулякін, Е. Зеєр, Я. Фруктова, Т. Чекаліна та інші. Професійну діяльність майбутніх журналістів вивчають й іракські науковці (Н. Амар, М. Ахмад, М. Хаджі). Однак, незважаючи на різнобічність виконаних досліджень та їхню безсумнівну теоретичну та прикладну значущість, питання формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів потребує подальшої уваги як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема іракських, учених.

Аналіз базових положень з формування означеної компетентності майбутніх журналістів Іраку дозволив визначити низку **суперечностей** між:

- соціальним запитом іракського суспільства на неупереджене швидке надання об'єктивної інформації та недостатньою готовністю майбутніх журналістів якісно виконувати це завдання;

- підвищеними вимогами до рівня сформованості в майбутніх журналістів Іраку соціально-інформаційної компетентності й недостатньою розробленістю теоретичних і технологічних основ її формування в цих фахівців;

- потребою в застосуванні інформаційних технологій під час формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку як найбільш оперативного та дієвого каналу впливу на якість навчання та недостатньою розробленістю педагогічного інструментарію з реалізації означеного процесу.

Отже, актуальність проблеми дослідження, її недостатня розробленість у науці, необхідність усунення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Науково-практичні розробки проведеного дослідження є складовою частиною науково-

дослідних робіт, що проводилися в Українській інженерно-педагогічній академії в межах теми «Теоретико-методичні засади застосування інноваційних технологій навчання у професійній освіті» (№ 0118U100002). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 13 від 31.05.2016 р.).

Мета дослідження полягає у підвищенні рівня сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення й експериментальної перевірки технології її формування в процесі професійної підготовки.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань дослідження**:

1. Уточнити суть та структуру соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

2. На основі аналізу теорії та практики формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів визначити проблему дослідження.

3. Теоретично обґрунтувати й розробити технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

4. Практично реалізувати й експериментально перевірити розроблену технологію в закладах вищої освіти Іраку.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

Предмет дослідження – технологія формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

У процесі дослідження було висунуто **припущення**, що підвищенню рівня сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку сприятиме впровадження в процес їхньої професійної підготовки авторської технології, яка побудована на основі

активізації освітньої діяльності студентів в умовах використання авторського динамічного освітнього сайту.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять: основи теорії наукового пізнання (В. Кремень, О. Пунченко); теоретичні положення про професійну підготовку фахівців взагалі (О. Коваленко, В. Ковальська, Н. Брюханова) та майбутніх журналістів зокрема (Ю. Артемова, Н. Бобаль, Т. Владимірова, О. Дорошук, В. Здоровега, С. Іванцова, І. Ілларіонова, І. Коцан, Х. Марціхів, О. Наливайко, А. Нісімчук, Л. Світіч, І. Чемерис, Л. Шестьоркіна); наукові підходи до розгляду педагогічних явищ: системний (Л. Берталанфі, А. Глузман, Е. Юдін, Ю. Шабанова), особистісно-діяльнісний (О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, В. Рибалка), компетентнісний (Н. Бібік, М. Васильєва, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, І. Демура, Дж. Равен); концептуальні засади щодо формування соціальної (Г. Локарьова, О. Петрик, В. Рябічев) та інформаційної (Н. Кириллова, Е. Курбакова, С. Скотт, Г. Тулоджевський) компетентностей журналістів і соціально-інформаційної компетентності фахівців (Д. Гулякін, Е. Зеєр, Я. Фруктова, Т. Чекаліна); основні положення інтеграційних процесів в освіті (І. Козловська, М. Прокоф'єва, Г. Шатковська); базові положення щодо створення освітніх сайтів (Н. Горлова, Д. Кирчикова, Т. Кучмій, С. Матвєєва, А. Сапожкова, Н. Смольникова, О. Цурін, Т. Яшина), основи творчої самореалізації фахівців (А. Гришаніна, М. Казак, М. Ким, О. Копилов, М. Лазарєв, Т. Лазарєва, Г. Лазутіна, В. Лунячек, В. Олешко), положення з організації освітнього моніторингу (О. Агєєва, Т. Бондаренко, Г. Єльнікова); положення і висновки наукових праць із проєктування сучасних технологій, методів і засобів освіти (Л. Гризун, І. Дичківська, М. Кадемія, М. Козяр, Т. Рак, М. Савельєва, Л. Штефан).

Виконання поставлених завдань здійснювалося за допомогою використання комплексу таких **методів дослідження**:

- *теоретичних*: аналіз педагогічної, психологічної, методичної літератури з окресленої проблеми – для визначення стану її наукового розроблення; порівняння, узагальнення та систематизація наукового матеріалу

– для з'ясування суті та структури соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів; моделювання – для розроблення моделі технології;

- *емпіричних*: спостереження, анкетування, тестування, опитування – для діагностики рівня сформованості досліджуваної компетентності; педагогічний експеримент – для перевірки дієвості розробленої технології;

- *статистичних*: критерій Пірсона – для визначення кількісних залежностей між результатами дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

вперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку, засновану на системному, компетентнісному, особистісно-діяльнісному та інтеграційному підходах і реалізовану за таких організаційно-педагогічних умов, як створення освітнього середовища на основі медіапродуктів та стимулювання самостійної роботи студентів у цьому середовищі, що дозволяє позитивно вплинути на якість професійної підготовки фахівців;

уточнено:

- суть соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів як особистісного інтегративного утворення, що характеризує їхню здатність організовувати взаємодію з соціумом на основі інформаційних технологій у медійному просторі з дотриманням етико-правових норм;

- структуру авторського динамічного освітнього сайту для формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів як інформаційно-педагогічного конструкту, що складається з динамічних вебсторінок, зміст яких створює необхідні умови для формування компонентів цієї компетентності під час освітньої діяльності;

- зміст критеріїв через конкретизацію показників сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів: мотиваційно-ціннісного (розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; інтерес до опанування та використання інформаційно-

комунікативних технологій); когнітивного (знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій; знання щодо створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій; знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій); діяльнісного (уміння шукати, опрацьовувати й аналізувати інформацію; уміння створювати медіапродукти і розміщувати їх у мережі Інтернет; уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій); особистісного (здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, активність, толерантність);

подальшого розвитку набули засоби формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, розвиток полягає у створенні соціально-інформаційного комплексу (віртуальні інтерв'ю, мультимедійний супровід авторських творів, журналістський блог, медіапроект).

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в упровадженні технології формування соціально-інформаційної компетентності у професійну підготовку майбутніх журналістів Іраку, створенні факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів», авторського динамічного освітнього сайту для організації освітньої діяльності студентів, електронного посібника англійською мовою «Базові компетентності журналістів».

Основні результати дослідження **впроваджено** в процес професійної підготовки майбутніх журналістів Анбарського університету (довідка № 14 від 03.03.2020), Алсаламського університету (довідка № 34 від 05.03.2020) Республіки Ірак; у процес підвищення кваліфікації працівників Відділу засобів масової інформації Іракського парламенту (довідка № 23 від 21.02.2020).

Теоретичні положення та практичні результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх журналістів та в системі підвищення кваліфікації фахівців журналістської галузі.

Апробація результатів дослідження здійснювалася в публікаціях матеріалів дисертації, а також у виступах на конференціях різного рівня:

- *міжнародних*: «Modern scientific achievements: experience exchange» (Morrisville, 2017), «Mind Technologies: Science» (Geneva, 2017), «Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток» (Харків, 2018), «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» (Харків–Київ, 2019), «Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті» (Харків, 2019), «Topical issues of the development of modern science» (Sofia, 2020);

- *внутрішньовузівських*: LI, LII науково-практичні конференції науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (Харків, 2018, 2019).

Основні положення й результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії (2016–2019).

Публікації. Результати дослідження відображено в 14 одноосібних наукових працях, з них 3 статті – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статті – у зарубіжних періодичних виданнях, 8 публікацій – у матеріалах конференцій, один електронний посібник.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІРАКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Суть та структура соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів

На сучасному етапі розвитку суспільства не викликає сумнівів положення про те, що саме компетентнісний підхід є основою принципів змін у професійній освіті. Відзначимо, що це питання знаходиться в центрі наукового дискурсу і розглядається на високому суспільному рівні. Зокрема, його розглядали в доповіді директорату з питань освіти та підготовки (Європейська Комісія, 1996 р.) [210], у доповіді директорату з питань освіти й культури «Реальні цілі на майбутнє в системах освіти та підготовки фахівців» (Рада Європи, 2001 р.) [209] та на інших представницьких форумах.

Зауважимо, що наприкінці ХХ століття Рада Європи визначила п'ять груп ключових компетенцій, формування яких вважається пріоритетним:

- політичні й соціальні компетенції: здатність узяти на себе відповідальність, сумісно з іншими виробляти рішення і брати участь в їх реалізації, толерантність до різних етнокультур і релігій, прояв зв'язаності особистих інтересів з потребами підприємства і суспільства, участь у функціонуванні демократичних інститутів;
- міжкультурні компетенції, які сприяють позитивним стосункам людей різних національностей, культур і релігій; розумінню і повазі один до одного;
- комунікативна компетенція, яка визначає володіння технологіями усного й письмового спілкування різними мовами, зокрема й комп'ютерного програмування, включаючи спілкування через інтернет;

- соціально-інформаційна компетенція, що характеризує володіння інформаційними технологіями і критичне ставлення до соціальної інформації, поширюваної засобами масової інформації;
- персональна компетенція, яка забезпечує готовність до постійного підвищення освітнього рівня, потребу в актуалізації і реалізації особистого потенціалу, здатність самостійно набувати нові знання й уміння, здібності до саморозвитку [26].

Сучасний медійний простір вимагає від журналістів передусім сформованості соціально-інформаційної компетентності, оскільки саме вона комплексно характеризує як рівень володіння інформаційними технологіями, так і здатність виважено ставитися до інформації, пропонованої споживачеві. Визначимося з цим питанням детальніше.

О. Пометун визначає такі групи компетентностей:

- ключові компетентності, тобто надпредметні (міжпредметні) компетентності, що визначають здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язувати відповідні проблеми;
- загальногалузеві компетентності, яких студент набуває впродовж засвоєння змісту тієї чи тієї освітньої галузі на всіх етапах навчання в університеті;
- предметні компетентності, що формуються у студента впродовж вивчення того чи того предмета на всіх курсах університету [144, с. 67].

Таким чином, специфіка досліджуваної компетентності полягає в тому, що, з одного боку, вона належить до загальногалузевих, а з іншого – до ключових. Тим самим її значення в життєдіяльності майбутніх журналістів значно зростає, оскільки сформованість соціально-інформаційної компетентності є важливою як безпосередньо для їхнього існування в соціумі як особистостей, так і для розв'язання складних завдань, пов'язаних з поліфункціональністю журналістської професійної діяльності. Однак на теренах іракської освіти формуванню цієї компетентності поки що не

приділено належної уваги [39], що зумовлює активізацію досліджень у цьому напрямі.

Соціально-інформаційна компетентність майбутніх журналістів синтезує соціальну та інформаційну компетентності, утворюючи при цьому якісно новий особистісний конструкт. Проведемо послідовний аналіз кожної з них, щоб виважено підійти до визначення суті основного поняття дослідження.

Огляд наукових джерел [90, 110, 126] дозволив визначити такі напрями тлумачення *соціальної компетентності*, як психологічний, особистісний та інтеграційний. Розглянемо їх детальніше.

1. *Психологічний аспект встановлення суті соціальної компетентності.* А. Брушлинський розглядає цю компетентність через призму розвитку й інтеграції психологічних і соціально-психологічних проблем соціального пізнання, соціальної логіки, соціального уявлення, почуттів і пам'яті [29, с. 56]. С. Краснокутська акцентує на володінні тими, що навчаються, прийомами спільної діяльності, спілкування, а також на лідерстві, ініціативності й соціальній відповідальності [98]. Є підходи, де соціальна компетентність розглядається як здатність брати на себе відповідальність і приймати рішення, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, продуктивній взаємодії з представниками інших культур і релігій [139].

2. *Особистісний аспект встановлення суті соціальної компетентності.* Деякі вчені вважають, що соціальна компетентність – це інтегративна характеристика особистості, яка визначає готовність і способи здійснення активної діяльності в суспільному житті на основі засвоєних знань, сформованості громадянської позиції й отриманого соціального досвіду [61]. Е. Тютюсова соціальну компетентність розуміє як властивості особистості, які включають в себе комплекс соціальних знань, умінь, навичок, способів діяльності, досвід, необхідні для реалізації соціальних можливостей у взаємодії з іншими людьми [187, с. 153].

С. Гончаров соціальну компетентність особистості розглядає як інтеграційну соціальну якість, що включає до свого складу чітке ціннісне розуміння соціальної дійсності, конкретне соціальне знання як керівництво до дії, суб'єкту здатність до самовизначення, самоврядування і нормотворчості; уміння здійснювати соціальні технології в головних сферах життєдіяльності (у системі соціальних інститутів, норм і відносин) згідно з належним рівнем культури, моральності і права [44, с. 7–8.]. Подібної думки дотримується Е. Каменська, розуміючи соціальну компетентність як складну, багатофакторну, інтегровану особистісну якість, що забезпечує готовність до конструктивної соціально значущої діяльності; здатність брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх результати; гнучко вибудовувати свою поведінку відповідно до розв'язання соціальних завдань і виконання певних соціальних ролей [86, с. 102].

Н. Беккер визначає соціальну компетентність як інтегральне особистісне утворення, що містить «низку взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних компонентів когнітивної, емоційної, поведінкової сфер» [21, с. 60].

Соціальну компетентність з позиції здатності досягати особистих цілей в соціальній взаємодії, постійно підтримуючи хороші відносини з іншими людьми в усіх ситуаціях, тлумачить І. Гладилина [40, с. 267]; як здатність взяти на себе відповідальність, спільно виробляти рішення і брати участь в його реалізації, толерантність до різних етнокультур та релігій, прояв пов'язаності особистих інтересів з потребами підприємства і суспільства – Е. Зеєр [77]; як здатність до розв'язання завдань комунікації в галузі особистих, професійних та соціальних інтересів індивіда – О. Гришина [49, с. 94]; як здатність встановлювати співвідношення між процесами усвідомлення індивідом соціальної реальності та його орієнтацією на громадські цінності – Г. Белицька [22, с. 30].

Є більш широке розуміння соціальної компетентності як операціонально оформленої соціальної методології особистості, яка орієнтує на соціальну сигізію й узгодженість, на конструктивну взаємодію, на безумовне дотримання

принципів людської моральності. Синтез духовності й технологічності визначає своєрідність соціальної компетентності [200, с. 17].

3. *Інтеграційний аспект встановлення суті соціальної компетентності.* Низка вчених виокремлює в змісті цієї компетентності кілька складників: компетенцію, що належить до соціального впливу людини; компетенцію соціальної взаємодії (із суспільством, спільністю, колективом, сім'єю, друзями, партнерами; конфлікти, співпраця, толерантність) і компетенцію в спілкуванні (усна, письмова, діалог, монолог; знання і дотримання традицій, етикету; кроскультурне та іншомовне спілкування; ділове листування; комунікативні завдання) [78]. М. Докторович зазначає, що соціальна компетентність – це складне переплетення умінь, знань та дій, орієнтованих та організованих відповідно до навколишньої соціальної реальності, які відкривають та забезпечують можливість самореалізації в заданій системі [60].

У зміст соціальної компетентності особистості В. Масленнікова включає три компоненти: індивідуально-особистісний (пов'язується з духовним життям людини і містить уміння самотійно будувати ієрархію цінностей, на їх основі здійснювати усвідомлений вибір поведінки, логічно мислити, володіти мовною грамотністю, регулювати свої дії), соціологічний (орієнтує людину на розуміння і засвоєння ціннісно-моральних основ, на прояв цих основ в реальній дійсності) і життєво-футурологічний (сформовані особистісні вміння планувати життєвий сценарій, визначати життєвий шлях, вибудовувати життєву перспективу) [115].

Згідно з переконаннями С. Бахтєєвої, соціальна компетентність як інтегральне особистісне утворення акумулює: розуміння особистістю соціальної дійсності крізь призму її ціннісних поглядів і переконань; знання цієї дійсності, що забезпечує можливість діяти; здатність суб'єкта до самовизначення; особистісні вміння, необхідні для забезпечення, впровадження і застосування соціальних технологій [20, с. 10].

А. Спірін трактує соціальну компетентність як динамічну інтегральну систему якостей і властивостей особистості, засновану на міцних знаннях про соціальну дійсність, готовність до соціальної взаємодії та співпраці, наявність досвіду такої взаємодії [179, с. 8–9]. Е. Коблянська в соціальній компетентності вбачає сукупність розуміння відносин «Я» – суспільство, уміння вибрати правильні соціальні орієнтири, організувати свою діяльність відповідно до цих орієнтирів [90, с. 8]. Також Соціальну компетентність особистості визначають і як якісний ступінь її соціалізованості, цілісне інтегративне особистісне утворення, сукупність конкретних якостей, здібностей, соціальних знань, умінь, цінностей, що забезпечують інтеграцію людини в суспільство та окремі групи на основі продуктивного виконання нею різних соціальних ролей, ефективного розв’язання проблемних соціальних ситуацій та її успішну самореалізацію [192].

Ми дотримуємося позиції С. Гончарова, який визначає соціальну компетентність як операційно оформлену соціальну (життєву, екзистенційну) методологію особистості. У ній вирішальною є не інформація, а методологія у сфері цінностей і знань, антропології та соціології. Її відмінна риса, зазначає вчений, – синтез цінностей і технологій. У структурі особистості, наголошує він, вона займає середній рівень, пов’язуючи верхній, духовно-теоретичний, з нижнім, практико-функціональним, який безпосередньо обслуговує повсякденне життя. Без середнього рівня верхній стане абстрактним, відірваним від соціальної дійсності, а нижній – ціннісно і методологічно сліпим [44, с. 8].

Таким чином, науковці розглядають цю компетентність під психологічним, особистісним та інтеграційним кутом зору, наголошуючи на її особливому значенні в процесі взаємодії в соціумі.

Спираючись на наукове підґрунтя сутності соціальної компетентності, установимо специфіку соціальної компетентності майбутніх журналістів. З’ясовано, що професійна діяльність цих фахівців передбачає забезпечення правдивою інформацією значних верств населення, виконання «життєво

важливої для суспільства політичної функції: сприяти громадській згоді, підтримувати соціальну рівновагу, протистояти руйнівним силам» [140, с. 140]. Для співпраці із соціумом журналісти повинні володіти мистецтвом організації міжособистісної комунікації через проведення неупереджених бесід, інтерв'ю тощо. При цьому вони зобов'язані ефективно взаємодіяти як з окремими особистостями, так і з соціальними групами. Бездоганно володіючи словом як головним професійним інструментом, журналісти мусять уміти працювати зі значними потоками інформації. Водночас для них важливо вміти працювати в команді колег, не втрачаючи при цьому особистісної професійної самобутності та неповторності.

Таким чином, уважатимемо, що *соціальна компетентність є особистісним інтегративним утворенням, яке забезпечує відповідальну соціальну взаємодію журналістів на основі етико-правового представлення інформації.*

У цьому контексті слушною є думка Г. Локарьової щодо того, що специфіка роботи майбутнього журналіста полягає в тому, що він орієнтується на взаємодію не лише з аудиторією, а й з інформаційними ресурсами [108, с. 225]. При цьому серед нових вимог до роботи журналіста в інформаційному просторі виділяють такі, як оперативність підготовки матеріалу; здатність швидко аналізувати інформацію та ухвалювати рішення, вміння опановувати нову техніку та технології [158, с. 60].

Перейдемо до аналізу суті *інформаційної компетентності* журналіста. З'ясовано, що термін «інформаційна компетентність» започатковано як офіційний у 1992 році в проєкті Ради Європи «Середня освіта в Європі». Як зазначають деякі автори, ця компетентність має об'єктивну і суб'єктивну сторони. При цьому об'єктивна сторона полягає у вимогах соціуму до професійної діяльності сучасного фахівця, а суб'єктивна «є відображенням об'єктивної сторони, яка переломлюється через індивідуальність фахівця, його професійну діяльність, особливості мотивації в удосконаленні й розвитку своєї інформаційної компетентності» [186].

Аналіз наукових джерел [19, 35, 71, 87, 154, 167, 175, 185] дозволив виділити різні підходи до розуміння поняття інформаційної компетентності. Наведемо результати цієї роботи.

1. *Розуміння інформаційної компетентності як способу засвоєння, перероблення, трансформації і генерування інформації.*

Таке тлумачення знаходимо в Е. Роганіної, яка розглядає інформаційну компетентність учителя іноземних мов як інтегративну якість, яка включає сукупність навичок та вмінь роботи з великими потоками інформації рідною та іноземною мовами, готовність працювати з іншомовними інформаційними ресурсами, вміння застосовувати отриману інформацію як у своїй професійній сфері діяльності, так і в повсякденному житті, в освітньому процесі та безпосередньо у виробничій діяльності, а також наявність достатнього рівня володіння іноземною мовою та таких особистісних якостей, як грамотність, уважність, націленість на результат, готовність до безперервної самоосвіти, що дозволяють зробити процес роботи з інформацією іноземною мовою більш ефективним [154].

Є підходи, де інформаційна компетентність розглядається як «універсальні способи пошуку, отримання, оброблення, подання та передачі інформації, узагальнення, систематизації і перетворення інформації в знання» [175, с. 12]. Має місце й трактування інформаційної компетентності як інтегративної якості особистості, «що є результатом відображення процесів добору, засвоєння, перероблення, трансформації і генерування інформації в особливий тип предметноспецифічних знань, який дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати й реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності» [185, с. 38]. Цю компетентність розуміють і як інтегровану здатність людини ефективно та результативно працювати в умовах інформаційного середовища; вона проявляється під час інформаційної діяльності та оцінюється за результатами діяльності [183].

Інформаційна компетентність, як слушно наголошує О. Смолянинова, забезпечує універсальні способи пошуку, отримання, оброблення, подання та

передачі інформації, узагальнення, систематизації і перетворення інформації в знання [175].

Є науковці, які інформаційну компетентність розуміють як здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, уміння працювати з різними видами інформації, знаходити й добирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, на основі здобутих знань розв'язувати будь-яку інформаційну проблему, що стосується професійної діяльності [186].

2. *Розуміння інформаційної компетентності як основи оброблення інформації з використанням інформаційних технологій.*

А. Семенов вважає, що інформаційна компетентність – це «нова грамотність», до складу якої входять уміння людини активно, самостійно обробляти інформацію, приймати принципово нові рішення в непередбачених ситуаціях з використанням технічних засобів [167, с. 12]. Н. Баловсяк зазначає, що інформаційна компетентність – це сукупність компетенцій, пов'язаних з роботою з інформацією у всіх її формах і уявленнях, які дозволяють ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями, працювати з інформацією в різних її формах і уявленнях, як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності [19, с. 26].

Інформаційну компетентність визначають і як інтегративну професійну якість, яка, з одного боку, віддзеркалює здатність особистості до визначення інформаційної потреби, пошуку інформації та ефективної роботи з нею у всіх її формах (традиційній, друкованій та електронній тощо), а з іншого – як здатність особистості до роботи з комп'ютерною технікою та телекомунікаційними технологіями і застосування їх у професійній діяльності та повсякденному житті [87, с. 147]. Цю компетентність також розуміють як здатність «орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства» [95, с. 88]. Інформаційна

компетентність, на думку А. Зав'ялова, зумовлює володіння знаннями, вміннями, навичками і досвідом їх використання під час розв'язання певного кола соціально-професійних завдань засобами нових інформаційних технологій, а також уміння вдосконалювати свої знання і досвід в професійній сфері [71, с. 171]. Аналізована компетентність розглядається й як якість особистості, що являє собою сукупність знань, умінь і ціннісного ставлення до ефективного здійснення різних видів інформаційної діяльності та використання нових інформаційних технологій для розв'язання соціально значущих завдань, що виникають у реальних ситуаціях повсякденного життя людини в суспільстві [35, с. 94].

О. Зайцева розуміє цю компетентність як «складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у сфері інноваційних технологій і певного набору особистісних якостей» [73, с. 8].

Визначимося зі специфікою інформаційної компетентності спеціалістів журналістського фаху. Е. Курбакова слушно зазначає, що сформованість цієї компетентності в майбутнього журналіста дозволяє реалізувати здатність враховувати актуальність обраної ним проблематики, терміни, інформаційну та експертну базу створення матеріалу, формат видання, для якого матеріал буде створюватися [100, с. 450]. Т. Виноградова розглядає цю компетентність через здійснення пошуку інформації; її інтерпретацію, систематизацію та структурування; критичне оцінювання інформації, її аналіз з позиції розв'язуваного завдання, аргументованих висновків; використання отриманої інформації при плануванні і реалізації діяльності в тій чи тій ситуації; надання інформації в різних формах і на різних носіях, адекватних запитам споживача [35, с. 94.]. Учена наводить вичерпний перелік процедур, які журналісти проводять з інформацією.

С. Скотт уводить поняття інформаційно-цифрової компетентності й підкреслює, що саме вона характеризує здатність журналістів використовувати цифрові медіа та засоби ІКТ, з чітким розумінням та критичним підходом до

оцінки різноманітних аспектів цифрових медіа та медіаконтенту. При цьому особливу увагу науковець приділяє вмінню ефективно проводити комунікацію у різних життєвих ситуаціях [215].

Уважаємо, що, виходячи зі специфіки журналістської діяльності, слід активно формувати не просто інформаційну компетентність, а медіакультуру, яку розглядають як сукупність інформаційно-комунікативних засобів, вироблених людством у процесі історичного розвитку»; як сукупність матеріальних та інтелектуальних цінностей у сфері медіа; як історично сформовану систему їх відтворення та функціонування в соціумі [88, с. 430].

Логічно, що сьогодні все активніше починають використовувати термін «медіакомпетентність», розуміючи його як здатність до «кваліфікованої, самостійної, творчої і соціально відповідальної дії щодо медіа» [216]. При цьому слід брати до уваги думку В. Здоровеги, який підкреслює, що основне вміння професіонала у сфері масової комунікації – «правдиво, оперативно, аргументовано, яскраво й переконливо писати, говорити та показувати, якщо йдеться про аудіовізуальні засоби інформації» [75, с. 12].

На підставі проведеного аналізу робимо висновок про те, що *інформаційна компетентність журналістів є особистісним інтегративним утворенням, яке визначає їхню здатність творчо використовувати медіаконтент як основу якісного оброблення та представлення споживачеві актуальної інформації.*

Наступним кроком дослідження стало встановлення суті *соціально-інформаційної компетентності майбутнього журналіста*. Як показав огляд джерельної бази, ця компетентність поки що залишається недостатньо вивченою. Наведемо кілька показових дефініцій цього поняття.

Е. Зеєр вважає, що ця компетентність визначає володіння особистістю інформаційними технологіями і критичне ставлення до соціальної інформації, поширюваної ЗМІ [76, с. 49]. В. Березан інформаційно-комунікаційну компетентність соціального педагога розглядає у трьох аспектах: як властиву кожній освіченій людині універсальну особистісну компетентність, яка

формується впродовж усього життя і вимагає дотримання наступності її формування під час вступу студента до вищого закладу освіти; як загальнопрофесійну педагогічну компетентність, що властива кожному педагогу і вимагає міжпредметного формування через вивчення фундаментальних навчальних дисциплін в університеті на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях; як специфічну методичну компетентність соціального педагога, яка формується через інтеграцію спеціальних інформаційних знань з предметами соціально-педагогічної підготовки [23, с. 45]. Я. Фруктова зазначає, що ця компетентність характеризує здатність фахівця в галузі журналістики до володіння інформаційними технологіями та критичного ставлення до соціальної інформації [192, с. 428.].

Найближчим до нашого розуміння суті соціально-інформаційної компетентності є визначення, яке пропонує Д. Гулякін. На його думку, це інтегративна якість особистості, що характеризує здатність використовувати у своїй практичній професійній діяльності сучасні інформаційні та комунікаційні технології, творчо осмислювати інформацію, створювати на її основі власний продукт і розміщувати його в інформаційному середовищі [53].

Аналіз наведених дефініцій дозволяє зробити висновок про те, що соціально-інформаційна компетентність найбільшою мірою відповідає специфіці журналістської діяльності, оскільки акумулює як її соціальний, так й інформаційний аспекти.

Представимо результати наукового пошуку щодо визначення суті соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів. Для цього застосуємо інтеграційний підхід.

Для проведення процесу інтеграції соціальної та інформаційної компетентностей розглянемо їх як об'єднання елементів, яке супроводжується ускладненням та зміцненням зв'язків між ними [93, с. 51]. При цьому принциповою є позиція, що таким чином відбуватиметься взаємопроникнення елементів одного об'єкта в структуру іншого, унаслідок якого виникає не додавання, не поліпшення якості двох об'єктів, а повністю новий об'єкт зі

своїми властивостями [93, с. 52]. Таким новим об'єктом, а отже, й результатом інтеграції виступатиме соціально-інформаційна компетентність майбутніх журналістів.

Важливим для нашого дослідження є визначення рівнів інтеграції. Услід за І. Козловською виділяємо два підходи до розуміння рівнів інтеграції. Перший передбачає такі рівні: взаємообмін фактами та конкретними даними наук; використання категоріально-поняттєвого апарату та специфічної мови, спільної для різних галузей знання; взаємопроникнення теорій, ідей та принципів; взаємообмін графічними засобами, прийомами та науковими методами. Відповідно до другого підходу виокремлюємо такі рівні інтеграції: емпіричний – інтеграція класифікованих даних дослідження чи емпіричних понять і законів тощо; теоретичний – інтеграція основних категорій, принципів, теорій та ідей [93, с. 52–54]. У межах нашого дослідження за основу обираємо емпіричний рівень інтеграції другого підходу.

Визначимо інтеграційні характеристики соціальної та інформаційної компетентностей (табл. 1.1), спираючись на аналіз наукових праць [19, 20, 36, 44, 94, 133, 154, 165, 173, 178, 180, 186, 192].

Таблиця 1.1

Інтеграційні характеристики соціальної та інформаційної компетентностей

№ з/п	Інтеграційні характеристики соціальної компетентності	Інтеграційні характеристики інформаційної компетентності
1	2	3
<i>Для будь-яких фахівців</i>		
1.	Діяльність на основі комунікацій	Опрацювання значних потоків інформації
2.	Соціальна відповідальність	Пошук, отримання, оброблення, подання, передавання інформації
3.	Спільне прийняття рішень	Узагальнення та систематизація інформації
4.	Громадянська позиція	Засвоєння, перероблення, трансформування, генерування інформації
5.	Соціальна взаємодія	Опрацювання різних видів інформації
6.	Здатність до самовизначення в соціумі	Знаходження, добирання, класифікування інформаційного матеріалу
7.	Соціально значуща діяльність	Критичне ставлення до інформації
8.	Конструктивна взаємодія	Використання технічних засобів

Продовж. табл. 1.1

1	2	3
9.	Толерантність до етнокультур, релігій тощо	Здатність до роботи з комп'ютерною технікою та телекомунікаційними технологіями
10.	Соціальний вплив	Оперування інформацією відповідно до вимог високотехнологічного суспільства
11.	Система цінностей та ціннісно-моральних норм	Застосування нових інформаційних технологій для розв'язання соціально значущих завдань
<i>Для фахівців журналістської галузі</i>		
12.	Забезпечення інформацією різних верств населення	Опрацювання значних потоків інформації
13.	Сприяння громадській злагоді	Здатність обирати актуальну інформацію
14.	Підтримка соціальної рівноваги на основі дотримання етичних норм	Здатність визначати терміни створення інформаційного матеріалу для медіапродукту
15.	Організація міжособистісної комунікації (бесіди, інтерв'ю, консультації)	Здатність формувати експертну базу для створення інформації
16.	Взаємодія із соціальними групами	Пошук та інтерпретація інформації
17.	Взаємодія з окремими представниками соціуму	Критичне ставлення до інформації
18.	Робота в команді	Здатність до аргументованих висновків
19.	Підтримка професійної самобутності	Використання медіапродуктів
20.		Творче осмислення інформації

Наведені результати з визначення інтеграційних характеристик соціальної та інформаційної компетентностей були системно розглянуті для встановлення суті соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів. Надалі вони стали базою для розроблення змісту технології формування цієї компетентності майбутніх журналістів Іраку.

Підтримуємо позицію Т. Чекаліної, яка наголошує, що соціально-інформаційна компетенція (авторка використовує саме такий термін) не є механічною сумою соціальної та інформаційної компетенцій [198, с. 5], а є результатом навчання студентів у закладах вищої освіти, який дозволяє отримувати, використовувати й керувати інформацією в різних соціальних і професійних умовах їхньої майбутньої діяльності [198, с. 13].

Тож соціальна та інформаційна компетентності фахівців журналістської галузі інтегруються в нове особистісне утворення – соціально-інформаційну

компетентність. Робимо припущення, що саме ця компетентність є основою самоактуалізації майбутнього журналіста як професіонала.

На підставі проведеного аналізу наукових джерел, застосування методології системного та інтеграційного підходів визначаємо поняття *«соціально-інформаційна компетентність журналістів»* як *особистісне інтегративне утворення*, що характеризує їхню здатність організовувати взаємодію з соціумом на основі інформаційних технологій у медійному просторі з дотриманням етико-правових норм.

Наступним кроком дослідження стало визначення *структури соціально-інформаційної компетентності* майбутніх журналістів. З'ясуємо структуру соціальної та інформаційної компетентностей як більш вивчених і певною мірою споріднених з досліджуваною компетентністю.

Так, С. Гончаров вважає, що *соціальна компетентність* включає такі компоненти: аксіологічний – у вигляді ієрархії головних життєвих цінностей; гносеологічний – правильні соціальні знання, необхідні для взаємодії людини із самою собою (самовиховання, саморозвиток), з іншими людьми для оптимального розв'язання соціально значущих завдань; суб'єктний – готовність до самовизначення і самоврядування, самодіяльності і нормотворчості, уміння самостійно породжувати нові причинні ряди в соціальній реальності і нести відповідальність за прийняте і зроблене; праксіологічний (технологічний), що означає вміння здійснювати гуманітарно-соціальні технології та комунікації в системі соціальних норм, інститутів і відносин [44, с. 8].

Л. Коломийченко до структури цієї компетентності вводить сукупність соціальних знань, умінь і навичок, що застосовуються в головних сферах діяльності людини [94, с. 170–172].

Є автори, які структуру цієї компетентності розглядають через особистісну, діяльнісну та соціально-психологічну складові [165, с. 189–190]. Серед компонентів цієї компетентності Н. Нефьодова виділяє соціальні знання, соціальні уміння, особистісні характеристики та здібності [133, с. 62]. Включають до структурних складових соціальної компетентності мотиваційно-

особистісний (бажання бути соціально компетентною особистістю), когнітивний (усвідомлення соціальної діяльності та відповідальності за власні вчинки) та операційний (оцінка наслідків від власної діяльності) компоненти [178, с. 87].

С. Бахтєєва таким чином окреслює структуру соціальної компетентності:

- знання (соціальні знання, необхідні для здійснення соціальних технологій, цінності, які скеровують використання отриманих за період навчання в закладі вищої освіти);
- уміння (можливість особистості вільно та свідомо самовизначати як внутрішню складову соціального досвіду, так і зовнішню соціальної діяльності);
- досягнення (уміння здійснювати поставлені цілі в межах своєї компетентності);
- відповідність (діяльність та поведінка особистості відповідно до вимог, які висуваються закладом вищої освіти, державою, соціумом) [20].

Серед змістових компонентів соціальної компетентності вирізняють здатність до співпраці, уміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях; комунікативні навички та навички взаєморозуміння; уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах; активна участь у житті громади; уміння визначати особистісні ролі в суспільстві тощо [178, с. 109].

Є розуміння структури соціальної компетентності як сукупності таких компонентів:

- когнітивно-мотиваційний компонент передбачає наявність знань, соціальних уявлень та системи цінностей особистості; соціальний інтелект, дивергентне мислення, творчий пошук, планування власного життєвого сценарію, знання життєвих криз, розуміння соціальної дійсності, обрання фаху тощо, збереження непорушним пропріуму;
- рефлексивний компонент є психічною саморегуляцією, керуванням почуттями, психосексуальною грамотністю, самостійністю, розумінням

соціальних ролей, умінням відчувати нюанси соціальної ситуації, розв'язувати проблемні ситуації, відповідальністю;

- операційно-технологічний компонент характеризується наявністю певного соціального досвіду, навичок ефективної взаємодії із соціумом, уміння діяти адекватно ситуації, розмаїття технік поведінки, виконання соціальних ролей, уміння виходити з конфліктної ситуації тощо [173, с. 20].

Я. Фруктова у структурі соціальної компетентності вбачає соціально-рольовий, ціннісний та комунікативний компоненти. При цьому провідним є соціально-рольовий, який розкриває ту сукупність вимог, що висуває суспільство до кожного свого члена задля належного соціального функціонування [192, с. 427].

О. Субіна до структури соціальної компетентності майбутніх викладачів гуманітарних спеціальностей уводить такі компоненти: соціально-особистісний (самоідентичність, щирість), соціально-комунікативний (комунікативні здібності), професійно-методичний (ерудиція, здатність до емпатії) та етичні якості (педагогічний такт, толерантність) [180, с. 8].

У структурі *інформаційної компетентності* Е. Роганіна виділяє такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційний та смисловий [154].

Н. Баловсяк у структурі інформаційної компетентності виокремлює інформаційну компоненту (здатність фахівця до ефективної роботи з різними формами повідомлень), комп'ютерну або комп'ютерно-технологічну компоненту (уміння та навички щодо роботи із сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням) й процесуально-діяльнісну компоненту (здатність фахівця застосовувати сучасні засоби інформаційних і комп'ютерних технологій в роботі з інформаційними ресурсами та для розв'язування різноманітних задач) [19].

Є дослідники, які у структурі цієї компетентності поєднують такі складові:

- когнітивну, що відображає систему набутих знань, необхідних для творчого розв’язання професійних завдань;
- діяльнісно-творчу, яка сприяє формуванню та розвитку різноманітних способів діяльності, необхідних для подальшої професійної самореалізації;
- особистісну, що проявляється в особистісних якостях суб’єкта й реалізується в соціальне замовлення «бути особистістю»;
- аксіологічну, яка реалізується в забезпеченні умов, що сприяють входженню студента до світу цінностей, що надають допомогу під час вибору найбільш значущих ціннісних орієнтацій [186].

Н. Вітковська вважає, що інформаційна компетентність інтегрує такі складові у діяльності журналіста, як: прийняття на особистісному рівні цінності інформаційної діяльності людини; орієнтацію та адаптацію в інформаційному потоці; гнучкість й адаптивність мислення при усвідомленні змісту інформації; наукову організацію праці при роботі з джерелами інформації; використання інформації для ефективного розв’язання професійних завдань, професійно-соціальну адаптацію в мінливому інформаційному середовищі [36].

Узагальнимо отримані результати щодо структури соціальної та інформаційної компетентності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Результати дослідження структури соціальної та інформаційної компетентностей фахівців

№ з/п	Автор	Змістові складові компетентності
1	2	3
	Соціальна компетентність	
1.	С. Гончаров [44, с. 8]	Аксіологічний, гносеологічний, суб’єктний, праксіологічний (технологічний) компоненти
2.	Л. Коломійченко [94, с. 170–172]	Знання, уміння і навички
3.	Г. Сафіулліна [165, с. 189–190]	Особистісна, діяльнісна та соціально-психологічна складові
4.	Н. Нефьодова [133, с. 62]	Соціальні знання, соціальні уміння, особистісні характеристики та здібності

Продовж. табл. 1.2

1	2	3
5.	Соціальна педагогіка: мала енциклопедія [178, с. 87].	Мотиваційно-особистісний, когнітивний, операційний компоненти
6.	В. Слот, Х. Спанярд [173, с. 20]	Когнітивно-мотиваційний, рефлексивний, операційно-технологічний компоненти
7.	Я. Фруктова [192, с. 427]	Соціально-рольовий, ціннісний та комунікативний компоненти
8.	О. Субіна [180, с. 8]	Соціально-особистісний, соціально-комунікативний, професійно-методичний, етичні якості
9.	Інформаційна компетентність	
10.	Е. Роганіна [154]	Мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційний та смисловий
11.	Н. Баловсяк [19]	Інформаційна, комп'ютерна або комп'ютерно-технологічна, процесуально-діяльнісна компоненти
12.	С. Тришина, А. Хуторської [186].	Когнітивна, діялісно-творча, особистісна, аксіологічна складові

Спираючись на результати аналізу першоджерел [19, 35, 44, 94, 133, 154, 165, 173, 178, 180, 186, 192], особливостей професійної діяльності журналістів [63, 68, 75, 97, 114, 191, 192, 199, 203], результати інтеграції змістових складових соціальної та інформаційної компетентностей визначено структуру та зміст компонентів, які увійшли до її складу:

- *мотиваційний компонент* засвідчує розуміння соціально-інформаційної компетентності як професійної цінності, заснованої на інтересі до неї як підґрунті якісного розв'язання професійних завдань;

- *знансвий компонент* створює когнітивну основу реалізації цієї компетентності через наявність необхідних знань з інформаційно-комунікаційної термінології, створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій з урахуванням етико-правових основ представлення інформації на їх платформі;

- *процесуальний компонент* зумовлює вміння щодо оброблення інформаційного контенту, створення і розміщення медіапродуктів в інформаційному просторі з урахуванням етико-правових норм;

- *особистісний компонент* забезпечує сформованість необхідних професійних якостей для реалізації досліджуваної компетентності на рівні сучасних вимог.

Проведене дослідження дозволило визначити суть соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів та встановити її структурні компоненти. Подальшу роботу спрямовуємо на визначення проблем у формуванні цієї компетентності в професійній підготовці майбутніх журналістів Іраку.

1.2. Аналіз професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку

Журналістика як соціальний інститут виникла на рубежі XVI–XVII століть з тим, щоб забезпечити потреби людини у важливій для неї інформації. При цьому витоки журналістики знаходяться ще в доісторичному періоді розвитку людства, про що свідчать такі засоби передавання інформації, як наскельний живопис, глиняні дощечки, берестяні грамоти тощо. Тривалий час журналістської освіти як такої не існувало взагалі, а інформацію через газети надавали ті, що мали хист до письменницької справи. Нагальна потреба в ній виникла у другій половині XIX століття, коли почався бурхливий розвиток таких напрямів, як фотожурналістика; у подальшому, на початку XX століття – радіожурналістика, а з середини XX століття – тележурналістика. З тих пір починають свій відлік заклади освіти для підготовки фахівців журналістської галузі [55, 70, 84, 122].

З'ясуємо суть поняття «журналіст» для більш виваженого аналізу професійної підготовки цих фахівців. Згідно зі стандартами, започаткованими Радою Європи, журналіст – це фізична або юридична особа, яка професійно задіяна в збиранні та публічному поширенні інформації через будь-які засоби масової інформації (констатації факту, думки або ідеї у формі тексту, звуку та/або зображення [147].

Відповідно до українського законодавства журналіст – це творчий працівник, який на професійних засадах збирає, одержує, зберігає і використовує інформацію для створення та опрацювання повідомлень, статей, програм, передач, фотоілюстрацій тощо з метою поширення їх через друковані засоби масової інформації, аудіовізуальні (електронні) засоби масової інформації, інформаційні агентства на певне коло осіб і професійна діяльність якого є основним джерелом його доходів [146].

Згідно російського Закону «Про засоби масової інформації» (ст. 2) журналіст – це особа, в обов'язки якої входить збирання, редагування, підготовка повідомлень і матеріалів для редакції зареєстрованого засобу масової інформації [137].

І. Заєць за результатами проведеного аналізу відповідної законодавчої бази виокремила декілька спільних для всіх журналістів рис: журналіст – це завжди працівник творчий; журналіст – це працівник, який збирає, обробляє і створює інформацію; журналіст – це працівник необов'язково штатний, він може бути позаштатним або взагалі діяти за іншим видом уповноваження; належність журналіста підтверджується спеціальним (єдино не визначеним) документом, виданим організацією, яку він представляє [72, с. 34].

На думку Л. Світич, поняття «журналіст» як суб'єкт журналістської професії може співвідноситися з поняттями «комунікатор» (особа чи група осіб, які створюють і передають повідомлення) та «медіатор» (той, що здійснює функції посередника в різних інформаційних системах) [166, с. 55].

Відповідно до мети проведеного дослідження за основу візьмемо визначення з іракського «Закону про захист журналістів» (стаття 16), де наголошено, що журналістом вважається той, хто працює в пресі (агентствах), які можуть бути прочитаними, почутими або переглянутими, і хто пов'язаний із Синдикатом журналістів Іраку [213].

Е. Прохоров у професійної діяльності журналістів виділяє такі її види, як авторська, редакторська та організаторська. При цьому авторська діяльність охоплює підготовку власних творів, режисуру, компонування творів у номерах

програми та інші види авторської діяльності тощо. Редакторська діяльність передбачає літературне редагування, а організаторська притаманна керівному складу [151, с. 275–277].

Журналістська професія поділяється на спеціальності (від лат. *specialis* – особливий, своєрідний): газетярів, тележурналістів, радіожурналістів, працівників інформаційних агентств, журналістів інтернет-ЗМІ. У межах спеціальностей виокремлюють спеціалізації за видами діяльності, жанрової спеціалізації, наприклад: репортер, коментатор, інтерв'юер, розслідувач, ведучий теле- та радіопередач. До того ж, журналісти спеціалізуються в певній тематиці (професіоналізація): журналіст, що пише на політичні, економічні, спортивні теми і т. ін. І кожен з цих типів і видів журналістів має свої специфічні риси. [25, с. 74].

Сьогодення вносить суттєві зміни у професійну діяльність журналістів, а отже, і до їхнього навчання [6, 63, 67, 68, 81, 82, 100, 108, 203]. Така тенденція є характерною для сучасної професійної освіти [91, 92, 111]. Як зауважує О. Копилов, епоха цифрових технологій ставить за мету виявлення нових аспектів у функціонуванні журналістики. Використання медіаплатформи для поширення свого контенту (від радіо та інтернету до мобільних телефонів, планшетів й інфоекранів) принципово змінили характер діяльності журналістів, яка за цих умов стала більш мобільною і відкритою [96]. Таким чином, журналістика, як одна з форм комунікативної практики, розвивається спільно з сучасною інформатизацією суспільства і набуває ряд якісно нових властивостей [1, 66, 50, 135, 167].

Н. Бобаль серед сучасних ознак журналістики називає такі, як глобальність; супероперативність, підпорядкування всім закономірностям нерозчленованого інформаційного потоку, що циркулює у глобальних мережах; поліфункціональність як здатність виконувати будь-які ролі та задовольняти різноманітні потреби й інтереси аудиторії; одночасні стандартизація та збільшення можливостей для прояву творчості; маніпулятивність та інші [25, с. 72–73].

Як слушно підкреслює Л. Деркач, журналістська професія, «з огляду на виклики сьогодення – ще й розуміння специфіки і цілей зовнішніх інформаційних інтервенцій, протистояння чужій пропаганді, у тому числі шляхом формування власного інформаційного простору» [57, с. 332].

Л. Світич називає журналістику «соціосигноартономічною професією», тобто такою, що передбачає спілкування з людьми, знаковими й художніми системами, якими в журналізмі є слово, звук, колір, статичне і рухливе зображення [166, с. 55].

Конвергентні процеси в суспільстві мають для журналістики, як уважає Л. Федорчук, кілька вагомих наслідків:

1. Тепер журналіст мусить навчитися працювати для різних платформ, аби, працюючи зі змістом, запропонувати його і газеті, й інформагентству, і телетекстовій службі телеканалу тощо.

2. Змінилися вимоги до журналіста. Обов'язковим є його розуміння специфіки адаптації контенту для кожної платформи, уміння працювати з різними цифровими носіями. Нерідко при цьому доводиться поєднувати ролі автора, фотокора, телеоператора, звуорежисера.

3. Конвергенція ЗМІ породжує нові інтегровані жанри – інфотейнмент, ед'ютейнмент. Сьогодні поєднання новини з розвагою чи гри з навчанням нікого не здивує, і це лише початок шляху конвергенції жанрів [191, с. 211].

Учений підкреслює, що «ринок потребує універсального журналіста, який не лише майстерно пише текст, але й максимально швидко реагує на ситуацію, уміє обробляти аудіо- і відеоматеріал, робити фотографії, створювати графіку і все це викладати на певній платформі» [191, с. 212].

Останнім часом все частіше вживається саме термін «універсальний журналіст», який отримав популярність після виходу книги англійського автора Д. Рендалла. За його визначенням, універсальні журналісти – «не вузькі фахівці. ... Вони усвідомлюють, що найцікавіший матеріал – лише сировина до тих пір, поки її не поріднили з заголовком, ілюстраціями і всім іншим, що

робить газету; вони розуміють також, що газета, поки вона не дійде до читачів, – не газета» [157, с. 4].

У цьому ж контексті визначає особливості діяльності журналіста й О. Копилов, який наголошує, що «у сучасних умовах розвитку медіагалузі журналіст повинен стати транспрофесіоналом, який повинен мати спеціалізацію в якійсь галузі, здатність до міжпрофесійної комунікації і трансдисциплінарності синтезу знань, орієнтацію на поєднання фундаментальних досліджень з практичним розв'язанням проблем, навички командної роботи, постійний саморозвиток і самовдосконалення» [96, с. 8].

Визначена специфіка професійної діяльності журналістів позначається на організації їхньої освіти. Студенти мають навчитися «виявляти новину й розповідати про подію; розрізняти факти та думки; знаходити інформацію під час підготовки матеріалу; писати, ілюструвати, редагувати й випускати матеріали для різних медійних форматів (газет і журналів, радіо, телебачення, мережевих і мультимедійних ЗМІ) і для їхніх конкретних аудиторій» [25, с. 84].

Виходячи з цього, як слушно зазначає А. Москаленко, одним з головних завдань журналістської освіти в сучасних умовах є формування творчої особистості майбутнього журналіста, готового до жорсткої професійної конкуренції [125, с. 29]. Як наголошує М. Дяченко, формування такої особистості передбачає збагачення її професійно значущими рисами; умінням доводити знання до творчого, перетворювального рівня шляхом розвитку загальних творчих сил (мислення, уяви, літературної фантазії, журналістської інтуїції, здатності творчо реагувати на зміни в усіх сферах життя); здібностями компетентно виконувати журналістські функції та свою соціальну роль у суспільстві [63, с. 516].

Особливого значення ці питання набувають для країн, які знаходяться в зонах відкритого або прихованого конфлікту, оскільки за цих умов передача інформації набуває особливого значення. Тут роль ЗМІ часто є вирішальною для надання громадськості повної, правдивої та неупередженої інформації [69, 132]. Саме такі умови мають місце в Іраку, оскільки в цій країні спостерігається

нестабільне становище через загострення конфліктних ситуацій. Окрім цього, країна вирізняється значним рівнем неписьменності населення, нестачею кваліфікованих фахівців, жорстким контролем з боку політичних сил [194, 214]. Це ускладнює умови роботи представників журналістської професії. Безумовно, ці особливості діяльності необхідно враховувати в професійній підготовці в закладах вищої журналістської освіти Іраку.

Для розвитку іракської журналістської освіти на рівні сучасних вимог важливим є врахування закордонного досвіду професійної підготовки таких фахівців. Розглянемо його детальніше, спираючись на аналіз наукових праць [28, 30, 34, 67, 84, 114, 122, 123, 189].

Установлено, що журналістська освіта *США* бере свій початок з Колумбійського університету (1903). Сьогодні цієї професії в країні навчають за 478 програмами здебільшого за трьома освітніми рівнями. Як слушно зауважує Х. Марціхів, метою освіти тут виступає оволодіння «знаннями, вміннями та навичками аналітичного мислення, комунікації для створення усного та письмового тексту, засвоєння теоретичних знань з політології, соціології та культурології для адекватної інтерпретації фактів [113, с. 10]. Для цього в першому семестрі майбутні журналісти відвідують колоквиум «Можливості кар'єри в журналістиці». У другому семестрі також тільки один обов'язковий курс – «Принципи американської журналістики». У третьому семестрі як обов'язковий викладається курс «Кроскультурна журналістика», який формує розуміння різних етнічних, гендерних та ідеологічних особливостей суспільства. У четвертому семестрі обов'язковим є лекційно-практичний курс «Новини», де студенти вчать подавати новинний матеріал. Окрім обов'язкових, студент обирає й додаткові курси за бажанням. З четвертого семестру студент обирає спеціалізацію. Цікавим є й те, що ступінь магістра він отримуватиме в іншому університеті з тим, щоб урізноманітнити професійну підготовку. Акцентуємо гнучкість та динамічність такої системи освіти журналістів, за якої на рівні бакалавріата більше уваги приділяється прикладній підготовці, а на магістерському – спеціальній.

Проаналізуємо організацію журналістської освіти *Великобританії*. Першу школу журналістики було створено в Лондоні в 1902 році. Сьогодні близько 60 закладів вищої освіти країни готують спеціалістів за журналістським фахом. Існує централізована акредитація освітніх програм із журналістики. Цю функцію виконують Національна рада з підготовки журналістів та Рада з підготовки теле- і радіожурналістів.

Усі програми підготовки журналістів можна розподілити за двома напрямками: університетські та практичні, які ґрунтуються на контрактах з регіональною або національною редакцією. Обов'язковим є проходження практики. При цьому для зарахування на практичні курси однією з умов є досвід роботи. Такі курси пропонують великі видавництва (Reed Business Publishing, Morgan-Grampian, IPC, EMAP, Haymarket), на стажування запрошує й всесвітньо відоме агентство Reuters. Слід звернути увагу й на програму «BBC Training», яка допомагає молодим журналістам увійти в професію.

Професійна підготовка журналістів ведеться на науковій основі з використанням напрацювань Інституту наукових і технічних комунікацій. Головною проблемою журналістської освіти є недостатність наукових та освітніх ресурсів з медіасфери. Популярність освіти у сфері масових комунікацій і журналістики в країні зростає. Коледжі здебільшого мають франчайзингові угоди з університетами, завдяки чому більшість студентів продовжує навчання. Сертифікати про професійну освіту видаються двома установами: Торговельно-промисловою палатою і Королівським товариством мистецтв.

У *Франції* згідно з Колективною конвенцією журналістів існує близько десяти закладів вищої освіти з підготовки журналістських кадрів (Центр вивчення філології і прикладних наук при Університеті «Париж-4», Французький інститут преси в Університеті «Париж-2», а також відділення журналістики в університетах Бордо, Страсбурга, Марселя, Тура). Серед приватних закладів, що також працюють у цьому напрямі, – найдавніша Вища школа журналістики в Ліллі (заснована в 1924 році), Центр підготовки

журналістів у Парижі, (створений у 1946 році) та інші. Свого визнання Колективною конвенцією журналістів ще чекають школи журналістики в Парижі, Ніцці, Тулузі.

У 2004 році відділення з підготовки журналістів було створено в Інституті вивчення політики, що викликало занепокоєння представників шкіл журналістики через посилення конкуренції між закладами освіти за кошти, які відраховуються ЗМІ на навчання і підвищення кваліфікації в галузі журналістики.

Серед закладів вищої освіти з професійної підготовки журналістів слід виділити школи журналістики, після закінчення яких студенти вступають до університетів. Вищі школи мають можливість проводити спільні конкурси, за результатами яких абітурієнт отримує пропозицію від однієї або кількох шкіл.

Студент-журналіст може обрати змішану систему навчання, до якої увійдуть кілька закладів освіти. Відзначимо, що французькі школи журналістики прагнуть підвищити рівень викладання загальноосвітніх предметів для формування високої загальної культури як умови професіоналізму в майбутньому.

Розглянемо специфіку журналістської освіти *Німеччини*. Першу вищу школу журналістів було створено в Берліні в 1900 році. Зараз у країні нараховується до 40 закладів освіти (з них 23 заклади вищої освіти), де здійснюється діяльність за такими спеціалізаціями: майбутні фахівці у галузі репортерської та редакторської діяльності для газет та журналів, ведучі теле- і радіопрограм, оператори й режисери телебачення і радіо, працівники реклами та різноманітних інформаційних служб, у тому числі й зв'язків із громадськістю тощо.

Традиційно в Німеччині існує дві системи підготовки журналістських кадрів: теоретико-практична і практична. Теоретико-практична підготовка відбувається за університетською моделлю. Вона передбачає довгострокову підготовку журналістів-практиків і дослідників журналістики в інститутах публіцистики або інститутах журналістики, які структурно належать до

великих факультетів німецьких університетів. Так, наприклад, Інститут журналістики Дортмундського університету є структурним підрозділом факультету культурології, Інститут публіцистики в Мюнстері – філософського факультету, Інститут публіцистики в Майнці – факультету соціальних наук.

До практичної підготовки належить волонтаріат, який передбачає дворічне навчання охочих оволодіти журналістською професією в редакціях. На таке навчання частіше за все зголошуються випускники загальноосвітніх шкіл, схильні до журналістської діяльності. Однак волонтаріат забезпечує лише практичні знання і навички в редакції, а для кар'єрного зростання тих, хто пройшов через цю систему, обов'язковим є професійне навчання в спеціальних закладах освіти.

Професійна підготовка журналістів в *Іспанії* проводиться на університетських факультетах й охоплює всі цикли підготовки фахівця, від навчання в університетських школах та університетських коледжах, які забезпечують перший ступінь вищої освіти. Для складання вступного іспиту абітурієнт близько року відвідує спеціальний професійно орієнтований курс. У разі вступу до закладу освіти майбутні журналісти можуть скористатися традиційною системою навчання – вечірньою або дистанційною. Відмінним від багатьох країн є те, що бакалавріат охоплює лише два роки і дає можливість вступу до університету.

Проаналізуємо зміст на організацію професійної освіти журналістів у *Фінляндії*. Саме ця країна однією з перших у Європі у 1925 році започаткувала журналістську освіту на рівні вищої. На сучасному етапі навчання за журналістськими спеціалізаціями є одним з найбільш популярних та затребуваних у країні і здійснюється в 70 закладах освіти, де традиційно для Європи існує двоступенева система освіти, яка передбачає ступені бакалавра (три роки навчання) і магістра (3 + 2 роки навчання).

Фінська підготовка журналістів відбувається в спеціалізованих аудиторіях (медіалабораторіях), оснащених найсучаснішим комп'ютерним обладнанням та інтернетом. Специфічною особливістю цієї освіти є й те, що на

відділеннях журналістики і масових комунікацій часто є власні радіо- і телестудії. Наприклад, в Тамперському університеті це Radio Moreeni. До того ж університети активно співпрацюють із загальнонаціональними та регіональними медіакомпаніями. Наголошуємо на тому, що й деякі фінські медіакомпанії (наприклад, Sanoma WSOY) і громадська телерадіомовна корпорація Юлейсрадіо (Yleisradio) мають власні школи журналістики.

Цікавим є й те, що, як правило, вступний іспит на журналістські спеціальності передбачає тільки творчий конкурс із написання есе. Але вимоги до його результатів настільки високі, що проходять його далеко не всі абітурієнти.

В *Україні* вища журналістська освіта започаткована в 1926 році в місті Харкові, де було створено Український комуністичний інститут журналістики. Тут же існував Харківський технікум журналістики для підготовки фахівців для відомчих і районних газет. Після здобуття країною незалежності розпочався якісно новий етап розвитку цієї галузі. Одним з важливих напрямів цього процесу є наближення навчання майбутніх журналістів до потреб медіаринку, де «сегмент підготовки журналістів передбачає формування критичного сприйняття мас-медій шляхом вивчення специфіки походження і функціонування кожного з них» [57, с. 332].

Слід звернути увагу на те, що в Україні діють асоціації та спілки журналістів. Їх завдання полягає у захисті прав цих фахівців та сприянні професійному розвитку. У 2015 році в країні створено Незалежну медійну раду. Вона об'єднала чотирнадцять представників медіаспільноти та фахових громадських організацій.

Наголошуємо на тому, що попри певні розбіжності в організації освітнього процесу підготовки майбутніх журналістів, більшість країн об'єднує те, що основою їхніх освітніх систем є компетентнісний підхід.

На підставі проведеного аналізу (див. п. п. 1.1) констатуємо, що однією з провідних компетентностей у цих фахівців виступає соціально-інформаційна, яка повною мірою задовольняє медійні запити суспільства.

Ураховуючи зазначене вище, пропонуємо *рекомендації щодо розвитку журналістської освіти Іраку*:

1. Посилити гнучкість та динамічність освітніх програм підготовки журналістів, виходячи із запитів медіаринку.
2. Приділити належну увагу формуванню у майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності.
3. Переглянути підготовку студентів-журналістів у напрямі посилення в ній практичної складової на базі провідних агентств країни.
4. Провести ревізію матеріального оснащення університетів та приділити особливу увагу створенню сучасних медіалабораторій.
5. Підвищити якість викладання дисциплін, які формують високу загальну культуру майбутніх журналістів.
6. Забезпечити умови для створення на відділеннях журналістики власних радіо- і телестудій.
7. Розширити діяльність різних асоціацій та спілок журналістів з метою захисту прав та сприяння професійному розвитку цих фахівців.
8. Розглянути можливість отримання майбутнім журналістом диплома магістра в іншому університеті.
9. Приділити більшу увагу розробленню тренінгових програм, які допомагатимуть молодим журналістам увійти в професію.
10. Проводити професійні конкурси серед майбутніх журналістів та заохочувати переможців можливістю працевлаштування в найкращих видавництвах та телекомпаніях країни.
11. Застосувати волонтеріат, щоб надати охочим можливість оволодіти журналістською професією в редакціях перед вступом до університету.
12. Запровадити спеціальні річні професійно орієнтовані курси для підготовки абітурієнтів до складання вступного іспиту.
13. Поширити практику розвитку шкіл журналістики для підвищення якості підготовки абітурієнтів.

Закон Міністерства вищої освіти і наукових досліджень Іраку № 40 від 1988 року в другій статті чітко орієнтує університети, коледжі та інститути країни на прийняття міжнародних стандартів розвитку освіти, щоб зробити її ефективною й впливовою силою в суспільстві. Передбачається активний розвиток наукових, культурних зв'язків з іншими країнами для досягнення наукового прогресу, гармонії й інтеграції в галузі науки й мистецтва [230]. Тож тема представленого дослідження знаходиться у числі цих важливих завдань.

Формування дієвої журналістики перебуває в полі зору іракського керівництва й наукової спільноти, їхні спільні зусилля спрямовані на розвиток цієї сфери згідно з міжнародними стандартами [217, 218, 221].

Заслуговує на увагу стаття «Ділові навички, необхідні в Іраку в 2020 році» Лукмана Абдул Рахім аль-Файлі, у якій зазначено, що четверта промислова революція з її безпрецедентною швидкістю докорінно змінює ситуацію на іракському ринку праці. Спираючись на звіт Всесвітнього економічного форуму, автор підкреслює, що слід звернути особливу увагу на сформованість у фахівців умінь розв'язувати складні проблеми, на розвиток критичного мислення, творчості та емоційного інтелекту, умінь з координації дій у команді, когнітивної гнучкості тощо [217]. Тому в Іраку, що знаходиться в центрі Близького Сходу і значно впливає на розвиток інших країн, слід передусім переглянути підходи до підготовки іракських фахівців у напрямі реалізації цих вимог.

Стосовно журналістської освіти Іраку підкреслимо, що в ній слід врахувати те, що перед засобами масової інформації країни стоїть завдання щодо прозорості в дотриманні міжнародних стандартів. Зі свого боку Зіяд аль-Аджілі, виконавчий директор Центру журналістської свободи, підкреслює, що незалежність у роботі іракських ЗМІ має бути ефективно представлена іракською медійною мережею в усіх напрямках (іракське телебачення з усіма його станціями, радіостанціями, газета «Аль-Сабах» і всі публікації в мережі). Для цього засоби масової інформації, комунікації та інформації в Іраку, відповідно до положень Постанови № 65 від 2004 року, повинні формувати

професійні кодекси та обов'язкові правила організації медійних засобів [218, 219, 221, 228]. Досягти цієї мети неможливо без удосконалення професійної підготовки майбутніх журналістів Іраку.

Констатуємо недостатнє вивчення історії розвитку іракської журналістики, що зумовлює певні проблеми в розумінні її особливостей на сучасному етапі. Огляд наукових праць [12, 13, 15, 23, 193, 222–227, 229] дозволив виділити чотири основні етапи становлення журналістики в Іраку.

1. *Етап зародження журналістики в Іраку (1869 – 1913 рр.).* Історія становлення іракської преси починається з того часу, коли губернатор Медхат Паші привіз друкарську машину з Парижа. На ній друкували першу іракську газету «Аль Завра», яка вийшла 15 липня 1869 року. Тут публікувалися новини, пов'язані з внутрішніми і зовнішніми політичними подіями, статті про культуру й охорону здоров'я. Більшість статей у газеті була присвячена публікації офіційних і цивільних указів, оскільки вона відображала діяльність адміністрації Османської імперії. Адміністративно та фінансово її робота знаходилася під впливом державної адміністрації. Але в будь-якому разі поява цієї газети стала ознакою переходу до цивілізованого життя і прогресу. Крім того, Медхат Паші одночасно став засновником індустріальної школи в Багдаді. Одним з її завдань визначено об'єднання суспільства з владою.

2. *Етап британської окупації (1914 – 1958 рр.)* пов'язаний з британською окупацією Іраку, яка істотно уповільнила розвиток іракської преси, створеної Османською владою. У цей період преса країни відображала інтереси британської політики. Британська влада випускала щоденний бюлетень арабською та англійською мовами, який містив новини про битви на передовій лінії з британської точки зору. Одночасно британці активно використовували кінематограф, який висвітлював новини країни, пропагуючи при цьому британські цінності. Отже, цей етап проходив в умовах узурпації іракської преси британськими окупантами. У міжвоєнний період не спостерігалось особливого прогресу в розвитку іракської преси, а вплив

політичних сил Британії залишався значним. Незважаючи на це, інтерес іракського народу до популярної місцевої преси залишався.

Мали місце і позитивні моменти. Так, в 1936 році в Іраку з'явилося радіомовлення, а в 1956 році – телебачення. Ірак став однією з перших арабських країн, де стали виходити радіо- і телепрограми.

Після закінчення Другої світової війни преса залишалася важливим знаряддям у боротьбі за здобуття іракцями незалежності і встановлення національних режимів. При цьому останні, утвердившись, наклали обмеження на розвиток друкованих ЗМІ в Іраку.

3. *Етап періоду революції, або етап епохи С. Хусейна (1968 – 2003 рр.)* пов'язаний з періодом правління Саддама Хусейна, який очолював країну двадцять чотири роки (з 1979 по 2003). Але особливо жорсткий регламент ЗМІ з боку уряду почався з 1968 року, коли до влади прийшла партія Баас на чолі з генералом Ахмад Хасан аль-Бакр, з дочкою якого був одружений Саддам. Аль-Бакр і Хусейн стали соратниками і панівною силою в країні. Їхня діяльність значно вплинула на стан преси та телебачення в країні, які прославляли Саддама Хусейна і його політичні сили. У цей період на телебаченні існувало всього два канали. Незабаром один з них був замінений на новий під назвою «Молодь». Його очолював старший син Саддама – Удей Хусейн. Надалі канал «Молодь» з'явився і на радіо. У цей період західні газети не виходили, сигнали зарубіжних радіостанцій і телевізійних станцій блокувались, а супутникові антени були заборонені. У цей період виходили такі журнали, як «Голос студентів», «Жінки», «Голос селянина» та інші.

За часи режиму Саддама Хусейна існувала законодавча заборона на критику президента й вищих офіційних осіб в пресі. За порушення цього закону представнику ЗМІ загрожувала смертна кара.

Світове співтовариство журналістів активно обговорювало політичне правління Саддама, називаючи його «залізним кулаком». Унаслідок жорстких переслідувань багато іракських журналістів були змушені емігрувати до країн з більш демократичною політикою і свободою слова в ЗМІ.

4. *Етап демократичних змін (2003 – до сучасності).* Демократичні зміни почалися з 2003 року в результаті ослаблення панівного авторитарного режиму під впливом введення в країну військ США, які усунули режим Саддама Хусейна. Наслідками політичних змін стає активізація ролі ЗМІ в житті іракського суспільства. В Іраку з'явилося понад 170 щоденних газет і дванадцять супутникових каналів. Десятки місцевих радіо- і телевізійних станцій почали трансляцію арабською, курдською та іншими мовами. Така ситуація спостерігається і зараз. Іракські журналісти, які провели роки у вигнанні, повернулися на батьківщину для відродження вітчизняних ЗМІ.

Таким чином, етап демократичних змін почався з різкого стрибка і виходу на вільний ринок іракських ЗМІ. З'явилося багато видавництв місцевих газет і журналів, телеканалів, вільний доступ до мережі Інтернет. Однак, незважаючи на ці зміни, іракські ЗМІ, як і раніше, залишаються рупором державної пропаганди, висловлюючи позицію владних структур.

Отже, журналістика Іраку як соціальний інститут пройшла складний шлях становлення і на сучасному етапі знаходиться в стані активного розвитку.

Поглибимо аналіз особливостей іракської освіти у сфері професійної підготовки майбутніх журналістів щодо формування соціально-інформаційної компетентності. Оцінка якості в системі вищої освіти країни входить у компетенцію Міністерства вищої освіти й наукових досліджень, а також Асоціації технічних інститутів. Перелік визнаних в Іраку університетів розміщується на сайті Міністерства вищої освіти і наукових досліджень. За структурою вища освіта відповідає західноєвропейській болонській системі. Уряд країни приділяє значну увагу її розвитку. В Іраку функціонують два типи закладів вищої освіти: технічні інститути та університети. Технічні інститути пропонують два типи освітніх програм: дворічні програми на отримання диплома техника й чотирирічні програми на здобуття ступеня бакалавра. Університети здійснюють навчання за освітніми програмами, успішне виконання яких дозволяє здобути ступінь бакалавра, магістра та ступінь Ph.D. У систему вищої освіти Іраку входять державні і недержавні університети.

Останні були створені після 1980 року. Частина з них акредитована Міністерством вищої освіти і наукових досліджень країни.

Ступінь бакалавра є закінченою кваліфікацією і дає право здійснення професійної діяльності на ринку праці або продовження навчання за програмою наступного рівня. Освітнє навантаження становить 32 години на тиждень. Студент вивчає не більше восьми дисциплін кожен навчальний рік.

Після закінчення бакалаврських програм студенти з високими результатами (65% для більшості спеціальностей і 75–80% для програм за медичними й інженерним напрямками) можуть продовжити навчання за програмами магістерської підготовки. Їхня тривалість становить два роки. Дві третини загального навантаження при цьому відводиться на виконання домашніх завдань і проведення науково-дослідної роботи. Захист диплома є публічним і проходить перед екзаменаційною комісією.

Успішне закінчення програми на здобуття ступеня магістра дає право студентові продовжити навчання за програмами на здобуття ступеня Ph.D. Три роки навчання на цьому рівні освіти включають один рік навчання і два роки наукових досліджень та написання дисертації. Зарахування на програми цього рівня обмежене.

Спираючись на аналіз завдань, які є основою діяльності закладів вищої освіти Іраку, що займаються професійною підготовкою фахівців журналістських спеціалізацій [13, 17, 58, 162], виокремлюємо пріоритетні:

1. Поглиблення автентичності національної концепції в цілеспрямованих та інформативних засобах масової інформації, заснованих на ісламських цінностях.

2. Відповідність результатів професійної підготовки вимогам ринку праці шляхом формування в студентів компетентностей, що сприятимуть розумінню ролі, яка їм відведена у розв'язанні питань забезпечення місцевої громади достовірною інформацією.

3. Поширення культури використання засобів масової інформації на основі врахування цінностей, етичних норм, соціальної відповідальності студентів за зв'язки з громадськістю.

4. Формування покоління медіапрофесіоналів, озброєних ідеями й теоретичною та практичною інформацією для забезпечення медіасектора.

5. Відродження духу інтелектуального діалогу та побудови відносин з іншими освітніми закладами в усьому світі.

6. Розширення наукових, інформаційних та технічних знань студентів.

7. Сприяння активізації наукових досліджень, пов'язаних із пріоритетами та розвитком суспільства, через дипломні проєкти бакалаврів та магістрів.

8. Формування в студентів необхідності враховувати в роботі принцип відповідальності за її результати, щоб відповідати прагненням суспільства щодо отримання інформації, заснованій на правді, об'єктивності, достовірності та врахуванні прав людини.

9. Розвивати підготовку студентів у різних медіаспеціальностях (журналістика, радіо/телебачення, нові медіа, реклама та зв'язки з громадськістю) на рівні їхньої конкуренції на місцевому, регіональному та міжнародному ринку праці (газети, журнали, інформаційні агентства, телевізійні супутники, радіостанції, вебсайти, зв'язки з громадськістю в державних та приватних організаціях, а також у сфері реклами, маркетингу та комерційного просування).

10. Розвивати в студентів уміння працювати в інтернеті та створювати вебсайти для різних новин, забезпечуючи тим самим прямий контакт із цифровою аудиторією, яка постійно зростає.

11. Навчати студентів виконувати різні медіаролі щодо планування та проведення медіа, рекламних та громадських кампаній, а також виступів, опитування громадської думки з використанням останніх зразків медіапланування.

12. Підготовка студентів до використання ЗМІ відповідно до етики та законів з тим, щоб уникнути юридичної відповідальності під час виконання своєї роботи.

Ураховуючи ці результати, у нашому дослідженні наголошуємо на активізації в освітньому процесі підходів до формування майбутніх журналістів Іраку як медіапрофесіоналів, здатних активно та плідно працювати в медійному просторі. Це завдання повною мірою відповідає необхідності формування в майбутніх журналістів Іраку соціально-інформаційної компетентності.

Розглянемо особливості формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у провідних університетах Іраку. Для цього проаналізуємо освітні програми професійної підготовки цих фахівців на предмет визначення навчальних дисциплін, які сприяють формуванню соціальної (СК), інформаційної (ІК) та соціально-інформаційної (СІК) компетентностей.

Багдадський університет (University of Baghdad) засновано в 1957 році. Він входить у п'ятірку кращих ЗВО країни, серед яких займає почесне перше місце. У світовому рейтингу знаходиться на 720 позиції. В університеті навчається більше ніж 67 тисяч студентів та працюють близько семи тисяч викладачів. Цей заклад є другим за величиною університетом арабського регіону [17].

Багдадський університет – це цілісна система, яка складається з 24 науково-гуманітарних коледжів, трьох інститутів та дев'яти науково-дослідних центрів. Навчання ведеться за 171 спеціалізацією.

Коледж інформації був створений з ядра кафедри журналістики Коледжу мистецтв у 2002 році. На початку свого існування до його складу входили лише дві наукові кафедри – кафедра журналістики та кафедра журналістики, радіо і телебачення. У 2005 році було створено новий напрям – відділ зв'язків із громадськістю. Коледж готує фахівців для роботи в ЗМІ у галузі журналістики, радіо, телебачення, зв'язків із громадськістю та реклами.

Наведемо результати аналізу освітньої програми щодо формування означених компетентностей майбутніх журналістів у Коледжі мистецтв Багдадського університету (спеціалізація «Інформація») [17] в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

**Аналіз освітньої програми Коледжу мистецтв (спеціалізація «Інформація»)
Багдадського університету**

Курс навчання	Види компетентності/ дисципліни		
	СК	ІК	СІК
Перший	Психологія Арабська мова Англійська мова	Комп'ютер Видавнича робота Фотографії у пресі	Засоби масової комунікації
Другий	Методи дослідження Теорія масової комунікації Соціологія Суспільні відносини Публічні відносини Мистецтво радіомовлення	Редагування преси Мистецтво медіа	Не формується
Третій	Громадська думка Закон про інформацію Історія мас-медіа Англійська мова	Радіомовлення та редагування Мережі радіомовлення Інформація Спеціалізований радіозв'язок Радіореклама	Не формується
Четвертий	Психологія війни Сценарії Управління і планування Спеціальні дослідження	Технічні засоби радіомовлення Спеціальне радіомовлення Реклама й радіомовлення	Не формується

Результати аналізу освітньої програми та робочих програм навчальних дисциплін засвідчують, що найбільша увага приділяється формуванню соціальної компетентності («Суспільні відносини», «Громадська думка», «Теорія масової комунікації» тощо), дещо менша – інформаційній компетентності («Мистецтво медіа», «Мережі радіомовлення» тощо). Певною мірою соціально-інформаційна компетентність формується лише на першому курсі під час вивчення дисципліни «Засоби масової комунікації».

Результати аналізу освітньої програми щодо формування соціальної, інформаційної та соціально-інформаційної компетентностей майбутніх

журналістів, які навчаються у Коледжі ЗМІ Багдадського університету (спеціалізація «Радіо і телебачення») [17], наведені в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

**Аналіз освітньої програми Коледжу мистецтв (спеціалізація
«Радіо і телебачення») Багдадського університету**

Курс навчання	Види компетентності/ дисципліни		
	СК	ІК	СІК
Перший	Історія радіо Радіоновини Права людини	Медійна етика Комп'ютери Фотожурналістика	Не формується
	Історія Іраку Арабська мова Англійська мова		
Другий	Зв'язки з громадськістю Журналістське мистецтво Політологія Демократія Мистецтво дикції Режисура Радіомистецтво Арабська мова Англійська мова	Теорії комунікацій	Не формується
Третій	Громадська думка Методи дослідження Радіодрама Законодавство про ЗМІ Арабська мова Англійська мова	Радіо- та телевізійні мережі Інформатика Радіомонтаж	Не формується
Четвертий	Психологічна війна Радіопланування Радіо- та телевізійний сценарій Арабська мова Англійська мова	Радіотехніка Радіо і телебачення	Медіапроекти Спеціалізовані засоби масової інформації

Як показує аналіз освітньої програми, підготовка майбутніх журналістів у цьому закладі освіти здебільшого спрямована на формування соціальної компетентності («Права людини», «Зв'язки з громадськістю» тощо). Щодо інформаційної компетентності, то вона формується непропорційно: одна дисципліна – «Теорії комунікацій» вивчається на другому курсі, дві – «Радіотехніка» та «Радіо і телебачення» – на четвертому. Дві дисципліни – «Медіапроекти» та «Спеціалізовані засоби масової інформації», які

викладаються на четвертому курсі, сприяють формуванню соціально-інформаційної компетентності. Але аналіз робочих програм цих дисциплін показав, що перевага надається соціальному аспекту цієї компетентності.

Результати аналізу освітньої програми щодо формування досліджуваних компетентностей у майбутніх журналістів, які навчаються у Коледжі ЗМІ Багдадського університету (спеціалізація «Зв'язки з громадськістю») [17], наведено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

**Аналіз освітньої програми Коледжу ЗМІ
(спеціалізація «Зв'язки з громадськістю») Багдадського університету**

Курс навчання	Види компетентності/ дисципліни		
	СК	ІК	СІК
1	2	3	4
Перший	Зв'язки з громадськістю Журналістське мистецтво Засоби спілкування Права людини Арабська мова Англійська мова	Системи зв'язку Медійна етика Фотографія Комп'ютери	Не формується
Другий	Теорії комунікацій Теорії зв'язків із громадськістю Планування зв'язків із громадськістю Техніка спілкування Демократія Арабська мова Англійська мова	Реклама Економіка медіа Радіомистецтво	Не формується
Третій	Написання зв'язків із громадськістю Відділ зв'язків із громадськістю Комунікації та зв'язки з громадськістю Громадська думка Методи дослідження медіа Законодавство про ЗМІ Арабська мова Англійська мова	Інформатика	Міжнародні ЗМІ
Четвертий	Якість зв'язків з громадськістю Кампанії зі зв'язків із громадськістю	Медіауправління Рекламний дизайн	Не формується

1	2	3	4
	Соціологія з громадськістю Політична пропаганда Арабська мова Англійська мова		

Результати отриманих даних знову підтверджують той факт, що увага у цьому закладі освіти надається формуванню переважно соціальної компетентності. Спектр дисциплін, які виконують це завдання, доволі широкий («Теорії комунікацій», «Теорії зв'язків із громадськістю», «Якість зв'язків із громадськістю» тощо). Менше уваги приділено формуванню інформаційної компетентності («Медіауправління», «Інформатика» тощо). Лише на третьому курсі викладають навчальну дисципліну «Міжнародні ЗМІ», вивчення якої частково сприяє формуванню соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

Отже, констатуємо, що в коледжах Багдадського університету створені недостатні умови для формування в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності.

Розглянемо професійну підготовку фахівців спеціалізації «ЗМІ» Коледжу мистецтв Тикритського університету, керуючись освітньою програмою їхньої підготовки [162].

Тикритський університет (Tikrit University) – це державний вищий заклад освіти, який засновано в 1987 році. Він входить до переліку десяти найкращих ЗВО Іраку. На вступ до нього можуть претендувати як місцеві громадяни, так й іноземці. На сьогодні університет має двадцять два коледжі, вісім центрів досліджень та ряд консультаційних бюро, які обслуговують громаду [161].

У закладі освіти ведеться підготовка за журналістськими спеціалізаціями на базі Коледжу мистецтва та літератури, де існує кафедра ЗМІ та зв'язків із громадськістю. Результати аналізу освітньої програми коледжу щодо

формування в майбутніх журналістів досліджуваних компетентностей [161] наведено в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

**Аналіз освітньої програми Коледжу мистецтв та літератури
(спеціалізація «ЗМІ») Тикритського університету**

Курс навчання	Види компетентності/ дисципліни		
	СК	ІК	СІК
Перший	Новини Засоби спілкування Зв'язки з громадськістю Права людини Арабська мова Англійська мова	Інформатика Фотожурналістика	Не формується
Другий	Редагування Економіка медіа Теорії комунікацій Політологія Історія засобів Демократія Арабська мова Англійська мова	Радіомистецтво	Не формується
Третій	Редагування Міжнародні ЗМІ Законодавство Методи дослідження Громадська думка	Медіалітература Медіапреса Інформатика	Не формується
Четвертий	Психологічна війна Реклама Журналістські прийоми	Медіапланування Мова ЗМІ	Спеціалізовані ЗМІ

Аналіз отриманих результатів виявив, що, на формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів певною мірою спрямована лише одна дисципліна, яка викладається на останньому курсі, – «Спеціалізовані ЗМІ». Натомість більшість навчальних дисциплін має цільове призначення щодо формування соціальної компетентності («Засоби спілкування», «Зв'язки з громадськістю», «Теорії комунікацій» тощо). Менше уваги надано формуванню інформаційної компетентності («Радіомистецтво», «Інформатика» тощо).

Розглянемо освітню програму професійної підготовки в Коледжі мистецтв університету Ахульбайта за спеціалізацією «Журналістика» [162].

Університет Ахульбайта (Ahlulbait University) заснований у 2003 році. Це один із провідних закладів освіти Іраку, що входить в топ п'яти кращих університетів у національному рейтингу. Коледж мистецтв – один з його чотирьох коледжів, який має три відділення: арабська мова, журналістика та англійська мова. Створення кафедри журналістики відбулося в рамках спеціальностей Коледжу в 2004–2005 роках для підготовки викладачів, які спеціалізуються на засобах масової інформації та преси. Наголошуємо на тому, що це специфічний заклад освіти, який має як фахове, так і педагогічне спрямування. Результати аналізу освітньої програми професійної підготовки майбутніх журналістів у цьому закладі освіти [162] наведено в табл. 1.7.

Таблиця 1.7

**Аналіз освітньої програми Коледжу мистецтв
університету Ахульбайта (спеціалізація «Журналістика»)**

Курс навчання	Види компетентності/ дисципліни		
	СК	ІК	СІК
Перший	Історія преси Масова комунікація Принципи PR Права людини та демократія. Мистецтво прес-релізу	Мова медіа Медіа та цифрова освіта Фотожурналістика Комп'ютери	Не формується
Другий	Методи дослідження Редагування преси Інтерв'ю Політичні контакти Соціальна психологія Економіка ЗМІ Цифрові технології Теорії комунікацій	Мова медіа	Не формується
Третій	Редагування преси Арабська та міжнародна преса Законодавство про ЗМІ Інформаційні технології Громадська думка Методи дослідження	Мова медіадискурсу	Не формується
Четвертий	Управління організаціями преси Прес-реліз Мовні програми Спеціалізована преса Пропаганда та психологічна війна	Електронна преса	Не формується

Аналіз отриманих результатів виявив відсутність навчальних дисциплін, спрямованих на формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів в університеті Ахульбайта. Значну увагу у цьому закладі освіти приділено формуванню соціальної компетентності («Теорії комунікацій», «Масова комунікація», «Інтерв'ю», «Арабська та міжнародна преса» тощо). Фрагментарно представлено дисципліни, спрямовані на формування у студентів інформаційної компетентності («Мова медіа», «Медіа та цифрова освіта», «Фотожурналістика», «Електронна преса», «Мова медіадискурсу» тощо).

Розглянемо особливості професійної підготовки майбутніх фахівців журналістської галузі за спеціалізацією «ЗМІ» Коледжу мистецтв Анбарського університету [13].

Анбарський університет (University of Anbar) – державний заклад вищої освіти Іраку, заснований у 1987 році. Він входить до двадцяти найкращих в країні. Університетський комплекс розташований за межами міста Рамаді. Контингент студентів становить близько 15 тисяч, освітній процес забезпечують 3,5 тисячі викладачів. Історія цього вишу розпочиналася з двох коледжів: коледжу освіти для жінок та коледжу з гуманітарних наук [13].

Сьогодні в університетському кампусі з'явилося ще дев'ять коледжів, серед яких інженерний коледж, коледж комп'ютерних та інформаційних технологій, коледж мистецтв та інші. Активно діють тут й медичний, фармацевтичний та стоматологічний коледжі на базі лікарні в місті Рамаді та коледж сільського господарства. Такий спектр напрямів професійної підготовки в Анбарському університеті дозволяє задовільнити різні нахили іракської молоді.

В університеті ведеться навчання в аспірантурі за 33 спеціальностями. У 2002 році тут було засновано Коледж мистецтв, на базі якого у 2009 році відкрито відділ ЗМІ з підготовки журналістів.

Результати аналізу підготовки фахівців за спеціалізацією «ЗМІ» на базі цього університету [13] наведено в табл. 1.8.

**Аналіз освітньої програми Коледжу мистецтв Анбарського університету
(спеціалізація «ЗМІ»)**

Курс навчання	Види компетентності/ дисципліни		
	СК	ІК	СІК
1	2	3	4
Перший	Мистецтво журналістських новин Права людини Психологія Новини радіомовлення та телебачення Демократія Соціологія	Зв'язок Комп'ютери	Електронна журналістика
Другий	Інтерв'ю. Мистецтво письма Законодавство про пресу Зв'язки з громадськістю Медіалітература Політичні науки Етика ЗМІ	Журналістська фотографія Цифрова фотографія Комп'ютер Економіка медіа	Не формується
Третій	Методи наукових досліджень Громадська думка Вимірювання громадської думки Сучасна література Мистецтво декламації Тексти для мовлення і телебачення Підготовка та подання програм	Комп'ютер Інформатика Трансляції та телебачення Звук	Не формується
Четвертий	Планування Пресреліз Психологічна війна Пропаганда	Трансляція та телевізійна реклама Мова медіа Спеціалізована реклама Комп'ютер	Не формується

Проведений аналіз освітньої програми цього коледжу також засвідчив пріоритет у формуванні соціальної компетентності («Історія засобів спілкування», «Вимірювання громадської думки» тощо). Констатуємо наявність дисциплін, вивчення яких сприятиме формуванню інформаційної компетентності («Інформатика», «Журналістська фотографія» тощо). Аналіз робочої програми дисципліни «Електронна журналістика», яка викладається на

першому курсі, дозволив простежити певні тенденції формування у майбутніх фахівців журналістської галузі соціально-інформаційної компетентності.

Джиханський університет (Cihan University) – державний вищий заклад освіти Іраку, який почав свою діяльність в 2007 році. Університетський комплекс розташований за межами міста Ербілі. Університет регулярно займає топові місця в рейтингу кращих університетів Іраку. Його можна віднести до середніх за розмірами закладів освіти, оскільки тут навчається близько шести тисяч студентів. На вступ до університету можуть претендувати й іноземні громадяни. На базі Коледжу мистецтва та літератури існує кафедра ЗМІ, створена у 2013 році, яка спрямована на підготовку висококваліфікованого покоління журналістів [58].

Розглянемо освітню програму Коледжу мистецтв та літератури Джиханського університету (спеціалізація «ЗМІ») під кутом зору формування в студентів соціальної, інформаційної та соціально-інформаційної компетентностей [58]. Її результати наведено в табл. 1.9.

Таблиця 1.9

Аналіз освітньої програми Коледжу мистецтв та літератури Джиханського університету (спеціалізація «ЗМІ»)

Курс навчання	Види компетентності/ дисципліни		
	СК	ІК	СІК
1	2	3	4
Перший	Масова комунікація Курдологія Зв'язки з громадськістю Англійська мова	Редагування Комп'ютерні навички Фотожурналістика Телебачення та радіо Медіалітература	Не формується
Другий	Теорія спілкування ЗМІ англійською мовою Законодавство про ЗМІ Громадська думка Міжнародні ЗМІ Курдська журналістика	Редагування Телебачення і радіомистецтво Нові медіа Реклама Телебачення і радіомистецтво	Не формується
Третій			Не формується

Продовж. табл. 1.9

1	2	3	4
	Методи дослідження Пропаганда Історія журналістики Соціологія медіа Курдська історія ЗМІ Суспільні відносини Архівна преса	Економіка медіа Медіапланування Дизайн газет Спеціалізована преса Відеографія Телевізійна та радіореклама Управління медіа Редагування відео Сценарій Презентація на телебаченні і радіо	
Четвертий	Сучасні ЗМІ та їх проблеми Історія новин Медіа і психологічна війна Інформаційні агенції Медіа та психологічна війна	Мультимедіа Спеціалізована преса Телебачення та радіо Телевізійна та радіопродукція Медіакампанії Інформатика	Не формується

Аналіз отриманих даних показав, що професійна підготовка майбутніх журналістів у цьому виші є найбільш збалансованою. На відміну від попередньо розглянутих закладів вищої освіти Іраку, перевага надається формуванню інформаційної компетентності («Мультимедіа», «Телевізійна та радіопродукція», «Телевізійна та радіореклама», «Нові медіа» тощо). Однак констатуємо, що формуванню соціально-інформаційної компетентності і тут не приділено належної уваги.

Отже, проведений аналіз професійної підготовки майбутніх журналістів у провідних закладах вищої освіти Республіки Ірак (Анбарський університет, Багдадський університет, Джиханський університет, університет Ахульбайта, Тикритський університет) виявив практично відсутню увагу до формування в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності. Водночас відмітимо те, що освітні програми забезпечують переважно комфортне підґрунтя для формування у студентів-журналістів соціальної та інформаційної компетентностей. Така ситуація розглядається нами як така, що дозволяє зробити позитивні прогнози щодо можливостей формування у них й соціально-інформаційної компетентності.

1.3. Наукове обґрунтування технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку

Одне з пріоритетних завдань нашого дослідження – розробити й науково обґрунтувати технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку. Це сприятиме підготовці журналістських кадрів, які зможуть «оперативно визначати оптимальний формат подачі інформаційного, медійного продукту, мати чітке уявлення про те, який контент краще і знати технологію його створення» [37, с. 87].

Технологічний підхід перебуває в центрі уваги багатьох науковців [119, 143, 170] і давно вже став традиційним для сучасної освіти. Проте в освітньому дискурсі це поняття тлумачиться по-різному. З одного боку, технологію розуміють як послідовну, взаємозалежну систему дій, операцій і процедур, що виконуються педагогом і спрямовані на розв’язання педагогічних завдань, з другого – як планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу, що має на меті досягнення конкретного, діагностованого й гарантованого результату [136, с. 235]. У нашому дослідженні враховуватимемо обидві позиції.

Розглянемо застосування технологічного підходу в журналістській освіті. Т. Владимірова конкретизує технологічний підхід до умов журналістської освіти, визначаючи такі його специфічні риси: системність, науковість, концептуальність, прогностичність, синтез досягнень науки і практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду, структурованість, управління [37, с. 286–287].

Л. Шестьоркіна оперує поняттям «технологія сучасної журналістської освіти», яке розуміє як «сукупність освітніх, педагогічних, інформаційних технологій, засновану на особистісно-діяльнісному і компетентнісному підходах, яка функціонує як основний механізм освіти і виховання особистості професіонала медійної сфери» [203, с. 33].

О. Дорошук, ураховуючи багатоплановий характер журналістської

діяльності, вводить поняття «технологія вільної творчості», розглядаючи його як комплекс, що включає ряд таксонів, кожен з яких складається з типових культууроутворень, що відображають такі компоненти, як:

- цінності та установки технологічного (методологічна, правова, методико-технологічна культури);
 - творчого (професійно-творча, політична, рефлексивна культури);
 - комунікаційного (інформаційна, комунікативна культури), лінгвістичного (культура жанру і форми, естетична культура);
 - логіко-морального (етична культура, психологічна культура);
 - спеціалізованого (культура самореалізації, самоврядування)
- [62, с. 23].

Досліджуючи процеси професійного навчання майбутніх журналістів, І. Чемерис наголошує, що «педагогічну технологію» слід розуміти як практичне досягнення поставлених цілей навчання через використання конкретних методів, засобів, поетапних дій викладача та студента в умовах оперативного зворотного зв'язку [199, с. 12]. Надалі будемо дотримуватися саме такого розуміння цього поняття.

Концептуальною основою розроблення технології нашого дослідження виступає інтеграційний підхід, апробований у професійній підготовці журналістів І. Ілларіоною. Учена розглядає його як такий, що складається з теоретико-практичного об'єднання суміжних дисциплін, педагогічних підходів, інтерактивних методів, умов творчої діяльності, взаємодії освітнього та виховного процесів і т. д. [82, с. 9]. Теоретичні основи цього підходу розглянуто в п. п. 1.1 дисертації.

Беремо за основу те, що структура розробленої технології матиме «концептуальну основу; змістову частину (цілі навчання, зміст навчального матеріалу); процесуальну частину (організація навчального процесу, методи й форми навчальної діяльності учнів та вчителів – управління навчальним процесом, діагностика навчального процесу)» [65, с. 907].

Важливим кроком у розробленні технології стало визначення *етапів* її

реалізації. Згідно з тлумачним словником української мови поняття «етап» розглядається як окрема частина чого-небудь [184, с. 188].

Питання етапності в професійній підготовці фахівців журналістської галузі знайшли належне відбиття в дослідженнях науковців. Так, Ю. Артемова розробляє триетапну структуру процесу формування конкурентоспроможності майбутніх журналістів та включає до її складу:

- адаптаційний етап;
- етап формування операційно-технологічної готовності цих фахівців,
- етап освоєння основних професійних функцій [14, с. 15].

Є підходи, де професійна підготовка журналістів включає чотири блоки:

- цільовий блок представлений сучасними вимогами до підготовки журналістських кадрів;
- змістово-процесуальний блок містить алгоритм реалізації ефективного освітнього процесу, включаючи його педагогічні умови;
- діяльнісно-творчий блок складається з науково-освітніх заходів, пов'язаних з підготовкою журналістських кадрів з акцентом на розвиток їхньої творчої індивідуальності;
- результативно-оцінний блок містить комплексну методику діагностики, критерії та показники сформованості професійних і загальнокультурних компетенцій майбутнього журналіста, а також соціально-значущих якостей його особистості [37, с. 309–310].

О. Дорошук до процесу становлення культури творчої діяльності студента-журналіста включає п'ять етапів: діагностичний, мотиваційний, розвивальний, етап самопроцесів та етап саморозвитку [62, с. 18]. І. Чемерис запропонувала такі етапи організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх журналістів: діагностико-підготовчий, змістовно-процесуальний та контрольньо-коригувальний [199, с. 13].

Беручи за основу системний підхід та враховуючи результати проведеного аналізу, у розробленій технології виділяємо три етапи її реалізації: підготовчо-

цільовий, формувально-змістовий та діагностично-коригувальний. Конкретизуємо зміст кожного з них.

Підготовчо-цільовий етап передбачає визначення методологічно-цільових основ та проведення підготовчих заходів для реалізації технології.

Визначимося з *методологічними підходами* з розроблення.

Існують три рівні методології:

- філософські знання як змістовий фундамент всієї галузі знань (вищий рівень);
 - загальнонаукова методологія (другий рівень) як сукупність положень, що практично використовуються майже в усіх галузях знань;
 - конкретно-науковий (третій рівень) як комплекс принципів, що можуть бути застосованими в межах конкретної дисципліни [65, с. 498–500].
- Зосередимо увагу на конкретно-науковому рівні методології.

Відомо, що поняття «методологія» в сучасній науці вживається в широкому розумінні як спосіб усвідомлення будови науки і методів й у вузькому – як сукупність принципів, методів, прийомів та процедур дослідження, що застосовуються в певній галузі [152]. Ми зосередимося на другому значенні, оскільки згідно з ним методологія становить основу досліджень конкретної галузі знань, у нашому випадку – педагогіки.

Проаналізуємо застосування методологічних підходів в освіті майбутніх журналістів. Х. Марціхів, досліджуючи професійну підготовку бакалаврів гуманітарних наук у галузі журналістики в університетах США, з'ясувала, що вона базується на компетентнісному, системному, акмеологічному, аксіологічному, міждисциплінарному, культурологічному та особистісно-діяльнісному підходах [113, с. 9]. В Україні така ж підготовка, за спостереженнями дослідниці, базується переважно на особистісно-діяльнісному, герменевтичному, діагностичному, акмеологічному, аксіологічному, культурологічному та компетентнісному підходах [113, с. 11].

Досліджуючи проблеми професійної підготовки майбутніх журналістів, Н. Бобаль з-поміж пріоритетних називає соціокультурний підхід, який

виступає в ролі фундаменту формування професійної компетентності та компетентнісний, «який орієнтований на ціннісно-сміслову, змістову, особистісну складові освіти і забезпечує практичну орієнтацію навчання» [25, с. 85–87].

Становлять інтерес і наукові погляди Т. Владимирової, яка розглядає концепцію професійної підготовки журналістських кадрів в умовах модернізації освіти через використання таких підходів: системного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, інноваційно-цільового, проєктно-діяльнісного і модульного [37, с. 175].

На думку Ю. Артемової, формування конкурентоспроможності майбутнього журналіста в освітньому процесі університету базується на компетентнісному, особистісно-діяльнісному та суб'єктному підходах [14, с. 14].

Ураховуючи зазначене вище, услід за науковцями акцентуємо системний, компетентнісний й особистісно-діяльнісний підходи. Саме ці методологічні підходи беремо за основу нашого дослідження. Проаналізуємо детальніше кожен з них.

Витоки *системного підходу* сягають загальної теорії систем [24, 206]. Класик цієї теорії Л. Берталанфі розуміє базове поняття цього підходу – систему – як «якийсь клас речей, елементи якого знаходяться у взаємодії» [24, с. 42].

Використовуючи цей термін у педагогічній галузі, Ю. Бабанський трактує систему як певну спільність елементів, які функціонують за внутрішніми, властивими тільки їй законами [16, с. 76]. Системний підхід у такому контексті в педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину [43, с. 305].

Застосування системного підходу в нашому дослідженні дозволяє виявити етапи розробленої технології та встановити взаємозв'язки і

взаємозалежність між ними. На його основі проводиться інтеграція етапів технології у цілісний педагогічний конструкт.

Системний підхід дозволяє виявити умови існування технології та розкрити діалектику їх взаємозв'язку. На його основі виділено системоутворювальний чинник фахової підготовки майбутніх журналістів – мету.

Спираючись на тезу про те, що особистість формується в діяльності [105, 156], другим обираємо *особистісно-діяльнісний підхід*. Наголошуємо, що він передбачає під час планування й здійснення педагогічного процесу орієнтацію на особистість як мету, суб'єкт, результат і головний критерій його ефективності і вимагає визнання унікальності особистості, передбачає опору в освіті на природний процес саморозвитку задатків та її творчий потенціал, створення в навчанні і вихованні відповідних умов [74, с. 32].

Зважаємо на те, що особистісний підхід розглядається з позиції суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка передбачає усвідомлення педагогом особистості студента як надійного та свідомого суб'єкта взаємодії [153, с. 209]. Це положення стало основою змістового удосконалення головного засобу технології – авторського динамічного освітнього сайту, який використовувався під час самостійної роботи студентів. Переконані, що на цьому підґрунті слід будувати взаємодію учасників освітнього процесу й під час проведення практичних занять.

Засновники *діяльнісного підходу*, зокрема О. Леонт'єв, С Рубінштейн [105, 156] та інші, спираючись на те, що природа психіки має діяльнісну основу, наголошують на проблемі вибору адекватної освітньої діяльності. Для її розв'язання в технології передбачено проєктування системно-цільової індивідуалізації навчання, яка, за висновками О. Дорошук, передбачає розвиток сфер особистості майбутнього журналіста в процесі професійно-творчої діяльності [62, с. 16].

Виходячи з визначених особливостей особистісно-діялісного підходу, у технології обираємо самостійну роботу як найбільш сприятливу форму

навчання для розкриття творчого потенціалу майбутніх журналістів і зосереджуємо увагу на засобах її індивідуалізації шляхом розроблення авторського динамічного освітнього сайту. Таке використання інформаційних технологій дозволить студентові свідомо обирати зміст, темп, місце та час організації своєї діяльності під час самостійної роботи. Саме тут реалізуватиметься суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу, завдяки чому студент виступатиме не пасивним споживачем інформаційного ресурсу, а тим, хто його активно вдосконалюватиме разом з викладачем.

Переконані, що під час самостійної роботи необхідно приділити значну увагу діяльності зі створення медіапродуктів. Для їх розроблення створюються умови для самоосвіти завдяки створеному сайту. Таким чином забезпечується дієвий опосередкований педагогічний вплив на формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку.

Особистісно-діяльнісний підхід є основою визначення шляхів педагогічного супроводу майбутніх журналістів з урахуванням їхньої індивідуальності при доборі інструментарію як основи удосконалення формування соціально-інформаційної компетентності.

Ураховуючи предмет дослідження та спираючись на попередній аналіз щодо використання методологічних підходів у журналістській освіті, третім методологічним підходом для розроблення технології дослідження обираємо *компетентнісний підхід*, вивченню якого науковці приділяють значну увагу [41, 31, 56, 95, 160, 168, 176].

Визначимося з розумінням цього поняття, щоб на цьому підґрунті встановити суть досліджуваної компетентності.

Наукове видання «Соціальна педагогіка: мала енциклопедія» трактує поняття «компетентність» як:

- 1) поглиблене знання;
- 2) стан адекватного виконання завдання;
- 3) здатність до адекватного виконання діяльності [178, с. 107].

Компетентність як здатність кваліфіковано здійснювати діяльність,

виконувати завдання або роботу визначена й у нормативних документах Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction). При цьому поняття компетентності передбачає наявність набору знань, навичок і ставлень, що дозволяють особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі [214, с. 144].

Проаналізувавши праці науковців [27, 31, 42, 56, 80, 160, 176], констатуємо певні відмінності в розумінні цього поняття. Так, І. Зязюн трактує компетентність як здатність розв'язувати професійні завдання певного визначеного класу, що вимагає наявності реальних знань, умінь, навичок, досвіду [80, с. 14]. Як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію» розуміє компетентність С. Гончаренко [42, с. 89]. Ми дотримуємося позиції В. Болотова, який наголошує, що компетентність визначається не так знаннями, вміннями, навичками, як досвідом людини ... і постає як складний синтез когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду» [27, с. 12]. Спираючись на компетентнісний підхід з'ясовано компоненти соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

Розглянемо специфіку *інтеграційного підходу* [124, 148, 202]. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «інтегрований» визначено як оснований на об'єднанні, інтеграції; комплексний [32, с. 500]. У нашому дослідженні інтеграцію розуміємо як процес встановлення зв'язків між відносно незалежними раніше речами, процесами, явищами [93, с. 51]. Ураховуємо й те, що інтеграція як явище має двоєдину природу і є, з одного боку, процесом, а з іншого – результатом [148, с. 11].

Фіксуємо й такі форми інтеграції:

- предметно-образна, яка пов'язана з формуванням цілісних уявлень про соціальне та природне середовище. Ця форма інтеграції передбачає

ознайомлення з об'єктами природи та їхній опис з позиції спеціально організованих спостережень, експериментів, вимірювань;

- світоглядна, унаслідок якої відбувається об'єднання різних форм сукупностей наукових фактів, гіпотез, законів, теорій для розкриття природничо-наукової картини світу, для узагальнення досягнень світової культури й суспільної практики тощо;

- концептуальна, яка передбачає найбільш глибокий тип взаємодії уявлень, понять, принципів, методів і способів; таких форм стилю мислення, як вибір рішень, оцінювання цінностей [202, с. 9].

Зосереджуємося на останній, концептуальній формі інтеграції, яка дозволяє ґрунтовніше оцінити зв'язки соціальної та інформаційної компетентностей майбутніх журналістів у новому синергетичному продукті – соціально-інформаційній компетентності. Інтеграційний підхід став концептуальною основою моделювання технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

Спираючись на системний підхід та принцип цілісності освітнього процесу, конкретизуємо *функції* розробленої технології, до яких відносимо мотиваційно-спонукальну, ціннісно-орієнтовну, технологічну, контрольну-коригувальну та інтегровальну. Докладніше вони представлені в п. п. 2.1.

Обраний за основу конкретно-науковий рівень методології дозволив визначити *принципи* технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку. Принципи встановлюють внутрішню структурну впорядкованість наукової розвідки та конкретизують певні аспекти закладеного в дослідженні змісту [149, с. 412]. Їх було обрано на підставі необхідності позитивного впливу на якість професійної підготовки майбутніх журналістів через сформованість у них соціально-інформаційної компетентності.

Звернемо увагу на погляди науковців щодо визначення базових принципів професійної підготовки фахівців журналістської галузі [14, 25, 37, 62, 113, 114, 142].

Х. Марціхів дійшла висновку, що журналістська освіта ґрунтується на загальнодидактичних (гуманізації, фундаменталізації, активного та свідомого засвоєння знань, наочності, міжкультурної комунікації, професійної етики) та специфічних (міждисциплінарної інтеграції, професійної спрямованості, варіативності, практичної орієнтованості) принципах [113, с. 9]. У закладах вищої освіти України, зазначає вчена, основою професійної підготовки журналістів здебільшого є принципи фундаменталізації, гуманізації та диверсифікації [113, с. 11].

Н. Бобаль, досліджуючи вітчизняну професійну освіту майбутніх журналістів, наголошує, що вона базується на дидактичних принципах (науковості, доступності, систематичності й послідовності, індивідуалізації), принципах проєктної діяльності (прогностичності, покроковості, нормування, зворотного зв'язку, продуктивності, культурної аналогії, саморозвитку), принципах розвитку критичного мислення (розвитку творчого потенціалу, розвитку критичної автономії) [25, с. 89].

М. Петрова доводить, що журналістська освіта ґрунтується на принципах гуманістичності, позитивності, політкоректності, здоров'язбереження, компетентності [142, с. 14].

Т. Владимірова серед принципів функціонування журналістської освіти називає принципи акмеологічності, декомпозиції, темпоральності, соціокультурної відповідності, створювально-творчої рефлексії, інноваційності [37, с. 179–180].

Існує й такий погляд, згідно з яким фахівці журналістської сфери будуть конкурентоспроможними винятково за умови, якщо в основі професійної підготовки лежатимуть принципи спрямованості, цілісності, естетизації, творчого начала, самореалізації, рефлексії, систематичності та послідовності [14, с. 14].

Концепція системно-цільової індивідуалізації навчання майбутніх журналістів, розроблена О. Дорошук, базується на двох підходах: системно-інтегративному (включає принципи пріоритету індивідуальності в розвитку, цілісності, системності і нелінійності, синергетичності, урахування індивідуальних якостей студентів, творчої самореалізації та самопобудови, педагогізації професійної діяльності) та компетентнісному (синтезує принципи творчої діяльності, суб'єктності, діагностичності, співпраці, креативності, єдності освіти й самоосвіти, професійної доцільності, гуманістичного просвітництва, рефлексії) [62, с. 10].

Є підходи, згідно з якими під час професійної підготовки журналістів слід зважати на такі принципи: взаємодія майбутнього спеціаліста із закладом вищої освіти через інноваційно-орієнтоване формувальне середовище; функціонування цього закладу як навчально-науково-виробничого комплексу; орієнтація на практичну затребуваність фахівців; творчі дії з інноваційної та творчої діяльності; взаємодію освітнього середовища та формування в ньому фахівця [37, с. 176–177].

Отже, проведений аналіз виявив розмаїття як загальнопедагогічних, так і специфічних принципів професійної підготовки майбутніх журналістів.

У нашому дослідженні серед загальнопедагогічних принципів виділяємо принцип науковості, системності, зв'язку теорії та практики, активності. Необхідність обґрунтування специфічних принципів зумовлена тим, що проблема формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів є найменш дослідженою і потребує розширення спектру необхідних принципів. Серед специфічних принципів, виходячи з предмета дослідження, обираємо такі, як збагачення змісту професійної підготовки та творчої самореалізації майбутнього журналіста. Деталізацію принципів розробленої технології представлено у п. п. 2.1.

Підготовчо-цільовий етап включає підготовчі заходи, необхідні для втілення технології: розроблення діагностичного та методичного забезпечення (програма факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність

журналістів», електронний посібник «Базові компетентності журналістів», анкети, тести, кейси тощо); створення авторського динамічного освітнього сайту; проведення діагностики сформованості соціально-інформаційної компетентності студентів.

Мета змістово-формувального етапу технології – вдосконалити змістове наповнення професійної підготовки майбутніх журналістів Іраку, щоб створити міцне підґрунтя для формування структурних компонентів соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів (мотиваційний, знаннєвий, процесуальний та особистісний).

Зосередження уваги на мотиваційному компоненті соціально-інформаційної компетентності журналістів зумовлено низкою причин. По-перше, мотивація, як зазначає І. Зимня, є «механізмом запуску» будь-якої діяльності. На думку дослідниці, якщо немає успіху, то мотивація згасає, що негативно впливає на її виконання [79, с. 236]. По-друге, сильна мотивація здатна компенсувати деякі слабкі сторони фахівця [24, с. 13]. По-третє, саме сформований мотив до виконання діяльності, дії викликає активність особистості [91, с. 232]. Детально особливості формування цього компоненту висвітлено в п.п. 2.2.

Зміст технології було сформовано таким чином, щоб системно охопити напрями професійної діяльності журналіста в медіапросторі. Для цього запропоновано введення факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналіста». На підставі аналізу наукових джерел [14, 25, 37, 62, 68, 82, 96, 113, 141, 174, 199, 203] з'ясовано, що в його змісті слід приділяти особливу увагу вивченню питань специфіки мультимедійної журналістики, сучасного медіаринку, мультимедійного інструментарію журналіста, специфіці сучасного споживання інформації. На цій базі формуються знаннєвий та процесуальний компоненти соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

У процесі формування аналізованої компетентності значну увагу слід приділити етико-правовим основам використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста [127, 138, 204].

Підкреслимо, що журналісти повинні дотримуватися десяти базових етичних принципів, які були визначені Міжнародною організацією журналістів, Конфедерацією журналістів та прийняті на четвертій консультативній зустрічі в 1983 році журналістським співтовариством [127]. Серед них:

1. Право громадян на достовірну інформацію.
2. Об'єктивне висвітлення подій – обов'язок журналіста.
3. Соціальна відповідальність журналіста.
4. Професійна чесність журналіста.
5. Громадський доступ до інформації та участь в ЗМІ.
6. Повага до приватного життя і гідності.
7. Повага до громадських інтересів.
8. Повага до загальних цінностей і різноманіття культур.
9. Боротьба проти війн й інших бід, що загрожують людству.
10. Розвиток нового світового інформаційного та комунікаційного порядку.

На ці принципи спиралися й ми, визначаючи етичні норми діяльності журналістів Іраку, покладені в основу розробленої технології. Додатково проведений аналіз наукових праць [97, 99, 116, 145], підтвердив, що етичні питання займають центральне місце в діяльності сучасного журналіста.

Безумовно, студенти випускних курсів закладів вищої освіти Іраку одержують уявлення про ці питання під час вивчення таких дисциплін, як «Права людини», «Законодавство про ЗМІ», «Етика ЗМІ» тощо. Але сьогодні слід посилити увагу до етики використання медійних продуктів, авторського права в умовах використання журналістами медійного простору. Така тенденція вже спостерігається в іракській журналістській освіті. Так, у Коледжі мистецтв спеціалізації «Радіо і телебачення» Багдадського університету введено дисципліну «Медійна етика». Проте переконані, що етичні питання в

більшості закладів вищої журналістської освіти Іраку потребують більшої уваги.

З'ясуємо специфіку особистісного компонента соціально-інформаційної компетентності майбутніх фахівців журналістської галузі.

Проблема формування професійно важливих якостей журналістів детально розкрита в працях низки вчених [16, 62, 96, 169, 181, 195]. Конкретизуємо результати цих досліджень.

О. Копилов у базовому ядрі журналіста виділяє константну (соціальна орієнтованість, розвинений світогляд, талант, природна схильність до журналістської діяльності, опора на навички, знання) та динамічну (володіння мінімумом технічних навичок для збирання й фіксації інформації, здатність виконувати різні ролі та різні види робіт одночасно, володіння більш відточеними навичками написання коротких заміток і яскравих заголовків, управління спільнотами, просування контенту і т.д.) складові [96, с. 8–9].

О. Маслов до провідних якостей журналіста відносить тактовність, толерантність, допитливість, принциповість, творчу активність, справедливість, прагнення до розвитку в особистісному і професійному планах, упевненість у своїх професійних знаннях, діях і професійному призначенні, прагнення зрозуміти іншу людину, рішучість, почуття міри [116, с. 20].

М. Симкачова серед професійних рис журналістів виокремлює такі: мобільність, оперативність, активність; здатність адаптуватися до мови електронних ЗМІ та інші. Водночас, зазначає вчена, технологічний прогрес спричинив появу у представників журналістської професії і негативних рис: орієнтація на професійний успіх, здатність маніпулювати громадською думкою, недотримання норм професійної етики [169, с. 18–19].

Н. Боболь до особистісно-професійних якостей журналіста включає щирість, дружелюбність, уміння володіти своїми емоціями [25, с. 74–75].

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що «ядром» професійних якостей студентів-журналістів є здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, активність та толерантність.

Визначення педагогічного інструментарію для реалізації *змістово-формульовального етапу технології* ґрунтується на контекстно-компетентнісному підході, який базується на необхідності наближення змісту, форм, методів та засобів навчання до майбутньої діяльності фахівця [33, с. 5].

Визначимося з *формами* реалізації технології, розуміючи це поняття як спосіб організації, побудови й проведення навчальних занять, у яких реалізуються зміст навчальної роботи, дидактичні завдання і методи навчання [120, с. 68].

У найбільш розвиненій американській журналістській освіті використовуються такі форми: навчальні заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота та практика. При цьому навчальні заняття проводяться у формі лекцій, семінарів, консультацій тощо [114, с. 152].

Доволі поширеною є думка, що в журналістській освіті слід робити акцент на прикладних формах навчання, оскільки вони є «принципово новою формою взаємодії у творчому полі журналістської професії, що дозволяє студенту-журналісту спрямувати свою активність не тільки на оволодіння змістом навчального предмета, а й на самовизначення в професійному полі, що сприяє розвитку і саморозвитку творчої культури студента-журналіста» [62, с. 24].

Серед інноваційних форм у журналістській освіті Л. Шестьоркіна виділяє такі: проєкти спільної творчості викладачів і студентів; безперервна практична діяльність у період навчання; звіти про самостійну творчу діяльність; репортерська школа власкорів; конвергентна редакція та інші [203, с. 28].

Підтримуємо позицію О. Дорошук, яка переконана, що значні можливості для індивідуалізації навчання студентів-журналістів надає індивідуальна самостійна робота. Для її успішної організації у студентів слід сформувати загальні освітні, технологічні, творчі та освітньо-пізнавальні уміння [62, с. 21].

Спираючись на проведений аналіз, у розробленій технології зосереджуємо увагу на використанні таких форм, як лекційні, практичні заняття та самостійна робота студентів. Останню пропонуємо організувати на базі

авторського динамічного освітнього сайту. Підґрунтям його розроблення стали численні наукові розвідки [45, 46, 102, 103, 118, 163, 164, 197, 208]. Підкреслимо, що поряд з індивідуальною необхідно використовувати й групові форми організації навчання.

Визначимося з *методами* реалізації розробленої технології. Основними методами навчання в закладах вищої освіти є методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (вправи, лабораторні та практичні роботи); методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності (ділові та рольові ігри, дискусії й диспути, метод цікавих аналогій, зіставлення наукових пояснень явищ тощо); методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (усного й письмового контролю, самоконтролю) [16, с. 86–88].

Беручи до уваги цю класифікацію, урахуємо й специфіку інноваційних методів навчання [59, 74, 205], оскільки питання їхнього застосування в журналістській освіті є предметом наукових зацікавлень багатьох дослідників [14, 16, 37, 62, 81, 82, 114, 199, 203].

На підставі аналізу цих розвідок з-поміж *методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності* виокремлюємо передусім метод проєктів, також лекції та відеолекції, бесіди, метод демонстрації, практичні методи. Метод проєктів передбачає набуття студентами досвіду дослідницької роботи в процесі самостійної навчально-пізнавальної діяльності, що дозволяє педагогу «поєднати розвиток когнітивних здібностей з дослідницькими компетентностями і на цій основі формувати активну творчу особистість» [135, с. 48].

Одним з інноваційних продуктів, які створюються майбутніми журналістами на основі застосування цього методу, є медіапроєкти. Вивченню їхньої специфіки присвячені наукові праці таких учених, як І. Нікішин [134], М. Соколов [177] та інших.

Медіапроект розглядається як самостійно розроблений і виготовлений медіапродукт від ідеї до її втілення, який має суб'єктивну або об'єктивну новизну, виконаний під контролем викладача з використанням сучасних медіатехнологій [83].

М. Соколов пропонує таку класифікацію медіапроектів:

1. За панівною в проєкті діяльністю: дослідницький, творчий, ігровий, навчально-пізнавальний.
2. За предметно-змістовою сферою: монопроекти, міжпредметні.
3. За характером контактів: груповий, шкільний, університетський, міський, регіональний, міжнародний.
4. За кількістю учасників: мікросоціальний, макросоціальний.
5. За тривалістю: короткостроковий, довгостроковий [177].

У межах представленої технології студентам пропонується розробляти різні типи проєктів, серед яких переважають короткострокові творчі проєкти регіонального або міського мікросоціального характеру. Розроблення медіапроектів має особливу актуальність для майбутніх журналістів, оскільки створює необхідні умови для розкриття їхнього творчого потенціалу.

Серед *методів стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності* пропонуємо застосовувати ігрові технології, кейс-технології, диспути, метод «мозкового штурму» тощо.

Акцентуємо увагу на кейс-методі, який має низку переваг в умовах нашого дослідження, адже дозволяє використовувати принципи проблемного навчання, формує навички розв'язання реальних проблем, забезпечує можливість роботи групи на єдиному проблемному полі, створює умови з набуття навичок роботи з групою та презентації результатів [85].

М. Савельєва доповнює переваги цього методу конкретизацією його цілей, які є важливими для професійної підготовки журналістів: розвиток навичок аналізу і критичного мислення, поєднання теорії та практики, демонстрація різних позицій і точок зору, надання прикладів прийнятих рішень

і їхніх наслідків, формування навичок оцінки альтернативних варіантів в умовах невизначеності [159, с. 9].

Кейс-метод широко використовується в журналістській освіті США: в Університеті штату Пенсильванія, у Коледжі Емерсон, Університеті Вісконсін-Медісон, Національному університеті, Університеті Південна Флорида [114, с. 156]. Уважається, що саме він спрямований на розвиток творчого мислення майбутнього журналіста та активізацію його пізнавальної діяльності, дозволяє усвідомлювати та розв'язувати реальні професійні проблеми, висувати гіпотези та робити аргументовані висновки.

Ігрові технології рекомендується застосовувати під час практичних занять. Доцільно створювати такі ігрові ситуації, які б сприяли позитивній мотивації студентів до формування соціально-інформаційної компетентності. З цією метою на заняттях проводяться рольові та ділові ігри, дискусії, використовується «метод мозкового штурму».

Серед *методів контролю й самоконтролю* за ефективністю освітньо-пізнавальної діяльності використовуються методи тестового контролю та самоконтролю. Останній організується на основі авторського динамічного освітнього сайту.

Запропонована нами система методів реалізації технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку в певних моментах збігається з методами професійної підготовки майбутніх журналістів, які застосовуються в США. Як стверджує Х. Марціхів, там використовують поряд із традиційними й інноваційні методи: метод проєктів, «польового навчання», проблемно-аналітичний кейс-метод, метод навчання через суспільно корисну працю (служіння громаді) тощо [113, с. 11].

Проаналізуємо *засоби*, необхідні для реалізації розробленої технології. Особливістю сьогодення є те, що поряд із традиційними засобами навчання педагоги все активніше використовують й електронні: енциклопедії, довідники, підручники, посібники, комп'ютерні ігри, тренажери, експертні електронні

засоби, інструментальні середовища тощо [89, с. 32]. Уважаємо за доцільне зосередитися саме на цьому напрямі.

Ураховуючи специфіку розробленої технології, обираємо її засобами діагностичні (анкети, тести), екранно-звукові (відеоролики, електронні презентації, аудіозаписи); медіапродукти (електронний посібник, авторський динамічний освітній сайт), комп'ютер.

Діагностично-коригувальний етап має на меті з'ясування якісних змін сформованості в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності після втілення технології та проведення на цій підставі в ній (у разі необхідності) коригувальних заходів. До його складу входять критерії, показники, рівні сформованості досліджуваної компетентності та очікуваний результат реалізації технології.

Наведемо результати наукового пошуку щодо встановлення критеріальної бази сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку.

З'ясовано, що це питання знаходиться на периферії педагогічної науки. Значну увагу вчені приділяють розглядові критеріальної бази сформованості інформаційної компетентності фахівців різних професійних напрямів [35, 36, 112, 182], вивчається критеріальна база соціальної компетентності певних фахівців [20, 44, 180].

Критеріальні підходи щодо сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів є найменш дослідженими [53, 198]. Беручи до уваги результати цих та інших наукових розвідок, до критеріїв сформованості соціально-інформаційної компетентності відносимо мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісний, які досліджуємо за високим, середнім та низьким рівнями. Детальніша інформація міститься в п. п. 2.3.

Важливим складником розробленої технології є *умови*, необхідні для її успішного функціонування. У довідковій лексикографічній літературі «умова» розуміється як: «необхідна обставина, яка уможливорює здійснення, створення,

утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [32, с. 1506]. У педагогіці це поняття розглядають як комплекс спеціально спроектованих «генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри всіх його учасників» [106, с. 28–29].

Отже, у дослідженні педагогічні умови розуміємо як взаємопов'язані заходи, які сприяють підвищенню якості сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

Проаналізуємо погляди науковців у сфері журналістської освіти щодо визначення найбільш дієвих умов для організації освітнього процесу майбутніх фахівців. На сучасному етапі розвитку суспільства одним із напрямів, які активно розвиваються, є медіаосвіта.

Т. Владимірова вважає, що для реалізації медіаосвіти у сфері журналістики слід дотримуватися таких умов:

- підготовлені педагогічні кадри, які впроваджують інноваційні методи навчання;
- наявність у навчальному плані, крім фундаментальних базових курсів, дисциплін прикладного (практичного) характеру;
- матеріально-технічна база для відпрацювання отриманих знань [37, с. 291–293].

Розроблена О. Дорошук технологія вільної творчості журналістів ґрунтується на реалізації таких умов:

- рівень професійної підготовки педагога-майстра і студента-журналіста;
- рівень технологічної бази для формування цілого ряду вмінь у сфері інформаційно-пошукової та інформаційно-оціночної діяльності;
- рівень інтеграції педагогічної системи індивідуалізації навчання з професійно-творчою системою;
- різноманітність програмних методик, які відповідають індивідуальними здібностями студентів;
- ступінь навчально-методичного забезпечення процесу навчання;

- безперервний характер журналістської освіти [62, с. 23–24.]

Педагогічними умовами формування соціокультурної компетентності в майбутніх журналістів Н. Бобаль вважає:

- урахування видів професійної діяльності журналіста; цілеспрямоване вдосконалення методики та технології підготовки майбутніх журналістів, зокрема застосування технологій, які навчають роботи з інформацією;
- орієнтацію навчально-виховного процесу на розвиток у студентів розуміння відмінностей між рідною та іншими культурами; спрямування навчання журналістів на розвиток умінь і навичок взаємодії з носіями різних культур;
- проєктування в нових підручниках і навчальних посібниках професійно спрямованого змісту навчання в поєднанні із завданнями проблемно-пошукового характеру [25].

Уважається, що забезпечення успішної професійно-творчої діяльності студентів журналістського профілю можливе за таких умов:

- варіантна побудова освітнього процесу залежно від творчої схильності студентів;
- створення проблемних ситуацій під час навчальних занять шляхом їхньої емоційної і ілюстративної насиченості;
- організація творчих лабораторій на основі співпраці, співтворчості, ненав'язливого контролю (моніторингу) і самоконтролю [37, с. 305].

Ю. Артемова в журналістській освіті виділяє такі групи умов, як соціально-педагогічні, технологічні, особистісно-професійні, культурно-освітні та конкурентне середовище [14, с. 14].

Деякі науковці процес формування інформаційних та соціальних компетентностей студентів базують на таких організаційно-педагогічних умовах:

- забезпечення інтеграції знань у процесі реалізації соціально орієнтованих проєктів; застосування методів навчання, що орієнтовані на професійний розвиток особистості;
- набуття практичного досвіду; організація ефективного інформаційного навчального середовища;
- використання форм навчання, що дають можливість співпрацювати, працювати в команді, розвивати креативність, лідерство та відповідальність [18, с. 17].

Спираючись на системний підхід, враховуючи результати проведеного аналізу, беручи до уваги власний досвід, до організаційно-педагогічних умов дієвого функціонування розробленої технології відносимо створення освітнього середовища на основі медіапродуктів та стимулювання самостійної роботи студентів у цьому середовищі.

Такий вибір зумовлений тим, що «чим більше і повніше особистість використовує можливості середовища, тим успішніше здійснюється її розвиток і саморозвиток, освіта і самоосвіта, більш повно актуалізується і реалізується її інноваційний і професійно-творчий потенціали» [37, с. 177.]. Детальніше організаційно-педагогічні умови розглянуто в п. п. 2.1.

Отже, у ході дослідження розроблено *технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, яка заснована на системному, компетентнісному, особистісно-діяльнісному та інтеграційному підходах й реалізована за таких організаційно-педагогічних умов, як створення освітнього середовища на основі медіапродуктів та стимулювання самостійної роботи студентів у цьому середовищі.*

Проведемо моделювання створеної технології. Візьмемо за основу тлумачення поняття «модель» В. Ягуповим, який вважає, що «це знакова система, за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру, функціонування і зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження» [207, с. 31].

Водночас розумітимемо модель і як мисленнєвий чи знаковий образ певного об'єкта (оригіналу), якому властиві такі ознаки: він відображає оригінал, але не в усіх його якостях, а тільки в найбільш важливих; йому властива якість заміщення оригіналу; знання щодо дослідження моделі можна перенести на оригінал [171, с. 69].

У дисертації ми керувались тим, що модель повинна забезпечувати тотожність «оригіналу»; давати вірогідну інформацію стосовно «оригіналу»; інформація має бути повною у тих межах її використання, на які модель розрахована [155, с. 37].

Сьогодні моделювання, вважає Ю. Шапран, «стає оригінальним методом дослідження специфічно організованих об'єктів, а модель – засобом пізнання, який ґрунтується на аналогії» [201, с. 40]. Саме воно дозволяє дослідити педагогічні явища (об'єкти або процеси) через їх формалізацію (схематизацію і спрощення) [107].

О. Дорошук до складу моделі педагогічної системи навчання студентів-журналістів культуротворчої діяльності включає такі компоненти: педагогічна структура творчого процесу студента-журналіста, педагогічна підсистема методів розв'язання професійних журналістських завдань, педагогічна підсистема засобів розв'язання професійних журналістських завдань, педагогічна підсистема моральних і поведінкових регуляторів процесу з їх розв'язання [62, с. 13–14].

Уважається, що модель професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук у галузі журналістики в університетах США охоплює нормативний, теоретичний, змістовий та операційний компоненти [113, с. 9].

На підставі проведеного аналізу було створено модель формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку. Розроблена модель наділена всіма ознаками соціальної системи, до яких І. Дичківська відносить: концептуальність; діагностичне визначення цілей і результативності; економічність; алгоритмізованість, проєктованість,

цілісність, керованість; коригованість; візуалізацію [59, с. 74–75]. Модель представлена на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Модель технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку

Обґрунтування технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку стало підставою для детального розроблення її основних етапів.

Висновки до розділу 1

Сучасний медійний простір вимагає від журналістів сформованості соціально-інформаційної компетентності, яка гарантовано забезпечує як володіння ними інформаційними технологіями, так і здатність виважено ставитися до інформації, яка пропонується суспільству. Особливої актуальності проблема формування цієї компетентності у цих фахівців набуває для країн, які часто знаходяться у зоні конфлікту. До таких країн належить й Республіка Ірак, де від діяльності журналістів багато у чому залежить поінформованість населення та злагода в суспільстві.

Застосування системного підходу та висновків низки вчених дозволили з'ясувати термінологічне поле дослідження. Доведено, що інтеграція соціальної та інформаційної компетентностей утворює якісно новий особистісний конструкт – соціально-інформаційну компетентність майбутніх журналістів.

Концептуальна форма інтеграції та емпіричний рівень її застосування, встановлені під час дослідження інтеграційні характеристики соціальної та інформаційної компетентностей, дозволили надати авторське визначення поняттю соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів як особистісному інтегративному утворенню, що характеризує їхню здатність організовувати взаємодію з соціумом на основі інформаційних технологій у медійному просторі з дотриманням етико-правових норм.

Структуру соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів визначено на підставі застосування індуктивного методу пізнання дійсності через поглиблений аналіз структури соціальної та інформаційної компетентностей. За структурні складові досліджуваної компетентності визнано мотиваційний, знаннєвий, процесуальний та особистісний компоненти.

З метою вивчення закордонного досвіду професійної освіти майбутніх журналістів проаналізовано особливості професійної підготовки цих фахівців у США, Великобританії, Німеччині, Іспанії, Україні. На цій підставі розроблено рекомендації щодо розвитку журналістської освіти Іраку.

Проведений аналіз професійної діяльності журналістів дозволив переконатися, що в сучасних умовах вона зазнала принципових змін, що вимагало модернізації їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти. Однак результати проведеного аналізу освітніх програм професійної підготовки журналістів у провідних закладах вищої освіти Іраку довели, що формуванню цієї компетентності приділено найменше уваги.

Під час проведення дослідження теоретично обґрунтовано технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку, яка включає підготовчо-цільовий, змістово-формувальний та діагностично-коригувальний етапи.

На підставі контекстно-компетентнісного підходу, висновків науковців щодо застосування педагогічного інструментарію, з'ясовано форми, методи та засоби реалізації технології. Серед останніх запропоновано застосування авторського динамічного освітнього сайту, який розуміється як інформаційно-педагогічний конструкт, що складається з динамічних вебсторінок, зміст яких створює необхідні умови для формування компонентів соціально-інформаційної компетентності під час освітньої діяльності. Технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів розглянуто як таку, що заснована на системному, компетентнісному, особистісно-діяльнісному та інтеграційному підходах й реалізована за таких організаційно-педагогічних умов, як створення освітнього середовища на основі медіапродуктів та стимулювання самостійної роботи студентів у цьому середовищі. У дослідженні розроблено її модель.

Зміст розділу знайшов відображення у публікаціях автора [2–11].

Література до розділу 1

1. Адамова І. З. Використання Інтернет-технологій у навчальному процесі. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2014. № 1. С. 46–53.
2. Альсадун М. А. Информационная культура как вектор устойчивого развития социально-экономических систем. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: матер. X Ювілейної Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18–19 квітня 2018 р.)*. Харків : ХНУБА, 2018. Ч. 1. С. 5.
3. Альсадун М. А. Информационная культура как необходимый компонент профессиональной деятельности журналиста. *Modern scientific achievements: experience exchange: proceedings of III International scientific conference (Morrisville, Feb 26, 2017)*. Morrisville : Lulu Press, 2017. P. 147–149.
4. Альсадун М. А. Інформаційна культура журналіста. *The unity of science*. Dezember 2016–yanuari 2017. С. 17–19.
5. Альсадун М. А. Моделювання як основа представлення технології формування соціально-інформаційної компетентності у майбутніх журналістів на основі динамічного педагогічного сайту. *Topical issues of the development of modern science: abstracts of V International scientific and practical conference (Sofia, January 15–17, 2020)*. Sofia : Publishing House “ACCENT”, 2020. P. 233–237.
6. Альсадун М. А. Проблемы профессионального образования будущих журналистов в странах арабского региона. *Mind Technologies: Science : International scientific-practical congress (Geneva, the 31 th of March, 2017)*. Geneva, 2017. P. 16–19.
7. Альсадун М. А. Сайт як сучасний засіб формування професіоналізму фахівця. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків : УПА, 2018. Вип. 59. С. 41–46.

8. Альсадун М. А. Соціально-інформаційна компетентність журналіста. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, Харків. гум.-пед. акад., 2019. Вип. 44. С. 6–13.
9. Альсадун М. А. Соціально-інформаційна компетентність як базова основа професійної діяльності спеціаліста журналістської сфери. *Матеріали LI наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* (м. Харків, 2018 р.). Харків : УПА, 2018. С. 7.
10. Альсадун М. А. Структура соціально-інформаційної компетентності майбутнього журналіста. *Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті*: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 11–12 квітня 2019 р.). Харків: ФОП Бровін О. В., 2019. С. 12–14.
11. Альсадун М. А. Типологічне дослідження становлення іракської журналістики в історичному аспекті. *The unity of science*. 2018. April. С. 114–116.
12. Амар Ноха Ахмед. Особенности СМИ в арабских странах и тенденции их трансформации, 80-90-е годы XX века : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10. М., 2002. 19 с.
13. Анбарський університет : сайт. URL : <http://www.uoanbar.edu.iq>. (дата обращения 5.10.2016).
14. Артемова Ю. В. Формирование конкурентоспособности будущего журналиста в образовательном процессе университета : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.0.08 / Елецкий гос. ун-т им. И. А. Бунина. Елец, 2012. 22 с.
15. Ахмад Муафак. Печать Иракского Курдистана: (основные этапы развития и особенности функционирования в современных условиях) : дис. ... канд. филол. наук: 10.01.10. М., 1998. 187 с.
16. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса (методические основы). М. : Просвещение, 1982. 192 с.
17. Багдадський університет : сайт. URL : <http://uobaghdad.edu.iq>. (дата обращения 25.09.2016).

18. Балик Н. Р., Шмигер Г. П. Формування інформаційних та соціальних компетентностей студентів з метою їх професійної підготовки у педагогічному університеті. *Науковий огляд*. 2016. № 1 (22). С. 14–21.
19. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 5. С. 21–28.
20. Бахтеева С. С. Формирование социальной компетентности специалиста в процессе обучения иностранному языку в вузе экономического профиля : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ин-т сред. проф. образования РАО. Казань, 2001. 20 с.
21. Беккер Н. В. Основы формирования социальной компетентности школьников. *Научно-педагогическое обозрение*. 2015. № 2 (8). С. 54–62.
22. Белицкая Г. Э. Социальная компетентность личности. Субъект и социальная компетентность личности : под ред. А. В. Брушлинского. М. : Институт психологии РАН, 1995. С. 24–108.
23. Березан В. І. Взаємозв'язок професійної та інформаційно-комунікаційної компетентностей соціального педагога. *Психологічні та педагогічні науки у ХХІ столітті: перспективи та пріоритетні напрямки досліджень* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9 травня 2014 р.). Київ, 2014. С. 43–46.
24. Берталанфи Л. Общая теория систем: критический обзор. М. : Прогресс, 1969. 520 с.
25. Бобаль Н. Р. Формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2013. 212 с.
26. Болонский процесс. Бергенский этап / под науч. ред. д-ра пед. наук, проф. В. Байденко. М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. Российский Новый Университет, 2005. 174 с.
27. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 8–14.

28. Бочковський О. І., Сірополко С. Українська журналістика на тлі доби (історія, демократичний досвід, нові завдання) / за ред. К. Костева й Г. Кошаринського ; Укр. техн.-господарський ін-т. Мюнхен, 1993. 204 с.
29. Брушлинский А. В. О критериях субъекта. Психология индивидуального и группового субъекта / под ред. А. В. Брушлинского, М. И. Володиковой. М. : Пер Сэ, 2002. С. 9-34.
30. Быков А. Ю., Георгиева Е. С., Михайлов С. А. История зарубежной журналистики : учебник для бакалавров. М. : Юрайт, 2015. 366 с.
31. Васильєва М. Концептуальне підґрунтя фахової компетентності майбутніх працівників. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: зб. наук. праць. Слов'янськ : ДДПУ, 2014. Вип. LXIX. С. 19–28.
32. Великий тлумачний словник сучасної української мови 250 000 (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
33. Вербицкий А. А. Контекстно-компетентностный подход к модернизации образования. *Инновационные проекты и программы в образовании*. 2011. № 4. С. 3–6.
34. Виниченко В. М. Журналистское образование в США: от журналистики к массовым коммуникациям. *Вестник Моск. ун-та. Серия 10 «Журналистика»*. 2010. № 1. С. 100–111.
35. Виноградова Т. С. Информационная компетентность: проблемы интерпретации. *Человек и образование*. 2012. № 2. С. 98–99.
36. Витковская Н. Г. Формирование информационной компетентности студентов вузов (на примере специальности «Журналистика») : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 : Н. Новгород, 2004. 161 с.
37. Владимирова Т. Н. Дидактическая концепция профессиональной подготовки журналистов в высшей школе России : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. М., 2015, 481 с.

38. Владимирова Т. Н. Медиаобразовательная деятельность факультета журналистики МГГУ им. М. А. Шолохова. *Гуманитарное пространство*. 2013. Т. 2, № 4. С. 514–522.
39. Гарибо А. Г. Компетентносный подход в образования арабского мира. *Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті* : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. (11 – 12 квітня 2019 р.). Харків, 2019. С. 15–18.
40. Гладилина И. П. Развитие социальной компетентности студенческой молодежи в процессе творческой деятельности. *Фундаментальные исследования*. 2011. № 8. С. 266–268.
41. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.
42. Гончаренко С. У. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 149 с.
43. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
44. Гончаров С. З. Социальная компетентность личности: сущность, структура, критерии и значение. *Образование и наука*. 2004. № 2 (26). С. 3–18.
45. Горлова Н. Л. Сайт и блог учителя – новый инструмент в образовании. URL : <http://nsportal.ru/shkola/materialy-metodicheskikhobedinenii/library/personalnyy-sait-v-rabote-uchitelya> (дата обращения 17.11.2016).
46. Грибан О. Н., Грибан И. В. Образовательные веб-сайты как средство профессиональной самореализации педагога. Информационно-коммуникационные технологии в образовании. *Педагогическое образование в России*. 2015. № 3. С. 41–46.
47. Гризун Л. Е. Дидактичні основи створення сучасного комп'ютерного підручника : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2001. 22 с.

48. Гришанова Н. О новой парадигме развития профессионального образования. *Вестник высшей школы*. 2007. № 4. С. 8–12.

49. Гришина О. В. Формирование социальной компетенции будущих социальных работников как цель обучения иностранному языку. *Lingua mobilis*. 2011. № 4 (30). С. 94–97.

50. Гулякин Д. В. Роль информационно-коммуникационных технологий в формировании социально-информационной компетентности. *Современные информационные технологии*. 2009. № 10. С. 121–123.

51. Гулякин Д. В. Социально-информационная компетентность будущего специалиста: теоретические аспекты. *Научные проблемы гуманитарных исследований*. 2009. № 11. С. 9–13.

52. Гулякин Д. В. О формировании социально-информационной компетентности выпускника вуза. *Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета*. 2009. № 4, ч. 2. С. 254–257.

53. Гулякин Д. В. Социально-информационная компетентность будущего специалиста в контексте научного анализа. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология*. 2010. № 4. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-informatsionnaya-kompetentnostbuduschego-spetsialista-v-kontekste-nauchnogo-analiza>. (дата звернения: 17.01.2018).

54. Гулякин Д. В. Социально-информационная компетентность будущего специалиста как предмет научного анализа. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3. Педагогика и психология*. 2010. № 4.

55. Дасаева Т. Н., Залесский Б. Л. Журналистика глобального сообщества. *Веснік БДУ. Серыя 4. Філалогія. Журналістыка. Педагогіка*. 2011. № 1. С. 61–64.

56. Демура І. Сутність професійних компетентностей. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. Вип. XXXVIII. С. 64–71.

57. Деркач Л. М. Стан і перспективи розвитку української журналістської освіти. *Молодий вчений*. 2016. № 7. С. 329–334.
58. Джиханський університет : сайт. URL : <http://www.cihanuniversity.edu.iq>. (дата обращения 2.10.2016).
59. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
60. Докторович М. О. Соціальна компетентність як наукова проблема. *Психологія і суспільство*. 2009. № 3. С. 144–147.
61. Долинина И. Г., Бороненкова Л. С. Современные подходы к определению понятия социальная компетентность. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 3. URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19579>. (дата обращения: 20.11.2018).
62. Дорощук Е. С. Системно-целевая индивидуализация обучения студентов-журналистов культуре творческой деятельности : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ин-т педагогики и психологии проф. образования Рос. акад. образования Казань, 2007. 42 с.
63. Дяченко М. Д. Концептуальні засади розвитку творчого потенціалу майбутніх журналістів як передумови формування професіоналізму. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 29. С. 513-521.
64. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге вид. / за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ ; Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
65. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
66. Жалдак М. І. Новітні комп'ютерні технології. Т. XIV. Кривий Ріг : Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2016. 150 с.
67. Жидкова О. В. Опыт зарубежных стран в развитии профессионально-кадровой подготовки журналистов. *Наука и современность*. 2010. № 3–1. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/opyt-zarubezhnyh-stran-v>

razvitii-professionalno-kadrovoy-podgotovki-zhurnalistov. (дата обращения 21.04.2016).

68. Жовнич О. В. Проблеми професійної іншомовної підготовки майбутніх журналістів і можливі шляхи її реалізації. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія* : зб. наук. праць. 2016. Вип. 47. С. 73–77.

69. Журналистика в условиях конфликта: передовой опыт и рекомендации : пособие с рекомендациями для работников СМИ. Киев : Компания ВАИТЭ, 2016. 118 с.

70. Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / под ред. А. Г. Качкаевой. М., 2010. 200 с.

71. Завьялов А. Н. Педагогические проблемы эффективного формирования информационной компетенции. *XIII Ершовские чтения* : межвузовский сб. науч.-метод. статей, материалы междунар. науч.-метод. конф. (18–19 февраля, 2003 г.) / под ред. В. Н. Евсеева. Ишим : Изд-во ИГПИ им. П. П. Ершова, 2003. С. 166–168.

72. Заєць І. С. Запобігання перешкоджанню законній професійній діяльності журналістів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2014. 295 с.

73. Зайцева О. Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Брянск. гос. пед. ин-т. Брянск, 2002. 19 с.

74. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2006. 528 с.

75. Здоровега В. Й. Теорія і практика журналістської творчості : [підручник] . 2-ге вид., перероб. і допов. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.

76. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход. *Образование и наука*. 2004. № 3 (27). С. 42–54.

77. Зеер Э. Ф. Психология личностноориентированного

профессионального образования. Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. проф.-пед. ун-та, 2000. 257 с.

78. Зимняя И. А., Морозова, Н. А. Современное состояние проблемы концепций воспитания. Ярославль : Современные концепции воспитания, 2000. 171 с.

79. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник для вузов. М. : Логос, 2004. 384 с.

80. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. № 25. С. 13–18.

81. Иванцова С. В. О подготовке журналиста-практика в рамках университетского образования. *Журналистика и культура* : сб. науч. ст. I Междунар. науч.-практ. конф. (г. Пенза, декабрь 2014 г.) / под ред. д-ра филол. наук Е. Н. Сердобинцевой. Пенза : Изд-во ПГУ, 2014. С. 157–159.

82. Илларионова И. А. Формирование профессиональной компетентности журналистов в высших учебных заведениях : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Московский гос. ун-т культуры и искусств. М., 2009. 22 с.

83. Интерактивные технологии в профессиональном воспитании : учеб.-метод. пособие / З. И. Исламова, А. Р. Айдагулова, Д. С. Занин, Л. Р. Саитова. Уфа : Изд-во БГПУ, 2012. URL : <https://studopedia.org/3-17187.html> (дата обращения: 10.06.2018).

84. История мировой журналистики / А. Г. Беспалова, Е. А. Корнилов, А. П. Короченский, Ю. В. Лучинский, А. И. Станько. М. ; Ростов-на-Дону : Издательский центр «МарТ», 2003. URL : <http://evartist.narod.ru/text8/49.htm>. (дата обращения 03.16.2017)

85. Кадемія М. Ю., Козяр М. М., Рак Т. Є. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : словник-глосарій. Львів : СПОЛОМ, 2011. 136 с.

86. Каменская Е. В. Формирование социальной компетентности у курсантов военных вузов. *Педагогический журнал*. 2017. Т. 7, № 2. С. 96–106.

87. Карлінська Я. В. Інформаційна компетентність студентів як чинник толерантності. *Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2008. Вип. 40. С. 146–150.
88. Кириллова Н. Б. Медиакультура: теория, история, практика : учеб. пособие. М. : Академ. проект, 2008. 496 с.
89. Кларин М. В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта. *Педагогика*. 2000. № 7. С. 32–35.
90. Коблянская Е. В. Психологические аспекты социальной компетентности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 – социальная психология. СПб., 1995. 16 с.
91. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання : підручник для студентів вищих начальних закладів. Харків : Вид-во НУА, 2005. 360 с.
92. Ковальська В. С. Концептуальні основи підготовки сучасних фахівців у контексті інноваційної парадигми освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Т. 1, Вип. 13. С. 79–85.
93. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи : монографія / за ред. С. У. Гончаренка. Львів : Світ, 1999. 302 с.
94. Коломийченко Л. В. Формирование профессионально-педагогических компетенций будущего педагога дошкольного образовательного учреждения. *Реализация компетентностного подхода в высшей школе* : кол. монография / отв. ред. А. Ю. Нагорнова. Ульяновск : Зебра, 2016. С. 163–173.
95. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с. (Бібліотека з освітньої політики).
96. Копылов О. В. Особенности творческой деятельности журналиста в условиях медиаконвергенции : автореф. дис. ... канд. филолог. наук : 10.01.10 / Алтайский гос. ун-т. Екатеринбург, 2013. 19 с.

97. Коцан І., Панасюк О., Нісімчук А. Технологія професійної підготовки майбутніх журналістів : монографія / Ін-т пед. технологій. Луцьк : Твердиня, 2013. 381 с.

98. Краснокутская С. Н. Социальная компетентность как качественная характеристика процесса социализации студентов. *Сборник научных трудов Северо-Кавказского государственного технического университета. Серия «Гуманитарные науки»*. 2005. № 1. URL : <http://www.ncstu.ru>]. (дата обращения 27.09.2017).

99. Кузнєцова О. Д. Журналістська етика та етикет: основи теорії, методики, дослідження трансформації 147 незалежних видань України, регулювання моральних порушень : [монографія]. Львів : Світ, 1998. 412 с.

100. Курбакова Е. В. Структура компетентностного подхода в журналистском образовании. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2014. № 2. С. 448–451.

101. Кустов Ю. А., Козлова О. Е., Стацук С. В. Социальная компетентность журналиста : монография. Тольятти : ВУиТ, 2010. 191 с.

102. Кучмий Т. В. Персональный сайт учителя как инструмент для повышения уровня профессионального мастерства и компетентности. *Гаудеамус*. 2012. № 20. С. 39–40.

103. Кырчикова Д. А., Смольникова Н. С. Персональный web-сайт учителя как современное дидактическое средство. *Человек в мире культуры*. 2013. № 3 С. 65–70.

104. Ландэ Д. В. Поиск знаний в интернет. Профессиональная работа. М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. 72 с.

105. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : в 2-х т. / под ред. В. В. Давыдова. Т. 2. М. : Педагогика, 1983. 318 с.

106. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.

107. Лодатко Є. О. Моделювання в педагогіці: точки відліку. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010.

Вип. 1. URL : [http://intellect-](http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/)

[invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/](http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/). (дата звернення 17.10.2017).

108. Локаре́ва Г. В. Проблема формування у майбутніх журналістів культури професійного спілкування як ознаки комунікативної компетентності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30 (83). С. 221–228.

109. Луку́чав Г. А. Развитие высшего образования в арабских странах (аналитический обзор). *Вестник высшей школы*. 2008. № 4. С. 48–52.

110. Лукья́нова М. И. Социальная компетентность как компонент управленческой культуры руководителя. *Психология инновационного управления социальными группами и организациями*. Кострома. 2001. С. 240–242.

111. Лу́нячек В. Е. Формування креативного мислення студентів у процесі професійного навчання. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків : УІПА, 2018. Вип. 61. С. 99–110.

112. Лу́пиніс Т. Б. Рівні, критерії та показники сформованості інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Педагогіка. 2011. Т. 173, Вип. 161. С. 57–60.

113. Марці́хів Х. Р. Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук у галузі журналістики в університетах США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. 20 с.

114. Марці́хів Х. Р. Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук у галузі журналістики в університетах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. 369 с.

115. Масленникова В. Ш. Личностная композиция социального отношения. *Современные концепции воспитания*. Ярославль : Изд-во ЯГПУ им. К. Д. Ушинского, 2000. С. 84–89.

116. Маслов А. С. Корреляция правовых, этических и творческих аспектов деятельности журналистов (на примере реализации профессиональных стандартов в фотожурналистике) : автореф. дис. ... канд. филолог. наук : 10.01.10 / Казанский гос. ун-т им. В. И. Ульянова-Ленина. Краснодар, 2013. 25 с.

117. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2007. 150 с.

118. Матвеева С. А. Сайт як жанр Інтернет-комунікацій (на матеріалі персональних сайтів учених) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Луганськ, 2006. 212 с.

119. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко [та ін.] ; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. Київ : Вища шк., 2003. 323 с.

120. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 200 с.

121. Микитенко Н. О. Технологія формування іншомовної комунікаційної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю : монографія / за ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Г. В. Терещука. Тернопіль : ТНПУ, 2011. 411 с.

122. Михайлин І. Л. Нарис історії українського журналістичознавства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*. 2010. № 903, Вип. 2. С. 62–84.

123. Михайлов С. А. Журналистика стран Северной Европы. СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2003. 365 с.

124. Мітрясова О. П. Інтегрований підхід до навчання хімії студентів аграрного університету : монографія. Миколаїв : МДАУ, 2006. 295 с.

125. Москаленко А. Теорія журналістики : навч. посіб. / А. Москаленко. Київ : ЕксОб, 2002. 334 с.

126. Нагайченко Н. Н. Подходы отечественных педагогов к

определению социальной компетентности. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии* : сб. ст. по матер. XVII междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск : СибАК, 2012. Ч. I.

127. Назаретян К. А. Журналистская этика: тенденции развития. URL : http://www.intelros.ru/pdf/Etik_misl/2010_10/11.pdf. (дата обращения: 27.06.2014).

128. Наливайко О. Формування інформаційно-цифрової компетентності як результату професійної підготовки студентів класичних університетів. *Педагогічний альманах*. 2018. Вип. 40. С. 129–134.

129. Наливайко О., Манченко О., Рудченко О. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців журналістики. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 2019. Вип. 1(44). С. 217–229.

130. Наукові підходи до педагогічних досліджень : кол. монографія / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. Харків : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. 348 с.

131. Національний освітній глосарій: вища освіта / [авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.

132. Нетребя М. М., Непомняща К. А. Работа журналиста в экстремальных ситуациях. *Соціальні комунікації*. 2016. № 1. С. 93–96.

133. Нефёдова Н. В. Проблемы формирования и развития социальной компетентности школьной молодежи. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии* : сб. ст. по матер. XXXVII междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск : СибАК, 2014. Ч. 2. С. 56–62.

134. Никишин И. В. Медиапроект: понятие, типы, жизненный цикл. *Молодой ученый*. 2019. № 24 (262). С. 478–480.

135. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева,

А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. 4-е изд., стереотип. М. : Академия, 2009. 272 с.

136. Основы педагогики высшей школы / Л. Л. Товажнянский, А. Г. Романовский, В. В. Бондаренко, А. С. Пономарев, З. А. Черванева. Харьков : НТУ «ХПИ», 2005. 600 с.

137. О средствах массовой информации : Закон РФ от 27.12.1991 № 2124-1 (ред. от 03.07.2016) (с изм. и доп., вступ. в силу с 15.07.2016). URL : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1511/ (дата обращения 27.11.2016).

138. Панкеев И. А. Авторское право для журналистов. М., 2012. 304 с.

139. Педагогика профессионального образования / Е. П. Белозерцев, А. Д. Гонеев, А. Г. Пашков и др. ; под ред. В. А. Сластенина. М., 2004. 368 с.

140. Петрик О. В. Психологічні особливості професійної діяльності. *Наукові записки. Серія : Культура і соціальні комунікації*. 2009. Вип. 1. С. 138–143.

141. Петрова М. С. К вопросу о профессионально-педагогической модернизации журналистского образования. *Человек и образование*. 2010. № 3. С. 128–131.

142. Петрова М. С. Модель профессиональной подготовки будущих журналистов к деятельности в условиях чрезвычайных ситуаций : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. СПб., 2011. 22 с.

143. Пехота О. М. Технології педагогічної освіти: мета, зміст, особливості застосування в сучасних умовах. *Науковий вісник Миколаївського нац. ун-ту імені В.О.Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки*. 2013. Вип. 40. С. 26–31.

144. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

145. Правовые и этические нормы в журналистике

/ сост. Е. П. Прохоров. изд. 2-е, испр. и доп. М. : Аспект Пресс, 2007. 231 с.

146. Про захист професійної діяльності журналістів : Проект Закону України від 12 черв. 2008 р. № 2636. URL : search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF21800I.html. (дата звернення 27.09.2017).

147. Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації : Рекомендація Комітету Міністрів РЄ № (2000) 7. URL : [www.coe.kiev.ua/docs/km/r\(2000\)7.html](http://www.coe.kiev.ua/docs/km/r(2000)7.html). (дата звернення 17.04.2017).

148. Прокоф'єва М. Становлення інтеграційного знання фахівця. *Рідна школа*. 2006. № 7. С. 10–13.

149. Професійна освіта : словник / уклад. С. У. Гончаренко [та ін.]; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища освіта, 2000. 380 с.

150. Профессиональная этика журналиста: документы и справочные материалы / сост. Ю. В. Казаков. М., 2003. 476 с.

151. Прохоров Е. П. Введение в теорию журналистики : учебник для студентов вузов, обучающихся по направлению и специальности «Журналистика». М. : Аспект Пресс, 2012. 322 с.

152. Пунченко О. П. Основі методологічні новації у сучасному науковому пізнанні. *Гуманітарний вісник Запорізької держ. інж. акад.* 2014. № 57. С. 27–37.

153. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 236 с.

154. Роганина Е. А. Развитие информационной компетенции студентов в профессиональной подготовке будущего лингвиста-преподавателя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Самара, 2012. 24 с.

155. Романовський О. Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності : монографія. Харків : Основа, 2001. 324 с.

156. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Питер, 2010. 713 с.

157. Рэндалл Д. Универсальный журналист. М. : Международный центр журналистики, 1996. 120 с.

158. Рябічев В. Л. Особливості соціальних медіа. *Актуальні питання масової комунікації*. 2013. Вип. 14. С. 60–64.

159. Савельева М. Г. Педагогические кейсы: конструирование и использование в процессе обучения и оценки компетенций студентов : учеб.-метод. пособие. Ижевск : УдГУ, 2013. 94 с.

160. Садохин А. П. Компетентность и компетентностный подход в диалоге культур. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2008. Т. 11. № 2. С. 80–92.

161. Тикритський університет : сайт. URL : <http://mgrd.tu.edu.iq>. (дата обращения 5.11.2016).

162. Університет Ахульбайта : сайт. URL : https://www.unipage.net/ru/18919/ahlulbait_university_karbala_iraq. (дата обращения 27.09.2016).

163. Сапожкова А. Ю. Создание и развитие персонального сайта учителя : метод. рекомендации. Вологда : ВИРО, 2012. 32 с.

164. Сапожкова А. Ю. Создание и развитие персонального сайта учителя. *Справочник заместителя директора школы*. 2014. № 1. С. 54–59.

165. Сафиуллина Г. М. Теоретические аспекты формирования социальной компетентности обучающихся в условиях ученического самоуправления. *Молодой ученый*. 2018. № 39. С. 188–190. URL : <https://moluch.ru/archive/225/52778/> (дата обращения: 10.05.2018).

166. Свитич Л. Г. Введение в специальность : Профессия журналист : учеб. пособие. М. : Аспект Пресс, 2003. 255 с.

167. Семенов А. Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании. М. : Изд-во МИПКРО, 2000. 126 с.

168. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти* : зб. наук. праць. Вінниця ; Київ, 2015. Спецвип. С. 78–81.

169. Симкачева М. В. Профессионализм журналиста и профессиональная этика. *Тонус*. 2004. № 9. С. 45–48.

170. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: проблем, пошуки, перспективи впровадження. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2002. № 6. С. 15–26.

171. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / под ред. Ю. П. Сурмина. Киев : Центр инноваций и развития, 2002. 286 с.

172. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

173. Слот В., Спаньярд Х. Нидерландская модель социальной помощи детям и подросткам, ориентированная на социальную компетенцию. *Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы*. 2000. № 1. С. 6–74.

174. Смирнова С. Ю. Современные требования и проблемы подготовки кадров для региональной журналистики. *Вестник Чувашского университета Сер. История*. 2006. № 6. С 98–103.

175. Смолянинова О. Г. Развитие методической системы формирования информационной и коммуникативной компетентности будущего учителя на основе мультимедиа-технологий : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. – СПб., 2002. – 504 с.

176. Смолянинова О. Г., Савельева О. А., Достовалова Е. В. Компетентностный подход в системе высшего образования. Красноярск : Изд-во Сибир. федеральн. ун-та, 2008. 80 с.

177. Соколов М. В. Сетевой медиапроект как средство формирования готовности к саморазвитию будущего педагога. URL : <https://cyberleninka.ru/article/v/setevoy-mediaproekt-kak-sredstvo-formirovaniya-gotovnosti-kprofessionalnomu-samorazvitiyu-buduschego-pedagoga>. (дата обращения: 24.03.2019).

178. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. І. Д. Звереві]. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 336 с.

179. Спирин А. В. Формирование социальной компетентности студентов в межвузовском образовательном центре : автореф. дис. ...канд. пед. наук :

13.00.01. Кострома, 2010. 24 с.

180. Субіна О. О. Формування соціальної компетентності майбутніх викладачів гуманітарних спеціальностей в умовах магістратури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 248 с.

181. Супрун Л. Соціально-психологічний і ментальний портрет журналіста. *Журналістика* : наук. збірник / за ред. Н. М. Сидоренко. Київ : Ін-т журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, 2009. 200 с.

182. Темербекова А. А. Формирование информационной компетентности учителя в региональной системе дополнительного профессионального образования : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. М., 2009. 42 с.

183. Тихонова Т. В. Дидактичний аналіз понять «інформатична компетентність» та «інформаційна культура». *International scientific conference «Open educational environment of modern University»*. 2015. URL : <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/10/10#.VhOq6uztmko>. (дата звернення 17.05.2017).

184. Тлумачний словник української мови / уклад. Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. Харків : Синтекс, 2002. 672 с.

185. Тришина С. В. Информационная компетентность как педагогическая категория. *Эйдос*. 2005. № 9. С. 38–47. URL : <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>. (дата обращения 27.03.2017).

186. Тришина С. В., Хуторской А. В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования. *Эйдос*. 2004. 22 июня. URL : <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>. (дата обращения 27.04.2017).

187. Тютюсова Е. В. Сущность социальной компетентности. *Наука, образование, общество: тенденции и перспективы развития* : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 27 мая 2017 г.). В 2 т. / редкол.: О. Н. Широков [и др.]. Чебоксары : ЦНС «Интерактив плюс», 2017. Т. 1. С. 150–153.

188. Успенская Н. А. Высшее образование в арабских странах. *Вестник МГИМО*. 2014. № 2. С 307–311.

189. Фатымина В. Д. Журналистское образование в Германии в XXI веке: проблемы и перспективы. *Интернет-портал федерального Агентства по образованию*. URL : <http://edu.of.ru/attach/17/1611.doc>. (дата обращения 27.06.2017).

190. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и аналитического мышления в процессе медиаобразования старшеклассников. *Школьные технологии*. 2011. № 3. С. 89–96.

191. Федорчук Л. П. Журналіст конвергентної редакції: нові виклики професії. *Вісник Житомирського державного університету*. 2010. Вип. 54. С. 209–212.

192. Фруктова Я. С. Професійна компетентність фахівців з журналістики та інформації: акмеологічний аспект. *Акмеологія – наука XXI століття* : матеріали 4-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (30.05.2014, м. Київ). Київ, 2014. С. 423–433.

193. Хаджі М. Х. М. Преса України та Іракського Курдистану її перехідний період становлення демократії : монографія / наук. ред. В. М. Галич. Луганськ : СПД Рєзніков В. С., 2014. 200 с.

194. Хассан А. Возникновение и особенности массово-информационной деятельности антиоккупационной прессы Ирака. *Веснік БДУ. Сер. 4*. 2014. № 2. С. 89–92.

195. Хоменко-Семенова Л. О. Формування професійних якостей майбутніх журналістів в умовах навчання в університеті. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2016. № 9 С. 182–187.

196. Хуторской А. В. Общепредметное содержание образовательных стандартов. М. : Ин-т новых образовательных технологий, 2002.

197. Цурін О. П. Веб-сайти викладачів. Коли і навіщо вони потрібні. URL : <http://www.-ntu-kpi.kiev.ua>. (дата звернення 27.02.2017).

198. Чекалина Т. А. Формирование социально-информационной

компетенции студентов вузов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Кемерово, 2013. 24 с.

199. Чемерис І. М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т. Київ, 2008. 22 с.

200. Шабатура Л. Н. Становление социальной компетентности личности в процессе гуманизации профессионального образования : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11. Омск, 1997. 24 с.

201. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*. 2012. № 12. С. 39–43.

202. Шатковська Г. І. Науково-методичні засади інтеграції знань з фізики і хімії студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації техніко-технологічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 21 с.

203. Шестеркина Л. П. Формирование инновационной модели подготовки журналистов в контексте становления конвергентных СМИ (гуманитарный и технологический аспекты) заведениях : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 10.01.10 / Ин-т повышения квалификации работников телевидения и радиовещания. М., 2011. 51 с.

204. Ширченко Я. І. Журналістська етика: проблеми і концепції (світовий та вітчизняний досвід) : автореф. дис. ... канд. соц. ком. : 27.00.01 / Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ, 2008. 16 с.

205. Штефан Л. В. Інноваційні технології в освіті : навч. посіб. Харків : Точка, 2012. 174 с.

206. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки. М. : Наука, 1978. 392 с.

207. Ягупов В. Моделювання навчального процесу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2003. Вип. 1. С. 28–36.

208. Яшина Т. С. Оценка качества образовательных веб-сайтов как фактор развития единого информационного образовательного пространства : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Воронеж, 2005. 205 с.

209. European Commission. Directorate – General for Education and Culture. Report from the Commission. The concrete future objectives of the education system. Brussels : European Commission, 2001. 25 p.

210. European Commission. Directorate – General XXII – Education. Training and Youth Directorate – General V – Employment, Industrial Relations and Social Affairs. White Paper on education and training. Teaching and learning. Towards the learning society. Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 1996. 101 p.

211. Foxon M., Richey R. C., Roberts R. C., Spannaus T. W. Training Manager Competencies: The standards (3rd Ed.). Syracuse, NY : ERIC Clearinghouse on Information and Technology, 2003. 177 p.

212. Ibrahim Al-Marashi's "The Dynamics of Iraq's Media: Ethno-Sectarian Violence, Political Islam, Public Advocacy, and Globalization," Cardozo Arts and Entertainment Law Journal, vol. 25, no. 95, June 2007, P. 96–140.

213. Iraq: Journalists Protection Law (draft). URL : <https://al-bab.com/society-politics/iraq-journalists-protection-law-draft>.

214. Marr P. The Modern History of Iraq. Boulder (Colorado) : Westview Press, 2004. – 392 p.

215. Scott C. The futures of learning 3:What kind of pedagogies for the 21st century? URL : <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002431/243126e.pdf>.

216. Tulodziecki G. Medien in Erziehung und Bildung. Grundlagen und Beispiele einer handlungs-und entwicklungsorientierten Medienpädagogik. Bad Heilbrunn, 1997. 120 p.

217. قارعلایف 2020 ماعل ةبولطملا لمعل اتاراهم) یلیفل ا میحرلا دب ع نامقل

218. یف ةیفافشلا دامتعا ىلا ةیقارعلال مالعال لئاسو وعدت ةیفحص ةسارد
3 ةیلودلا رییا عملاب مازتلال او لیومتلال 3. رداصم

219. رجب بركات، من صحافة الخميح العربي، الصحافة البصرية بين الم ، منشوارت مركز دا .
- . 1973 رسات الخليح العربي ،(بغداد: مطبعة الإرشاد ،م)، ص 18 - 72 .
220. رجب بركات، من صحافة الخميح العربي، الصحافة البصرية بين المدة .
- ، منشوارت مركز دا رسات الخميح العربي ،(بغداد: مطبعة الإرشاد ، 1973 - 1889
- . م)، ص 18 ، ص 72 - 75 1977
221. ليبرأوة رص بل او ،دادغبج م ان رب سلامة الصحفيين والمؤسسات الاعلامية في العراق
- ص:7. عبد الرزاق .تاريخ الصحافة العراقية في عهد مدحت باشا /عبد الرزاق .بغداد 1971.33
222. فائق بطي. تطور المقال في الصحافة العراقية. دا رسات في الصحافة العراقية ، الإعلام 1972
223. م ص 32
224. لؤي مجيد حسن. الخصائص المينية لمصفيين العراقيين، أطروحة دكتوراه غير منشورة،
- جامعة بغداد ،كمية الآداب، قسم الإعلام.بغداد 1995 م، ص 118
225. - منير بكر التكريتي. الزوارء، نشوؤها وتطورها ألفاظيا وأساليبيا . من
- . م)، ص 6. 1969 بحوث العيد المئوي لمصفاة العراقية 1869 - 1969 م، (
226. منير بكر التكريتي ، الصحافة العراقية واتجاياتها السياسية والاجتماعية
- منير بكر التكريتي بغداد ، 1969 م ، ص 182
227. ، ص 58: وائل البكري. تطور النظام الصحفي في العراق. / بغداد
228. وائل عزت البكري. تشريعات الصحافة في العراق. مجلة الباحث إعلامي ، كمية الإعلام ،
- جامعة بغداد ، العدد 2. 2006 م ، ص
229. ياس خضير البياتي. الصحافة العراقية المعاصرة جدلية الوظيفة السياسية ولغة التعبير في
- الكتاب الوثيقة: بغداد . 1995 م. ص 18
230. عنوان التشريع وزارة التعليم العالي والبحث العلمي رقم (40) لسنة 1988 المصدر: الوقائع
- العراقية |رقم العدد : 3196| تاريخ العدد : 1988-04-04 | عدد الصفحات

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІРАКУ

2.1 Підготовчо-цільовий етап технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку

Основу підготовчо-цільового етапу технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку становлять мета, відповідні методологічні підходи, функції, принципи реалізації, необхідні організаційні заходи, у тому числі й умови реалізації (див. п. п. 1.3). Проведемо послідовний аналіз кожного зі складників етапу.

Мету розуміємо як «передбачення у свідомості результату, на здобуття якого спрямовано діяльність окремої людини, групи або всього суспільства» [124, с. 38].

Є підходи, згідно з якими цілі професійної підготовки фахівців є ієрархічними (складаються зі стратегічного, тактичного та оперативного рівнів), технологічними та діагностичними [70].

Зважаючи на це, *стратегічною метою технології* вважаємо формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Республіки Ірак. Підставою для цього стало врахування сучасних тенденцій розвитку суспільства, Закону Міністерства вищої освіти і наукових досліджень цієї країни, яким визнано прийняття міжнародних стандартів розвитку освіти [5, 82, 89, 128].

Таким чином, мета є відтворенням суспільних запитів та основою формулювання інших рівнів ієрархії.

Тактичну мету визначаємо на кожному з етапів розробленої технології (табл. 2.1).

Тактична мета етапів розробленої технології

№ з/п	Назва етапу	Тактична мета етапу
1.	Підготовчо-цільовий	Визначити методологічно-цільові основи та провести підготовчі заходи для реалізації технології
2.	Змістово-формульовальний	Удосконалити змістове наповнення професійної підготовки майбутніх журналістів Іраку в напрямі створення міцного підґрунтя для формування структурних компонентів соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів (мотиваційний, знаннявий, процесуальний та особистісний)
3.	Діагностично-коригувальний	З'ясувати якісні зміни сформованості в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності після втілення технології та проведення на цій підставі (у разі необхідності) коригувальних заходів

Оперативний рівень мети було реалізовано на навчальних заняттях, тематика яких формувалась на основі робочої програми факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів».

Ураховано й те, що визначені в технології цілі мають бути конкретними й чітко вимірюватися [72, с. 150]. Для цього розроблено відповідний діагностичний інструментарій, детально представлений у п. п. 2.3.

Методологічними підходами створення представленої технології стали системний, особистісно-діяльнісний та компетентнісний.

Системний підхід є основою визначення етапів технології та взаємозв'язків між ними. Спираючись на нього, об'єднуємо ці етапи в цілісний педагогічний конструкт. Він дозволяє виявити організаційно-педагогічні умови дієвого функціонування технології в їх діалектичному взаємозв'язку та системоутворювальні чинники її розроблення.

Особистісно-діяльнісний підхід дозволяє сконцентрувати увагу на самостійній роботі майбутніх журналістів як такої, що найбільшою мірою сприяє розкриттю їхнього творчого потенціалу. Для забезпечення індивідуалізованого навчання під час її організації запропоновано авторський динамічний освітній сайт, який реалізує суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу та забезпечує сприятливі умови для навчання студентів. На

основі цього підходу визначаються шляхи педагогічного супроводу майбутніх журналістів з метою удосконалення формування у них соціально-інформаційної компетентності.

Компетентнісний підхід дозволяє зосередитись на соціально-інформаційній компетентності майбутніх журналістів, яка найбільшою мірою сприяє досягненню акме в їхній професійній діяльності, визначити структуру компетентності та зміст компонентів (мотиваційного, знаннєвого, процесуального й особистісного).

Інтеграційний підхід є підґрунтям встановлення суті нового синергетичного продукту – соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів на основі зосередження уваги на концептуальній формі інтеграції та емпіричному рівні інтеграційних процесів. Разом із системним він слугує проведенню інтеграційних дій для створення технології дослідження як системи.

Конкретизуємо *функції* технології формування соціально-інформаційної компетентності журналістів.

Мотиваційно-спонукальна функція передбачає, що в умовах розробленої технології забезпечуватиметься така професійна спрямованість освітнього процесу, яка стимулюватиме розкриття творчого потенціалу майбутнього журналіста внаслідок створення ним індивідуально або в команді медіапродуктів, їх змісту на основі дотримання нормативно-правових норм та їх розміщення в інтернеті. Це сприятиме формуванню мотивації до самовдосконалення, що спонукатиме до посилення уваги до творчої діяльності.

Ціннісно-орієнтовна функція реалізується через створення в технології таких умов, які переконують майбутніх журналістів у цінності для майбутньої професійної діяльності соціально-інформаційної компетентності, тим самим мотивуватимуть їх до подальшого саморозвитку в цьому напрямі.

Технологічна функція забезпечує реалізацію взаємопов'язаних етапів формування в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності.

Інтегрувальна функція дозволяє розглянути створену технологію як педагогічний конструкт, який системно поєднує зміст, методи, форми та засоби навчання для якісного формування в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності шляхом дотримання визначених організаційно-педагогічних умов.

Контрольно-коригувальна функція відповідає за контроль якості сформованості в студентів соціально-інформаційної компетентності. Ця функція є основою коригування змісту, методів, форм та засобів навчання, методичного та діагностичного інструментарію технології.

Важливого значення набувають принципи реалізації розробленої технології. *Принцип науковості* є основою добору змісту освіти майбутніх журналістів на основі останніх наукових досягнень. На його підставі розроблено зміст навчального посібника «Базові компетентності сучасного журналіста» та інформаційного наповнення авторського динамічного освітнього сайту.

Принцип системності передбачає логічну побудову освітнього процесу з формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів шляхом його удосконалення. Цей принцип покладено в основу розроблення соціально-інформаційного комплексу, який створюється кожним студентом під час вивчення факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів». Для цього реалізується ряд системно пов'язаних фаз:

1. Кожен студент обирає тему комплексу.
2. Студенти розробляють віртуальні інтерв'ю за обраною темою для різних прошарків соціуму.
3. Студенти створюють різні історії та добирають до них на основі аналізу мультимедійних ресурсів необхідний супровід. Композиційні складники цих історій аналізуються за такими мультимедійними ресурсами, як звуковий супровід, відеосупровід, фотосупровід та іншими.
4. Кожен студент створює блог за обраною темою та проводить його змістове наповнення.

5. На основі організації колективної роботи студентів (мала група до п'яти осіб) розробляються медіапроекти. Критерієм формування груп виступають споріднені теми соціально-інформаційних комплексів.

Таким чином, до змісту комплексу входять віртуальні інтерв'ю, мультимедійний супровід авторських творів, журналістський блог, медіапроект.

Принцип зв'язку теорії та практики передбачає створення умов максимального наближення навчання студентів у закладі вищої освіти до розв'язання завдань майбутньої професійної діяльності. Реалізація цього принципу в розробленій технології відбувається на підставі взаємозв'язку змісту, методів, форм і засобів підготовки майбутніх журналістів на засадах необхідних у майбутньому професійних знань, умінь та якостей. Особливу увагу приділено кейс-методу, мета якого – безпосереднє розв'язання реальних професійних ситуацій.

Принцип активності реалізує суб'єктну позицію студентів в освітньому процесі. Одним з результатів його втілення є їхня свідома самостійність у напрямі професійного самовдосконалення. Для цього в технології створено відповідні умови під час організації самостійної роботи. Активність студентів проявляється й під час застосування інноваційних форм навчання, зокрема ігрових технологій, методу «мозкового штурму» та інших.

Розглянемо *специфічні принципи*, які стали основою розроблення технології нашого дослідження. Необхідність їхнього обґрунтування зумовлена тим, що проблема формування соціально-інформаційної компетентності в майбутніх журналістів є недостатньо дослідженою і потребує розширення спектру загальнопедагогічних принципів. Виходячи з предмета дослідження, з-поміж специфічних обираємо принцип збагачення змісту професійної підготовки та творчої самореалізації. Розглянемо їх детальніше.

Принцип збагачення змісту професійної підготовки передбачає розширення фахової підготовки майбутніх журналістів шляхом уведення факультативного спецкурсу, який відображає сучасні тенденції розвитку журналістики та забезпечується сучасними засобами організації освітньої

діяльності студентів на базі інформаційних технологій. Реалізація цього принципу дозволяє створити комфортні умови для формування професіоналізму майбутніх фахівців журналістської галузі, адже таким чином відбувається забезпечення «цілеспрямованого самостійного самодетермінованого руху фахівця від ... «Я – потенційного» до «Я – актуального», що здійснюється у формі професійного самовиховання, самоосвіти, самоактуалізації [23, с. 19–20].

Принцип творчої самореалізації для журналістської професії є чи не найважливішим. Питання визначення інноваційних підходів до формування творчих фахівців є пріоритетними [78, 106]. Тому пильна увага до них науковців журналістської сфери є закономірною [32, 50, 51, 66, 74, 79, 90, 100].

Слід враховувати те, що творчість журналіста є специфічною й «на відміну, наприклад, від творчості художника, письменника, поета творчість журналіста повинна мати творчу спрямованість, засновану на фактах» [33, с. 174]. Вважається, що саме «професійно-творча діяльність є основною умовою для формування основ журналістської майстерності та становлення системи розвитку і саморозвитку культури творчої діяльності студента-журналіста» [51, с. 17].

Сьогодні творча діяльність цих фахівців значно трансформується. Як слушно зауважує О. Копилов, зараз журналіст є «актором системи глобальних комунікацій», який змушений пристосовуватися до нових інформаційних технологій. Наслідком цього є «розширення меж професії, перехід до нової системи творчості, у якій літературна творчість та інформаційна робота зазнають суттєвих змін» [74, с. 11]. Цей же вчений зауважує, що в «умовах технологічного детермінізму журналіст повинен не ставати рабом форматів, а вчитися використовувати нові платформи та інструменти» [74, с. 12]. Для цього, стверджує І. Ілларіонова, навчання повинно спрямовуватися на «розвиток креативності студента, що дозволяє оволодіти практичними основами журналістики (уміння творчо мислити, володіти словом і майстерністю втілення задуму)» [64, с. 6].

Для самореалізації творчого потенціалу майбутнього журналіста в розробленій технології передбачено створення медійних продуктів та засобів, розроблення авторських творів на основі медійного супроводу, які дозволять майбутньому журналістові реалізувати себе як креативного фахівця, здатного яскраво представляти себе в інтернет-просторі.

Важливим складником підготовчо-цільового етапу є комплекс заходів, необхідних для дієвого функціонування технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку, а саме:

- розроблення діагностичного інструментарію для подальшого дослідження стану сформованості соціально-інформаційної компетентності (анкети, тести тощо);
- створення методичного забезпечення технології: програми факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів», електронного посібника «Базові компетентності журналіста», кейсів тощо;
- створення авторського динамічного освітнього сайту;
- забезпечення підґрунтя для втілення організаційно-педагогічних умов технології.

На цьому етапі слід проводити вхідну діагностику сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, щоб визначитися зі шляхами їхнього подальшого педагогічного супроводу. Для цього використовується метод анкетування сформованості мотивації до формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, педагогічне тестування відповідних знань та умінь, психологічне тестування особистісних якостей. Така робота проводиться відповідно до попередньо визначених компонентів цієї компетентності.

Мета створеної технології досягатиметься завдяки втіленню організаційно-педагогічних умов, обґрунтованих у п. п. 1.3.

Проаналізуємо першу організаційно-педагогічну умову розробленої технології – *створення освітнього середовища на основі медіапродуктів.*

Не вдаючись до поглибленого вивчення поняття «освітнє середовище», оскільки воно перебуває в полі зору науковців, тлумачимо його як таке, що є штучно створеним і сприяє досягненню цілей освітнього процесу [75, с. 53]. При цьому середовищні чинники розглядаємо як «набір зовнішніх чинників, які визначаються різними контекстами життя і мають здатність впливати на індивідів» [127, с. 271–272].

Беремо до уваги й те, що сучасне освітнє середовище включає інформаційно-освітнє, віртуальне й інтерактивне середовища [27, с. 66]. Тому зрозумілою є увага науковців до інформаційно-освітнього середовища [60, 93, 102], яке реалізується на основі різних інформаційно-освітніх ресурсів, комп'ютерних засобів тощо.

На цьому підґрунті сьогодні в педагогіці активно розвивається такий новий напрям, як медіаосвіта [11, 14, 36, 82, 114, 128, 129, 130].

З'ясуємо сутність поняття «медіаосвіта». Медіа (лат. *media* – засоби) – це об'єкти або системи передачі інформації особливого походження, за допомогою яких передається інформація [82].

Освіту розуміємо як «процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості» [38, с. 241].

Таким чином, медіаосвіта – це «процес навчання і самонавчання особистості за посередництва засобів масової інформації/комунікації» [101, с. 66].

О. Федоров розглядає це поняття більш конкретно як «процес освіти й розвитку особистості засобами і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих здібностей, критичного мислення, умінь інтерпретації, аналізу та оцінки медіатексту, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки» [130].

На думку Н. Духаніної, медіаосвіта – це цілеспрямований, системний і перманентний процес розвитку особистості на матеріалі медіа з використанням новітніх та традиційних медіазасобів з метою опанування медіаграмотності

(першої ланки медіаосвіти), з подальшим формуванням медіакомпетентності та медіакультури особистості [52].

Чітко визначені переваги медіаосвіти в програмних документах ЮНЕСКО, згідно з якими вона дозволяє якісно:

- аналізувати, критично осмислювати й створювати медіатексти, які найбільшою мірою задовольняють сучасних споживачів;
- визначати джерела медіатекстів;
- інтерпретувати цінності, які поширюються медіа;
- добирати відповідні медіа як основу розроблення власних медіатекстів і їх споживачів;
- отримати можливість вільного доступу до медіа як для сприйняття, так і для продукції [148].

Цікавою є думка І. Чемерис, яка розмежовує поняття «журналістська освіта» та «медіаосвіта». Дослідниця наголошує, що журналістська освіта – це професійна освіта журналістів, підготовка кваліфікованих кадрів для медіаіндустрії. Поняття «медіаосвіта» вона розуміє як процес розвитку й саморозвитку особистості на матеріалах та за допомогою засобів масової комунікації [136, с. 10]. Погоджуємося з І. Чемерис та припускаємо, що сьогодні журналістську освіту слід поєднати з медіаосвітою, забезпечивши в такий спосіб майбутнім фахівцям цієї галузі комфортні умови для самоосвіти.

Наша позиція збігається з думкою І. Жилавської, яка пропонує застосовувати в теорії і практиці медіаосвіти інтерактивну (журналістську) модель, яка формується на основі системи відносин учасників медіаосвітньої діяльності всередині медійного простору [58].

У межах медіаосвіти використовуються медіаосвітні технології, які синтезують багатогранні можливості мас-медіа з накопиченим інтелектуальним, культурним, духовним досвідом суспільства [33, с. 288]. Їхня специфічна роль у журналістиці базується на створенні телевізійного чи радіопродукту [129].

Погоджуємося з О. Галайко в тому, що медіаосвітні технології в журналістиці – це навчання практики на практиці, яке позитивно впливає на опанування студентами фаху, що дозволяє визначити «власні орієнтири в умовах надлишку різної інформації, навчитися грамотно сприймати її, розуміти, аналізувати, мати уявлення про механізми й наслідки її впливу на глядачів, читачів і слухачів» [36].

Слушною також є думка про те, що медіаосвітні технології допомагають майбутнім фахівцям у галузі журналістики «обрати правильне соціальне становище та знайти своє місце в системі суспільних відносин; впливають на формування та становлення особистості; забезпечують необхідними навичками та знаннями; формують світогляд та розвивають творчі здібності» [129].

Результатом застосування медіатехнологій є медіапродукти [9, 137, 138, 139], які принципово змінюють сучасне освітнє середовище.

З'ясуємо сутність останніх, ураховуючи те, що аналіз поняття «медіа» наведено вище. «Продукт» розуміємо як «результат людської діяльності; наслідок чогось; речовина, яка слугує матеріалом для успішної реалізації конкретної роботи» [26, с. 507].

І. Шевирьова розуміє медіапродукт як сконструйовану «дійсність користувача медіа, що відображає суб'єктивне ставлення до медіа; це е-витвір, отриманий завдяки наполегливій, активній, цілеспрямованій дії особистості, під час якої накопичуються знання з питань програмового забезпечення; удосконалюються практичні уміння й навички; формується уявлення про віртуальний простір» [137, с. 356]. Знаходимо й тлумачення медіапродукту як результату «інтерактивної діяльності особистості з медіа» [139, с. 53]. Спектр медіапродуктів доволі широкий, серед них розрізняють візуальні, аудіовізуальні, аудіопродукти, графічні тощо. До них відносять медіатексти, електронні презентації, контролювальні програми, відеоролики, наукові фільми, аудіопродукти, фотоколажі, буклети, електронні плакати, брошури, буктрейлери та інші [137, с. 357].

Г. Васянович стосовно цього також зазначає, що рівень «розвитку сучасних засобів масової комунікації та специфіка їх впливу на особистість доводять, що медіа – глобальний феномен, явище, яке має потужний вплив на освітнє середовище» [24, с. 11].

Слушною є думка, що середовище на основі медіапродуктів найбільшою мірою сприяє розкриттю творчого потенціалу фахівця [34, 46, 56, 127].

У результаті проведеного аналізу було прийнято рішення щодо створення освітнього середовища для формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку на основі таких медіапродуктів, як авторський динамічний освітній сайт, електронний посібник, відеолекції викладача, які принципово змінюють освітню діяльність студентів.

Базовим медіапродуктом обрано сайт, який розуміємо як «місце у всесвітній мережі Інтернет, яке має свою адресу, власного господаря і складається з окремих вебсторінок» [111, с. 6]. Останнім часом педагоги успішно використовують сайти в освітній діяльності [40, 76, 77, 91, 134, 144]. Виокремлюємо сайти-візитівки, сайти-портфоліо, предметні сайти, сайт «учитель – учню» (освітній), сайт класу тощо [40].

Як показав проведений аналіз, найменш розробленим є тип сайтів «учитель – учню» (освітні сайти), які передбачають «допомогти тим, хто навчається, через його сторінки отримати додаткові матеріали з предмета, посилання на цифрові освітні ресурси, відеоматеріали, презентації тощо [111, с. 6]. Нашу увагу було зосереджено саме на них.

Огляд літератури [3, 57, 92] дав можливість акцентувати дві основні характеристики таких сайтів – актуальність та ефективність:

1. *Актуальність сайту* визначається необхідністю створення сучасного освітнього середовища із широкими можливостями організації управління системою навчання.
2. *Ефективність і практична значущість освітнього сайту* полягають у систематизації і раціональному поданні необхідного матеріалу,

перспективній наочності, доступності ресурсів, що допомагає оптимально регулювати освітній процес.

Установлено, що сайти поділяють на динамічні та статичні [112, 134]. З'ясовано, що статичний сайт зберігає свої дані в html-сторінках, а динамічний – у базі даних. Крім того, забезпечення динамічного сайту має багато функціональних можливостей, які полегшують роботу з інформацією, допускають незначні втрати трафіку та її швидке оновлення. Цей тип сайту передбачає установку додатків: фотогалерей, форумів, файлових менеджерів, RSS модулів, має можливість швидко оновлюватися при виході нових технічних версій. Тут можна реорганізовувати структуру сайту перенесенням тематичних сторінок з одного розділу в інший. Статичний сайт таких можливостей не має [7]. Ці сайти стають основою розроблення освітніх вебсайтів – «системи розміщених у комп'ютерній мережі під загальною адресою електронних документів, що дозволяють здійснювати цілеспрямований процес навчання» [43, с. 43].

Проведена робота стала підставою для введення в науковий обіг такого засобу навчання, як авторський динамічний освітній сайт. Він відрізняється від сайту дистанційного навчання, оскільки має інформаційно-освітнє середовище (освітньо-методичні матеріали, відео- та аудіоматеріали, комплекси завдань, інструментарій для контролю знань тощо) та комунікаційне середовище, яке забезпечує зворотний зв'язок з викладачем. Вебсторінки такого сайту є динамічними ще й тому, що їхній зміст постійно оновлюється на основі сумісної діяльності педагога зі студентами. У такий спосіб реалізується суб'єкт-суб'єктний підхід в освіті.

Авторський динамічний освітній сайт для формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів розуміємо як інформаційно-педагогічний конструкт, який складається з динамічних вебсторінок, зміст яких створює необхідні умови для формування компонентів цієї компетентності під час освітньої діяльності.

Пропонуємо застосування системного підходу для розроблення змістового наповнення такого сайту відповідно до компонентів соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Змістове наповнення авторського динамічного освітнього сайту
відповідно до компонентів соціально-інформаційної компетентності
майбутніх журналістів**

№ з/п	Компонент соціально-інформаційної компетентності	Змістове наповнення сайту на основі вебсторінок
1.	Мотиваційний	Вебсторінка «Новини» із журналістської галузі
		Вебсторінка «Конференції» у журналістській галузі
		Вебсторінка «Гранти в журналістиці»
2.	Знаннєвий	Вебсторінка «Електронний посібник» (частина 1. Теоретичні знання)
		Вебсторінка «Словник термінів»
		Вебсторінка «Лекції» (лекційний матеріал педагога для розширення світогляду студентів)
		Вебсторінка «Книги» (бібліотека джерел із журналістської тематики та етико-правових норм)
		Вебсторінка «Аудіоінформація» (аудіолекції фахівців провідних університетів світу)
3.	Процесуальний	Вебсторінка «Електронний посібник» (частина 2. Практичні уміння)
		Вебсторінка «Блог» (алгоритм створення блогу)
		Вебсторінка «Відеотренінги»
4.	Особистісний	Вебсторінка «Тест» (комплект тестів для формування самооціночних умінь)
		Вебсторінка «Особистісні якості»

У технології застосовано й такий медіапродукт, як електронний посібник. Він виконує актуальні для нашого дослідження дидактичні функції: інформаційну, самоосвітню, розвивально-виховну, систематизувальну, трансформаційну, корекційну, контрольну та інші [44, 133]. Ці особливості втілено у створеному електронному посібнику «Базові компетентності сучасного журналіста» [145], який розміщується на авторському динамічному освітньому сайті.

Важливими для реалізації технології на рівні сучасних вимог є й розроблені педагогом відеолекції [22, 95], розміщені на авторському

динамічному освітньому сайті, які поглиблюють професійні знання та розширюють світогляд майбутніх журналістів Іраку.

Уважаємо, що реалізація організаційно-педагогічної умови щодо створення освітнього середовища на основі медіапродуктів відповідає розумінню того, що «інтеграція в системі вищої журналістської освіти надає можливість об'єднувати, змінювати, трансформувати освітній простір, створювати нові цілі, розробляти якісно новий зміст, форми навчання, іншу проєктну діяльність викладачів і студентів» [33, с. 57].

Наведемо результати щодо втілення другої організаційно-педагогічної умови зі стимулювання самостійної роботи студентів у створеному середовищі.

Відзначимо, що питання організації самостійної роботи є одним з найбільш науково досліджених. Але увага до цієї форми навчання в системі вищої освіти не зменшується, а навпаки, збільшується [21, 85, 87, 99]. Така ситуація є зрозумілою, адже сьогодні в закладах вищої освіти спостерігається тенденція до скорочення в навчальних планах підготовки фахівців аудиторних годин і збільшення часу на самостійну роботу. Оскільки освіта Республіки Ірак ґрунтується на засадах Болонської системи, така тенденція характерна й для неї.

Наведемо кілька дефініцій поняття «самостійна робота», щоб уточнити розуміння його сутності. Словник-довідник з української лінгводидактики тлумачить самостійну роботу як «вищий тип навчальної діяльності, що потребує достатнього рівня самосвідомості, рефлексивності, самодисципліни, відповідальності, який задовольняє процеси самовдосконалення та саморозуміння» [118, с. 223]. В. Петрук наголошує, що ця робота «визначає здатність студентів усвідомлено для себе ставити завдання, цілі, планувати власну діяльність, здійснювати її» [103, с. 65].

Отже, суттєве збільшення уваги до питань організації самостійної роботи студентів у нашому дослідженні вважаємо обґрунтованим [2, 49, 65, 132].

Останнім часом для організації самостійної роботи широко використовують інформаційні технології [17, 29, 122, 133]. І це закономірно, адже за умови їхнього використання, як зазначає І. Шимко, самостійна робота студентів дозволяє успішно розв'язувати такі завдання:

- формувати свідомість і зміцнювати знання;
- удосконалювати вміння і навички, визначені програмою кожної дисципліни відповідно до цільової настанови вищої школи;
- готувати студентів до активного впровадження набутих знань;
- розвивати в студентів пізнавальні здібності (спостережливість, допитливість, логічне мислення, творчу активність у здобутті й застосуванні знань тощо);
- виховувати культуру розумової і фізичної праці;
- виробляти потребу ефективного підвищення самоосвітнього рівня [141, с. 3].

Важливим є процес стимулювання самостійної роботи студентів. Як підкреслює С. Гончаренко, «стимулювання в навчанні (від лат. *stimulo* – збуджую, заохочую) – спонукання ... до активної навчальної діяльності» [38, с. 320]. Таким стимулом за наших умов виступає створений педагогом авторський динамічний освітній сайт, який дозволяє повною мірою реалізувати одну з головних функцій самостійної роботи – стимулювання якісного засвоєння освітньої інформації тими, хто навчається. Водночас його застосування забезпечує: гнучкість освітнього графіка; необхідність відвідування аудиторних консультацій; економію часу; інтерактивні умови навчання, тобто можливості спілкування з викладачем через інтернет; врахування індивідуального рівня підготовки; звітність, яка дозволяє студентам контролювати власні навчальні досягнення [86, с. 78].

Ми погоджуємося з думкою Д. Ланде, який підкреслює, що використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів дозволяє не тільки інтенсифікувати їхню роботу, а й закладає основи подальшої постійної самоосвіти; а інформаційно-освітнє середовище, яке створюється на

основі інтеграції програмно-апаратних та традиційних форм навчання, робить цю роботу незалежною та творчою [80].

Таким чином, основи медіаосвіти можна з успіхом реалізувати й у процесі самостійної роботи майбутніх журналістів Іраку на основі освітнього середовища, створеного на базі медіапродуктів.

Виходячи з цього, самостійну роботу розглядаємо як самоосвітню діяльність, що найбільшою мірою розкриває творчий потенціал майбутнього журналіста завдяки її організації в освітньому середовищі, створеному на основі медіапродуктів.

Таким чином, на підготовчо-цільовому етапі технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку закладається методологічне підґрунтя створюються необхідні організаційні заходи та конкретизуються організаційно-педагогічні умови її успішного функціонування.

2.2. Змістово-формувальний етап технології

Метою змістово-формувального етапу розробленої технології є вдосконалення змістового наповнення професійної підготовки майбутніх журналістів Іраку щодо формування в них соціально-інформаційної компетентності. Мета досягається шляхом формування структурних компонентів цієї компетентності через реалізацію таких завдань:

1. Створення умов для формування мотивації в контексті мети етапу.
2. Забезпечення необхідних заходів щодо формування знань з реалізації соціально-інформаційної компетентності.
3. Формування відповідних умінь щодо реалізації досліджуваної компетентності.
4. Формування особистісних якостей, які найбільшою мірою сприяють формуванню соціально-інформаційної компетентності.

Для виконання цих завдань пропонуємо ввести до варіативної частини навчального плану підготовки майбутніх журналістів Іраку факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів». В основу його розроблення покладено результати аналізу низки наукових праць [35, 53, 59, 61, 116, 140].

Основна мета факультативного спецкурсу – забезпечити в студентів усвідомлення важливості сформувати соціально-інформаційну компетентність для професійного становлення, опанування необхідних для цього знань та вмінь, забезпечення прагнення до самовдосконалення під час самостійної роботи.

На вивчення факультативного спецкурсу відводиться 3 кредити (90 годин), з яких 36 годин аудиторних занять (20 годин лекційних і 16 годин практичних занять), 54 години передбачено на самостійну роботу майбутніх журналістів.

Програма навчальної дисципліни містить два модулі. Зміст першого модуля «Базові компетентності журналіста в медійному просторі» ґрунтується на таких особливостях діяльності сучасних журналістів:

1. Журналістика вже не є «текстоцентричною». Панівний донедавна в професії вербальний, письмовий або усний текст поступається позиціями звуку, зображенню, музиці, анімації. Сучасні технології передавання смислу в форматах, наприклад, інфографіки, таймлайну («стрічки часу») або мепінгу (інтерактивної карти подій) зміщують поняття «журналістського тексту» в іншу семіотичну площину, унаслідок чого спостерігається відмова від вербальної домінанти повідомлення.

2. Журналістика стає інтерактивною.

3. Журналістика «втрачає» інтерес до такої якості інформації, як ексклюзивність, оскільки розвиток сучасних технологій привів до того, що такою новина залишається лічені хвилини. Більш важливою стає мистецтво її донесення до аудиторії.

4. Розширюється «палітра» журналістських спеціалізацій. З'явилося поняття «універсального журналіста» – людини з мультимедійним рюкзаком, що володіє і словом, і мистецтвом фото- і відеозйомки, і вмінням працювати зі звуком, і знанням технологій монтажу, і навичками інтерактивного спілкування з аудиторією. При цьому мультимедійна журналістика залишається командною роботою: там необхідні медіапродюсери і мультимедійні редактори, медіаменеджери і медіадізайнери і т.д.

5. Журналістика почала існувати в іншому конкурентному середовищі. Якщо раніше їй була властива переважно «горизонтальна» конкуренція, то сьогодні внутрішня конкуренція поступається місцем зовнішній [59, 74].

Зміст другого модуля «Мультимедійна журналістика як вимога часу» ґрунтувався та таких особливостях сучасного комунікаційного середовища:

1. З об'єктами «нових медіа» можуть бути зроблені алгоритмічні маніпуляції.

2. Мультимедійні об'єкти є модульними (кожен елемент – частина цілого). Можна змінити тільки один складник, не змінюючи ціле.

3. Числове кодування й модульна структура приводять до можливості автоматизації багатьох операцій під час створення медійного продукту [146, с. 49].

Структура факультативного спецкурсу згідно з його робочою навчальною програмою наведена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Структура факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналіста»

Тема	ЛЗ	ПЗ	СР
1	2	3	4
<i>Модуль 1. Базові компетентності журналіста в медійному просторі</i>	12	10	34
Тема 1. Особливості діяльності журналіста в сучасних умовах	2	-	4
Тема 2. Сучасне споживання інформації	2	2	4

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4
Тема 3. Соціальна компетентність журналіста	2	2	4
Тема 4. Інформаційна компетентність журналіста	2	2	6
Тема 5. Соціально-інформаційна компетентність журналіста	2	2	8
Тема 6. Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста	2	2	8
Модуль 2. Мультимедійна журналістика як вимога часу	8	6	20
Тема 1. Специфіка мультимедійної журналістики	2	-	4
Тема 2. Сучасний медіаринок	2	2	4
Тема 3. Мультимедійний інструментарій журналіста	2	2	4
Тема 4. Медіапроекти у формуванні соціально-інформаційної компетентності журналістів	2	2	8
Разом	20	16	54

Особливістю факультативу є те, що він базується на головному принципі журналістської освіти – цілісному підході до формування професіоналізму фахівців цієї галузі, що проявляється в гармонійному поєднанні теоретичного та практичного складників. Ми погоджуємося з позицією С. Іванцової, яка наголошує, що під час підготовки журналістів лекційний курс обов’язково повинен підкріплюватися практичним. Причому на практичних заняттях, на її думку, повинна формуватися навичка самостійної роботи, ця «робота не повинна провалюватися в порожнечу, а доводитися до належного рівня, з’являтися на «сторінках» ЗМІ» [63, с. 158–159]. У розробленому факультативному спецкурсі ця позиція враховується, оскільки під час його вивчення студенти створюватимуть медіапродукти, для презентації яких розроблятимуть відповідні медійні засоби. Таким чином, комплексно поєднуюватимуться такий компонент діяльності журналіста, як взаємодія із соціумом, і його практичні уміння представляти інформацію в медійному просторі на основі реалізації інформаційних технологій.

Т. Владимірова слушно зауважує, що важливо «знати методику викладання журналістських дисциплін, вміти використовувати сучасні технічні засоби, знати останні досягнення науки в предметній сфері та галузеві новації» [33, с. 60].

Конкретизуємо результати наукових пошуків щодо формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів згідно із завданнями змістово-формуального етапу в межах кожного з попередньо визначених компонентів цієї компетентності (див. п. п. 1.1).

Мотиваційний компонент передбачає формування мотивації щодо розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності майбутнього журналіста та інтерес до використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності.

Мотивацію С. Гончаренко тлумачить як те, що «спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки»[38, с. 217]. Мотив розуміється як «спонукальна причина дій та вчинків людини, зумовлених об'єктивними потребами» [108, с. 170].

Для формування мотивації на високому рівні необхідно створити таке освітнє середовище, яке б сприяло успішній діяльності майбутніх журналістів. Для цього передбачено посилення їхньої самостійної роботи через реалізацію авторського динамічного освітнього сайту, який максимально враховуватиме індивідуальні особливості студентів (темперамент, характер, темп навчання тощо). Застосування сайту дозволить компенсувати певні недоліки їхньої базової підготовки, створити «ситуації успіху» відповідно до нахилів та творчого потенціалу майбутніх фахівців шляхом педагогічного супроводу кожного з них. Передбачаємо, що такий підхід дозволить активізувати діяльність майбутніх журналістів в освітньому процесі та сприятиме формуванню у них відповідних професійних якостей. Будемо спиратися на те, що мотивація учіння – це складна система спонукань, що зумовлюють спрямування активності індивіда на отримання, перетворення і збереження нового досвіду (знань, умінь, способів, дій, вражень, уподобань) [54, с. 528]. У нашому дослідженні саме мотивація дозволить вивести на новий рівень ставлення студентів до самостійної роботи на основі авторського освітнього сайту як однієї з найбільш індивідуалізованих форм, що забезпечує потребу у формуванні у них професіоналізму на рівні сучасних вимог.

Створення мотивації до формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів дозволить реалізувати її основні функції: спонукальну, яка спрямовує студента на необхідність пізнавальної діяльності, та організувальну (структурувальну), яка допомагає оптимально спрямувати пізнавальну діяльність, виходячи з її необхідності [120, с. 256–257]. Тож майбутній журналіст буде свідомо спрямовувати та організовувати свою діяльність під час аудиторної та самостійної роботи саме у необхідному для нас напрямі щодо формування соціально-інформаційної компетентності.

Під час дослідження враховуємо й те, що на формування мотивації в цих фахівців впливають внутрішні та зовнішні чинники. Зосереджуємося на внутрішніх, оскільки саме вони створюють бажання до змін у навчанні [1490, с. 95]. Серед цих чинників, спираючись на аналіз наукових праць [108, 109, 105], визначаємо такі:

- розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності;
- інтерес до опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій для розв'язання завдань професійної діяльності як важливого інтегративного утворення, яке слід розвивати з тим, щоб у подальшому досягти «акме» у професії.

Розглянемо чинник *розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності майбутніх журналістів*. З точки зору філософії поняття «цінність» розуміється як «духовне формоутворення, яке існує через моральні та естетичні категорії теоретичної системи ... і є джерелом смислоутворювальної основи людської діяльності» [73, с. 615–616]. Відповідно до словника з етики «цінність» тлумачиться як «специфічне соціальне визначення об'єктів навколишнього світу, яке характеризує їх позитивне чи негативне значення для людини та суспільства» [117, с. 380]. Таким чином, саме цінності формують взаємовідносини особистості із зовнішнім та внутрішнім світом і визначають її інтереси й потреби, у тому числі й у професійній діяльності. При цьому професійні цінності є відносно стійкими

орієнтирами, за якими фахівець співвідносить своє життя й професійну діяльність [45, с. 68]. Для майбутнього журналіста це означає, що в разі обрання ним сформованості соціально-інформаційної компетентності як базової професійної цінності його діяльність в закладі освіти буде активізуватись у таких напрямках:

- зацікавленість в опануванні інформаційних технологій на рівні сучасних вимог;
- потреба у використанні актуальних комунікацій зі споживачами інформаційного контенту;
- зацікавленість у встановленні контактів у соціальній мережі на основі медіатехнологій;
- орієнтація на активний професійний саморозвиток з метою успіху у майбутній професії.

Важливим напрямом забезпечення в майбутніх фахівців у галузі журналістики розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності є адекватні цьому завданню форми навчання. Серед них особливе місце повинні зайняти такі, які передбачають командну роботу. Це пов'язано з тим, що, як стверджує В. Ляудіс, спільна продуктивна діяльність «дає можливість розширення всього діапазону психологічних показників ефективності навчання як у сфері інтелектуальній, так і ціннісно-смісловій, оскільки в ній постулюється особистісний принцип організації, а не предметно-дисциплінарний» [131, с. 120]. Виходячи з цього, у технології передбачаємо роботу в малих групах під час розв'язання кейсів, розроблення медійних проєктів тощо.

Робимо припущення, що саме сформованість соціально-інформаційної компетентності дозволить майбутньому журналістові реалізувати творчу індивідуальність. Цьому сприятимуть уміння створювати індивідуальні медійні засоби – блоги, розробляти віртуальні інтерв'ю, медіапроєкти, соціально-інформаційний комплекс тощо.

Розглянемо чинник *інтересу в опануванні та використанні інформаційно-комунікативних технологій* для розв'язання завдань професійної діяльності як важливого інтегративного утворення, яке слід розвивати з тим, щоб у подальшому досягти «акме» у професії.

Згідно з психологічними підходами основою мотиваційної діяльності виступають потреби, інтереси, емоції, установки людини [108, с. 170]. При цьому інтерес розглядається як «особливе вибіркове ставлення до навколишнього світу» [143, с. 6]. Логічно, що «інтерес може виступати як мотив, який є внутрішнім спонуканням особистості до активності, а спонукання пов'язане із задоволенням потреби» [109, с. 56]. У нашій роботі інтерес розуміємо як соціально-психологічне утворення, яке актуалізується у формі потреб, а потім через мотив детермінує діяльність [105, с. 54].

Потребу як психологічну основу мотивації розглядаємо як «стан живого організму, людської особистості, соціальної групи чи суспільства в цілому, що виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життєдіяльності і є рушійною силою їхньої активності» [38, с. 266].

Уважаємо, що потреба в оволодінні соціально-інформаційною компетентністю формуватиметься на основі її розуміння як базової цінності успішної майбутньої професійної діяльності. Не можемо не погодитися з Х. Марціхів у тому, що розроблення «новітніх ідей у сфері міжкультурної комунікації вимагають високої мотиваційної готовності, яка пов'язана з наявністю у них пізнавальних інтересів [89, с. 150]. Такого висновку авторка дійшла в дисертаційному дослідженні, присвяченому підготовці бакалаврів гуманітарних наук у галузі журналістики.

Припускаємо, що за наших умов пізнавальний інтерес повинен бути максимально спрямованим у професійну сферу. Встановлено, що в цілому питання суті професійного інтересу визначається за такими напрямками:

- як спрямованість особистості на оволодіння обраною професією в процесі усвідомлення її суспільної й особистої значущості і привабливості [38, с. 130];

- як цілеспрямована творча діяльність особистості, під час якої формується зацікавленість певною професією, певним видом діяльності [107, с. 275].

У нашому дослідженні реалізуються обидва напрями: сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів позитивно впливатиме на формування інтересу до професії, водночас посилюватиметься зацікавленість нею через активізацію творчої діяльності цих фахівців.

Допускаємо, що формуванню професійного інтересу сприятиме реалізація контекстного підходу в підготовці майбутніх журналістів. Доходимо цього висновку, спираючись на таке положення: щоб сформувати професіонала, «необхідно організувати такий освітній процес, який забезпечить перехід, трансформацію одного типу діяльності (навчально-пізнавальної) в інший (професійний) з відповідною зміною потреб і мотивів, цілей, дій (вчинків), засобів, предмета і результатів» [28, с. 78].

Йдучи цим шляхом, у технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів слід застосовувати кейси професійної спрямованості, використовувати ділові ігри зі сфери журналістської діяльності, реалізовувати в самостійній роботі завдання з розроблення медіапродуктів.

Мотиваційний компонент соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів розглядаємо як такий, що створює основу для якісного формування у них необхідних знань, умінь та професійних якостей.

Знансвий компонент соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів забезпечує формування її когнітивної основи.

У результаті вивчення факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів» студенти повинні знати:

1. Термінологічну основу інформаційних технологій та телекомунікацій.
2. Особливості створення власного інформаційного продукту.
3. Соціальні можливості інформаційно-комунікативних технологій.

4. Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності.

Наведемо тематику та зміст лекційних занять факультативного спецкурсу.

Модуль 1. Базові компетентності журналіста в медійному просторі.

Тема 1. Особливості діяльності журналіста в сучасних умовах.

1. Журналіст як модератор інформаційного інтересу в суспільстві.
2. Взаємозв'язки медіа та засобів масової комунікації.
3. Специфіка «мультимедійного», «універсального» та «журналіста-рюкзачника».

Тема 2. Сучасне споживання інформації.

1. Традиційна та мультимедійна журналістика.
2. Специфіка роботи журналіста в соціальних мережах.

Тема 3. Соціальна компетентність журналіста.

1. Поняття соціальної компетентності журналіста.
2. Інтерв'ю як один з інструментів реалізації соціальної компетентності журналіста.

Тема 4. Інформаційна компетентність журналіста.

1. Поняття інформаційної компетентності журналіста.
2. Основні джерела інформації журналіста.

Тема 5. Соціально-інформаційна компетентність журналіста.

1. Поняття соціально-інформаційної компетентності журналіста.
2. Блог як один із засобів реалізації соціально-інформаційної компетентності журналіста.

Тема 6. Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста.

1. Поняття етики в журналістській діяльності.
2. Правові основи реалізації журналістської практики.

Модуль 2. Мультимедійна журналістика як вимога часу

Тема 7. Специфіка мультимедійної журналістики.

1. Історія становлення мультимедійної журналістики.
2. Поняття мультимедійної мережі.

Тема 8. Сучасний медіаринок.

1. Генератори медійного контенту.
2. Організатори медійного контенту.

Тема 9. Мультимедійний інструментарій журналіста.

1. Функції мультимедійного інструментарію журналіста.
2. Синтетичні жанри діяльності журналіста (аудіослайд-шоу, інтерактивна відеоколонка, інтерактивний відеоміст, мультимедійне ток-шоу, мультискрипт тощо).

3. Інфографіка в журналістській практиці (проста статична, складна статична, проста динамічна, оперативна 3D-реконструкція).

Тема 10. Медіапроекти у формуванні соціально-інформаційної компетентності журналістів

1. Поняття медіапроєкту.
2. Види медіапроєктів.
3. Створення медіапроєкту.

Представимо *форми та методи* формування знаннєвого компонента. Основними з них є аудиторна та позааудиторна робота. Перша реалізується під час проведення лекційних занять переважно на основі методу проблемного викладання. Для його реалізації використовуються проблемні питання та проблемні ситуації.

Проблемні ситуації засновані на необхідності розв'язання суперечностей або конфліктів, які виникають у журналістській діяльності. Їх рекомендується надати студентам на початку лекції з тим, щоб розв'язати в кінці на основі отриманих знань.

Проблемні питання ставляться по ходу лекції і розв'язуються одразу на основі застосування, наприклад, методу «мозкового штурму». З-поміж методів реалізації лекційних занять слід використовувати евристичні бесіди, дискусії тощо. Ці питання розглядалися під час шостої лекції «Етико-правові основи

використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста».

Сформовані знання стають основою формування процесуального компонента соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

Розглянемо особливості формування *процесуального компонента* соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку. Значною мірою ця діяльність відбувається в межах факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів» під час проведення практичних занять (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Тематика практичних занять факультативного спецкурсу
«Соціально-інформаційна діяльність журналіста»**

Тема	ПЗ
<i>Модуль 1. Базові компетентності журналіста в медійному просторі</i>	<i>10</i>
Практичне заняття № 1. Інформаційний контент журналіста	2
Практичне заняття № 2. Організація та проведення інтерв'ю у медійному просторі	2
Практичне заняття № 3. Інформаційні ресурси журналіста	2
Практичне заняття № 4. Створення журналістського блогу	2
Практичне заняття № 5. Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста	2
<i>Модуль 2. Мультимедійна журналістика як вимога часу</i>	<i>6</i>
Практичне заняття № 7. Технології діяльності журналіста (пошукові, агрегаційні, фіксації реальності та її збереження, авторські, сумісної роботи тощо)	2
Практичне заняття № 8. Застосування мультимедійного інструментарію в журналістській практиці	2
Практичне заняття № 9. Створення медіапроєкту в умовах колективної роботи журналістів	2
<i>Разом</i>	<i>16</i>

Унаслідок вивчення факультативного спецкурсу студенти повинні вміти:

- проводити швидкий пошук інформації;
- якісно опрацьовувати інформаційний контент;

- аналізувати інформаційні ресурси з подальшим виділенням необхідної інформації;
- створювати власний медійний продукт (блоги, медіапроекти тощо);
- розміщувати власний медіапродукт у мережі Інтернет;
- взаємодіяти в медіапросторі на основі врахування етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі представлення соціуму інформації.

Для проведення практичних занять слід використовувати активні методи навчання, які розглядаються науковцями як «способи взаємодії учасників навчання, при якій викладач і студенти/слухачі взаємодіють один з одним, а ті, хто навчаються, не пасивні об'єкти, а активні учасники процесу навчання» [119, с. 101].

Серед активних методів виділяємо ділову та рольову гру, дискусію, кейс-метод, метод проєктів тощо. Конкретизуємо їх застосування за наших умов.

Метод «ділової гри» передбачає імпровізовані дії учасників, які мають різні інтереси, з метою розв'язання складної професійної ситуації. Цей метод рекомендується під час проведення практичного заняття № 5.

Як вважає О. Дорошук, рольова гра є найбільш продуктивною при підготовці майбутніх журналістів, оскільки рольові моделі позитивно впливають на мотиваційні процеси, формування творчої компоненти цих фахівців, підвищують інтерес до професії [51, с. 25]. Цей метод слід використати під час проведення практичного заняття № 2. Тут у формі рольової гри розігруватимуться попередньо складені студентами та дібрані педагогом різні типи інтерв'ю.

Важливого значення для формування соціально-інформаційної компетентності набуває метод дискусії, який передбачає розв'язання суперечливих питань з теми, що вивчається.

Метод позитивно впливає на формування активності студентів, створює підстави для розвитку в них толерантності до інших думок. Його

рекомендується застосувати в процесі проведення практичних занять № 1 та № 3.

Як уже відзначалося, у межах реалізації факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів» пропонується активно використовувати кейс-метод, який розуміють як «глибоке й детальне дослідження реальної або імітованої ситуації, що виконується для того, щоб виявити її окремі та (або) загальні характерні властивості» [115, с. 58].

Метод передбачає аналіз конкретних ситуацій із журналістської практики, що дозволяє максимально наблизити навчання в закладі вищої освіти до умов професійної діяльності майбутніх журналістів.

У технології його слід використовувати під час проведення практичних занять № 3 та № 7.

Чільне місце серед методів технології повинен займати метод проєктів, який набуває в освіті все більшого розповсюдження. О. Наливайко, О. Манченко та О. Рудченко вважають його одним з основних при підготовці журналістів [94, с. 217].

На думку Н. Бобаль, саме цей метод дозволяє майбутньому фахівцеві журналістської галузі поряд з іншими перевагами «генерувати ідеї, знаходити різноманітні розв'язання проблеми, передбачати можливі наслідки прийнятих рішень» [16, с. 77–78].

Сучасна журналістська освіта орієнтується на створення медіапроєктів. З метою їх розроблення для різних цільових аудиторій у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна при кафедрі журналістики створено виробничу університетську медіастудію, у Львівському національному університеті імені Івана Франка цю функцію покладено на лабораторію мультимедіа [89, с. 175–176]. Цю тенденцію враховано й у нашій технології.

Тематика завдань для організації самостійної роботи студентів під час вивчення факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів» наведена в табл. 2.5.

**Тематика завдань для організації самостійної роботи студентів під час вивчення факультативного спецкурсу
«Соціально-інформаційна діяльність журналістів»**

Тема	СР
<i>Модуль 1. Базові компетентності журналіста в медійному просторі</i>	<i>34</i>
Тема 1. Особливості діяльності журналіста в сучасних умовах	4
Тема 2. Сучасний інформаційний контент	4
Тема 3. Організація та проведення інтерв'ю в медійному просторі	4
Тема 4. Інформаційні ресурси журналіста	6
Тема 5. Створення журналістського блогу	8
Тема 6. Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста	8
<i>Модуль 2. Мультимедійна журналістика як вимога часу</i>	<i>20</i>
Тема 1. Специфіка мультимедійної журналістики	4
Тема 2. Технології діяльності журналіста (пошукові, агрегаційні, фіксації реальності та її збереження, авторські, сумісної роботи тощо)	4
Тема 3. Застосування мультимедійного інструментарію в журналістській практиці	4
Тема 4. Створення медіапроєкту	8
<i>Разом</i>	<i>54</i>

Детально діяльність під час самостійної роботи представлено у п. п. 3.2. Як ми вже наголошували, основним засобом організації самостійної роботи студентів обрано авторський динамічний освітній сайт. Створений сайт розглядаємо як «новий тип інформаційного продукту, який характеризується двома основними критеріями: комбінацією в одному інформаційному продукті різних типів інформації, зокрема тексту, зображень, звуку, відеофрагментів (синтетичний характер), та можливістю індивідуалізації продукту, вибору серед безлічі можливостей (інтерактивний характер) [121, с. 23].

На змістово-формульовальному етапі приділяємо значну увагу *особистісному компоненту* соціально-інформаційної компетентності. Як було з'ясовано у п. п. 1.3, у його межах передбачається сформованість у майбутніх фахівців журналістської галузі здатності до самоаналізу майбутньої

професійної діяльності, активності та толерантності. Схарактеризуємо кожну з наведених якостей.

Визначимося з особливостями *здатності майбутніх журналістів до самоаналізу майбутньої професійної діяльності*.

Погоджуємося з думкою Г. Белошапки про те, що в процесі самоаналізу відбувається поєднання логічного та чуттєвого компонентів, які на основі інтелектуально-чуттєвої рефлексії сприяють осмисленню власної діяльності [12]. З'ясовано, що професійний самоаналіз пов'язаний з рефлексивними процесами. Серед компонентів професійного самоаналізу Л. Бережнова виділяє ціннісний, змістово-процесуальний та рефлексивний [13]. Отже, самоаналізу сприяє рефлексивна діяльність.

Услід за О. Городиською розглядаємо рефлексію як процес і результат самоаналізу суб'єктом свідомості, поведінки, внутрішніх психічних актів і станів, власного досвіду, особистісних структур [41, с. 29].

Зважаючи на викладене вище, робимо остаточний висновок, що для проведення самоаналізу майбутньої професійної діяльності в студентів слід сформулювати рефлексивні вміння. Розуміємо їх як «складноструктуроване особистісне утворення, синтез усвідомлених дій, операцій, самоставлення (як ставлення до себе), що втілюються у здатності особистості об'єктивно аналізувати свій внутрішній світ, індивідуальні властивості, діяльність, поведінку в різноманітних ситуаціях взаємодії з тими, хто їх оточує» [88, с. 142].

При цьому керуємося підходами Ю. Артемової щодо циклічної зміни провідної діяльності майбутніх журналістів за такою схемою: пізнавальна діяльність – ціннісно-орієнтовна діяльність – рефлексивна діяльність – перетворювально-аналітична діяльність [8, с. 15]. Таким чином, студенти заглиблюються у вивчення навчального матеріалу з журналістського фаху, орієнтуються на опанування технологій взаємодії із соціумом на основі інформаційних технологій як найбільш значущих для їхнього професійного становлення, проводять рефлексію за результатами діяльності та вносять

корективи у професійну підготовку. Наголошуємо, що досвід, отриманий під час навчання, у подальшому буде застосовуватись і в майбутній професійній діяльності. Отже, завдання закладу освіти полягає в тому, щоб навчити майбутнього журналіста методів, прийомів проведення рефлексії.

Як доречно відзначає О. Копилов, застосування саморефлексії професійної діяльності журналіста дозволяє провести її самоаналіз шляхом визначення константних та динамічних складників. При цьому він виокремлює такі константні характеристики професії: опора на цінності, знання, вміння та навички; формування порядку денного й інтерпретація подій; морально-етичні принципи, професійна майстерність, прагнення до вдосконалення та ін. Динамічними характеристиками виступають: володіння комп'ютерними та інформаційними технологіями на рівні, достатньому для збирання та фіксації інформації; мобільність, оперативність, активність, гнучкість, відкритість до нових каналів розповсюдження інформації; здатність адаптуватися до мови електронних засобів, поступовий відхід від спеціалізації між типами ЗМІ (радіо, телебачення, газета, інтернет); здатність виконувати різні ролі та різні види робіт одночасно; володіння більш відточеними навичками написання коротких заміток і помітних заголовків [74, с. 15–16]. Ці орієнтири беремо за основу визначення критеріїв сформованості готовності до майбутньої професійної діяльності.

Питання формування рефлексивних умінь для проведення самоаналізу діяльності слід порушувати з перших курсів навчання, але особливої актуальності вони набувають на останніх курсах, коли студенти в період проходження практик стикаються з проблемами майбутньої професійної діяльності. Тому в межах розробленої технології, яка ґрунтується на контингенті студентів четвертого курсу, слід передбачити такі заходи, як застосування методів спостереження за власною професійною діяльністю та інших студентів, а також фахівців журналістської сфери; ведення відповідних щоденників з обов'язковим подальшим аналізом отриманих результатів.

Для того, щоб сформувати в майбутніх журналістів уміння з саморефлексії, необхідно залучати їх до аналітичної діяльності під час проведення практичних занять, створення під керівництвом педагога карт самоаналізу професійної діяльності тощо.

Самоаналіз майбутньої професійної діяльності на основі рефлексивних умінь дозволять студентів свідомо створювати програми саморозвитку для того, щоб досягти максимальної самоактуалізації в такій творчій сфері, як журналістика. Отже, самоаналіз професійної діяльності виконує такі функції, як спонукальна, пізнавально-оцінна та регулятивна [13].

Аналіз наукових джерел дозволив визначити здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності *в галузі журналістики як динамічну особистісну якість, яка є характеристикою цілеспрямованої готовності студентів до оволодіння різними видами професійної діяльності в процесі рефлексії.*

Розглянемо *толерантність* майбутніх журналістів як їхню важливу особистісну та професійну якість. Проблема її формування знаходить висвітлення в численних працях науковців з галузі журналістики [1, 15, 81, 97, 123].

В універсальному словнику-енциклопедії толерантність трактується як «визнання за ін. права на погляди й смаки, відмінні від поглядів того, хто оцінює» [126].

В. Абішева вважає, що толерантний журналіст – це «людина, яка з повагою ставиться до різноманіття культур, суджень інших людей, форм самовираження і способів прояву людської індивідуальності». Дослідниця наголошує, що він «повинен не просто неупереджено і чесно викладати факти, сприяти самовизначенню громадської думки, а й думати про наслідки своїх виступів, враховуючи, що вміння говорити мовою толерантності – це вміння говорити з повагою до опонента» [1, с. 93].

В. Лизанчук вважає, що до характеристик інтолерантності журналіста слід віднести: «оперування стереотипами; образа честі та гідності,

національних чи релігійних почуттів; перенесення негативного факту на весь етнос; пошук ворога (перенесення провини за негаразди та соціальні проблеми на ту чи іншу групу, особу); переслідування, погрози, залякування; прояви ксенофобії у вигляді етнофобій; шовінізм, фашизм, рашизм, імперіалізм; неповажливе ставлення до релігійних та культурних символів [81, с. 150].

О. Сухомлин уводить поняття «медіатолерантність», яке розглядає як соціокультурний чинник постійного та цілеспрямованого зусилля на пошук, конструювання й дотримання в мультикультурному суспільстві психологічної рівноваги засобами масової інформації, терпимість до думок та релігій різних етно-соціально-політичних прошарків, поглядів інших людей на підставі чинної світової і вітчизняної етико-правової медіапрактики [123, с. 11]. Ця думка є особливо цінною для нас, оскільки розроблена технологія орієнтується саме на медіаконтент.

М. Пірен чітко визначає педагогічні умови виховання толерантності: толерантний мікроклімат, етика спілкування, діалог з актуальних проблем, взаєморозуміння, співчуття та співпереживання, відчуття партнерства; стратегічне мислення, яке дає змогу сприймати широкий спектр особистісних якостей, індивідуальних та етнічних проявів людини; залучення до громадської діяльності, активного суспільно-політичного життя [104, с. 55]. Їх враховано при проведенні лекційних, практичних занять, а також організації самостійної роботи студентів в умовах розробленої технології. Зокрема, з метою формування толерантності як важливої професійної якості майбутніх журналістів, передбачено проведення практичних занять, які засновані на контентно-аналітичному дослідженні, де маркерами толерантності є основні способи появи толерантних та інтолерантних елементів у газетно-журнальних текстах, теле- чи радіопередачах та інтернет-виданнях у площині як змісту, так і форми подання матеріалів [81, с. 150–154].

Аналіз наукових джерел дозволив сформулювати робоче визначення *толерантності майбутніх журналістів як динамічної особистісної якості,*

яка є характеристикою їхньої готовності до терпимого ставлення до різних поглядів людей у медіапросторі в мультикультурному суспільстві.

Розглянемо поняття *активності* майбутніх журналістів як важливої якості формування соціально-інформаційної компетентності. Питання активності особистості належить до найбільш досліджуваних. І це зрозуміло, адже саме активність, як вважають науковці, «забезпечує взаємодію з навколишнім світом, пристосування до навколишнього середовища і його зміну, стимулює участь особистості в житті та діяльності» [37, с. 67].

Л. Алексєєва надає вичерпну характеристику активності як інтегральній психічній властивості, яка проявляється на таких рівнях: психофізіологічному (сила і лабільність нервової системи), психічному (потреби, мотиви, цілі) та особистісному (рольова активність, прагнення до самоактуалізації) [4]. Зосередимося на останньому рівні. За цих умов активність розглядаємо у двох основних планах – якісному та кількісному:

- людина проявляє активність, у цьому випадку на перший план виходить якісна сторона цього феномена – форми та способи взаємодії суб'єкта зі світом;

- людина «діє активно», і в цьому випадку акцент у розумінні активності суб'єкта зміщується до міри взаємодії, до того, як і наскільки суб'єкт проявляє активність у діяльності, пізнанні, спілкуванні [67, с. 103]. Для нас важливими є обидві площини, оскільки вважаємо за необхідне зрозуміти як якісний, так і кількісний прояв цього феномену в майбутніх журналістів. При цьому кількісна сторона є основою визначення критеріальної бази для його дослідження.

Враховуємо й те, що основними чинниками активності є: спрямованість як мотиваційна основа активності; зовнішнє середовище, його цільова основа як можливість задоволення потреб і проявів особистості; рівень психічних властивостей як інструментальна основа активності; духовні якості (цінності) як критерії оцінки зовнішніх і внутрішніх умов задоволення потреб, що визначають активність як ціннісну категорію [110].

Під час розроблення технології однією з організаційно-педагогічних умов вважаємо створення освітнього середовища. За наших умов освітнє середовище на основі медіапродуктів забезпечує комфортні умови для організації освітньої діяльності майбутніх журналістів, виступаючи зовнішнім стимулом їхньої активності. Водночас реалізуючи суб'єкт-суб'єктні відносини, студенти видозмінюють, доповнюють це середовище шляхом внесення пропозицій для вдосконалення окремих вебсторінок сайту.

Проведений аналіз наукових джерел дозволив визначити *активність майбутніх журналістів як динамічну особистісну якість, яка забезпечує їхню толерантну взаємодію з користувачами інформації в медійному просторі на основі швидкого пристосування до його змін унаслідок змін журналістського інструментарію.*

Таким чином, на змістово-формульовальному етапі розробленої технології створюються всі умови для формування структурних компонентів соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

2.3. Результативно-коригувальний етап технології

Важливого значення в процесі формування соціально-інформаційної компетентності фахівців журналістського профілю взагалі та майбутніх журналістів Іраку зокрема набуває питання керування цим процесом. Реалізація цього складного завдання в розробленій технології відбувається на результативно-коригувальному етапі. У зв'язку з цим необхідно визначити критеріальну базу зі встановлення рівня сформованості у студентів соціально-інформаційної компетентності як основи проведення освітнього моніторингу. Останній Г. Єльнікова розуміє як зовнішнє або внутрішнє векторне відстеження динаміки розвитку суб'єктів діяльності освітньої системи [55]. У його здійсненні дослідниця виокремлює такі етапи:

1. Вироблення інформації про стан керованого об'єкта на «вході».
2. Поточна діагностика та спрямування процесу на заданий результат.

3. Вироблення інформації про стан керованого об'єкта на «виході».

У подальшому результати моніторингу стають підставою для проведення управлінських заходів в освітньому процесі майбутніх журналістів. На їх основі спочатку одержується інформація на «вході» освітньої системи щодо стану сформованості в них соціально-інформаційної компетентності. Надалі проводиться поточний моніторинг якості професійної підготовки. Цей процес Т. Бондаренко та О. Агєєва розуміють як «цілеспрямоване, безперервне спостереження за функціонуванням і результатами спеціально організованого, професійно спрямованого навчального процесу ... для забезпечення систематичного і планомірного аналізу взаємної відповідності результатів наявним вимогам, установленим нормам і стандартам з метою прийняття необхідних управлінських рішень» [20]. Результати моніторингу дозволяють з'ясувати стан сформованості соціально-інформаційної компетентності на «виході» освітньої системи та прийняти рішення щодо коригування моделі формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у разі необхідності.

Визначимося з поняттєвими основами критеріального апарату. З'ясуємо сутність поняття «критерій». Згідно з великим тлумачним словником сучасної української мови «критерій – підстава для оцінки, визначення, класифікації чогось; мірило [25, с. 485]. Фіксуємо також дефініцію критерію як підстави для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірила; правила, згідно з яким виносять оцінку, вибір після вимірювання [18, с. 6].

У нашому дослідженні визначаємо поняття *«критерій» як суттєву ознаку оцінки сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.*

О. Бондар розрізняє такі види критеріїв [19, с. 22–23]:

1. Критерії якості зовнішньої ефективності (розвиток системи освіти на основі використання матеріальних та людських ресурсів, модернізація освіти на основі потреб ринку праці тощо).

2. Критерії внутрішньої ефективності освіти в закладі освіти.

Беремо за основу другий вид критеріїв. Водночас будемо враховувати, що критерії сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів мають відповідати таким вимогам:

- об'єктивність – критерій має бути однозначним в оцінюванні;
- адекватність (валідність) – критерій має оцінювати виключно необхідні пункти;
- нейтральність – явища, які досліджуються, мають бути присутніми й у контрольній, і в експериментальній групах [96].

Незважаючи на те, що критерій – це ознака оцінки сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, він ще не є оцінкою, це основа, яка дає підстави оцінити успішність освітнього процесу [98, с. 108]. Для визначення ознак критерію використовують певні показники – «свідчення, доказ, ознака чогось; характеристики якого-небудь аспекту критерію оцінки якості; одна з характеристик процесу об'єкта чи явища [18, с. 6–7].

Поняття «показник» у великому тлумачному словнику має кілька визначень:

- свідчення, доказ, ознака чого-небудь;
- наочні дані про результати роботи, процесу; певні досягнення;
- явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг будь-якого процесу;
- кількісна характеристика ознак процесу [25, с. 157].

Розумітимемо *показник у значенні кількісних ознак кожного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.*

Критеріальну базу дослідження встановлюємо на основі аналізу підходів науковців до визначення критеріальної бази соціальної, інформаційної та соціально-інформаційної компетентностей фахівців.

Є підходи, згідно з якими інформаційну компетентність слід визначати за такими об'єктивними критеріями: мотиваційний, когнітивно-операційний та

рефлексивний. При цьому мотиваційний критерій визначається через показники наявності у фахівця мотивації й психологічної готовності до розвитку (саморозвитку) інформаційної компетентності з огляду на її наявний рівень (або відсутність); когнітивно-операційний критерій відбиває готовність і здатність щодо безпосереднього використання інформаційних технологій, передусім ІКТ та ЕОР у своїй професійній діяльності; рефлексивний критерій характеризує здатність оцінити власний рівень розвитку інформаційної компетентності, використання ІКТ і супутніх програмних засобів [42, с. 73–75].

Критеріями сформованості інформаційної компетентності Т. Лупиніс вважає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, етико-правовий, аксіологічний, ціннісно-рефлексивний, емоційно-вольовий, комунікативний та адаптивний [84, с. 110–112].

Певною мірою ця критеріальна база збігається з критеріями, визначеними А. Темербековою, яка включає до їх складу аксіологічний, мотиваційний, цілепокладальний, когнітивний, операційний, технологічний, рефлексивний, комунікативний, творчий [125, с. 26].

Критерії та показники сформованості інформаційної компетентності тих, хто навчається, Т. Виноградова деталізує таким чином: інформаційний (знання методів збирання, оброблення, передавання і зберігання інформації; уміння планувати інформаційний пошук; володіння способами систематизації і структурування інформації; критичне ставлення до отриманої інформації; уміння робити висновки); технологічний (наявність ІКТ знань, умінь, навичок і застосування їх у повсякденній діяльності; уміння вибирати програмні та апаратні засоби для розв'язання поставлених завдань; ведення інтернет-блогів; приватне або сімейне представництво в інтернеті через сайт) та рефлексивно-результативний (включення в активну інформаційну діяльність, удосконалення своїх інформаційних умінь на основі самоаналізу; наявність результатів самонавчання у вигляді будь-яких продуктів; зростання показників успішності на всіх рівнях; розширення географії участі в ІКТ заходах) [30, с. 95].

Критеріями сформованості інформаційної компетентності майбутніх журналістів Н. Вітковська вважає такі:

- орієнтація та адаптація в інформаційному потоці;
- гнучкість й адаптивність мислення при усвідомленні інформації; наукова організація праці з джерелами інформації;
- використання інформації для ефективного розв'язання професійних завдань, професійно-соціальна адаптація у швидкозмінюваному інформаційному середовищі [31, с. 15].

Отже, констатуємо розмаїття критеріальних баз сформованості інформаційної компетентності. Синтезуючи наведені позиції, до ядра базових критеріїв відносимо мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти.

Проведемо аналіз визначення критеріальної бази щодо сформованості соціальної компетентності фахівців. О. Кандаурова до критеріїв її дослідження включає: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативний, поведінковий та професійно-важливі якості [68, с. 14].

Сформованість соціальної компетентності студентської молоді в полікультурному середовищі закладу вищої освіти пропонується визначати на основі таких критеріїв: когнітивний (знаннєвий), аксіологічний (ціннісно-смісловий), конативний (поведінковий) [48, с. 15].

Критерії й емпіричні показники соціальної компетентності, на думку С. Гончарова, відповідають її чотирьом структурним компонентам: ціннісна самосвідомість особистості; конкретні соціальні знання; суб'єктні якості; праксіологічний компонент, який визначається володінням технікою життя в сферах особистої, громадянської і професійної життєдіяльності [39, с. 10.]

Для дослідження сформованості соціальної компетентності майбутніх журналістів О. Козлова пропонує оцінку проєктної діяльності студентів за соціально-побутовою, соціально-культурною, професійно-трудовою, журналістською аксіологічною тематиками [71, с. 15–16].

Близькою до предмета нашого дослідження є соціокультурна компетентність. Її сформованість у майбутніх журналістів Н. Бобаль визначає через такі критерії та показники:

- мотиваційний критерій (наявність інтересу до різних культур; задоволеність у професійній діяльності в умовах міжкультурної комунікації;
- існування в майбутнього журналіста установок на подальше вдосконалення соціокультурної компетентності);
- ціннісний критерій (усвідомлення важливості міжкультурної комунікації; ціннісне ставлення до різноманітності культур);
- когнітивний критерій (здатність орієнтуватися в потоці інформації, знаходити, добирати необхідний матеріал для розв'язання практичних завдань; уміння інтерпретувати факти іншої культури);
- діяльнісний критерій (практичне та оперативне застосування знань у процесі розв'язання конкретних професійних завдань;
- рефлексивний критерій (сформованість умінь визначати мету спілкування, оцінювати його результати; критерій комунікабельності (здатність підтримувати контакт із співрозмовниками, уникати комунікативних невдач [16, с. 56–57].

Таким чином, спостерігаємо різні погляди й щодо критеріальної бази сформованості соціальної компетентності фахівців. Проте відзначаємо переважання мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів, акцентуємо також значущість сформованості особистісних якостей.

Наведемо результати визначення критеріальних підходів щодо сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів. Ґрунтовне розроблення цього питання знаходимо в Д. Гулякіна, який серед критеріїв її сформованості виділяє когнітивний, технологічний, мотиваційно-ціннісний та креативний [47].

Т. Чекаліна, беручи за основу її компоненти, виокремлює когнітивний, мотиваційний, рефлексивно-оцінний та операційний компоненти [135, с. 14].

Є пропозиція досліджувати сформованість соціально-інформаційної компетенції (використовується такий термін) на основі оволодіння особистістю інформаційними технологіями; критичного ставлення до соціальної інформації, яка розповсюджується ЗМІ і передбачає сформованість почуття відповідальності, готовності до сумісного вироблення рішень та їх реалізації, толерантності до різних етнокультур та релігій; уміння поєднувати особистісні, групові та суспільні інтереси [62].

Доходимо висновку про відсутність однозначного погляду на встановлення критеріальної бази сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, як і в разі соціальної та інформаційної компетентностей.

Для поглибленого вивчення питання було проведено додаткове дослідження щодо визначення сформованості соціально-інформаційної компетентності в журналістській освіті.

Провідними показниками особистісного і професійного розвитку майбутніх журналістів Т. Володимирова вважає особистісний, когнітивно-методологічний і інтегративний компоненти [33, с. 201–202].

І. Ілларіонова пропонує такий перелік критеріїв і показників сформованості професійної компетентності журналістів: оригінальність ідей і образів; варіативність і несподіваність рішень; гнучкість мислення, здатність до різних видів діяльності; глибина занурення у творчість [64, с. 13].

Для оцінки ступеня сформованості основних компонентів конкурентоспроможності майбутніх журналістів Ю. Артемова розробила такі критерії та показники: когнітивний критерій (предметні знання, володіння поняттями, термінами, методами наукового дослідження);

- мотиваційно-ціннісний критерій (професійні інтереси, мотиви, спрямованість особистості, ціннісні орієнтації);

- комунікативний критерій (володіння культурою демократичного й ділового спілкування, здатність до гнучкого та конструктивного ведення діалогу);

- емоційно-вольовий (позитивне, емоційне ставлення до професії, вольова активність особистості у формуванні необхідних для професійної діяльності знань, умінь, навичок, зразків поведінки, професійної готовності, кількість часу, необхідного для повноцінного включення в діяльність, виконання функціональних обов'язків);
- моральний критерій (сформованість системи відносних норм моралі, наявність сукупності специфічних позитивних і виправдовувальних почуттів);
- креативно-діяльнісний (потреба в застосуванні отриманих знань, умінь у практичній діяльності; активність участі в соціально значущій і професійної діяльності;
- знання сучасних інформаційних технологій; уміння розв'язувати складні і нестандартні творчі завдання) [8, с. 15–16].

I. Чемерис пропонує чотири критерії розвитку професійної компетентності майбутніх журналістів: контактний, мотиваційний, інформаційний, інтерпретаційний [136, с. 17].

Акцентуємо, що й у цьому питанні відсутня однозначна позиція. Водночас з'ясовано, що, незважаючи на розбіжності в тлумаченні критеріальної бази, об'єднувальним чинником стало те, що основою визначення критеріїв є структурні компоненти відповідної компетентності.

Спираючись на цей висновок, у нашому дослідженні критеріями сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку вважаємо мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісний. Визначимо їхні показники, беручи до уваги аналіз наукових праць [31, 42, 47, 48, 62, 71, 84, 125, 135].

Показники *мотиваційно-ціннісного* критерію:

- розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності;
- інтерес до опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій.

Показники *когнітивного критерію*:

- знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій;
- знання щодо створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій;
- знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій.

Показники *діяльнісного критерію*:

- уміння шукати, опрацьовувати та аналізувати інформацію;
- уміння створювати медіапродукти та розміщувати їх у мережі Інтернет;
- уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій.

Показники *особистісного критерію*:

- здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності;
- активність;
- толерантність.

Для нашого дослідження важливим є й чітке розуміння поняття «рівень», яке відбиває діалектичний характер процесу розвитку, що забезпечує пізнання предмета у всьому різноманітті його властивостей [10, с. 23].

Серед рівнів сформованості інформаційної компетентності П. Грабовський виділяє низький, середній, достатній та високий [42, с. 75–77].

А. Темербекова пропонує визначати сформованість інформаційної компетентності фахівців на інформаційно-репродуктивному (низький), продуктивно-алгоритмічному (середній) та креативно-аналітичному (високий) рівнях [125, с. 26].

Рівнями сформованості соціокультурної компетентності майбутніх журналістів Н. Бобаль вважає високий, середній та початковий [16, с. 56–57].

Рівні сформованості інформаційної компетентності Т. Лупиніс встановлює на основі шкали ECTS: A, B, C, D, надаючи їм відповідні числові

значення [84, с. 110–112]. У свою чергу О. Козлова для дослідження соціальної компетентності вводить такі рівні: низький, нижчий за середній, середній та високий [71, с. 15–16].

У представленій роботі з-поміж рівнів сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів виокремлюємо високий, середній і низький.

Якісну характеристику визначених рівнів наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Критерії, показники й рівні сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів

Кри- терії	Рівні		
	Високий	Середній	Низький
1	2	3	4
Мотиваційно-ціннісний	Майбутні журналісти більш усвідомлено ставляться до соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; в ієрархічній шкалі цінностей визначають її на перших місцях; виявляють стійкий інтерес і мотивацію до формування соціально-інформаційної компетентності, наполегливість у подоланні перешкод і труднощів під час реалізації професійних завдань щодо взаємодії із соціумом на основі інформаційних технологій. Мотиви до реалізації професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій сформовані повною мірою.	Майбутні журналісти усвідомлено ставляться до соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; в ієрархічній шкалі цінностей визначають її в середині переліку; виявляють ситуативний пізнавальний інтерес та ситуативну мотивацію до формування соціально-інформаційної компетентності. Мотиви до реалізації професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій сформовані частково.	Майбутні журналісти несвідомо ставляться до соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; не вважають її пріоритетною; характерна відсутність стійкої мотивації, інтересу, індивідуального ставлення до формування соціально-інформаційної компетентності. Мотиви до реалізації професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій не сформовані.

1	2	3	4
Когнітивний	Сформованість системи знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності. Наявність міцних, глибоких і дієвих знань щодо створення інформаційного продукту, соціальних можливостей й етико-правових засад використання відповідних технологій, прагнення до їх вдосконалення, активне використання знань у нестандартних ситуаціях.	Наявність достатнього обсягу знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, водночас спостерігається їхня поверховість. Майбутні журналісти оперують поняттями, впізнають, запам'ятовують і відтворюють навчальний матеріал.	Наявність часткових, фрагментарних, поверхових знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, відсутність їхнього творчого переосмислення, системності. Майбутні журналісти не вміють оперувати поняттями, сприймають, запам'ятовують навчальний матеріал.
Діяльнісний	Здатні самостійно й оперативно здійснювати пошук й аналіз інформації, створювати власний інформаційний продукт та просувати його в мережі Інтернет, розв'язувати нестандартні професійні ситуації засобами інформаційно-комунікативних технологій, на основі їх застосування планувати та реалізовувати соціальну взаємодію	Припускаються помилок під час добору й аналізу інформації, уміння щодо створення власного інформаційного продукту сформовані не повною мірою, при взаємодії із соціумом не враховуються всі етико-правові особливості використання інформаційно-комунікативних технологій.	Не вміють працювати з інформацією, здійснювати її пошук й аналіз, створювати власний інформаційний продукт та розміщувати його в мережі Інтернеті, реалізують соціальну взаємодію без урахування етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій.
Особистісний	Майбутні журналісти виявляють толерантне ставлення до суб'єктів взаємодії; активно використовують інформаційно-комунікативні технології у професійній діяльності й відповідально ставляться до цього процесу. Виявляють здатність до об'єктивної самооцінки та самоконтролю реалізації професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій; розвинуте рефлексивне мислення.	Майбутні журналісти виявляють середню активність щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, толерантне ставлення до суб'єктів взаємодії; усвідомлюють необхідність відповідальності у своїй діяльності. Здатність до рефлексивної діяльності має не досить сформований, спонтанний характер; здійснення саморозвитку вимагає залучення окремих мотиваційних механізмів, необхідне коригування особистісних установок	Майбутні журналісти мають низьку активність щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, епізодично виявляють толерантне ставлення до суб'єктів взаємодії. Не в повній мірі усвідомлюють і виявляють і виявляють відповідальність у своїй діяльності. Характерна нерозвиненість рефлексивного мислення та неадекватна самооцінка реалізації професійної діяльності.

Методами реалізації критеріальної бази сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів обрано спостереження, бесіди, педагогічне та психологічне тестування тощо. Детально їх представлено у п. п. 3.1 дисертації. Такий підхід певною мірою співпадає з методами контролю, які використовуються у процесі оцінювання підготовки журналістів в університетах США. Там використовують стандартизовані тести; місцеві загальні тести, спеціальні тести; внутрішньо курсове оцінювання; самоконтроль студентів; оцінювання «портфоліо» та інші [89, с. 150–151].

Розроблена критеріальна основа стала базою діагностичних заходів у процесі апробації технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

Висновки до розділу 2

На основі наукових праць вчених розкрито суть розробленої технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку через визначення специфіки підготовчо-цільового, змістово-формувального та діагностично-коригувального етапів

У процесі здійснення наукового пошуку деталізовано складові підготовчо-цільового етапу технології: мету її реалізації, методологічні підходи (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний); принципи реалізації технології: загальнопедагогічні (науковості, системності, зв'язку теорії та практики, активності) та специфічні (збагачення змісту професійної підготовки, творчої самореалізації майбутніх журналістів), її функції (мотиваційно-спонукальна, ціннісно-орієнтовна, технологічна, інтегрувальна, контрольнo-коригувальна).

Під час дослідницької діяльності розкрито специфіку змістово-формувального етапу технології, який спрямований на формування структурних компонентів соціально-інформаційної компетентності. Для його реалізації, у результаті аналізу праць низки вчених розроблено факультативний

спецкурс «Соціально-інформаційна діяльність журналістів». Особливістю факультативу є те, що він ґрунтується на головному принципі журналістської освіти, який передбачає цілісний підхід до формування професіоналізму фахівців цієї галузі, що проявляється в гармонійному поєднанні теоретичної та практичної складових підготовки. Серед форм навчання увагу зосереджено на проблемних лекціях, лекціях із запрограмованими помилками, відеолекціях, лекціях-бесідах, практичних заняттях та самостійній роботі студентів. Конкретизовано методи реалізації технології: ділові та рольові ігри, дискусії, кейс-метод, метод проєктів тощо. З метою підвищення ефективності технології розроблено засоби її реалізації. Особливу увагу зосереджено на таких медіапродуктах, як авторський динамічний освітній сайт та електронний посібник. З'ясовано специфіку «ядра» професійних якостей студентів-журналістів: здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, активність і толерантність.

Діагностично-коригувальний етап технології має за мету з'ясування якісних змін у сформованості у майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності та проведення на цій підставі (у разі необхідності) коригувальних заходів у розробленій технології. Визначено діагностично-критеріальну основу дослідження, яка включає такі критерії сформованості соціально-інформаційної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісний. Їх диференціація здійснюється на високому, середньому та низькому рівнях.

На підставі аналізу особливостей медіаосвіти конкретизовано таку організаційно-педагогічну умову дослідження як створення освітнього середовища на основі медіапродуктів для формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів. Доведено, що для успішної реалізації попередньо визначеної умови слід втілити й таку умову, як стимулювання самостійної роботи студентів.

Матеріали розділу знайшли відбиття в наукових публікаціях автора [5–7, 145].

Література до розділу 2

1. Абишева В. Т. Концепция толерантности как норма в системе отечественной журналистики. *Вестник Карагандинского университета. Серия «Филология»*. 2015 № 3 (79). С. 90–95.
2. Авдони娜 Н. С. Самостоятельная работа как инструмент формирования компетенций будущих журналистов. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2017. № 5(43). С. 184–195.
3. Адамова І. З. Використання Інтернет-технологій у навчальному процесі. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2014. № 1. С. 46–53.
4. Алексеева Л. Ф. Проблема активности личности в психологии : дис. ... д-ра психол. наук / Томский гос. пед. ун-т. Томск, 1997. 301 с.
5. Альсадун М. А. Информационная культура как необходимый компонент профессиональной деятельности журналиста. *Modern scientific achievements: experience exchange: proceedings of III International scientific conference* (Morrisville, Feb 26, 2017). Morrisville : Lulu Press, 2017. P. 147–149.
6. Альсадун М. А. Моделювання як основа представлення технології формування соціально-інформаційної компетентності у майбутніх журналістів на основі динамічного педагогічного сайту. *Topical issues of the development of modern science: abstracts of V International scientific and practical conference* (Sofia, January 15–17, 2020). Sofia : Publishing House “ACCENT”, 2020. P. 233–237.
7. Альсадун М. А. Сайт як сучасний засіб формування професіоналізму фахівця. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків : УІПА, 2018. Вип. 59. С. 41–46.
8. Артемова Ю. В. Формирование конкурентоспособности будущего журналиста в образовательном процессе университета : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.0.08 / Елецкий гос. ун-т им. И. А. Бунина. Елец, 2012. 22 с.

9. Бабура Л. А. Кросс-медиапродукт. *Вектор економіки*. 2017. № 6. С. 8–18.
10. Банько Н. А. Формирование профессионально-педагогической компетентности как компонента профессиональной подготовки менеджеров : монография. Волгоград : ВолгГТУ, 2004. 75 с.
11. Баришполець О. Т. Медіаосвіта: зарубіжний досвід. *Соціальна психологія*. 2008. № 3. С. 162–170.
12. Белошадка Г. И. Структурные компоненты самоанализа профессиональной деятельности будущих учителей музыки в аспекте методологического осмысления. *Актуальные проблемы личностно ориентированного педагогического процесса в средней и профессиональной школе*. Сургут, 2002. С. 99–105.
13. Бережнова Л. Н. Профессиональный самоанализ студента как особая проблема педагогического вуза (в аспекте гуманитаризации образования). *Проблемы гуманитаризации образования* : сб. науч. статей / РГПУ им. А. И. Герцена. СПб., 1999. С. 65–80.
14. Биккулова Г. Р. Развитие критического мышления в контексте медиаобразования. *Инновации в образовании*. 2009. № 3. С. 4–17.
15. Блохин И. Н. Толерантність в журналістській діяльності: принцип і інструмент професійної комунікації. *Методологія сучасної науки* : Міжнарод. конф. (г. Донецьк, 18 квітня 2014). Донецьк : Науково-інформаційний центр «Знання», 2014. Ч. 2. С. 165–167.
16. Бобаль Н. Р. Формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2013. 212 с.
17. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 255 с.

18. Бондар О. С. Критерії експертного оцінювання навчально-виховної діяльності загальноосвітніх шкіл : навч.-метод. посібник. Тернопіль : СМП «Тайп», 2007. 116 с.
19. Бондар О. С. На допомогу менеджеру освіти. VI. Теорія і практика атестаційної експертизи в закладах освіти. 2-е вид., доп. і перероб. Тернопіль : Астон, 2006. 314 с.
20. Бондаренко Т., Агеева О. Содержание и объем понятия «мониторинг качества профессиональной подготовки». *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія : Педагогіка*. 2017. Вип. 3 (5).
21. Бугай А. Ю. Самостоятельная работа студентов вуза: современное состояние и проблемы. *Педагогическое образование в России*. 2014. № 12. С. 67–71.
22. Бушак Г. Відеолекція в навчальному процесі: психолого-педагогічні особливості підготовки. *Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 8-ої наук.-практ. конф., 22–24 листоп. 2016 р., Львів / Нац. ун-т «Львівська політехніка»*. Львів : Вид-во Наукового товариства ім. Т. Шевченка, 2016. С. 178–184.
23. Вайніленко Т. В. Сутність та зміст професійно-педагогічного самовдосконалення. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць*. Чернівці : Рута, 2005. Вип. 278. С. 13–20.
24. Васянович Г. Медіаосвіта : зарубіжний і вітчизняний досвід. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2007. № 2. С. 11—21.
25. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
26. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. Харків : Фоліо, 2005. 767 с.
27. Величко С. П., Денисов Д. О. Сучасні уявлення про освітнє середовище у процесі вивчення природничих дисциплін. *Збірник наукових*

праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія : Педагогічна. 2007. Вип. 13. С. 66–68.

28. Вербицкий А. А., Бакшаева Н. А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении. М : Исследовательский центр, 2000. 200 с.

29. Винник В. К. Модель организации самостоятельной работы студентов с применением учебной платформы Moodle. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 3. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/model-organizatsiisamostoyatelnoy-raboty-studentov-s-primeneniemuchebnoy-platformy-moodle> (дата обращения 26.11.2017).

30. Виноградова Т. С. Информационная компетентность: проблемы интерпретации. *Человек и образование*. 2012. № 2. С. 98–98.

31. Витковская Н. Г. Формирование информационной компетентности студентов вузов (на примере специальности «Журналистика») : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Н. Новгород, 2004. 25 с.

32. Владимиров В. М. Теорія і методика журналістської творчості : навч. посіб. / Київ. Міжнар. ун-т. Київ : КиМУ, 2006. 105 с.

33. Владимирова Т. Н. Дидактическая концепция профессиональной подготовки журналистов в высшей школе России : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. М., 2015, 481 с.

34. Вознюк О. Сучасні різновиди інтелектуальної діяльності в медіасередовищі як базис розвитку медіакомпетентності. *Права людини в медіаосвіті та медіадіяльності в Україні* : матеріали 1-ї наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 листоп. 2018 р.). Київ : Інститут журналістики, 2018. С. 41–45.

35. Гаврилова Я. Л. Інтерактивні методи навчання в професійній підготовці майбутніх журналістів. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2014. № 3 (19). С. 51–54.

36. Галайко О. Роль медіаосвітніх технологій у підготовці журналістів. URL : http://korekta.io.ua/s119186/olga_galayko._rol_mediaosvitnih_tehnologiy_u_pidgotovci_jurnalistiv (дата звернення: 12.10.2017).

37. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии. М. : Педагогическое общество России, 2006. 276 с.
38. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
39. Гончаров С. З. Социальная компетентность личности: сущность, структура, критерии и значение. *Образование и наука*. 2004. № 2 (26). С. 3–18.
40. Горлова Н. Л. Сайт и блог учителя – новый инструмент в образовании. URL : <http://nsportal.ru/shkola/materialy-metodicheskikhobedinenii/library/personalnyi-sait-v-rabote-uchitelya> (дата обращения 12.11.2016).
41. Городиська О. М. Формування педагогічної рефлексії вчителя. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2015. № 6. С. 28–33.
42. Грабовський П. П. Розвиток інформаційної компетентності вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній педагогічній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 250 с.
43. Грибан О. Н., Грибан И. В. Образовательные веб-сайты как средство профессиональной самореализации педагога. Информационно-коммуникационные технологии в образовании. *Педагогическое образование в России*. 2015. № 3. С. 41–46.
44. Гризун Л. Е. Дидактичні основи створення сучасного комп'ютерного підручника : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2001. 22 с.
45. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка». *Педагогіка та психологія* : зб. наук. праць / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2014. Вип. 45. С. 68–69.
46. Грицко Х. Р., Крилова А. О. Професійна підготовка журналістів в умовах інноваційного середовища. *Сучасний вимір психології та педагогіки* :

зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 27–28 травня 2016 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. С. 61–63.

47. Гулякин Д. В. Социально-информационная компетентность будущего специалиста как предмет научного анализа. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3. Педагогика и психология*. 2010. № 4.

48. Демчук А. А. Развитие социальной компетентности студентов в поликультурной образовательной среде вуза : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Владикавказ, 2010. 23 с.

49. Долгина Е. С., Чернопиская К. А. Организация самостоятельной работы студентов-журналистов в высшей школе: опыт регионального вуза. *Концепт*. 2019. № 2. С. 58–65.

50. Дорощук Е. С. Технологическое обеспечение компетентностного подхода в процессе обучения студентов-журналистов культуре творчества. *Сибирский педагогический журнал*. 2007. № 4. С. 140–147.

51. Дорощук Е. С. Системно-целевая индивидуализация обучения студентов-журналистов культуре творческой деятельности : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ин-т педагогики и психологии проф. образования Рос. акад. образования. Казань, 2007. 42 с.

52. Духаніна Н. М. Формування медіаосвітнього середовища в умовах інформатизації системи вищої освіти. *Вища освіта України*. 2010. № 3. С. 149–155.

53. Дяченко М. Д. Концептуальні засади підготовки майбутніх журналістів до професійно-творчої діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 4. С. 9–17.

54. Енциклопедія освіти / АПН України ; [голов. ред. В. Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

55. Єльнікова Г. Адаптивні технології в освіті *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія : Педагогіка*. 2017. Вип. 3 (5).

56. Єщенко І. Інформаційно-освітній простір як продукт педагогічної творчості. *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його*

розвитку : зб. статей 7-ої міжнар. наук.-метод. конф. Київ. : Центр Вільної Преси ; Академія української преси, 2019. С. 381–384.

57. Жалдак М. І. Новітні комп'ютерні технології. Том XIV. Кривий Ріг : Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2016. 150 с.

58. Жилавская И. В. Интерактивная (журналистская) модель медиаобразования. *Медиаскоп*. 2008. № 2. <http://www.mediascope.ru/node/229>. (дата обращения 18.04.2017).

59. Журналистское образование в условиях конвергенции СМИ : монография / Л. П. Шестеркина и др. ; под ред. Л. П. Шестеркиной. Челябинск : РЕКПОЛ, 2012. 114 с.

60. Захарова И. Г. Формирование информационной образовательной среды высшего учебного заведения : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Тюмень, 2003. 46 с.

61. Здоровега В. Підготовка журналістів: погляди збоку і зсередини. URL : https://dt.ua/EDUCATION/pidgotovka_zhurnalistiv_poglyadi_zboku_i_zseredini.html (дата звернення 11.03.2018).

62. Зимняя И. А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.

63. Иванцова С. В. О подготовке журналиста-практика в рамках университетского образования. Журналистика и культура : сб. науч. ст. 1-й Междунар. науч.-практ. конф. (г. Пенза, декабрь 2014 г.) / под ред. д-ра филол. наук Е. Н. Сердобинцевой. Пенза : Изд-во ПГУ, 2014. С.157–159.

64. Илларионова И. А. Формирование профессиональной компетентности журналистов в высших учебных заведениях : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Московский гос. ун-та культуры и искусств. М., 2009. 22 с.

65. Исакова Т. Б. Модернизация самостоятельной работы студентов-журналистов. *Вопросы теории и практики журналистики*. 2014. № 4. С. 125–130.

66. Казак М. Ю. Основы творческой деятельности журналиста : учеб.-метод. пособие. Белгород : ИПК НИУ «БелГУ», 2011. 68 с.
67. Канаева Н. А. Активность как ценное качество самоопределяющейся личности. *Психологические науки: теория и практика* : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Москва, февраль 2012 г.). Москва : Буки-Веди, 2012. С. 102-104. URL : <https://moluch.ru/conf/psy/archive/33/1856/> (дата обращения: 15.04.2020).
68. Кандаурова О. В. Формирование социальной компетентности студентов ССУЗ в процессе изучения социально-гуманитарных дисциплин : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Казань, 2013. 23 с.
69. Ким М. Н. Журналистика: методология профессионального творчества. СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2004. 496 с.
70. Коваленко О. Е., Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Методика професійного навчання : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів інж.-пед. спец. Харків : Контраст, 2008. 488 с.
71. Козлова О. Е. Педагогические и профессиональные основы проектирования и реализации поэтапного формирования социальной компетентности студентов специальности «Журналистика» : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Тольятти, 2008. 22 с.
72. Колесниченко А. К. Энциклопедия педагогических технологий. СПб., 2002. 368 с.
73. Кондрашов В. А., Чекалов Д. А., Копорулина В. Н. Новейший философский словарь / под общ. ред. А.П. Ярещенко. Ростов н/Д. : Феникс, 2005. 672 с. (Словари).
74. Копылов О. В. Особенности творческой деятельности журналиста в условиях медиаконвергенции : автореф. дис. ... канд. филолог. наук : 10.01.10 / Алтайский гос. ун-т. Екатеринбург, 2013. 19 с.
75. Костюкевич Д. Я., Кух А. М. Методичні засади організації сучасного освітнього середовища з фізики в загальноосвітніх навчальних

зкладах : монографія. Кам'янець-Подільський : ПП. Буйницький О. А, 2006. 228 с.

76. Кучмий Т. В. Персональний сайт учителя как инструмент для повышения уровня профессионального мастерства и компетентности. Гаудеамус. 2012. № 20 С. 39–40.

77. Кырчикова Д. А., Смольникова Н. С. Персональный web-сайт учителя как современное дидактическое средство. *Человек в мире культуры*. 2013. № 3. С. 65–70.

78. Лазарєв М. І., Рубан Н. П., Лазарєва Т. А. Теоретичні та методичні засади креативного навчання студентів технічних дисциплін : монографія ; Укр. інж.-пед. акад. Харків ; Горлівка : Ліхтар, 2009. 110 с.

79. Лазутіна Г. В. Основы творческой деятельности журналиста : учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Журналистика». 2-е изд., перераб. и доп. М. : Аспект Пресс, 2007. 240 с.

80. Ландэ Д. В. Поиск знаний в интернет. Профессиональная работа. М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. 72 с.

81. Лизанчук В. Психологія мас-медіа : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 420 с.

82. Литвин А. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 4. С. 9–21.

83. Лукинова Н. Г. Самостоятельная работа как средство и условие развития познавательной деятельности студента : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Ставрополь, 2003. 210 с.

84. Lupinis T. B. Рівні, критерії та показники сформованості інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи. *Педагогіка. Наукові праці*. Вип. 161. Т. 173. С. 57–60.

85. Луценко В. В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2002. 24 с.

86. Малиновська Н. Я. Організація самостійної роботи студентів ВНЗ засобами інформаційних мережевих технологій. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво* : міжвузів. зб. Луцьк, 2011. Вип. № 4. С. 73–78.

87. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект : [монографія]. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. 307 с.

88. Малихін О. В., Герасимова О. І. Формування рефлексивної компетентності студентів в освітньому процесі вищої школи. *Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри* : монографія. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. С. 128–150.

89. Марціхів Х. Р. Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук у галузі журналістики в університетах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. 369 с.

90. Маслов А. С. Корреляция правовых, этических и творческих аспектов деятельности журналистов (на примере реализации профессиональных стандартов в фотожурналистике) : автореф. дис. ... канд. филолог. наук : 10.01.10 / Казанский гос. ун-т им. В. И. Ульянова-Ленина. Краснодар, 2013. 25 с.

91. Матвєєва С. А. Сайт як жанр Інтернет-комунікацій (на матеріалі персональних сайтів учених) : дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.15. Луганськ, 2006. 212 с.

92. Моисеева М. В. Интернетобучение: технологии педагогического дизайна. М. : Издательский дом «Камерон», 2004. 216 с.

93. Моїсеєнко Н. В., Моїсеєнко М. В., Семеріков С. О. Мобільне інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. № 11. С. 20–27.

94. Наливайко О., Манченко О., Рудченко О. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців журналістики. *Наукові записки кафедри педагогіки ХНУ*, 2019. № 1 (44). С. 217–229.

95. Никишина В. Б., Запесоцкая И. В., Кузнецова А. А. Технология создания видеолекций: мифы и реальность. *Современные проблемы науки и образования*. 2017. № 4. URL : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=26635> (дата обращения: 16.05.2017).
96. Новиков А. М. Общие эмпирические методы исследования. *Эксперимент и инновации в школе*. 2010. № 1. С. 2–9. URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/obschie-empiricheskie-metody-issledovaniya> (дата обращения: 20.03.2017).
97. Новикова Т. В. Толерантность в профессиональной деятельности журналиста : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10 М., 2006 180 с.
98. Овчаров С. М. Індивідуально-диференційований підхід у професійній підготовці майбутніх учителів інформатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Полтава. 2004. 228 с.
99. Овчинникова Л. П. Модель самоуправляемой самостоятельной работы студентов. *Фундаментальные исследования*. 2013. № 5–6. С. 1253–1256.
100. Олешко В. Ф. Журналистика как творчество : учеб. пособие для курсов «Основы журналистики» и «Основы творческой деятельности журналиста». М. : РИП-холдинг, 2004. 222 с.
101. Онкович Г. В. Медіапедагогіка. Медіаосвіта. Медіадидактика. *Вища освіта України*. 2007. № 2. С. 63–69.
102. Остроумова Е. Н. Информационно-образовательная среда вуза как фактор профессионально-личностного саморазвития будущего специалиста. *Фундаментальные исследования*. 2011. № 4. С. 37–40.
103. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2006. 292 с.
104. Пірен М. І. Толерантність – дієвий чинник злагоди та консолідації в сучасному українському суспільстві. *Соціальна і гуманітарна політика*. 2015. № 2. С. 51–56.

105. Практикум по психологии профессиональной школы / под общ. ред. Э. Ф. Зеера ; Свердлов. инж.-пед. ин-т. Свердловск, 1990. 117 с.
106. Проблеми психології творчості та обдарованості / ред. В. О. Моляко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 196 с.
107. Професійна освіта: словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища шк., 2000. 380 с.
108. Психологічний словник / [авт.-уклад. : В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; за ред. Н. А. Побірченко]. Київ : Наук. світ, 2007. 274 с.
109. Реан А. А. Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология. СПб.: Питер, 2000. 416 с.
110. Саксина Н. Н., Бабенко С. А. Активность как элемент системы деятельности личности и ценностной среды трудового процесса. *Фундаментальные исследования*. 2012. № 3. С. 64–67. URL : <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=29338>. (дата обращения: 14.04.2020).
111. Сапожкова А. Ю. Создание и развитие персонального сайта учителя : метод. рекомендации. Вологда : ВИРО, 2012. 32 с.
112. Сапожкова А. Ю. Создание и развитие персонального сайта учителя. *Справочник заместителя директора школы*. 2014. № 1. С. 54–59.
113. Сахневич І. А. Залучення медіаосвітніх засобів до організації самостійної роботи студентів технічної спеціальності – резерв підвищення ефективності навчання. *Вища освіта України*. 2010. № 3, т. VII (25). С. 391–398.
114. Синтез медиаобразования и медиакритики в процессе подготовки будущих педагогов : монография / А. А. Левицкая, А. В. Федоров, Е. В. Мурюкина и др.; под общ. ред. А. А. Левицкой ; Южный федеральный университет. Ростов-на-Дону : Изд-во Южного федерального ун-та, 2016. 574 с.
115. Ситуационный анализ, или анатомия кейс-метода / под ред. Ю. П. Сурмина. Киев : Центр инноваций и развития, 2002. 236 с.

116. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : [навч. посіб.]. Київ : Вища школа, 2005. 239 с.
117. Словарь по этике / [под ред. А. А. Гусейнова, И. С. Кона]. М. : Политиздат, 1989. 447 с.
118. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
119. Смолкин А. М. Методы активного обучения : [науч.-метод. пособие]. М. : Высш. шк., 1991. 176 с.
120. Солдатенко М. М. Теоретико-методологічні основи розвитку самостійної пізнавальної діяльності майбутнього вчителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 427 с.
121. Солодов В. В. Структурная трансформация СМИ: технологические причины и социально-экономические последствия. М. : Изд-во МГУ, 2004. 54 с.
122. Стебљова К. К. Організація самостійної роботи студентів ВНЗ за допомогою засобів інформаційних технологій. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : НТУ «ХПІ», 2012. Вип. 30–31. С. 317–325.
123. Сухомлин О. Ю. Толерантність як орієнтир професійної діяльності журналіста в українській пресі мультикультурного суспільства : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04. Київ, 2009. 20 с.
124. Тезаурус методичного працівника / укл. Демченко В. В. Рівне : РОІППО, 2012. 72 с.
125. Темербекова А. А. Формирование информационной компетентности учителя в региональной системе дополнительного профессионального образования : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. М., 2009. 42 с.
126. Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ) / ред. М. В. Попович. URL : <http://slovopedia.org.ua/29/53392-0.html> (дата звернення 01.11.2018).

127. Устименко Т. Як виміряти ефективність впровадження медіаосвіти: критерії та індикатори оцінки медіасередовища освітнього закладу. *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку* : зб. статей 7-ої міжнар. наук.-метод. конф. Київ : Центр Вільної Преси ; Акад. укр. преси, 2019. С. 269–275.

128. Фатеева И. А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации : монография. Челябинск : Челябин. гос. ун-т, 2007. 270 с.

129. Фатєєва Д. М. Використання медіаосвітніх технологій у процесі підготовки студентів нефілологічних спеціальностей до професійної діяльності. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Педагогіка*. 2012. Т. 209, Вип. 197. С. 26–31.

130. Федоров А. В. Терминология медиаобразования. *Искусство и образование*. 2000. № 2. С. 33–38.

131. Формирование учебной деятельности студентов / под ред. В. Я. Ляудис. М. : Изд-во Москов. ун-та, 1989. 240 с.

132. Фруктова Я. С. Самостійна робота як засіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців з журналістики та інформації. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. 37. С. 337–349.

133. Хуторской А. В. Интернет в школе : практикум по дистанционному обучению. М. : ИОСО РАО, 2000. 304 с.

134. Цурін О. П. Веб-сайти викладачів. Коли і навіщо вони потрібні. URL : <http://www.-ntu-kpi.kiev.ua> (дата звернення 01.12.2018).

135. Чекалина Т. А. Формирование социально-информационной компетенции студентов вузов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Кемерово, 2013. 24 с.

136. Чемерис І. М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т. Київ, 2008. 22 с.

137. Шевирьова І. Г. Медіа-продукт як результат практичної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 6 (320). С. 353–361.

138. Шевченко В. Е. Формування концепції медійного продукту. *Образ*. 2016. Вип. 4. С. 6–14.

139. Шестеркина Л. П., Лободенко Л. К. От медиатекста к медиабренду: к вопросу о взаимодействии журналистики, рекламы и PR в конвергентных СМИ. *Вестник Южно-Уральского государственного университета*. 2014. Т. 11, № 3. С. 50–55.

140. Шестеркина Л. П. Теоретические и практические аспекты управления журналистским образованием на современном этапе. *Вестник электронных и печатных СМИ Академии медиаиндустрии*. 2012. URL : <http://www.ipk.ru/index.php?id=2374>. (дата обращения: 01.06.2013).

141. Шимко І. М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кривий Ріг, 2003. 20 с.

142. Щербакова Е. В. Самостоятельная работа студентов как важнейшая составляющая организации учебного процесса в вузе. *Молодой ученый*. 2010. № 8. С. 188-190. URL : <https://moluch.ru/archive/19/1929/> (дата обращения: 03.04.2017).

143. Щукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике. М. : Педагогика, 1995. 352 с.

144. Яшина Т. С. Оценка качества образовательных веб-сайтов как фактор развития единого информационного образовательного пространства : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Воронеж, 2005. 205 с.

145. Alsadun M. A. Basic competencies of a modern journalist: [Electronic manual]. Kharkov : UIPA, 2016. 56 p. Access mode: <http://for-journalists.com/tutorial/> Tutorial – TRAINING FOR JOURNALISTS.

146. Manovich L. The Language of New Media. London : The MIT Press, 2002. 307 p.

147. Media Education. Paris : UNESCO, 1984. 211 p.
148. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO. In Education for the Media and the Digital Age. Vienna : UNESCO, 1999. P. 273–274. Reprint in: Outlooks on Children and Media. Goteborg : UNESCO & NORDICOM, 2001. 152 p.
149. Rogers A. Teaching Adults. Нет города : Open Univ. Press, 2002. 291 p.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІРАКУ

3.1. Загальні питання організації експериментальної роботи й аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту

Для перевірки дієвості запропонованої технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку проведено експериментальну роботу, провідним методом якої був педагогічний експеримент, що дозволяє одержати найбільш вірогідні факти, котрі об'єктивно характеризують можливості вдосконалення процесу формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

Дослідно-експериментальну роботу реалізовано на базі Коледжу ісламських наук Імама Аль-Кадхіма (м. Багдад), Анбарського університету (м. Ер-Рамаді), Тикритського університету (м. Тикрит) протягом 2016–2019 рр. поетапно.

На першому, теоретико-пошуковому етапі (2016–2017 рр.) був проведений теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної філософської, психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, навчально-програмної документації щодо підготовки журналістів, вивчено періодичні педагогічні видання з метою визначення сутності й змісту соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у контексті сучасних вимог, узагальнено передовий педагогічний досвід з метою виявлення концептуальних підходів й принципів формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів. На цьому етапі було проведено пілотне дослідження щодо аналізу стану формування означеної компетентності у фахівців, що дозволило

визначити проблематику дослідження, його актуальність, об'єкт, предмет, мету, конкретизувати завдання й окреслити шляхи їхнього розв'язання.

На другому, дослідно-експериментальному етапі (2017–2018 рр.) було розроблено й апробовано технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку, відбулось корегування критеріїв, показників і рівнів сформованості досліджуваної компетентності.

На третьому, завершальному етапі (2019 р.) результати дослідження було теоретично узагальнено, систематизовано та оформлено у вигляді дисертаційної роботи.

Експериментальна робота проводилася в природних умовах без порушення логіки освітнього процесу. Загалом різними видами діяльності було охоплено 160 здобувачів вищої освіти. Для реалізації педагогічного експерименту було виокремлено експериментальну (50 осіб) й контрольну (52 особи) групи, які утворювали студенти Анбарського й Тикритського університетів, що здобували журналістські спеціальності. Представлена кількість учасників експерименту, характер вибірки забезпечили необхідну репрезентативність отриманих результатів.

У процесі проведення педагогічного експерименту було враховано загальні принципи організації експериментальної роботи, а саме: експериментальне дослідження має спиратися на методологію проведення наукових досліджень; обов'язковою є нейтралізація незалежних змінних, щоб вони не впливали на залежні змінні; експеримент має будуватися на об'єктивній основі, тобто при дотриманні наукового підходу; в експерименті мають враховуватися впливи на підструктури особистості; колективний характер роботи дозволяє глибоко дослідити умови, чинники, що зумовлюють педагогічні явища [4, 6, 7, 8].

Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів вимірювалася на основі обґрунтованої у п. п. 2.3 дисертаційної

роботи діагностико-критеріальної бази, яку становлять такі критерії з показниками:

- мотиваційно-ціннісний (розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; інтерес в опануванні та використанні інформаційно-комунікативних технологій);
- когнітивний (знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій; знання щодо створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій; знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій);
- діяльнісний (уміння шукати, опрацьовувати й аналізувати інформацію; уміння створювати медіапродукти і розміщувати їх у мережі Інтернет; уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій);
- особистісний (здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, активність, толерантність).

Виокремлені критерії й показники сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів диференціюються за високим, середнім і низьким рівнями як відношеннями вищих і нижчих ступенів розвитку компонентів досліджуваної компетентності. На їх основі уможлиблюється аналіз динаміки сформованості соціально-інформаційної компетентності, визначення недостатньо сформованих критеріїв та показників, встановлення шляхів подальшого вдосконалення й вибір засобів та методів, за допомогою яких можна було б упливати на позитивний розвиток особистості майбутнього журналіста. Суть рівнів сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів представлено в п. п. 2.3.

Визначення рівнів сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів здійснювалося за допомогою таких методів:

- спостереження – виявлення ставлення здобувачів вищої освіти до формування соціально-інформаційної компетентності; метод

самоспостереження з метою опису змін і планування самовдосконалення соціально-інформаційної компетентності;

- анкетування – визначення уявлень майбутніх журналістів про особливості професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій; виявлення мотивації, характеру пізнавального інтересу й особистісного ставлення здобувачів вищої освіти до необхідності самоосвіти та саморозвитку в питаннях використання інформаційно-комунікативних технологій під час розв’язання професійних завдань; з’ясування чинників, що спонукають до професійного самовдосконалення чи заважають йому;

- бесіди (індивідуальні та групові) – отримання даних щодо характеру мотивів, інтересів майбутніх журналістів, їхніх ціннісних орієнтацій тощо; визначення перешкод на шляху самоосвіти в процесі формування соціально-інформаційної компетентності;

- методика «Ціннісні орієнтації» М.Рокича – для оцінки розуміння майбутніми журналістами соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності;

- методика визначення комунікативної толерантності В. Бойка;

- графічний тест «Визначення потреби в активності» Є. Ільїна;

- метод ранжування, аналіз професійних ситуацій – з метою виявлення рівнів сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у модельованій професійній діяльності;

- тестові завдання, анкетування – для визначення рівня сформованості знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, їхньої повноти та характеру засвоєння;

- аналіз, самоаналіз власних досягнень здобувачів вищої освіти під час формування соціально-інформаційної компетентності;

- методи математичної статистики – використання критерію Пірсона χ^2 для кількісного та якісного аналізу даних педагогічного експерименту.

Обраний діагностичний інструментарій відповідає таким

загальноприйнятими характеристиками, як валідність (відповідність інструментарію й результатів вимірювання поставленим завданням); об'єктивність (мінімізація впливу суб'єктивних чинників на процедуру вимірювання); надійність (ступінь стійкості результатів вимірювання); точність (мінімальна похибка, з якою можна провести вимірювання, простота і доступність у використанні й обробленні отриманих результатів, можливість проведення повторного зрізу) [5, 9, 13, 15, 16, 17].

Техніка проведення експерименту щодо перевірки дієвості розробленої технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку спиралася на канони проведення педагогічних досліджень [6, 7, 8] й передбачала наявність трьох самостійних етапів: констатувального, формувального, контрольного.

Метою констатувального етапу педагогічного експерименту було виявлення вихідного рівня сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів на основі виділених критеріїв, показників і рівнів, уточнення дидактичного інструментарію формування досліджуваної компетентності, розроблення контенту динамічного сайту.

Формувальний етап експерименту полягав у впровадженні в систему професійної підготовки майбутніх журналістів експериментальної групи технології формування їхньої соціально-інформаційної компетентності, зокрема динамічного сайту, узагальненні експериментальних даних.

Контрольний етап педагогічного експерименту передбачав кількісний і якісний аналіз результативності експериментального впровадження технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, визначення динаміки формування означеної компетентності в досліджуваних експериментальній й контрольній групах, порівняння отриманих результатів за допомогою методів математичної статистики, а також оформлення загальних висновків дослідження.

Передумовою проведення педагогічного експерименту було здійснення пілотного дослідження щодо аналізу стану формування соціально-

інформаційної компетентності майбутніх журналістів, що реалізовано за допомогою анкетування (додаток А). У дослідженні взяли участь 58 студентів другого курсу факультету журналістики Коледжу ісламських наук Імама Аль-Кадхіма (м. Багдад). Коефіцієнт надійності для всіх анкет мав значення від 0,85 до 0,91 (при $p < 0,01$), що доводить їхню високу надійність.

Анкета містила запитання здебільшого закритого типу, а також відкриті питання, які передбачали вільні відповіді респондентів. На цьому етапі дослідження ми зосередили увагу на тому, щоб встановити стан розуміння студентами понять «соціальна» та «інформаційна» компетентності. Наведемо результати анкетування, максимально дотримуючись мови оригіналу під час відповідей на відкриті питання.

На питання «Чи відомо Вам поняття соціальної компетентності?» позитивно відповіли 85 % респондентів. На питання «Чи відомо Вам поняття інформаційної компетентності?» варіант «так» обрали 97 % опитаних. Із цього робимо висновок про те, що більшості студентів знайомі як поняття «соціальна компетентність», так і поняття «інформаційна компетентність». Але в подальшому виникла певна суперечність. Відповідаючи на питання «Як би Ви визначили поняття соціальна компетентність?», 85 % з них дали здебільшого сумбурну відповідь на кшталт того, що соціальна компетентність пов'язана із захистом людей, передусім тих, що мають особливі потреби. 5 % студентів розуміють цю компетентність як «можливість поставити потрібну людину в потрібне місце», а 10 % взагалі обрали варіант «не знаю».

Більш точні відповіді ми отримали в половини респондентів на запитання щодо сутності поняття «інформаційна компетентність»: 28 % опитаних у відповіді вказали на те, що «це, коли в журналіста є достатні знання в збиранні інформації»; а 22 % наголосили на тому, що «це коли журналіст має повне уявлення про наукову, соціальну або політичну інформацію». Інша половина респондентів обрала варіант «не знаю».

Таким чином, хоча більшості студентів і знайомі поняття соціальної та інформаційної компетентності, про що свідчать відповіді на перші два

питання, проте необхідних глибинних знань у них немає. Як показало додаткове опитування, причиною цього була недостатня увага до цих компетентностей під час викладання професійно орієнтованих дисциплін.

В анкеті було питання, яке передбачало ранжування за важливістю для журналіста таких якостей, як:

- здатність до вивчення нових способів діяльності;
- здатність до прийняття рішення;
- здатність до вибудовування комунікації;
- здатність до дослідження ситуацій у суспільстві;
- здатність до організації індивідуальної та групової дії.

На жаль, на нього відповіли лише 46 % опитаних. Ранжування цих відповідей за першою позицією відбулося таким чином. «Здатність до вибудовування комунікації» виявилася на першому місці майже у 58 % з тих, хто відповіли на питання; «здатність до дослідження ситуацій у суспільстві» на перше місце поставили 23 % опитаних; варіант «здатність до вивчення нових способів діяльності» обрали 11 %; «здатність до прийняття рішення» виявилася на першому місці лише в 4 %; «здатність до організації індивідуальної та групової дії» теж була обрана 4 % опитаних. Підкреслимо, що 54 % респондентів не відповіли на це питання. Результати дослідження наведено на рис. 3.1.

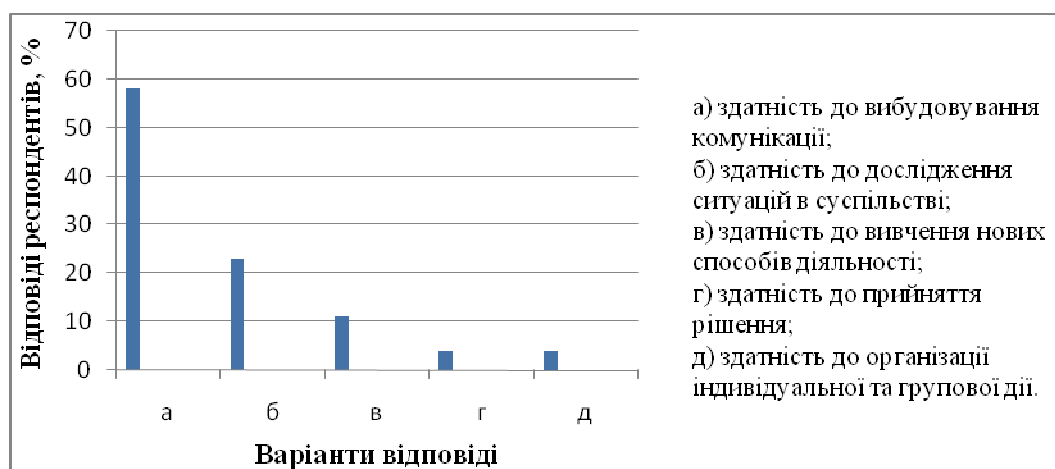

Рис. 3.1. Результати відповідей респондентів на питання щодо важливості для них певних якостей

На питання «Які дисципліни, на Вашу думку, сприяють формуванню соціальної компетентності?» відповіді були такі: 10 % вказали на дисципліни «Громадянська свобода» та «Соціологія»; 4 % – «Свобода культури»; 86 % обрали варіант «не знаю». На питання «Які дисципліни, на Вашу думку, сприяють формуванню інформаційної компетентності?» 5 % студентів вказали дисципліну «Соціологія», 5 % – «Інформаційну культуру»; переважна кількість (90 %) обрала варіант «не знаю».

Отже, відповіді на ці питання демонструють недостатнє знання та розуміння глибинного зв'язку між навчальними дисциплінами та їхнім впливом на формування суті понять соціальної та інформаційної компетентностей у цілому.

Студенти відповідали й на питання про те, чи влаштовують їх умови, створені в закладі освіти з формування соціальної компетентності. Результати показали, що лише 14% респондентів задоволені цими умовами, у той час як більшість (86%) вважає їх недостатніми. На питання щодо задоволеності умовами з формування інформаційної компетентності 100% респондентів обрали варіант відповіді «ні». Отримані результати яскраво свідчать про незадоволеність студентів умовами, створеними в Коледжі ісламських наук Імама Аль-Кадхіма для формування соціальної, а особливо інформаційної компетентностей.

Студентам було запропоновано й таке питання: «Що сприяє формуванню єдиного інформаційного простору?» з такими варіантами відповідей:

- комп'ютерна техніка;
- інформаційні ресурси;
- міжнародне спілкування.

На нього відповіли лише 48 % з них. Ранжування за першою позицією було таким: «міжнародне спілкування» виявилось на першому місці у 54 % студентів з тих, що надали на нього відповідь; «інформаційні ресурси» на перше місце поставили 29 % з опитаних; варіант «комп'ютерна техніка»,

відповідно, обрали 17 %. Результати відповідей респондентів наведено на рис. 3.2.

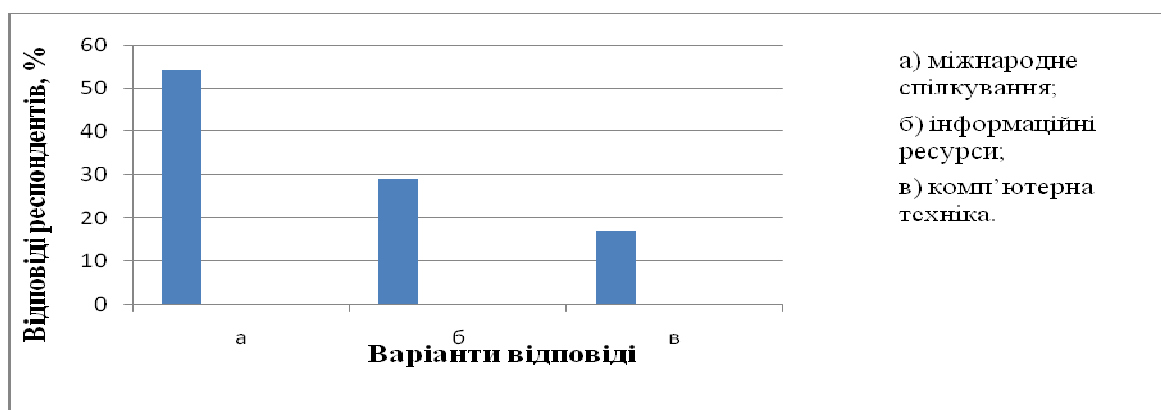

Рис. 3.2. Результати відповідей респондентів на питання «Що сприяє формуванню єдиного інформаційного простору?»

Студентам було запропоновано визначитися з тим, які форми навчання стимулюють творчі здібності майбутніх журналістів. Відповіді на це питання надали лише 55 % опитаних. Ранжування відповідей показало такі результати: «практичні заняття» виявилися на першому місці у 57 % студентів; «групові заняття» на перше місце поставили 31 % з них, варіант «індивідуальні завдання» та варіант «лекції» обрали по 6 % опитаних (рис. 3.3).

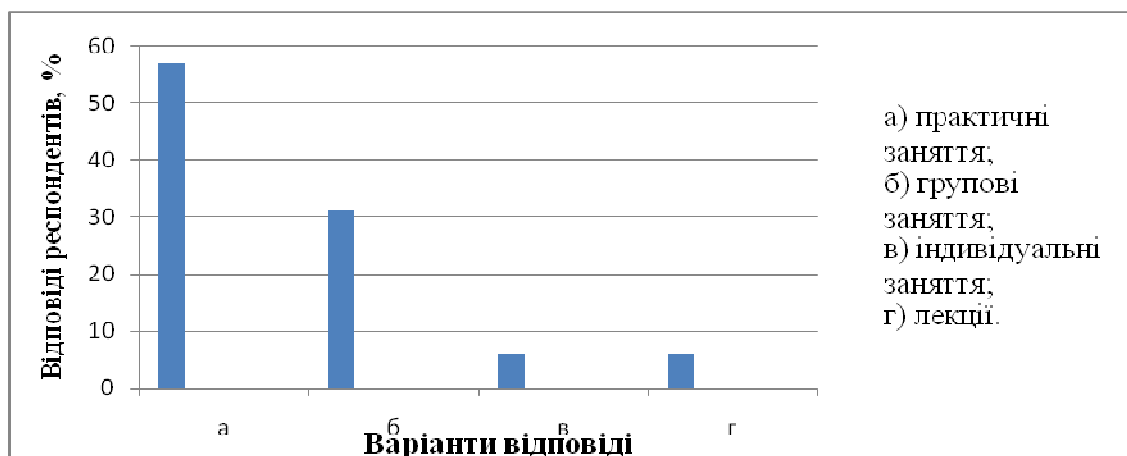

Рис. 3.3. Результати відповідей респондентів на питання «Які форми навчання стимулюють творчі здібності майбутніх журналістів?»

Також з-поміж запропонованих було таке питання: «Чи цікавитеся Ви проблемами формування компетентності майбутніх журналістів?». Позитивно

на нього відповіли 66 % респондентів, 17 % з них обрали варіант «іноді». Не цікавить це питання 17 % учасників анкетування.

Студентам було запропоновано й відкрите питання: «Які якості, на Ваш погляд, визначають рівень компетентності майбутнього журналіста?». Результати показали, що переважна кількість із них (90 %) виділили такі якості, як чесність, рішучість; 5 % дещо відійшли від завдання й указали, що «це вміння збирати інформацію, формувати рівень соціальних відносин»; а 5 % опитаних не надали відповіді на це питання.

Нас цікавило й те, чи вважають студенти, що соціальна й інформаційна компетентності суттєво впливають на рівень професіоналізму журналіста. Відповідь була одностайною: 100 % з них обрали варіант відповіді «так». Таку ж відповідь ми отримали й на питання щодо того, чи хотіли б вони відвідувати додаткові курси з метою формування соціально-інформаційної компетентності. Отримані відповіді студентів свідчать про важливість цієї компетентності для їхнього професіоналізму, заради цього вони готові до додаткових навчальних навантажень. Для уточнення останнього питання ми поцікавились, чи хотіли б студенти, щоб ці додаткові курси були організовані дистанційно? 96% з них обрали варіант відповіді «так». Це є свідченням їхньої готовності до реалізації нових інформаційних технологій навчання в процесі професійної підготовки.

Отже, проведений аналіз результатів анкетування студентів факультету журналістики Коледжу ісламських наук Імама Аль-Кадхіма (м. Багдад) виявив, що досліджувані не завжди були активними у відповідях, особливо в тих випадках, коли потрібно було демонструвати власні знання та давати визначення поняттям. Більшість студентів не задовольняють умови, створені в закладі освіти для формування соціально-інформаційної компетентності. І, як наслідок, респонденти виявили недостатній рівень розуміння соціально-інформаційної компетентності й оперування знаннями щодо її використання в майбутній професійній діяльності. Однак простежуються й позитивні тенденції: більшість студентів визнають важливість цієї компетентності та

готові відвідувати додаткові курси для її формування, у тому числі й у дистанційному режимі.

Таким чином, отримані дані актуалізували дослідження проблеми формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку й розроблення відповідної технології, дієвість якої перевірялася у ході педагогічного експерименту. Метою його констатувального етапу було встановлення вихідного рівня сформованості соціально-інформаційної компетентності у майбутніх журналістів контрольної та експериментальної груп (далі КГ та ЕГ) за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним, особистісним критеріями.

Показники мотиваційно-ціннісного критерію оцінювалися з використанням методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича й анкетування (додаток Б). Встановлення рівня розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності здійснювалося на основі методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, яка дозволяє визначити змістову сторону спрямованості особистості, основу її ставлення до навколишнього світу, інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності.

Зважаючи на те, що стимульний матеріал методики може варіюватися, було додано пункти «активна соціальна взаємодія, зокрема й на основі етико-правових норм», «використання у професійній діяльності інформаційних технологій». Рівні розвитку показника визначалися таким чином: високий рівень спрямованості особистості на цінність соціально-інформаційної компетентності – респонденти в ієрархії цінностей ставлять відповідні пункти з 1 по 3 позиції; середній рівень – з 4 по 6 позиції; низький рівень – з 7 по 9 позиції.

Для визначення характеру прояву інтересу щодо опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій для розв'язання завдань професійної діяльності в досліджуваних було проведено анкетування «Ваше ставлення до формування соціально-інформаційної компетентності», що

передбачало оцінку майбутніми журналістами 10 тверджень за 3-бальною шкалою: «ніколи» – 1 бал, «іноді» – 2 бали, «завжди» – 3 бали (додаток В). Результати проведеного анкетування оброблялися на основі таких положень: 23–30 балів – позитивне ставлення, стійкий інтерес до формування соціально-інформаційної компетентності; 15–22 балів – ситуативний інтерес; менше 15 балів – індиферентне ставлення. Значення показників мотиваційно-ціннісного критерію в майбутніх журналістів ЕГ та КГ подано у вигляді табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Сформованість соціально-інформаційної компетентності в майбутніх журналістів за мотиваційно-ціннісним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
Розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності	В	6	11,5	5	10,0
	С	21	40,4	21	42,0
	Н	25	48,1	24	48,0
Інтерес до опанування та використанні інформаційно-комунікативних технологій	В	8	15,4	7	14,0
	С	21	40,4	22	44,0
	Н	23	44,2	21	42,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	7	13,5	6	12,0
	С	21	40,4	21	42,0
	Н	24	46,1	23	46,0

Аналіз даних табл. 3.1 свідчить, що в більшості респондентів (КГ – 48,1 %, ЕГ – 48,0 %) переважає низький рівень розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності, що характеризує їхнє поверхове ставлення до використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності. Середній рівень розвитку означеного показника демонструють 40,4 % майбутніх журналістів КГ й 42,0 % ЕГ, що свідчить про розуміння важливості застосування інформаційно-комунікативних технологій під час розв’язання професійних завдань, більш свідоме ставлення до цих питань, але в умовах пріоритетності й домінування комплексу інших цінностей. Водночас більшість майбутніх журналістів визнає значущість інформаційно-комунікативних технологій для професійної діяльності, але рівень спрямованості особистості на ці цінності є недостатнім.

Ідентичні значення були отримані й за іншим показником мотиваційно-ціннісного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, а саме за показником характеру прояву інтересу щодо опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій. Його значення в табл. 3.1 свідчать про те, що більшість майбутніх журналістів (40,4% – КГ, 44,0% – ЕГ) має ситуативний інтерес до використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, що в сукупності з респондентами зі стійким інтересом до цих питань (15,4 % – КГ, 14,0 % – ЕГ) становить переважну кількість зацікавленої аудиторії до формування соціально-інформаційної компетентності. Водночас 44,2 % досліджуваних КГ й 42 % ЕГ виявляють індиферентне ставлення до формування соціально-інформаційної компетентності.

У цілому отримані результати свідчать про недостатній рівень сформованості мотиваційного компонента соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів (низький рівень сформованості показників мотиваційно-ціннісного критерію є характерним для 46,1% респондентів КГ, 46 % – ЕГ; середній рівень – 40,4 % майбутніх журналістів КГ, 42 % – ЕГ). Для подолання цього стану їм бракує впевненості у власних силах, знань щодо особливостей використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, ініціативності та активності у їх застосуванні.

Оцінювання показників когнітивного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, зокрема знань термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій, знань щодо створення власного інформаційного продукту, знань соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій, здійснювалося за допомогою тестування, що містило різноманітні завдання відкритої і закритої форм. Приклади тестів, що використовувалися на цьому етапі, наведено в додатку Г.

Низький рівень сформованості означених показників констатуємо в разі, якщо студенти давали менше ніж 50 % правильних відповідей під час складання тестових завдань. Такі респонденти мали фрагментарні, несистемні знання, що визначалися тільки загальними характеристиками об'єктів або явищ комплексного змісту соціально-інформаційної компетентності.

Майбутні журналісти із середнім рівнем розвитку відповідних знань давали від 50% до 75% правильних відповідей на пропоновані тести. Вони демонстрували осмислення змісту цієї компетентності, вільне та системне оперування знаннями, швидко й точно відтворювали поняттєвий апарат.

Студенти, які демонстрували сформованість системи знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, упевненість у їхній цінності, наявність міцних, глибоких і дієвих знань щодо створення інформаційного продукту, соціальних можливостей й етико-правових засад використання відповідних технологій, мали високий рівень їх сформованості (більше ніж 75 % правильних відповідей). Результати комплексного тестування дозволили розподілити студентів за рівнями сформованості показників когнітивного критерію, що представлено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за когнітивним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
Знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій	В	9	17,3	8	16,0
	С	23	44,2	21	42,0
	Н	20	38,5	21	42,0
Знання щодо створення медіапродуктів	В	7	13,4	7	14,0
	С	20	38,5	19	38,0
	Н	25	48,1	24	48,0
Знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій	В	4	7,7	3	6,0
	С	16	30,8	13	32,0
	Н	32	61,5	31	62,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	8	15,4	6	12,0
	С	18	34,6	19	38,0
	Н	26	50,0	25	50,0

Як свідчать дані табл. 3.2, більшість майбутніх журналістів в контрольній та експериментальній групах має низький рівень сформованості знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності (КГ – 50,0 %, ЕГ – 50,0 %). Отже, знання респондентів щодо створення медіапродуктів, соціальних можливостей й етико-правових засад використання відповідних технологій відзначаються частковістю, фрагментарністю, поверховістю, відсутністю системності, творчого переосмислення.

Середній рівень сформованості відповідних знань демонструють 34,6 % майбутніх журналістів КГ, 38,0 % – ЕГ. Ці здобувачі мають достатньо повний обсяг знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, водночас спостерігається їхня поверховість, недостатня чіткість визначення основних термінів.

Таким чином, одержані результати свідчать про переважання в майбутніх журналістів контрольної й експериментальної груп фрагментарних та поверхових знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, відсутність системності у їх засвоєнні.

Оцінювання показників діяльнісного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів було здійснено на основі спостереження за тим, як здобувачі вищої освіти розв’язують практичні завдання, що моделюють професійну діяльність журналіста на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій (додаток Д). Отримані результати представлені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за діяльнісним критерієм на констатувальному етапі

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
1	2	3	4	5	6
Уміння шукати, опрацьовувати та аналізувати інформацію	В	8	15,4	7	14,0
	С	23	44,2	22	44,0
	Н	21	40,4	21	42,0

Продовж. табл. 3.3

1	2	3	4	5	6
Уміння створювати медіапродукти та розміщувати їх у мережі Інтернет	В	6	11,5	5	10,0
	С	18	34,7	18	36,0
	Н	28	53,8	27	54,0
Уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій	В	5	9,6	5	10,0
	С	15	28,8	14	28,0
	Н	32	61,6	31	62,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	6	11,6	6	12,0
	С	19	36,5	18	36,0
	Н	27	51,9	26	52,0

Значення даних табл. 3.3 демонструють, що більша частина респондентів контрольної (51,9 %) й експериментальної груп (52,0 %) мають низький рівень сформованості вмінь реалізації професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій. Це свідчить про неспроможність студентів працювати з інформацією, здійснювати її пошук й аналіз, створювати медіапродукти та розміщувати їх у мережі Інтернет.

Середній рівень сформованості означених умінь зафіксовано у 36,5 % майбутніх журналістів КГ й 36,0 % – ЕГ, що характеризує виявлення умінь використання інформаційно-комунікативних технологій не в системі: в одному випадку ці вміння застосовані, в іншому – ні, або неможливість застосування того ж уміння в ідентичних ситуаціях.

Водночас 11,6 % майбутніх журналістів КГ й 12 % – ЕГ виявили високий рівень сформованості аналізованих умінь, що характеризує здатність майбутніх журналістів самостійно працювати з інформацією, створювати медіапродукти, реалізувати соціальну взаємодію в інформаційному просторі з урахуванням етико-правових засад.

Однак в індивідуальній бесіді ці респонденти відзначили недостатні навички використання інформаційно-комунікативних технологій, труднощі пошуку й систематизації інформації, відсутність системності в навичках створення й просування медіапродуктів, що унеможливорює ефективне планування й реалізацію професійної діяльності.

Надалі було здійснено оцінювання показників особистісного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності у майбутніх журналістів, а саме здатності до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, розвитку активності й толерантності.

Показники визначалися на основі анкетування, спостереження, графічного тесту «Визначення потреби в активності» Є. Ільїна, методики визначення комунікативної толерантності В. Бойка (додатки Е, Ж, З).

Здатність майбутніх журналістів до самоаналізу майбутньої професійної діяльності оцінювалася на основі спостереження та за допомогою діагностичної карти «Рефлексивна діяльність журналіста». Цю роботу було засновано на таких положеннях:

- якщо респондент здійснює рефлексію, то він здатний до самопізнання, самоаналізу, самооцінки; його самосвідомість проявляється постійно; саморозвиток здійснюється на основі планування самостійної роботи, підґрунтям якої є творчий підхід;

- якщо респондент частково здійснює рефлексію, то його здатність до самопізнання, самоаналізу, самооцінки та самосвідомості проявляється в окремих випадках; самостійна робота планується, але відсутня системність;

- якщо респондент не здійснює рефлексію, то його здатність до самоаналізу знаходиться на низькому рівні, самостійна робота не планується.

Рівень розвитку активності майбутніх журналістів оцінювався за допомогою графічного тесту «Визначення потреби в активності» Є. Ільїна, а розвиток толерантності – із використанням тесту комунікативної толерантності В. Бойка, згідно з яким кожен респондент має оцінити себе в дев'яти ситуаціях взаємодії з іншими людьми.

Отримані результати дослідження показників особистісного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів представлено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за особистісним критерієм на констатувальному етапі

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
1	2	3	4	5	6
Здатність до самоаналізу професійної діяльності	В	9	17,3	8	16,0
	С	22	42,3	22	44,0
	Н	21	40,4	20	40,0
Активність	В	10	19,2	9	18,0
	С	17	32,7	17	34,0
	Н	25	48,1	24	48,0
Толерантність	В	9	17,3	8	16,0
	С	20	38,5	21	42,0
	Н	23	44,2	21	42,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	9	17,3	8	16,0
	С	20	38,4	20	40,0
	Н	23	44,3	22	44,0

Результати табл. 3.4 свідчать про те, що високий рівень здатності до самоаналізу майбутньої професійної діяльності є характерним для 17,3 % майбутніх журналістів КГ й 16,0 % ЕГ, тобто ця група респондентів реалізує самоконтроль професійної діяльності, демонструє розвинуте рефлексивне мислення.

Середній рівень розвитку означеного показника зафіксовано в 42,3 % майбутніх журналістів КГ та 44,0 % ЕГ, низький рівень – 40,4 % й 40 % відповідно. Отже, більшість респондентів демонструє недостатній рівень розвитку здатності до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, недостатню розвиненість рефлексивного мислення, що утруднює критичне осмислення результатів власної професійної діяльності майбутніх журналістів на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій, внесення коректив у зміст соціальної взаємодії в інформаційному просторі.

Подальший аналіз результатів дослідження сформованості соціально-інформаційної компетентності за особистісним критерієм засвідчив, що для 48,1 % майбутніх журналістів КГ і 48,0 % ЕГ характерна низька потреба в активності (ці здобувачі неохоче виконували вимоги тестування, проявляли

небажання робити те саме по кілька разів); 32,7 % майбутніх журналістів КГ і 34,0 % ЕГ властива середня потреба в активності; 19,2 % респондентів КГ і 18,0 % ЕГ – висока потреба в активності (охоче виконували вимоги тестування, були зацікавлені в результатах роботи).

Такі підсумки свідчать про недостатню активність майбутніх журналістів, зокрема й у напрямі формування соціально-інформаційної компетентності.

Щодо рівня розвитку толерантності, то за результатами дослідження зафіксовано 44,2 % майбутніх журналістів КГ й 42 % ЕГ з низьким рівнем толерантності, тобто ця група респондентів проявляє нетерпимість до деяких категорій людей, до їхніх манер поведінки, роздратованість у взаєминах, що негативно впливатиме на майбутню професійну діяльність цих фахівців.

Біля 38,5 % майбутніх журналістів КГ й 42 % ЕГ демонструють середній рівень толерантності; 17,3 % КГ й 16 % ЕГ – високий рівень розвитку цієї якості, що характеризує здобувачів як терпимих до оточення, спроможних успішно адаптуватися до партнерів по спілкуванню, виважено вислуховувати їхні думки, підтримувати стосунки з ними.

Узагальнені результати сформованості досліджуваних показників дозволяють констатувати, що більшість майбутніх журналістів КГ (44,3 %) й ЕГ (44 %) демонструють низький рівень сформованості соціально-інформаційної компетентності за показниками особистісного критерію. Водночас для особистості журналіста такі якості, як здатність до самоаналізу, активність, толерантність є пріоритетними в контексті сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства. Значною мірою їх сформованість визначатиме якість професійної діяльності цих фахівців, слугуватиме фундаментом формування ефективної комунікації.

Надалі ми узагальнили результати попередніх розрахунків з метою отримання цілісного уявлення про рівень сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів на констатувальному етапі експерименту (табл. 3.5).

**Рівні сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх
журналістів на констатувальному етапі експерименту**

Критерії й показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
1	2	3	4	5	6
<i>1. Мотиваційно-ціннісний критерій</i>					
1.1. Розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності	В	6	11,5	5	10,0
	С	21	40,4	21	42,0
	Н	25	48,1	24	48,0
1.2. Інтерес до опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій	В	8	15,4	7	14,0
	С	21	40,4	22	44,0
	Н	23	44,2	21	42,0
<i>2. Когнітивний критерій</i>					
2.1. Знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій	В	9	17,3	8	16,0
	С	23	44,2	21	42,0
	Н	20	38,5	21	42,0
2.2. Знання щодо створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій	В	7	13,4	7	14,0
	С	20	38,5	19	38,0
	Н	25	48,1	24	48,0
2.3. Знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій	В	4	7,7	3	6,0
	С	16	30,8	13	32,0
	Н	32	61,5	31	62,0
<i>3. Діяльнісний критерій</i>					
3.1. Уміння шукати, опрацьовувати та аналізувати інформацію	В	8	15,4	7	14,0
	С	23	44,2	22	44,0
	Н	21	40,4	21	42,0
3.2. Уміння створювати медіапродукти та розміщувати їх у мережі Інтернет	В	6	11,5	5	10,0
	С	18	34,7	18	36,0
	Н	28	53,8	27	54,0
3.3. Уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій	В	5	9,6	5	10,0
	С	15	28,8	14	28,0
	Н	32	61,6	31	62,0
<i>4. Особистісний критерій</i>					
Здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності	В	9	17,3	8	16,0
	С	22	42,3	22	44,0
	Н	21	40,4	20	40,0
Активність	В	10	19,2	9	18,0
	С	17	32,7	17	34,0
	Н	25	48,1	24	48,0
Толерантність	В	9	17,3	8	16,0
	С	20	38,5	21	42,0
	Н	23	44,2	21	42,0
Розвиток соціально-інформаційної компетентності (узагальнені результати)	В	7	13,4	6	12,0
	С	20	38,5	20	40,0
	Н	25	48,1	24	48,0

Наочно результати сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів на констатувальному етапі експерименту представлено на рис. 3.4.

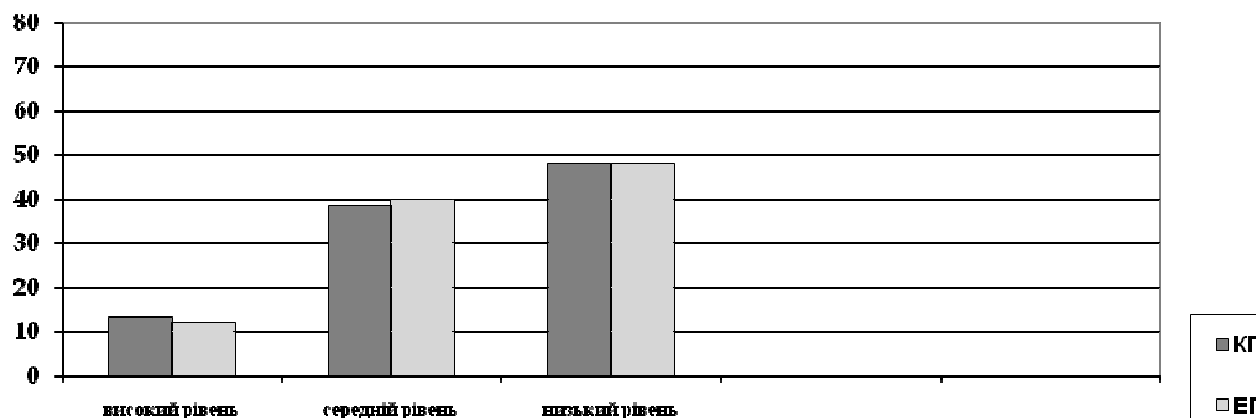

Рис. 3.4. Рівні сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів на констатувальному етапі експерименту

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив, що на початку експериментальної роботи респонденти обох груп як за усередненими (комплексними) показниками, так і в розрізі окремих критеріїв мали майже однаковий рівень сформованості соціально-інформаційної компетентності: високий рівень сформованості означеної компетентності демонстрували 13,4 % майбутніх журналістів КГ й 12 % ЕГ, середній рівень – 38,5 % респондентів КГ і 40 % ЕГ, низький рівень – 48,1 % майбутніх журналістів КГ й 48 % ЕГ. Отже, більшість учасників експерименту виявила середній й низький рівні сформованості досліджуваного феномену, недостатнє усвідомлення соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності, недостатню спрямованість на оволодіння основами використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, що зумовило фрагментарність і несистемність відповідних знань та умінь, недостатню сформованість здатності ефективної соціальної взаємодії в інформаційному просторі на основі етико-правових норм, створення й просування у мережі Інтернет медіапродуктів. Такі результати негативно впливатимуть на майбутню професійну діяльність здобувачів вищої освіти.

Таким чином, підсумки констатувального етапу експерименту підтверджують актуальність дослідження. Отримані дані засвідчують необхідність проведення цілеспрямованої роботи щодо формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

3.2. Реалізація технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав реалізацію теоретично обґрунтованої та розробленої технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку з метою перевірки гіпотези дослідження. Ця робота проводилася згідно з визначеними етапами технології. Наведемо її результати.

Підготовчо-цільовий етап спрямований на з'ясування методологічно-цільових основ та проведення підготовчих заходів для реалізації технології.

Завдання етапу полягають у такому:

1. Конкретизувати наукове підґрунтя технології.
2. Розробити методичне забезпечення технології.
3. Визначити діагностичне забезпечення технології.
4. Провести пілотне дослідження з визначення сформованості в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності.
5. Створити авторський динамічний освітній сайт до факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів».

Результати виконання *першого завдання* щодо визначення наукового підґрунтя розробленої технології детально представлено в п. п. 1.3. З'ясовано мету технології, методологічні підходи (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, інтегративний), принципи (загальнопедагогічні: науковості, системності, зв'язку теорії та практики, активності; специфічні: збагачення змісту професійної підготовки; творчої самореалізації майбутнього журналіста)

та відповідні функції (мотиваційно-спонукальна, ціннісно-орієнтовна, технологічна, інтегрувальна, контрольно-коригувальна). На підставі зазначеного вище проводився формувальний етап експерименту.

Виконання *другого завдання* етапу передбачало розроблення методичного забезпечення технології. Для його розв'язання створено програму факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів». Факультатив включає два модулі, детально представлені у п. п. 2.2: модуль 1. «Базові компетентності журналіста в медійному просторі»; модуль 2. «Мультимедійна журналістика як вимога часу».

Під час дослідження з метою поглиблення знань та умінь студентів створено електронний посібник «Базові компетентності журналіста» [24]. Наведемо його зміст (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Зміст електронного посібника «Базові компетентності журналіста»

№ з/п	Структурний елемент посібника
1.	ВСТУП
2.	ТЕМА 1. СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА
	Особливості журналістської професії
	Поняття соціальної компетентності журналіста
	Інтерв'ю як інструмент реалізації соціальної компетентності журналіста
	ЗАВДАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
	ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
	ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ
3.	ТЕМА 2. ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА
	Поняття інформаційної компетентності журналіста
	Основні джерела інформації журналіста
	Інформаційні ресурси журналіста
	ЗАВДАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
	ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
	ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ
4.	ТЕМА 3. СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА
	Поняття соціально-інформаційної компетентності журналіста
	Медіапроекти: поняття та види
	Блог як основа реалізації творчого потенціалу журналіста
	ЗАВДАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
	ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
	ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ
5.	ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ
6.	СЛОВНИК ТЕРМІНІВ
7.	ЛІТЕРАТУРА

Для організації освітньої діяльності студентів в умовах факультативного спецкурсу розроблено комплект кейсів, питання для організації дискусій та «мозкових штурмів» під час лекційних та практичних занять та інші засоби.

Виконання *третього завдання* етапу передбачало визначення відповідного діагностичного забезпечення. Діагностичний інструментарій включав методи спостереження та самоспостереження, анкетування, бесіди (індивідуальні та групові), психологічні методики (методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, методика визначення комунікативної толерантності В. Бойка, графічний тест «Визначення потреби в активності» Є. Ільїна), метод ранжування, аналіз професійних ситуацій, тестові завдання, анкетування. Їх детально представлено у п. п. 3.1.

На підставі діагностичного інструментарію виконано *четверте завдання* підготовчо-цільового етапу технології, яке передбачало проведення пілотного дослідження щодо аналізу стану сформованості соціально-інформаційної компетентності в майбутніх журналістів Іраку. Для його проведення розроблено анкету (див. додаток А).

Пілотне анкетування проводилося серед 58 студентів факультету журналістики Коледжу ісламських наук Імама Аль-Кадхіма (м. Багдад). Результати дозволили виявити суттєві проблеми з формуванням у них соціально-інформаційної компетентності. Більш детально результати анкетування наведено у п. п. 3.1 дисертації.

Виконання *п'ятого завдання* етапу розробленої технології передбачало створення авторського динамічного освітнього сайту до факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів».

З'ясовано, що актуалізована часом потреба в розробленні сайтів привела до появи в мережі Інтернет відповідних платформ, які дозволяють користувачам за бажанням створити особистий сайт без навичок програмування. Щоб визначити платформу для розроблення авторського динамічного освітнього сайту, ми розглянули найбільш популярні онлайн-конструктори сайтів (табл. 3.7).

Аналіз популярних онлайн-конструкторів сайтів

Назва	Кількість системних шаблонів	Можливість зміни дизайну	Власний шаблон	Основні можливості	Недоліки
1	2	3	4	5	6
uCoz	300	+	+	Доступ до FTP, включення php-скриптів, установка API, SSL сертифікату	Реклама та обмеження у безкоштовній версії.
Joomla	400	-	-	Велика, структурована база шаблонів для будь-яких потреб. Наявність app-маркету.	Недоліки функціоналу компенсуються лише за рахунок платних додатків
uKit	330	+	-	Можливість створення шаблону на основі сторінки FaceBook.	Відсутність можливості створити власний шаблон.
Web-asyst	80	+	+	Можливість створення повноцінної CRM-системи, з СМС-повідомленнями, зворотним зв'язком.	Тільки дев'ять безкоштовних шаблонів.
Diafan	156	+	+	Повноцінна CMS, автоматично встановлюється на хостинг при реєстрації в системі. Наявність FTP-доступу до всіх файлів.	Шаблони сайтів спрямовані переважно на створення платформ для торгівлі.
Nethouse	83	+	-	Найбільше підходить для створення сайтів-візитівок. Має достатньо низьку вартість.	Безкоштовна версія підходить лише для ознайомлення. Відсутня гнучкість інтерфейсу.
Ucraft	60	-	-	Підходить для створення сайтів-візитівок, блогів, посадкових сторінок і невеликих магазинів.	Невелика кількість готових шаблонів, Відсутність можливості створення власних.
SITE123	61	-	-	Вбудовані шаблони мають адаптивний дизайн і сучасно виглядають. Вони легко налаштовуються.	Неможливість редагування готових блоків конструктора.

Продовж. табл. 3.7

1	2	3	4	5	6
WordPress	Більше 1000	+	+	Проста панель адміністрації, яку легко освоїти. Дозволяє підтримку тем, плагінів, RSS, Atom, trackback, pingback, вебстандартів (XHTML, CSS), SEO-оптимізації. Надає можливість перекладів різними мовами	На великих ресурсах сайт втрачає в швидкості

Вибір у нашому дослідженні конструктора WordPress зумовлений тим, що він дозволяє створювати сайт без навичок програмування, не складний у застосуванні, має широкі можливості щодо оформлення й лояльні умови для реалізації. Серед додаткових переваг цього конструктора називаємо такі:

1. Значна кількість якісних і різноманітних шаблонів (більше 1 000).
2. Можливість створення власного унікального шаблону.
3. Потужний редактор.
4. Гнучкі й різноманітні налаштування.
5. Зрозумілий і приємний інтерфейс.
6. Швидка технічна підтримка.
7. Сайти, створені на цій основі, добре індексуються пошуковими системами.

Зміст сайту розроблено на підставі структури соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів. Адреса сайту знаходиться за посиланням на електронний підручник [18]. На головній сторінці розміщено меню навігації. Панель головного меню містить такі веб-сторінки (далі – сторінки):

1. Головна.
2. Новини.
3. Журналістські конференції.
4. Гранти у сфері журналістики.

5. Відеолекції.
6. Відеотренінги.
7. Практичні завдання.
8. Кейси.
9. Аудіоінформація.
10. Посібник.
11. Практикум.
12. Література.
13. Словник термінів.
14. Тести з перевірки знань.
15. Довідка.

Змістово-формувальний етап технології передбачав удосконалення змістового наповнення професійної підготовки майбутніх журналістів Іраку в напрямі створення підґрунтя для формування структурних компонентів соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

Завдання змістово-формувального етапу:

Створення підґрунтя для формування мотивації в контексті мети етапу.

1. Забезпечення заходів щодо формування необхідних знань з реалізації соціально-інформаційної компетентності.
2. Формування відповідних умінь щодо реалізації досліджуваної компетентності.
3. Формування особистісних якостей, які найбільшою мірою сприяють формуванню в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності.

З метою виконання *першого завдання змістово-формувального* етапу технології щодо формування мотивації майбутніх журналістів, активно використовувався авторський динамічний освітній сайт. Одна з його вебсторінок містила новини із журналістської галузі (рис. 3.5).

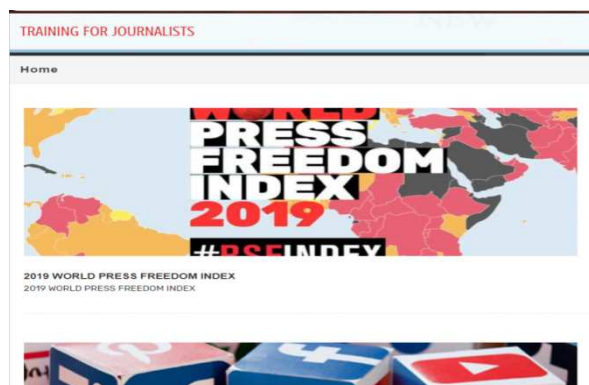

Рис. 3.5. Сторінка сайту «Новини журналістики»

Сторінка постійно оновлювалася. Цю роботу здійснювали як педагог, так і студенти. Тим самим реалізувався суб'єкт-суб'єктний підхід як основа взаємодії учасників освітнього процесу. Як показало опитування студентів, найбільшою популярністю користувалися новини щодо новітніх технологій, які застосовують журналісти.

Для впливу на мотиваційні процеси майбутніх журналістів у напрямі формування соціально-інформаційної компетентності значну увагу було приділено формуванню журналістського світогляду. З цією метою на сайті було створено сторінку «Конференції» в журналістській галузі (рис. 3.6). Особлива увага була зосереджена на конференціях арабського регіону, щоб студенти могли за бажанням узяти в них участь.

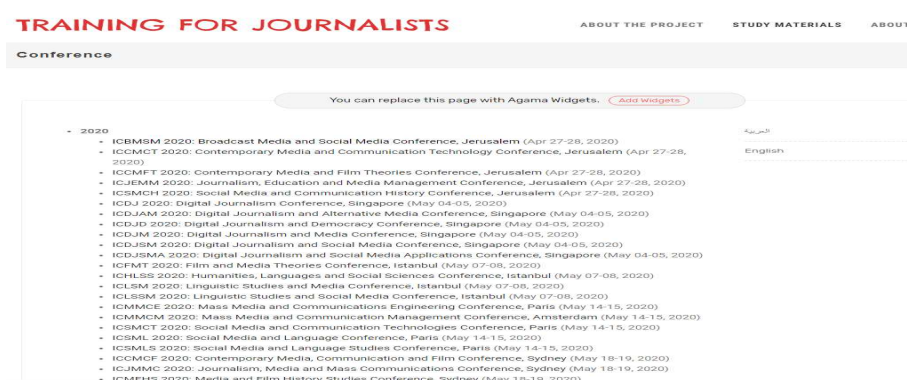

Рис. 3.6. Сторінка сайту «Конференції» в журналістській галузі

Наведемо теми найбільш цікавих конференцій (за опитуванням студентів):

Тема 1. «Широкомовна інформація та соціальні медіа» (Єрусалим).

Тема 2. «Сучасні засоби масової інформації та комунікаційних технологій» (Єрусалим).

Тема 3. «Сучасні медіа та теорії кіно» (Єрусалим).

Тема 4. «Цифрова журналістика та медіа» (Сінгапур).

Тема 5. «Теорія кіно та медіа» (Стамбул).

Тема 6. «Засоби масової інформації та комунікацій» (Париж).

Тема 7. «Управління засобами масової інформації та комунікацій» (Амстердам).

Тема 9. «Сучасні медіа, комунікації та кіно» (Сідней).

Сторінка сайту «Конференції» також регулярно оновлювалася за участі студентів.

За нашими припущеннями, мотивація значно посилиться шляхом формування у майбутніх журналістів професійного інтересу в опануванні та використанні інформаційно-комунікативних технологій. Для цього було максимально реалізовано контекстний підхід у доборі змісту освіти, який передбачав, зокрема, активне використання кейс-методу під час проведення практичних занять у факультативному спецкурсі. Позитивно впливали на мотиваційні процеси й активні методи навчання, які застосовувалися в аудиторній роботі студентів (дискусії, евристичні бесіди, «мозкові штурми», рольові ігри тощо).

Сайт мав й сторінку «Гранти в журналістиці» (рис. 3.7).

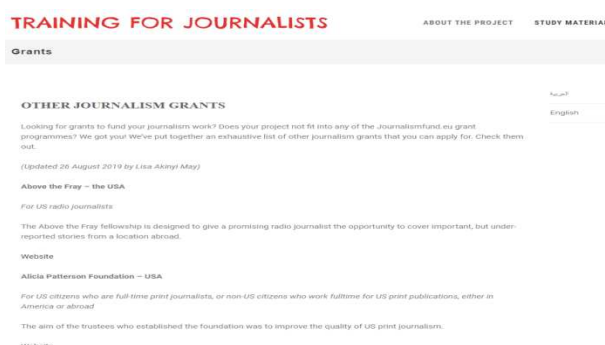

Рис. 3.7. Сторінка сайту «Гранти в журналістиці»

Інтерес до формування соціально-інформаційної компетентності студентів формувався у зв'язку з тим, що більшість грантів стосувалася

медійної тематики. Була представлена світова географія грантів, але перевага надавалась тим, які стосувалися країн арабського регіону (Йорданія, Сирія, Ліван, Єгипет, Ірак, Палестина, Туніс та ін.).

Ураховувалося й те, що на формування мотивації студентів впливають і форми освітньої діяльності. Серед них чільне місце займає командна робота, яка передбачає змагальні елементи, що значною мірою впливає на емоційну сферу тих, хто навчається. Для цього в межах факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналіста» під час проведення практичного заняття на тему «Створення медіапроєкту в умовах колективної роботи журналістів» застосовувалася командна робота в малих групах, метою якої було розроблення та презентація медіапроєкту.

До позитивних чинників впливу на мотивацію студентів відносимо й створення ними такого індивідуального медійного засобу, як блог, що дозволяє максимально наблизити їх до умов майбутньої професійної діяльності, тим самим позитивно вплинувши на мотиваційні процеси формування соціально-інформаційної компетентності через розуміння її важливості.

У цілому втілені заходи мали сприяти формуванню «Я – мотивації» майбутніх журналістів.

Наведемо результати виконання *другого завдання* змістово-формульовального етапу розробленої технології, яке передбачало формування в них необхідних знань у контексті нашого дослідження. Для цього використовувалася аудиторна та самостійна робота в межах факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналіста». Конкретизуємо її.

Під час вивчення теми «Особливості діяльності журналіста в сучасних умовах» на лекції застосовувались такі проблемні питання:

1. Яким чином сучасні журналісти забезпечують демократичний механізм діяльності соціальних інститутів, в основі якого – інтереси та індивідуальні свободи?
2. Чи знаходяться в антагонізмі в сучасному інформаційному просторі медіа та засоби масової комунікації?

3. Чи виконує сучасний журналіст модераторну функцію?

Було проведено дискусію, спрямовану на розв'язання такого питання: «Чи є соціальний інститут медійної журналістики найбільш ефективною формою виконання комунікаційної функції у суспільстві?». При цьому завдання педагога полягало в заохоченні студентів до вільного обміну думками.

Таку увагу до застосування активних методів навчання вважаємо виправданою на вступній лекції, оскільки розглядаємо її як важливий момент початку дієвої взаємодії студентів з педагогом як основи забезпечення мотивації до формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів.

У проблемній лекції на тему «Сучасне споживання інформації» студентам пропонувалися такі питання проблемного характеру:

1. Чи може інформаційне перенавантаження споживача призвести до його псевдоінформованості?
2. Чи має переваги медійний журналіст у забезпеченні урахування об'єктивних інформаційних потреб кожної соціальної групи в системі суспільних відносин?

Останнє питання студенти виконували письмово наприкінці лекції як контрольний захід. На наступній лекції педагог проводив аналіз відповідей та визначав найбільш цікаві з них.

Під час вивчення теми «Соціально-інформаційна компетентність журналіста» застосовувалася лекція-конкретизація. Її специфіка полягала в тому, що суть соціально-інформаційної компетентності журналіста визначалася через деталізацію і поелементне вивчення особливостей таких її складників, як «соціальна компетентність» та «інформаційна компетентність» цих фахівців. Для цього було застосовано кола Вена.

Вид лекції із заздалегідь запланованими помилками використано на лекції на тему «Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста». Педагог попередив студентів, які заздалегідь були ознайомлені з цією темою, що під час лекції буде допущено

чотири помилки. Тож вони будуть виступати в ролі рецензентів, завдання яких полягатиме у виявленні помилок та коригуванні тексту лекції. Такий підхід значно посилив увагу й активність студентів. Помилки фіксувалися в зошиті й за 10 хвилин до кінця лекції студенти назвали їх, надавши правильні відповіді.

Тема «Специфіка мультимедійної журналістики» викладалась як лекція-бесіда. Під час її проведення питання ставив не лише педагог, а й студенти. Цьому сприяло те, що історичне підґрунтя становлення мультимедійної журналістики має незначний часовий проміжок розвитку і фактично в процесі бесіди встановлювались його етапи на підставі знань та життєвого досвіду студентів. Під час лекції використовувалися й такі евристичні питання:

1. Якою Ви бачите журналістику кінця ХХІ століття?
2. Чи може мультимедійна журналістика повністю замінити ЗМІ?

Особливістю вивчення теми «Сучасний медіаринок» було те, що студенти повинні були на лекції самостійно визначити проблему з поданого матеріалу, а на практичному занятті запропонувати варіанти її розв'язання. Лекція проблемного характеру є більш складною, але й більш цікавою. Це завдання було виконано на високому рівні, чому сприяв творчий потенціал майбутніх журналістів. Серед питань, визначених ними, були такі:

1. Який «портрет» має сучасний універсальний журналіст, що працює в умовах медіаринку?
2. Чи потрібна додаткова освіта генераторам медійного контенту? Якщо так, то яка?
3. Чи зможуть організатори медійного контенту працювати на ресурсі попереднього досвіду діяльності?

Тематична лекція з елементами евристичної бесіди на тему «Мультимедійний інструментарій журналіста» передбачала розв'язання під час її проведення таких логічно пов'язаних між собою питань:

4. У чому специфіка мультимедійного інструментарію журналіста?
5. Які можливості має мультимедійний контент для розширення синтетичних жанрів у діяльності журналіста?

6. Яку специфіку матиме мультимедійний інструментарій при підготовці репортажу в жанрі таймлайну (стрічки часу) чи мепінгу (інтерактивної карти події)?

Лекція на тему «Медіапроекти у формуванні соціально-інформаційної компетентності журналістів» проводилася на основі методу «мозкового штурму» – «куба». Такий підхід дозволяє розглянути тему із шести різних напрямів і відповісти на шість важливих журналістських питань: Хто? Що? Коли? Де? Чому? Яким чином? Для цього в групі створюється шість команд, кожна з яких отримує відповідне питання і розв’язує його шляхом «мозкового штурму» [11, с. 162]. Попри те, що така лекція передбачає групову роботу, а отже, й певні витрати часу на її організацію, результат досягнення мети лекційної діяльності є достатньо високим.

Для підготовки до лекційних занять студенти використовували авторський динамічний освітній сайт. Зокрема, сторінка «Аудіоінформація» (рис. 3.8) давала можливість обрати студентам-аудіалам близькі за тематикою факультативного спецкурсу лекції, які знаходяться у вільному доступі, з Оксфордського університету (Oxford Journalism Audio Lectures) або інтернет-ресурсу «Слухай та вчись (learn out loud)».

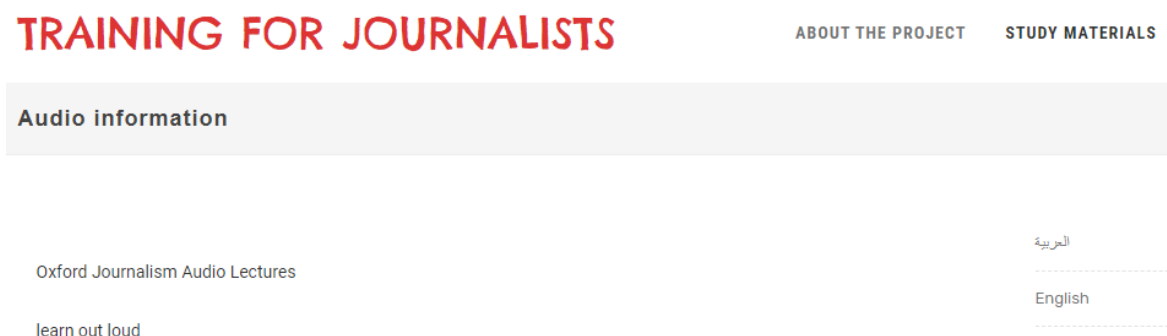

Рис. 3.8. Сторінка сайту «Аудіоінформація»

Відзначимо, що сайт Оксфордського університету для журналістів пропонує близько 300 лекцій. Фрагментарно їх представлено на рис. 3.9.

UNIVERSITY OF OXFORD Podcasts				
Home Series People Depts & Colleges Open Education				
Home > Keywords				
journalism				
#	Episode Title	Description	People	Date
1	A new wave: female editors and new audiences	Meara Selva and Simge Andi of the Reuters Institute discuss the implications of their research on the numbers of women leading newsrooms around the world	Meara Selva, Simge Andi	16 Mar 2020
2	Political gossip and how it drives everything	Political writer Marie Le Conte on how Westminster gossip is intrinsic to politics reporting	Marie Le Conte	11 Mar 2020
3	A dangerous moment: reporting Hong Kong's protests	Emily Tsang, reporter at South China Morning Post and Wei Du, international correspondent at Channel News Asia, describe the difficulties of covering the protests against the controversial extradition law	Emily Tsang, Wei Du	24 Feb 2020
4	Misinformation and propaganda wars in Ukraine and Russia	Maryana Drach, RFE/RL's Ukrainian Service director, and Gulmira Amangalieva, reporter at FreedomVoice, Russia outline the threats to journalism in their countries.	Maryana Drach, Gulmira Amangalieva	14 Feb 2020
5	Leading Digital Transformation	Inga Thordar, Executive Editor of CNN Digital International, talks about her career and her championing of digital news output at one of the world's leading news outlets.	Inga Thordar	31 Jan 2020
6	2e. Artificial Intelligence and the news	Rasmus Kleis Nielsen, Reuters Institute for the Study of Journalism, gives the 6th talk in the second Ethics in AI seminar, held on January 27th 2020 (postponed from December 2nd 2019).	Rasmus Kleis Nielsen	27 Jan 2020
7	The truth behind filter bubbles	Is the concern around filter bubbles in news use warranted? Richard Fletcher outlines the evidence.	Richard Fletcher	24 Jan 2020
8	The 2019 Edmund Harmsworth Lecture in American Arts and Letters	New Yorker fiction through the decades	Deborah Treisman	12 Dec 2019
9	Putting the audience at the heart of Journalism	Federica Cherubini, Engagement Manager at Hearken, on tried and tested methods of audience engagement in Journalism	Federica Cherubini	04 Dec 2019

Рис. 3.9. Сторінка сайту «Аудіоінформація». Темі лекцій Оксфордського університету (фрагмент)

На сторінці сайту «Лекції» представлено відеолекції педагога, який викладає факультативний спецкурс (рис. 3.10). Їх призначення – розширити світогляд студентів з актуальних для журналістів тем та надалі стати основою з визначення теми медіапроєкту. Для цього задіюється канал YouTube. Педагог викладає лекції в прямому ефірі (розклад лекцій попередньо доводиться до відома студентів) з можливістю забезпечення зворотного зв'язку через чат. На сайті представлено лекції з таких тем:

1. Соціальна компетентність.
2. Психологічна війна.
3. Сучасні ЗМІ.
4. Медіаглобалізація (12 лекцій).

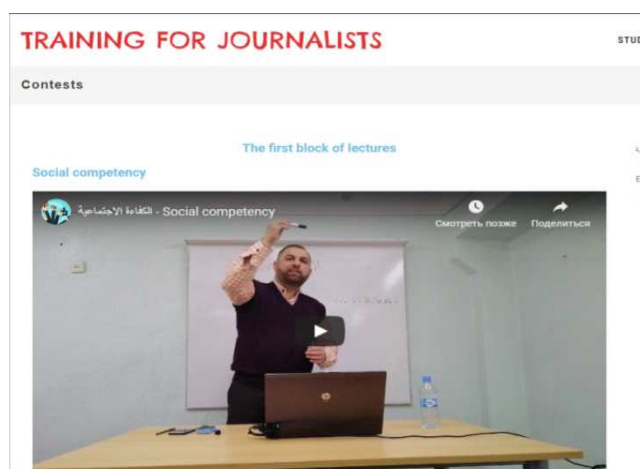

Рис. 3.10. Сторінка сайту «Лекції»

На сайті існує й сторінка з корисними посиланнями на інші ресурси для підготовки журналістів (рис. 3.11).

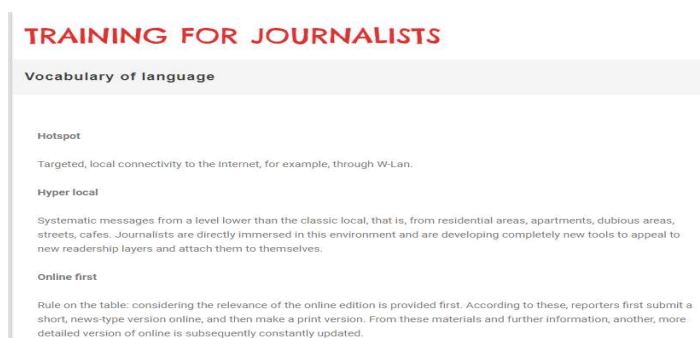

Рис. 3.11. Сторінка сайту з корисними посиланнями на інші ресурси

Сторінка сайту «Книги» дає можливість студентам, які надають перевагу візуальному каналу сприйняття інформації, скористатись бібліотекою джерел із журналістської тематики (книги, статті). Тут представлено матеріали, розміщення яких дозволене авторським правом (рис. 3.12). Серед них такі книги арабською мовою, як «Етичні концепції та практики журналістики» (автор Мохамед Абуд Махді), «Захист журналістів міжнародним гуманітарним правом» (автор Абдель Салам Хамаш) та інші.

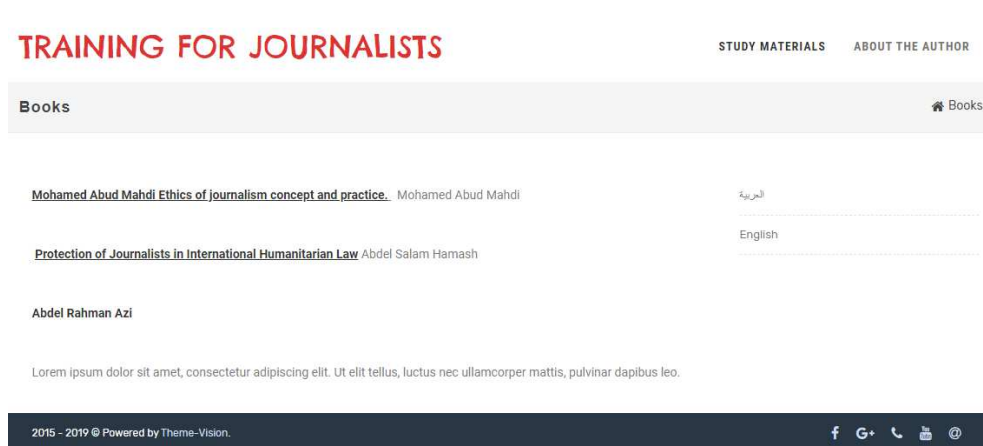

Рис. 3.12. Сторінка сайту «Книги»

Уважаємо, що в умовах «інформаційного вибуху», коли кількість інформації зростає занадто швидкими темпами, майбутньому журналістові слід

створити умови для опанування термінологічної основи з фаху. Для цього на сайті створено сторінку «Словник термінів» (рис. 3.13).

Рис. 3.13. Сторінка сайту «Словник термінів»

Таким чином, розроблений авторський динамічний освітній сайт дозволив активізувати та урізноманітнити освітню діяльність майбутніх журналістів Іраку.

Представимо результати виконання *третього завдання* змістово-формульовального етапу технології щодо формування необхідних умінь для реалізації соціально-інформаційної компетентності журналістів.

Основою виконання цього завдання також став факультативний спецкурс «Соціально-інформаційна діяльність журналіста». Під час виконання його практичної частини студенти отримували завдання зі створення індивідуального соціально-інформаційного комплексу, який систематизував результати їхньої діяльності в межах факультативного спецкурсу. Кожен з них обирав тему, над якою працював у подальшому.

Для визначення студентом теми було передбачено три варіанти:

- використовувався попередньо підготовлений педагогом і розміщений на авторському динамічному освітньому сайті цикл відеолекцій з актуальної журналістської тематики;
- за основу брався список актуальних тем, запропонованих педагогом;
- студент самостійно обирав тему та узгоджував її з педагогом.

Це була *фаза №1* створення комплексу.

Фаза № 2. Студенти розробляли віртуальні інтерв'ю за обраною темою для різних прошарків соціуму. Ці інтерв'ю аналізував педагог, обираючи

найбільш професійно виконані. Надалі вони опрацьовувалися на практичних заняттях на основі методу рольової гри. Результатом цієї роботи були практичні рекомендації щодо проведення інтерв'ю.

Фаза №3. Практичне заняття на тему «Інформаційні ресурси журналіста» мало на меті проведення аналізу мультимедійних ресурсів у зв'язку з необхідністю застосування цього інструментарію для супроводу історій, створених студентами за попередньо обраною темою.

Композиційні складники історії аналізувалися за такими мультимедійними ресурсами, як звуковий супровід, відеосупровід, фотосупровід та іншими. Далі проводився аналіз виконаних робіт та формувались рекомендації для якісного представлення текстової інформації засобами мультимедійних ресурсів.

Фаза № 4. Кожен студент створював блог за обраною ним темою та здійснював його змістове наповнення. Для виконання цього завдання під час самостійної роботи використовувалася сторінка сайту «Майстерня», де було наведено алгоритм створення блогу. Розроблені блоги аналізував педагог, акцентуючи найкращі, які потім їхні автори презентували на практичному занятті. Підсумком були індивідуальні практичні рекомендації щодо створення майбутніми журналістами блогу.

Фаза № 5. Цей етап передбачав організацію колективної роботи студентів над медіапроектом. Для цього формувалися малі групи на чолі з модератором. Критерієм формування груп виступали споріднені теми соціально-інформаційних комплексів. Педагог аналізував розроблені медіапроекти, обирав найбільш якісні та пропонував модераторам презентувати їх на практичному занятті. Особлива увага приділялась етико-правовим основам медіапроектної діяльності. Результатом цієї роботи були індивідуальні практичні рекомендації щодо створення студентами медіапроекту.

Таким чином, індивідуальний соціально-інформаційний комплекс системно забезпечував необхідні рекомендації для реалізації соціально-інформаційної компетентності в майбутній професійній діяльності журналістів.

Деталізуємо роботу зі створення цього комплексу. Для цього представимо діяльність студентів на практичних заняттях факультативного спецкурсу.

Практичне заняття на тему «Інформаційний контент журналіста» передбачало роботу з кейсами. Наведемо приклад одного з них.

Кейс «Правило одного відсотка»

У процесі залучення аудиторії журналісту треба знати «Правило одного відсотка» або «Правило цифрового реалізму», яке сформулював Джей Розен. Твердження про те, що зараз кожен читач може стати журналістом, сам генерувати контент, не означає, що кожен буде це робити. Дж. Розен вважає, що за будь-якого запропонованого типу взаємодії для отримання контенту користувача лише 1% аудиторії братиме активну участь у цьому процесі, 9% братиме участь час від часу, а 90% лише споживатимуть: читатимуть, дивитимуться відео, фото тощо. Однак картина не є песимістичною, адже 1% від усієї аудиторії видання чи сайту – це велика кількість людей. Крім того, 1% може змінюватися залежно від запропонованого типу активності та формату. Це можуть бути люди різного віку, професії [12, с. 20].

Питання до кейсу:

1. Який контент (тексти, графіка, аудіо, мультимедіа тощо) найбільш впливає на читача і може надихнути його на перехід зі стану читача в стан журналіста?
2. Який контент найбільшою мірою задовольнятиме запити таких читачів, як студенти, бізнесмени, педагоги?
3. Новини потрібно не просто надрукувати, а супроводити засобами візуальної комунікації в найбільш зручній і зрозумілій формі. Як цю роботу виконає журналіст і читач-аматор?

Інформаційні матеріали до кейсу

Література:

1. Albarran Alan B. Management of Electronic Media. Cengage Learning, 2009.

2. Bucataru V. Media Literacy and The Challenge of Fake News [Electronic resource]. *Media Forward*. № 1. Mode of access: https://freedomhouse.org/sites/default/files/01-Fake_News-EN.pdf.

3. Power of the visual image [Electronic resource]. Parliamentary Assembly. 1995. Available at: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=15310&lang=en>

4. Worsnop, C. Screening Images: Ideas for Media Education. Mississauga: Wright Communication. 2004, 180 p.

Студенти отримували кейси до початку заняття. Викладач ділив навчальну групу на малі групи (до п'яти осіб), кожна з яких обирала модератора та опрацьовувала кейс.

На занятті всі малі групи на чолі з модераторами готували презентації за результатами розв'язання питань кейса. Модератори презентували відповіді. Інші студенти виступали опонентами, висловлювали зауваження та пропозиції. Підсумки заняття підбивав викладач, який коментував виступи та оцінював роботу малих груп.

Застосування кейсів активізувало діяльність майбутніх журналістів, навчало їх працювати в команді.

На практичному занятті на тему «Організація та проведення інтерв'ю в медійному просторі» студенти виконували такі завдання. Напередодні заняття вони розробляли інтерв'ю.

Наведемо завдання для розроблення інтерв'ю:

Шановний студенте!

1. Складіть письмово 30 питань для проведення інтерв'ю з різними представниками читацької аудиторії згідно з темою соціально-інформаційного комплексу (студент, бізнесмен, педагог).

2. Підготуйте письмово можливі відповіді респондентів на Ваші питання.

3. Передайте виконані завдання педагогові для перевірки.

На занятті найбільш якісно виконані завдання педагог передавав студентам для проведення інтерв'ю у формі рольової гри. Учасники практичного заняття на цій підставі формували практичні рекомендації для організації інтерв'ю. Результати цієї роботи розміщувалися в соціально-інформаційному комплексі.

Практичне заняття на тему «Інформаційні ресурси журналіста» мало на меті проведення аналізу мультимедійних ресурсів у зв'язку з необхідністю застосування цього інструментарію для супроводу історій, створених студентами за попередньо обраною темою. За результатами роботи вони заповнювали табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Мультимедійні ресурси для супроводу текстової інформації у вигляді історії

Композиційні складники історії	Мультимедійні ресурси			
	Звуковий супровід	Відеосупровід	Фото	Інші ресурси

На занятті проводився аналіз виконаних робіт та формувались рекомендації для якісного представлення текстової інформації засобами мультимедійних ресурсів. Результати роботи розміщувалися в соціально-інформаційному комплексі.

Особливу увагу у факультативному спецкурсі «Соціально-інформаційна діяльність журналіста» було приділено вмінням презентувати інформацію, створену студентом, в інтернеті. Для цього до змісту робочої програми було введено практичне заняття на тему «Створення журналістського блогу». На відміну від тих дисциплін, де це питання певною мірою висвітлювалося, факультативний спецкурс робив цю діяльність адресною та змістовно насиченою. Для виконання завдання студенти під час самостійної роботи створювали свій блог, користуючись сторінкою «Майстерня» авторського

динамічного освітнього сайту (рис. 3.14). Для розроблення блогу ми створили відповідний алгоритм.

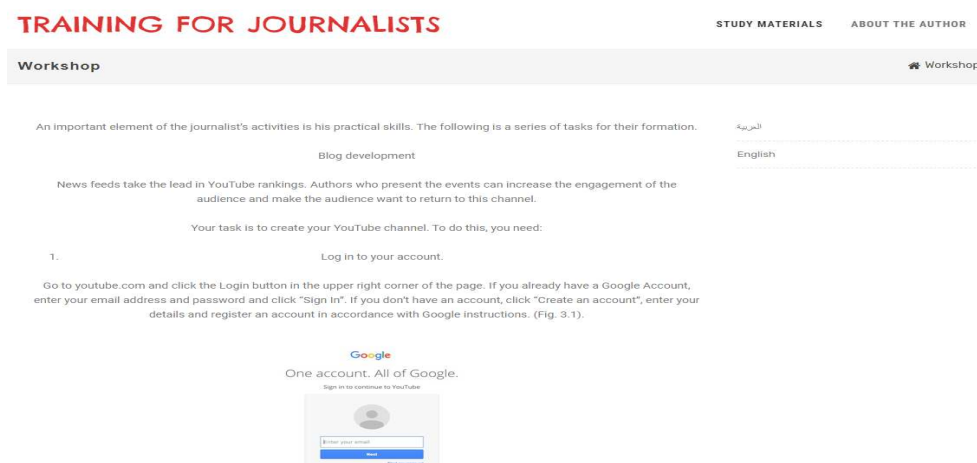

Рис. 3.14. Сторінка сайту «Майстерня»

Розроблені блоги аналізував педагог, обираючи найкращі. Ці блоги презентували їх автори на практичному занятті. Підсумком цієї діяльності були індивідуальні практичні рекомендації щодо створення блогу.

Практичне заняття на тему «Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста» проходило у формі ділової гри. Для її проведення студенти попередньо добирали тексти, пов'язані з релігійною, етнічною, політичною тематикою. На занятті створювалися малі групи експертів (до п'яти осіб), які представляли фахівців-експертів з дібраних за відповідними темами текстів. Завдання груп полягало в проведенні експертизи щодо дотримання авторами текстів етико-правових норм. Після проведення експертизи модератори робили мінідоповіді за її результатами.

Для посилення уваги до організації занять, які проводилися на основі групової роботи студентів, у факультативному спецкурсі було заплановано та проведено практичне заняття на тему «Створення медіапроєкту в умовах колективної роботи журналістів». Для цього студенти розподілялися на малі групи (по 5 осіб) й обирали модератора. Критерієм формування груп виступали споріднені теми соціально-інформаційних комплексів.

Наведемо етапи розроблення медіапроєкту, створені на основі підходів І. Нікішина [14, с. 478]:

1. Організаційно-підготовчий етап включає генерування ідеї для створення проєкту та його структури.

2. Технологічний етап забезпечує розроблення змістових складників медіапроєкту, серед яких:

- назва проєкту, тривалість, фінансування схожого проєкту раніше;
- визначення актуальності проєкту; його мети і завдань; заходів, запланованих для реалізації проєкту; очікуваних результатів, а також планів з його поширення;
- список учасників проєкту; стисла інформація про організації, що братимуть участь у ньому (назва, форма власності, юридична адреса та ін.), їх керівників, менеджерів;
- календарний план реалізації проєкту, який включає докладну інформацію про заплановані в його межах заходи із зазначенням їх термінів, тривалості, кількості учасників, очікуваних результатів і їх поширення;
- детальний план бюджету проєкту, який містить інформацію про запланований бюджет, ризики, розподіл ресурсів за операціями проєкту, моделювання його просування і поширення.

3. Завершальний етап включає презентацію медіапроєкту.

Після розроблення малими групами студентів медіапроєктів педагог аналізував їх, добирав найбільш якісні та пропонував модераторам презентувати на практичному занятті. Особлива увага приділялась етико-правовим основам медіапроєктної діяльності. Результат цієї роботи – індивідуальні практичні рекомендації щодо створення медіапроєкту.

Щоб удосконалити умови з формування практичних умінь для реалізації досліджуваної компетентності шляхом самоосвіти майбутніх журналістів, на сайті було створено сторінку «Відеотренінги». Тут розміщено відеоматеріали фахівців із журналістської галузі з практичними порадами для молодих журналістів. Сюди увійшли матеріали від таких відомих журналістів, як Алан

Літл, Кен Блейк, Алан Русбріджгер та інших з телеканалів BBC, Reuters (рис. 3.15).

Рис. 3.15. Сторінка сайту «Відеотренінги».

Наведемо результати виконання *четвертого завдання* змістово-формульовального етапу технології, яке передбачало вплив на особистісні якості, які найбільшою мірою сприяють формуванню в майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності. Серед них попередньо виділено такі, як здатність до аналізу професійної діяльності, активність та толерантність.

Активність майбутніх журналістів формувалася завдяки широкому використанню активних методів навчання. На лекційних заняттях це відбувалося під час проведення дискусій, розв'язання проблемних питань, проведення «мозкового штурму» тощо. На практичних заняттях цьому сприяли втілення ігрових технологій, робота над кейсами. Активність студенти проявляли й у процесі організації самостійної роботи, коли знаходили інформацію для поповнення певних сторінок авторського динамічного освітнього сайту, виконували завдання в малих групах під час створення медіапроєкту тощо.

Формування *толерантності* майбутніх журналістів проходило наскрізно протягом усього періоду вивчення факультативного спецкурсу, адже педагог постійно звертав увагу на толерантне ставлення як один до одного, так і до споживачів інформації. Водночас у процесі вивчення теми «Етико-правові основи використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності журналіста», окрім ділової гри, було проведено контентно-аналітичне дослідження, підґрунтям якого став формуляр, розроблений

О. Сухомлин. Для його реалізації студенти разом з педагогом добирали тексти з газет, журналів, інтернет-видань і згідно з цією методикою маркерами толерантності визначили в них толерантні та інтолерантні елементи. Як приклад наведемо табл. 3.9, яку застосовано для проведення контент-аналізу інформації на предмет її толерантності [10, с. 153–154].

Таблиця 3.9

Контент-аналіз інформації на предмет її толерантності

Матеріали, що містять толерантну інтенцію	Назва газети, телерадіоорганізації, інтернет-видання	Кількість прикладів
Форма (лексико-семантичний та композиційно-стилістичний аспект)	Пряма авторська оцінка	
	Тонований опис	
	Пояснювальна схема	
	Демонстраційна модель	
	Насиченість лексики	
Зміст (політико-ідеологічний, ідейно-тематичний аспект)	Пропагування рівноправ'я, взаємоповаги, доброзичливості	
	Всебічний аналіз ситуації	
	Неупереджене коментування	

Результати цієї роботи обговорювалися на занятті.

Діагностично-коригувальний етап технології передбачав виконання таких завдань:

1. Провести діагностику сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів наприкінці експерименту.
2. Здійснити коригувальні заходи щодо удосконалення технології в разі необхідності.

Виконання *першого завдання* забезпечувалося обґрунтуванням та розробленням критеріальної бази зі встановлення дієвості технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку. На цій основі було визначено сформованість досліджуваної компетентності наприкінці педагогічного експерименту. Отримані результати детально представлено у п. п. 3.3.

Значну увагу в технології приділено формуванню самооцінних умінь студентів. Для цього в авторському динамічному освітньому сайті передбачено сторінку «Тест» (рис. 3.16).

Рис. 3.16. Сторінка сайту «Тест»

Сторінка представлена тестами за такими напрямками:

1. Тест «Журналістська етика».
2. Тест «Спілкування».
3. Тест «Онлайн-журналістика».
4. Тест «Журналістика соціальних медіа».
5. Тест «Основи журналістики».
6. Тест «Законодавча основа ЗМІ».
7. Тест «Блог та блогерство».
8. Тест «Основи медіа».

Реалізація *організаційно-педагогічних умов* значною мірою забезпечувалася в технології на основі авторського динамічного освітнього сайту. Створене на його базі освітнє середовище дозволило студенту:

1. Швидко знаходити додаткову інформацію з дисципліни, перевіреної педагогом на якість.
2. Брати участь в обговоренні матеріалу, що розміщує педагог на форумах за цікавими темами.
3. Здійснювати пряме листування з педагогом у вигляді діалогів-повідомлень.
4. Забезпечити стимулювання самостійної роботи.
5. Активізувати реалізацію суб'єкт-суб'єктних відносин учасників освітнього процесу.

Реалізація в освітньому процесі майбутніх журналістів розробленої технології формування соціально-інформаційної компетентності стала підставою для визначення її дієвості.

3.3. Аналіз результатів контрольного етапу педагогічного експерименту

На контрольному етапі педагогічного експерименту здійснено повторне вимірювання сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів після впровадження теоретично обґрунтованої й розробленої технології формування досліджуваної компетентності в цих фахівців. Для цього було використано діагностичний інструментарій, ідентичний констатувальному етапу експерименту.

Так, показники мотиваційно-ціннісного критерію визначалися на основі методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, діагностичної анкети «Ваше ставлення до формування соціально-інформаційної компетентності».

У табл. 3.10 й на рис. 3.17 представлено результати оцінки показників мотиваційно-ціннісного критерію майбутніх журналістів контрольної й експериментальної груп на контрольному етапі експерименту.

Таблиця 3.10

Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за мотиваційно-ціннісним критерієм на контрольному етапі експерименту

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
1	2	3	4	5	6
Розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності	В	8	15,4	16	32,0
	С	22	42,3	20	40,0
	Н	22	42,3	14	28,0
Інтерес в опануванні та використанні інформаційно-комунікативних технологій	В	10	19,2	19	38,0
	С	23	44,2	21	42,0
	Н	19	36,6	10	20,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	9	17,3	17	34,0
	С	22	42,3	21	42,0
	Н	21	40,4	12	24,0

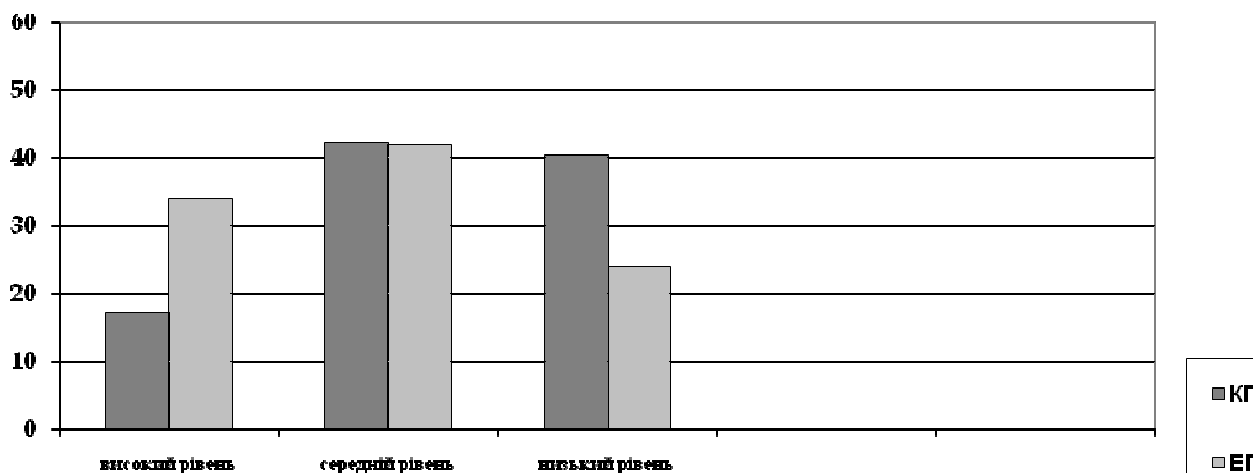

Рис. 3.17. Узагальнені результати сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за мотиваційно-ціннісним критерієм на контрольному етапі експерименту

Аналіз отриманих даних дозволяє стверджувати, що кількість майбутніх журналістів з низьким рівнем орієнтації на цінність соціально-інформаційної компетентності у майбутній професійній діяльності в контрольній групі становить 42,3 %, в експериментальній групі – 28 %. Високий рівень сформованості означеного показника продемонстрували 32 % майбутніх журналістів ЕГ й 15,4 % КГ, середній рівень виявили 40 % й 42,3 % відповідно. Такі результати засвідчують позитивну динаміку розвитку ціннісної орієнтації на формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів експериментальної групи. Це пов'язано з акцентуванням на значущості інформаційно-комунікативних технологій для професії журналіста в процесі реалізації технології формування соціально-інформаційної компетентності, розв'язанням реальних професійних завдань щодо взаємодії з соціумом на основі інформаційно-комунікативних технологій.

Дані табл. 3.11 також засвідчують позитивний вплив пропонованої технології на інтерес майбутніх журналістів експериментальної групи до використання інформаційно-комунікативних технологій для розв'язання завдань професійної діяльності.

Кількість майбутніх журналістів експериментальної групи, які демонструють індиферентне ставлення до формування соціально-інформаційної компетентності, зменшилася та становить 20 %, у контрольній групі цей показник дорівнює 36,6 %. Водночас стійкий інтерес до реалізації професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій демонструють 38 % майбутніх журналістів ЕГ, що на 18,8 % більше порівняно з майбутніми журналістами КГ. Це вказує на дієвість розробленої технології формування в майбутніх журналістів усталеного інтересу до формування соціально-інформаційної компетентності.

Аналіз узагальнених результатів, презентованих на рис. 3.17, свідчить про перевищення рівня сформованості показників мотиваційно-ціннісного критерію оцінки соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів ЕГ порівняно з майбутніми журналістами КГ. Так, високий рівень сформованості означених показників зафіксовано у 34 % майбутніх журналістів ЕГ, у той час як у респондентів КГ – 17,3 %. Низький рівень сформованості показників мотиваційно-ціннісного критерію продемонстрували на 16,4 % менше майбутніх журналістів ЕГ (24 %), на відміну від майбутніх журналістів КГ (40,4 %). Це зумовлено спрямованістю розробленої технології на формування мотиваційної сфери майбутніх журналістів ЕГ, їхніх ціннісних настанов у напрямі актуалізації використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, збільшенням попиту суспільства на взаємодію в медіапросторі.

На наступному етапі вимірювалися показники когнітивного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, зокрема сформованість знань термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій; знань щодо створення медіа продуктів на основі інформаційних технологій; знань соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій. Значення отриманих показників представлені в табл. 3.11 й на рис. 3.18.

**Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх
журналістів за когнітивним критерієм на контрольному етапі
експерименту**

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
Знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій	В	12	23,1	21	42,0
	С	22	42,3	19	38,0
	Н	18	34,6	10	20,0
Знання щодо створення медіапродуктів	В	10	19,2	18	36,0
	С	19	36,5	21	42,0
	Н	23	44,3	11	22,0
Знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій	В	8	15,4	18	36,0
	С	19	36,5	20	40,0
	Н	25	48,1	12	24,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	8	15,4	19	38,0
	С	18	34,6	20	40,0
	Н	26	50,0	11	22,0

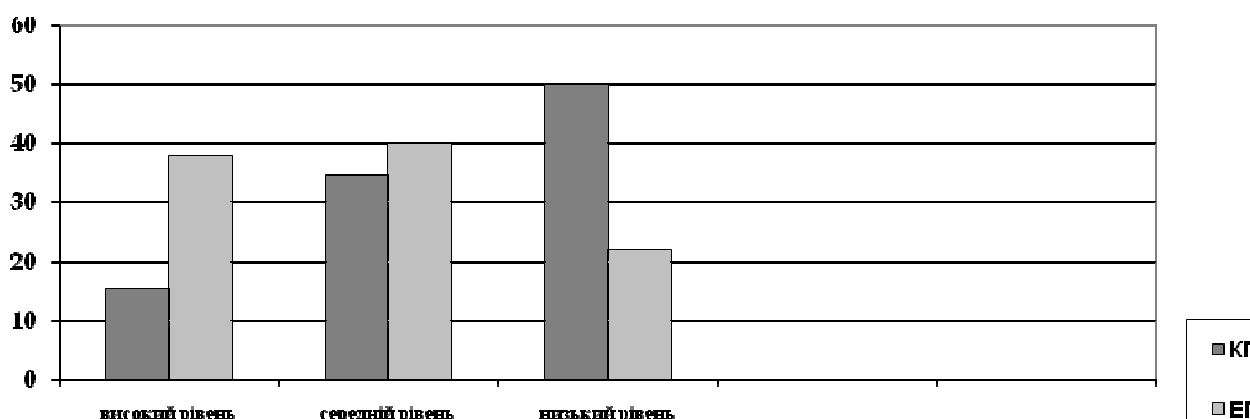

Рис. 3.18. Узагальнені результати сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за когнітивним критерієм на контрольному етапі експерименту

Аналіз отриманих даних свідчить про зростання високого рівня сформованості знань щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності в майбутніх журналістів ЕГ порівняно з майбутніми журналістами КГ. Ця різниця становить 22,6 %.

Середній рівень сформованості показників когнітивного критерію демонструють 40 % майбутніх журналістів ЕГ й 34,6 % КГ. Разом з тим

низький рівень сформованості цих показників зафіксовано у 22 % майбутніх журналістів ЕГ та 50 % КГ.

Отримані результати пояснюються вивченням майбутніми журналістами експериментальної групи факультативу «Соціально-інформаційна компетентність журналістів»; організацією самостійної роботи на основі авторського динамічного освітнього сайту, додатковими ресурсами для удосконалення навичок використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі розв'язання професійних завдань; використанням активних та інтерактивних методів формування соціально-інформаційної компетентності, що дозволило не тільки забезпечити відповідні знання, але й активізувати прагнення до засвоєння, усвідомлення їхньої професійної значущості.

Результати вимірювання в майбутніх журналістів показників діяльнісного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності представлені в табл. 3.12 й рис. 3.19.

Таблиця 3.12

Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за діяльнісним критерієм на контрольному етапі експерименту

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
Уміння шукати, опрацьовувати та аналізувати інформацію	В	14	26,9	23	46,0
	С	22	42,3	19	38,0
	Н	16	30,8	8	16,0
Уміння створювати медіапродукти та розмішувати їх у мережі Інтернет	В	10	19,2	19	38,0
	С	20	38,5	21	42,0
	Н	22	42,3	10	20,0
Уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій	В	8	15,4	17	34,0
	С	21	40,4	22	44,0
	Н	23	44,2	11	22,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	11	21,2	20	40,0
	С	21	40,4	21	42,0
	Н	20	38,4	9	18,0

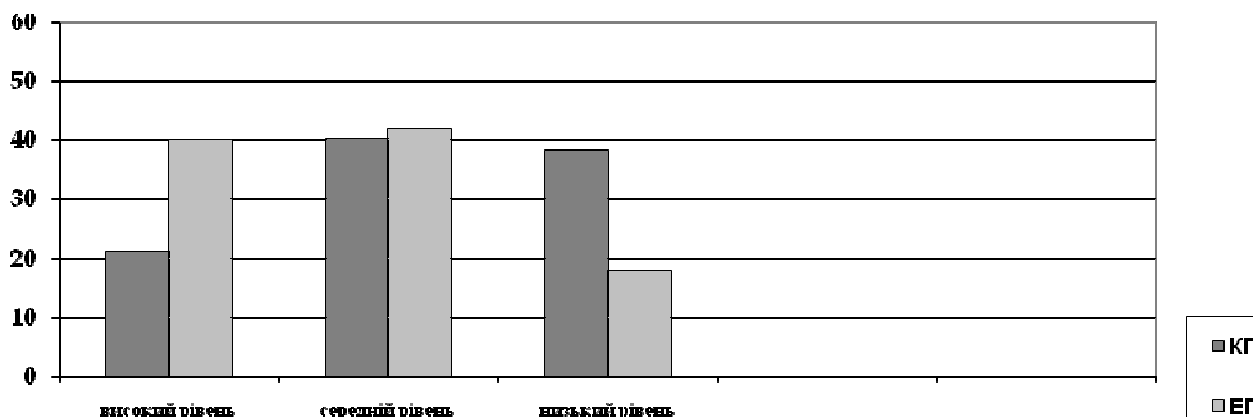

Рис. 3.19. Узагальнені результати сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за діяльнісним критерієм на контрольному етапі експерименту

Аналіз даних табл. 3.18 свідчить, що високий рівень сформованості показників діяльнісного критерію демонструє 40 % майбутніх журналістів ЕГ, що на 18,8 % більше аналогічних результатів у майбутніх журналістів КГ (21,2 %). Середній рівень сформованості означених показників є характерним для 42 % майбутніх журналістів ЕГ й 40,4 % майбутніх журналістів КГ, низький рівень – 18 % майбутніх журналістів ЕГ й 38,4 % КГ. Ці результати засвідчують значну перевагу сформованості відповідних умінь у майбутніх журналістів ЕГ, що мають ознаку системності, а саме: умінь самостійно й оперативно здійснювати пошук та аналіз інформації, створювати медіа продукти на основі інформаційних технологій і просувати їх у мережі Інтернет, розв’язувати нестандартні професійні ситуації засобами інформаційно-комунікативних технологій, на основі їхнього застосування планувати та реалізовувати соціальну взаємодію. Такі значення показників отримано завдяки впровадженню в процес професійної підготовки майбутніх журналістів ЕГ теоретично обґрунтованої й розробленої автором технології формування соціально-інформаційної компетентності. Ця технологія забезпечила системність, послідовність процесу формування означеної компетентності, оптимальне використання обмеженого часу, адаптивність до індивідуальних особливостей кожного здобувача вищої освіти, інтеграцію

аудиторної й позааудиторної роботи внаслідок використання авторського динамічного освітнього сайту.

Наступний етап дослідження було спрямовано на визначення показників особистісного критерію в досліджуваних на контрольному етапі експерименту. Діагностиці підлягали здатність до самооаналізу професійної діяльності, розвиток активності й толерантності. Результати представлені в табл. 3.13 й на рис. 3.20.

Таблиця 3.13

Сформованість соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за особистісним критерієм на контрольному етапі

Показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
Здатність до самооаналізу професійної діяльності	В	11	21,2	20	40,0
	С	23	44,2	21	42,0
	Н	18	34,6	9	18,0
Активність	В	12	23,1	21	42,0
	С	19	36,5	19	38,0
	Н	21	40,4	10	20,0
Толерантність	В	11	21,2	19	38,0
	С	21	40,4	22	44,0
	Н	20	38,4	9	18,0
<i>Узагальнені результати</i>	В	11	21,2	20	40,0
	С	21	40,4	21	42,0
	Н	20	38,4	9	18,0

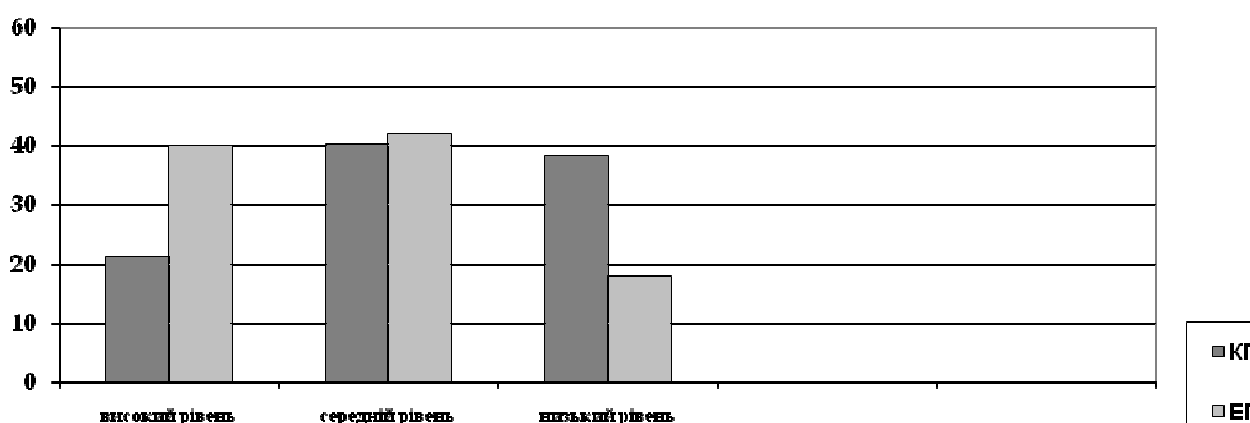

Рис. 3.20. Узагальнені результати сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за особистісним критерієм на контрольному етапі експерименту

Аналіз табл. 3.13, рис. 3.19 демонструє позитивну динаміку показників особистісного критерію щодо сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів ЕГ порівняно з майбутніми журналістами КГ. Так, кількість респондентів, здатних до об'єктивного самоаналізу й самоконтролю реалізації майбутньої професійної діяльності на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій, в експериментальній групі становить 40 %, тоді як в контрольній групі таких здобувачів – 21,2 %.

Рівень розвитку здатності майбутніх журналістів експериментальної групи до здійснення рефлексивної діяльності та її ефективність зумовлюється спеціально організованою діяльністю протягом вивчення факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів», націленого на розвиток цієї якості, а саме акцентуванням необхідності здійснення самоаналізу під час реалізації професійної діяльності з виокремленням переваг й недоліків застосування інформаційно-комунікативних технологій, проведенням контент-аналізу різних текстів (газети, журнали, інтернет-видання) маркерами толерантності з метою визначення в них толерантних та інтолерантних елементів.

Водночас найбільший вплив розробленої технології зафіксовано на розвиток активності майбутніх журналістів ЕГ. Так, високий рівень розвитку цієї якості властивий 42 % респондентів ЕГ, що на 24 % більше порівняно з констатувальним етапом експерименту. Разом з тим лише 23,1 % майбутніх журналістів КГ демонструють високий рівень розвитку означеного показника, що більше на 3,9 % порівняно з констатувальним етапом.

За узагальненими результатами сформованість соціально-інформаційної компетентності за особистісним критерієм у майбутніх журналістів ЕГ здебільшого знаходиться на високому рівні – 40 %, у той час як у майбутніх журналістів КГ цей показник становить 21,2 %.

Загальні результати контрольного етапу експерименту представлені в табл. 3.14 та на рис. 3.21.

**Рівні сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх
журналістів на контрольному етапі експерименту**

Критерії й показники	Рівні	КГ		ЕГ	
		Кількість	%	Кількість	%
1	2	3	4	5	6
<i>1. Мотиваційно-ціннісний критерій</i>					
1.1. Розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності	В	8	15,4	16	32,0
	С	22	42,3	20	40,0
	Н	22	42,3	14	28,0
1.2. Інтерес в опануванні та використанні інформаційно-комунікативних технологій	В	10	19,2	19	38,0
	С	23	44,2	21	42,0
	Н	19	36,6	10	20,0
<i>2. Когнітивний критерій</i>					
2.1. Знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій	В	12	23,1	21	42,0
	С	22	42,3	19	38,0
	Н	18	34,6	10	20,0
2.2. Знання щодо створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій	В	10	19,2	18	36,0
	С	19	36,5	21	42,0
	Н	23	44,3	11	22,0
2.3. Знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій	В	8	15,4	18	36,0
	С	19	36,5	20	40,0
	Н	25	48,1	12	24,0
<i>3. Діяльнісний критерій</i>					
3.1. Уміння шукати, опрацьовувати та аналізувати інформацію	В	14	26,9	23	46,0
	С	22	42,3	19	38,0
	Н	16	30,8	8	16,0
3.2. Уміння створювати медіапродукти та розміщувати їх у мережі Інтернет	В	10	19,2	19	38,0
	С	20	38,5	21	42,0
	Н	22	42,3	10	20,0
3.3. Уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій	В	8	15,4	17	34,0
	С	21	40,4	22	44,0
	Н	23	44,2	11	22,0
<i>4. Особистісний критерій</i>					
4.1. Здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності	В	11	21,2	20	40,0
	С	23	44,2	21	42,0
	Н	18	34,6	9	18,0
4.2. Активність	В	12	23,1	21	42,0
	С	19	36,5	19	38,0
	Н	21	40,4	10	20,0
4.3. Толерантність	В	11	21,2	19	38,0
	С	21	40,4	22	44,0
	Н	20	38,4	9	18,0
Розвиток соціально-інформаційної компетентності (узагальнені результати)	В	10	19,2	19	38,0
	С	20	38,5	21	42,0
	Н	22	42,3	10	20,0

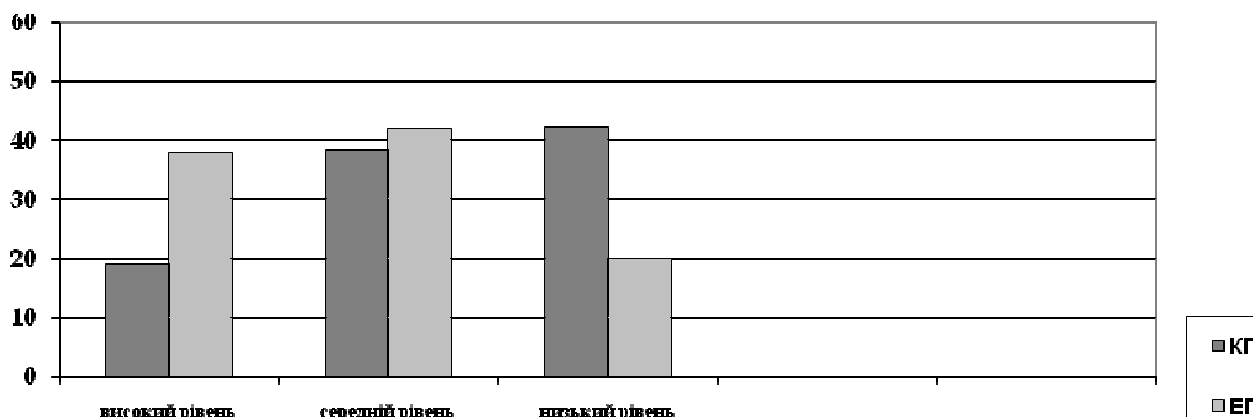

Рис. 3.21. Узагальнені результати сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів на контрольному етапі експерименту

Як свідчать результати, наведені в табл. 3.14, реалізація експериментальної технології позитивно вплинула на формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів ЕГ, що підтверджується позитивною динамікою за всіма показниками. Так, загальний рівень сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів ЕГ здебільшого перебуває на високому й середньому рівнях (38 % й 42 % відповідно), у той час як кількість майбутніх журналістів КГ, яким властивий високий рівень, становить лише 19,2 %, середній рівень – 38,5 %. Низький рівень розвитку досліджуваного феномену зафіксовано у 20 % майбутніх журналістів ЕГ й 42,3 % майбутніх журналістів КГ.

З метою визначення статистичної значущості змін у рівнях сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів експериментальної й контрольної груп використовувався критерій Пірсона χ^2 , [3, 9], який обчислювався за формулою [3.1]:

$$\chi_e^2 = \sum_{j=1}^S \left[\sum_{i=1}^k (f_{ij} - f_{ij}^T)^2 / f_{ij}^T \right], \quad (3.1)$$

де j – вибірки, що досліджуються, $j = \overline{1, S}$;

i – індекси значень величини, $i = \overline{1, k}$;

k – кількість інтервалів;

f_{ij} – емпірична частота;

f_{ij}^T – теоретична частота.

У цьому випадку теоретична частота обчислюється за формулою 3.2.

$$f_{ij}^T = \left[1 / \sum_{j=1}^S n_j \right] \cdot \sum_{j=1}^S f_{ij} \cdot n_j, \quad (3.2)$$

де n_j – обсяг j -ої вибірки.

Результати обчислення критерію χ^2 подано в табл. 3.15.

Таблиця 3.15

Статистичний аналіз результатів експериментального дослідження

№ з/п	Рівні	ЕГ		КГ		Теоретичні частоти		$(f_{i1} - f_{i1}^T)^2 / f_{i1}^T$	$(f_{i2} - f_{i2}^T)^2 / f_{i2}^T$	Разом
		осіб	%	осіб	%	f_{i1}^T	f_{i2}^T			
1	Високий	19	38,0	10	19,2	14,21	14,79	1,61	1,55	3,16
2	Середній	21	42,0	20	38,5	20,10	20,90	0,04	0,04	0,08
3	Низький	10	20,0	22	42,3	15,69	16,31	2,06	1,98	4,04

За наявної кількості ступенів свободи, яка дорівнює двом $\gamma=2$ (кількість ступенів свободи при χ^2 -критерії $n-1$, де n – кількість інтервалів), і рівня значущості $\alpha < 0,05$ критичне значення $\chi_{кр}^2$ становить 5,99. Розраховане в табл. 3.11 емпіричне значення критерію Пірсона $\chi_e^2 = 7,28$, що перевищує його критичне значення $\chi_{кр}^2 = 5,991$. Це підтверджує статистичну значущість результатів експериментальної роботи та висновок щодо результативності теоретично обґрунтованої й розробленої технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку.

Вірогідність основних положень і висновків проведеного експерименту забезпечувалась опорою на наукову методологію, вихідні теоретичні

положення й поняттєво-термінологічний апарат дослідження, репрезентативністю вибірки, практичним підтвердженням теоретичних положень в експериментальній роботі, використанням взаємодоповнювальних методів науково-педагогічного дослідження, адекватних його меті й завданням.

Таким чином, логіка й послідовність етапів експериментальної роботи, її пролонгованість, значний контингент учасників, варіативність методів психолого-педагогічного дослідження, результати статистичного аналізу експериментальних даних підтверджують правильність висунутої гіпотези й дають підставу вважати, що запропонована технологія формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку є дієвою, завдання дослідження розв'язано і його мету досягнуто.

Висновки до розділу 3

Експериментальну апробацію теоретично обґрунтованої й розробленої технології формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів було здійснено на базі Коледжу ісламських наук Імама Аль-Кадхіма (м. Багдад), Анбарського університету (м. Ер-Рамаді), Тикритського університету (м. Тикрит) протягом 2016 – 2019 рр. Загалом різними видами діяльності було охоплено 160 здобувачів вищої освіти, з них 58 учасників пілотного дослідження, 50 осіб становили експериментальну групу, 52 особи – контрольну.

Для реалізації дослідницької роботи були використані такі критерії з показниками: мотиваційно-ціннісний (розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; інтерес до опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій); когнітивний (знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій; знання щодо створення медіа продуктів на основі інформаційних технологій; знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій); діяльнісний (уміння шукати, опрацьовувати та

аналізувати інформацію; уміння створювати медіапродукти та розміщувати їх у мережі Інтернет; уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій); особистісний (здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, активність, толерантність).

З метою визначення рівнів сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів було використано комплекс діагностичних методик, а саме: методику «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, анкетування для визначення інтересу до використання інформаційно-комунікативних технологій у майбутній професійній діяльності, тестування, аналіз професійних ситуацій для визначення рівня сформованості знань й умінь щодо використання інформаційно-комунікативних технологій, діагностичну карту «Рефлексивна діяльність журналіста», графічний тест «Визначення потреби в активності» Є. Ільїна, методику визначення комунікативної толерантності В. Бойка.

Педагогічний експеримент складався з трьох етапів (констатувального, формувального й контрольного), які були між собою логічно пов'язані та спрямовані на досягнення загальної мети дослідження.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили недостатній рівень сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів контрольної та експериментальної груп. Так, низький рівень сформованості означеної компетентності демонстрували 48,1 % майбутніх журналістів КГ й 48 % ЕГ, середній рівень – 38,5 % майбутніх журналістів КГ і 40 % ЕГ. Це свідчить про недостатнє усвідомлення респондентами соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності, недостатню спрямованість на оволодіння інформаційно-комунікативними технологіями, що зумовило фрагментарність і несистемність відповідних знань та умінь. Отже, отримані результати підтвердили актуальність і доцільність обраної теми дослідження.

На формувальному етапі дослідження в процес професійної підготовки майбутніх журналістів експериментальної групи було впроваджено теоретично обґрунтовану й розроблену технологію формування їхньої соціально-інформаційної компетентності. Для її реалізації було розроблено факультативний спецкурс «Соціально-інформаційна діяльність журналістів». Її головними засобами стали такі медіапродукти, як авторський динамічний освітній сайт, електронний посібник тощо.

На контрольному етапі експерименту зіставлялися результати сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів експериментальної й контрольної груп за визначеними критеріями й показниками. Його результати продемонстрували позитивний вплив експериментальної технології на формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів ЕГ, що підтверджується позитивною динамікою за всіма показниками. Так, загальний рівень сформованості соціально-інформаційної компетентності в майбутніх журналістів ЕГ здебільшого перебуває на високому й середньому рівнях (38 % й 42 % відповідно), у той час як кількість майбутніх журналістів КГ, для яких характерний високий рівень, становить лише 19,2 %, середній рівень – 38,5 %. Низький рівень розвитку досліджуваного феномену зафіксовано у 20 % майбутніх журналістів ЕГ й 42,3 % майбутніх журналістів КГ.

Оброблення експериментальних даних із застосуванням критерію Пірсона підтвердило, що майбутні журналісти ЕГ продемонстрували результати, які в статистичному вимірі відрізняються від результатів КГ з рівнем достовірності 95 %. Проведений аналіз результатів педагогічного експерименту підтвердив гіпотезу дослідження й дозволив зробити висновок про підвищення рівня сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів за рахунок реалізації авторської технології.

Основні положення розділу відображено в таких публікаціях автора [1–3, 18].

Література до розділу 3

1. Альсадун М. А. Критеріальна база сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку. *Матеріали ІІІ науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* (м. Харків, 2019 р.). Харків : УІПА, 2019. С. 6.
2. Альсадун М. А. Організація самостійної роботи майбутніх журналістів Іраку на основі педагогічного сайту. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя: зб. матер. І Міжнар. наук.-практ. WEB-форуму* (Київ - Харків, 26–28 березня 2019 р.). Кропивницький : Вид-во Льотної академії Національного авіаційного університету. Вип. 1. 2019. С. 203–204.
3. Альсадун М. А. Управління формуванням соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку на основі діагностичних засобів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2019. Вип. 7 (13). URL : <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/117>.
4. Гончаренко С. У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : для студентів, магістрів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів. К.: Вища школа, 2003. 373 с.
5. Горкавий В. К., Ярова В. В. Математична статистика : навч. посібник. К. : ВД «Професіонал», 2004. 384 с.
6. Давыдов В. В., Громыко Ю. В. Концепция экспериментальной работы в сфере образования. *Вопросы психологии*. 1994. №6. С. 31–37.
7. Краевский В. В. Методология педагогического исследования: пособие. Самара: СамГПИ, 1994. 165 с.
8. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллинн : Валгус, 1980. 334 с.
9. Лапач С. Н., Чубенко А. В., Бабич П. Н. Статистика в науке и бизнесе. К.: МОРИОН, 2002. 640 с.

10. Лизанчук В. Психологія мас-медіа : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 420 с.
11. Марціхів Х. Р. Професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук у галузі журналістики в університетах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. 369 с.
12. Методичні вказівки щодо практичних занять з навчальної дисципліни «Мультимедійна журналістика» для підготовки студентів денної форми навчання за спеціальністю 061 «Журналістика» освітнього рівня «магістр» : укл. Н. М. Алексєєнко. Кременчук, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2019. –20 с.
13. Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике. М. : Изд-во Красанд, 2010. 224 с.
14. Никишин И. В. Медиапроект: понятие, типы, жизненный цикл. *Молодой ученый. Искусствоведение*. 2019. № 24 (262). С. 478–480.
15. Старикова Л. Д., Стариков С. А. Методы педагогического исследования: учеб. пособие. Екатеринбург: Учеб. кн., 2010. 336 с.
16. Тонконога Е. П. Культура педагогического исследования. М : Академія, 1993. 240 с.
17. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. М. : Изд-во Института Психотерапии, 2002. 490 с.
18. Alsadun M. A. Basic competencies of a modern journalist: [Electronic manual]. Kharkov : UIPA, 2016. 56 p. Access mode: <http://for-journalists.com/tutorial/> Tutorial – TRAINING FOR JOURNALISTS.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення проблеми підвищення рівня сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення, експериментальної перевірки та практичного впровадження відповідної технології, яка побудована на основі активізації освітньої діяльності студентів в умовах використання авторського динамічного освітнього сайту.

1. Інформаційне суспільство вимагає від журналістів сформованості соціально-інформаційної компетентності як такої, що визначає рівень володіння інформаційними технологіями, а також здатність критично ставитися до соціальної інформації. У результаті аналізу концептуальної форми інтеграції та емпіричного рівня її застосування, інтеграційних характеристик соціальної та інформаційної компетентностей фахівців запропоновано авторське тлумачення поняття «соціально-інформаційна компетентність журналістів» як особистісного інтегративного утворення, що характеризує їхню здатність організовувати взаємодію з соціумом на основі інформаційних технологій у медійному просторі з дотриманням етико-правових норм. Спираючись на індуктивний метод пізнання дійсності, процеси інтеграції структурних складових соціальної та інформаційної компетентностей у новий конструкт, визначено структуру соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів як сукупність мотиваційного, знаннєвого, процесуального та особистісного компонентів.

2. Проведений аналіз освітніх програм професійної підготовки майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку показав, що умови для формування соціально-інформаційної компетентності фахівців є недостатніми. Водночас аналіз стратегій розвитку цих закладів виявив, що пріоритетним завданням діяльності вишів у контексті нашого дослідження є формування покоління медіапрофесіоналів, озброєних ідеями й теоретичною та практичною базою для сучасного медіасектора. Доведено, що розв'язання цього завдання

забезпечується активізацією освітньої діяльності майбутніх журналістів засобами інформаційних технологій, що уможливорюється за рахунок розроблення авторського динамічного освітнього сайту.

3. Теоретично обґрунтовано та розроблено технологію формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку. Технологія містить такі етапи: підготовчо-цільовий (мета, завдання, методологічні підходи, функції, принципи реалізації технології); змістово-формувальний (структура і зміст соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів та педагогічний інструментарій щодо її формування); діагностично-коригувальний (критерії та показники, рівні сформованості досліджуваної компетентності, очікуваний результат). Технологія ґрунтується на таких методологічних підходах, як системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, інтеграційний. Серед принципів її реалізації виокремлено загальнопедагогічні (науковості, системності, зв'язку теорії і практики, активності) і специфічні (збагачення змісту професійної підготовки, творчої самореалізації майбутніх журналістів). Визначено, що технологія реалізує такі функції, як мотиваційно-спонукальну, ціннісно-орієнтовну, технологічну, інтегровальну й контрольну-коригувальну. Зміст технології представлено в межах факультативного спецкурсу «Соціально-інформаційна діяльність журналістів». Встановлено форми навчання в умовах технології: проблемні лекції, лекції із запрограмованими помилками, відеолекції, лекції-бесіди, практичні заняття та самостійна робота студентів. Конкретизовано методи її реалізації: ділові та рольові ігри, дискусії, кейс-метод, метод проєктів тощо. Визначено засоби реалізації розробленої технології: діагностичні (анкети, тести), екранно-звукові (відеоролики, електронні презентації, аудіозаписи); медіапродукти (електронний посібник, авторський динамічний освітній сайт) тощо. Організаційно-педагогічними умовами реалізації технології визнано створення освітнього середовища на основі медіапродуктів та стимулювання самостійної роботи студентів у цьому середовищі.

Уточнено зміст критеріїв та показників сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів: мотиваційно-ціннісний (розуміння соціально-інформаційної компетентності як провідної професійної цінності; інтерес до опанування та використання інформаційно-комунікативних технологій); когнітивний (знання термінологічної основи інформаційних технологій, телекомунікацій; знання про створення медіапродуктів на основі інформаційних технологій; знання соціальних можливостей та етико-правових основ використання інформаційно-комунікативних технологій); діяльнісний (уміння шукати, обробляти й аналізувати інформацію, уміння створювати медіапродукти і розміщувати їх у мережі Інтернет, уміння взаємодіяти із соціумом з урахуванням етико-правових засад використання інформаційно-комунікативних технологій); особистісний (здатність до самоаналізу майбутньої професійної діяльності, активність, толерантність).

4. Дієвість запропонованої технології доведена її експериментальною апробацією. Вплив розробленої технології на формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів експериментальної групи підтверджено позитивною динамікою за всіма показниками. Так, загальний рівень сформованості досліджуваної компетентності майбутніх журналістів експериментальної групи здебільшого перебуває на високому й середньому рівнях (38 % й 42 % відповідно), у той час як кількість майбутніх журналістів контрольної групи, для яких характерним є високий рівень, становить лише 19,2 %, середній рівень – 38,5 %. Низький рівень розвитку досліджуваного феномену зафіксовано у 20 % майбутніх журналістів експериментальної групи й 42,3 % контрольної. Вірогідність результатів дослідження доведена засобами математичної статистики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективними є питання підготовки викладачів до формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів, вдосконалення педагогічного інструментарію з формування в них медіакультури.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета щодо виявлення розуміння специфіки соціальної, інформаційної та соціально-інформаційної компетентностей майбутніх журналістів Іраку

Анкета

Запрошуємо Вас взяти участь в дослідженні проблеми формування соціально- інформаційної компетентності майбутніх журналістів на території Іраку. Для заповнення анкети Вам необхідно вибрати варіант відповіді і обвести цифру, що позначає цей варіант. Ви також можете дати вільну відповідь на відведеному для цього місці. Анкетування анонімне.

1. Чи відомо Вам поняття «соціальна компетентність»?

- a) Так.
- b) Ні.
- c) Ваш варіант.

2. Як би Ви визначили поняття «соціальна компетентність»?

3. Чи відомо Вам поняття «інформаційна компетентність»?

- a) Так.
- b) Ні.
- c) Ваш варіант.с

4. Як би Ви визначили поняття «інформаційна компетентність»?

5. Розташуйте в порядку важливості для журналіста наступні якості:

- a) здатність до вивчення нових способів діяльності;
- b) здатність до прийняття рішення;
- c) здатність до вибудовування комунікації;
- d) здатність до дослідження ситуацій в суспільстві;
- e) здатність до організації індивідуальної та групової дії;

f) Ваш варіант

6. Які дисципліни, на Вашу думку, сприяють формуванню соціальної компетентності?

7. Які дисципліни, на Вашу думку, сприяють формуванню інформаційної компетентності?

8. Чи влаштовують Вас умови, створені у Вашому закладі освіти, для формування соціальної компетентності?

a) Так

b) Ні

c) Ваш варіант

9. Чи влаштовують Вас умови, створені в Вашому закладі освіти, для формування інформаційної компетентності?

a) Так

b) Ні

c) Ваш варіант

10. Що сприяє формуванню єдиного інформаційного простору журналіста? Проранжуйте відповідь.

a) Комп'ютерна техніка

b) Інформаційні ресурси

c) Міжнародне спілкування

11. Які форми навчання стимулюють творчі здібності у майбутніх журналістів?

a) Лекції

b) Практичні заняття

c) Групові заняття

d) Індивідуальні заняття

12. Чи цікавитеся Ви проблемами формування компетентності майбутніх журналістів?

a. Так

b. Ні

c. Іноді

d. Ваш варіант

13. Які якості, на Ваш погляд, визначають рівень компетентності майбутнього журналіста? _____

14. Чи вважаєте Ви, що соціально-інформаційна компетентність значно впливає на рівень професіоналізму журналіста?

a) Так

b) Ні

c) Ваш варіант

15. Хотіли б Ви відвідувати додаткові курси, на яких би у Вас формувалася соціально-інформаційна компетентність?

a. Так

b. Ні

c. Іноді

d. Ваш варіант

16. Хотіли б Ви отримувати додаткові курси дистанційно?

a. Так

b. Ні

c. Ваш варіант

Вкажіть, будь ласка, Ваші дані (підкресліть):

-Ваш вік: a) 20-25; b) 26-30; c) 31-40.

- Вашу стать: a) чоловіча b) жіноча

- базова освіта: a) школа б) коледж

Дякуємо за участь в анкетуванні!

Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича

Система ціннісних орієнтації визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її відносин до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції та філософії життя.

Найбільш розповсюдженої в даний час є методика вивчення ціннісних орієнтацій М.Рокич, заснована на прямому ранжируванні списку цінностей.

М. Рокич розрізняє два класи цінностей:

термінальні - переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути

інструментальні - переконання в тому, що якийсь образ дій або властивість особистості є кращим у будь-якій ситуації.

Цей розподіл відповідає традиційному розподілові на цінності-мети і цінності-засоби.

Респондентові пред'являється два списки цінностей (по 18 у кожному) або на аркушах папера за алфавітом, або на картках. У списках випробуваний привласнює кожній цінності ранговий номер, а картки розкладає в порядку значимості. Остання форма подачі матеріалу дає більш надійні результати. Спочатку пред'являється набір термінальних, а потім набір інструментальних цінностей.

Інструкція. «Зараз Вам буде пред'явлений набір з 18 карток з позначенням цінностей. Ваша задача - розкласти їх в порядку значимості для Вас як принципів, якими Ви керуєтеся у Вашому житті.

Кожна цінність написана на окремій картці. Уважно вивчіть картки і вибравши ту, котра для Вас найбільш значима, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу по значимості цінність і помістіть її слідом за першою. Потім проробіть теж із усіма картками, що залишилися. Найменш важлива залишиться останньої і займе 18 місце. Працюйте не поспішаючи, вдумливо. Якщо в процесі роботи Ви зміните свою думку, то можете виправити свої відповіді, помінявши картки місцями. Кінцевий результат повинний відбивати Вашу щирі позицію".

Перевагою методики є універсальність, зручність і економічність у проведенні обстеження й обробці результатів, гнучкість - можливість варіювати як стимульний матеріал (списки цінностей), так і інструкції. Істотним її недоліком є вплив соціальної бажаності, можливість нещирості. Тому особливу роль у даному випадку грає мотивація діагностики, добровільний характер тестування і наявність контакту.

Для подолання зазначених недоліків і більш глибокого проникнення в систему ціннісних орієнтації можливі зміни інструкції, що дають додаткову діагностичну інформацію і дозволяють зробити більш обґрунтовані висновки. Так, після основної серії можна попросити випробуваного ранжувати картки, відповідаючи на наступні питання:

В якому порядку й в якому ступені (у відсотках) реалізовані дані цінності у Вашому житті?

Як би Ви розташували ці цінності, якби стали таким, яким мріяли?

Як, на Ваш погляд, це зробила б людина, досконала у всіх відносинах?

Як зробили б це, на Вашу думку, більшість людей?

Як це зробили б Ви 5 або 10 років тому?

Як це зробили б Ви, через 5 або 10 років?

Як ранжували б картки близькі Вам люди?

Аналізуючи ієрархію цінностей, варто звернути увагу на їхнє угруповання випробуваним у змістовні блоки по різних підставах. Так, наприклад, виділяються «конкретні» і «абстрактні» цінності, цінності професійної самореалізації й особистого життя і т.д. Інструментальні цінності можуть групуватися в етичні цінності, цінності спілкування, цінності справи; індивідуалістичні і конформістські цінності, альтруїстичні цінності; цінності самоствердження і цінності прийняття інших і т.д. Це далеко не всі можливості суб'єктивного структурування системи ціннісних орієнтації. Психолог повинен спробувати уловити індивідуальну закономірність. Якщо не вдається виявити ні однієї закономірності, можна припустити несформованість у респондента системи цінностей або навіть нещирість відповідей.

Обстеження краще проводити індивідуально, але можливо і групове тестування.

Список А (термінальні цінності):

- активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя);
- життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
- здоров'я (фізичне і психічне);
- активна соціальна взаємодія;
- краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі й у мистецтві)
- любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);
- матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних утруднень);
- наявність гарних і вірних друзів;
- суспільне визнання (повага навколишніх, колективу, товаришів по роботі);

- пізнання (можливість розширення свого утворення, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);
- продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей);
- розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне удосконалювання);
- розваги (приємний, необтяжливий плин часу, відсутність обов'язків);
- воля (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);
- щасливе сімейне життя;
- щастя інших (добробут, розвиток і удосконалювання інших людей, усього народу, людства в цілому);
- використання у роботі інформаційних технологій;
- творчість (можливість творчої діяльності);
- впевненість у собі (внутрішня гармонія, воля від внутрішніх протиріч, сумнівів).

Список Б (інструментальні цінності):

- акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах;
- вихованість (гарні манери);
- високі запиту (високі вимоги до життя і високі домагання);
- життєрадісність (почуття гумору);
- ретельність (дисциплінованість);
- незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
- непримиренність до недоліків у собі й інших;
- освіченість (широта знань, висока загальна культура);
- відповідальність (почуття обов'язку, уміння дотримувати слова);
- раціоналізм (вміння реалістично і логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення);
- самоконтроль (стриманість, самодисципліна);
- сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів;
- взаємодія на основі етико-правових особливостей;
- тверда воля (уміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами);
- терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки й омани);
- широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);
- чесність (правдивість, щирість);
- ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі).

Анкета «Ваше ставлення до формування соціально-інформаційної компетентності»

Шановні студенти! Визначте, наскільки для Вас є близькими наведені нижче ствердження. Відповіді: «ні» – 1 бал, «іноді» – 2 бали, «так» – 3 бали.

Таблиця

№ з/п	Зміст	Бали		
		1	2	3
1	Я аналізую професійні ситуації з позиції можливості використання інформаційно-комунікативних технологій			
2	Я вважаю, що у професії журналіста важливо використовувати інформаційно-комунікативні технології			
3	Я вважаю, що кожен журналіст зобов'язаний володіти знаннями й уміннями щодо ефективного використання інформаційно-комунікативних технологій			
4	Я розумію та погоджуюся з твердженням про те, що «гарний журналіст інформаційно освічена особистість».			
5	Мій обов'язок як фахівця – об'єктивно висвітлювати події з урахуванням етико-правових норм			
6	Беру активну участь у журналістських заходах, які проводяться в моєму навчальному закладі.			
7	Аналізую зміни у сучасному законодавстві, що регулює галузь журналістики			
8	Відчуваю бажання збагачувати свої знання й уміння щодо застосування інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності			
9	Вважаю позитивним активну соціальну взаємодію в Інтернет-середовищі			
10	Проявляю ініціативу щодо розвитку соціально-інформаційної компетентності			

Результат: 23–30 балів – позитивне ставлення, стійкий інтерес до формування соціально-інформаційної компетентності; 15–22 бали – ситуативний інтерес; менше 15 балів – індіферентне ставлення.

Дякуємо за співпрацю!

**Приклади тестових завдань, що використовувалися для оцінювання
показників когнітивного критерію сформованості соціально-
інформаційної компетентності майбутніх журналістів**

1. Слово «журналістика» запозичене з:

- а. англійської мови
- б. німецької мови
- в. французької мови
- г. італійської мови.

2. Первинні джерела це:

- а. інформація, яка десь існує і збиралася з різних джерел для інших цілей;
- б. це знання, відомості, дані про який-небудь об'єкт, подію, процес або явище, необхідні для підготовки і прийняття маркетингових рішень;
- в. інформація, отримана безпосередньо від її джерела;
- г. інформація, отримана від невідомого джерела.

3. Основний «інструмент» журналіста - це:

- а. текст;
- б. зображення;
- в. звук;
- г. слово.

4. У журналістиці «стиль» - це:

- а. стиль журналіста;
- б. мовні особливості твору;
- в. інструмент журналістської діяльності;
- г. розділ риторики.

5. Слово «газета» - це запозичення з:

- а. італійської мови;
- б. англійської мови;
- в. французької мови;
- г. німецької мови.

6. Засіб, яке дозволяє займатися фотожурналістикою, це:

- а. цифрові камери;
- б. цифрові пристрої;
- в. мобільні телефони;
- г. ноутбуки;

7. Засіб, що надає широкий спектр голосів, ідей і очевидців, це:

- а. соціальні мережі;
- б. YouTube;
- в. Facebook;
- г. газети.

8. Краудсорсінг - це:

- а. форма цифрового мультимедіа;
- б. безпроводний інтернет;
- в. це офіс в кишені;
- г. розподілена модель вирішення проблем і виробництва.

9. Що відноситься до Медіа-каталогом?

- а. ІСП;
- б. HMSO;
- в. BRAD;
- г. УНС.

10. До вторинних джерел відноситься:

- а. місцеве самоврядування;
- б. громадські справи;
- в. новини або прес-конференції;
- г. місце розміщення оголошень.

11. До первинних джерел відносяться:

- а. секретарі уряду;
- б. представники громадськості;
- в. місцевий уряд;
- г. політичні партії.

12. Журналісти прагнуть відповісти на питання:

- а. "хто що";
- б. «Хто», «що», «де», «коли», «чому» і «як»;
- в. «Коли», «чому» і «як»;
- г. «де», «коли», «чому» і «як»;

13. Замітка - це жанр:

- а. оперативно-новинний;
- б. дослідний;
- в. дослідницько-подібний;
- г. дослідницько-новинний;

14. Місцеві новини - це:

- а. новини, які охоплюють регіон;
- б. новини, які охоплюють весь світ;
- в. новини, які охоплюють країну;
- г. новини, які охоплюють певний географічний діапазон.

15. Контакттери - це:

- а. люди, які протягом декількох місяців або років надавали журналістам цінну інформацію;
- б. люди, які протягом декількох місяців або років беруть у журналістів цінну інформацію;
- в. люди, які протягом декількох місяців або років публікують для журналістів статті.

16. Термін «інформація» походить від:

- а. французької мови;
- б. латинської мови;
- в. англійській мові;
- г. іспанської мови.

17. Головна функція журналістики:

- а. виховна;
- б. культурно-просвітницька;
- в. інформаційна;
- г. ідеологічна.

18. Журналіст - це посередник між інформацією та:

- а. редактором газети;
- б. іншою людиною;
- в. суспільством;
- г. співробітниками газети.

19. Соціальна компетентність - це _____

20. Інформаційна компетентність - це _____

21. Соціально-інформаційна компетентність - це _____

Приклади практичних завдань, що використовувалися для оцінювання показників діяльнісного критерію сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів

1. Знайдіть у сучасних публікаціях всі види інтерв'ю і підготуйте досье журналістських текстів.
2. Підготуйте питання для проведення бліц-опитування. Які соціальні групи повинні бути залучені для вивчення громадської думки? Чи можуть стати відповіді респондентів на ваші запитання змістом аналітичного опитування?
3. Продемонструйте текстові особливості анкети як жанру (або виду інтерв'ю) на журналістських публікаціях.
4. Напишіть портретне інтерв'ю. Уявіть аудиторії свого героя за допомогою бліц-портрета. Не забудьте запропонувати заголовок.
5. Складіть список питань, які Ви ніколи не стали б ставити людям ні за яких обставин.
6. Підготуйтеся до інтерв'ю на обрану тему. Визначте, кого будете опитувати, враховуйте ступінь компетентності інтерв'юйованого, його зайнятість, кількість часу, який він може приділити, статус, соціально-психологічну групу, гендерні характеристики. Складіть перелік питань, розташуйте їх в логічній послідовності.
7. Здійсніть аналіз інформації за таким алгоритмом:
 - Прочитайте кілька статей в номерах різних газет.
 - Виділіть ручкою, олівцем або маркером ті пропозиції, в яких містяться відповіді на класичні питання: що, де, коли, хто, як, чому.
 - Визначте, чи на всі питання дані відповіді в статтях. Якщо ні, то поясніть:
 - а) чому журналіст не дав відповіді на всі питання (лінощі журналіста, недбалість, труднощі в отриманні інформації тощо);
 - б) які наслідки може мати для читача відсутність відповідей на основні питання;
8. Виконайте завдання за таким алгоритмом:
 - Оберіть в номерах газет і уважно прочитайте об'ємний інформаційний матеріал (наприклад, стаття).
 - Закреслюйте (за допомогою фломастера, ручки або маркера) все, на ваш погляд, зайве у цьому матеріалі, скоротивши його до формату замітки.
 - Проаналізуйте, чи отримав читач достатньо інформації про те, що відбувається.
 - Чи не постраждав при цьому сенс статті.

Створіть, таким чином, добірку інформації на різні теми - політика, культура, спорт, економіка та ін.

9. Здійсніть аналіз коментарів до публікацій в Інтернеті за наступним алгоритмом:

- вкажіть автора, назву публікації, ЗМІ, дату публікації, посилання на джерело;
- вкажіть тип матеріалу: «+», «-», нейтральний;
- вкажіть якість коментарів (актуальний / не актуальний матеріал; викликав / не викликав громадський інтерес);
- визначте зміст коментарів (коментар по суті теми; коментар-думка, коментар-питання / відповідь, коментар-провокація, коментар - продовження теми; коментар-оцінка, коментар, невідповідний темі виступу тощо).
- визначте розвиток різних напрямків-думок (простежуються ці лінії чи ні; якщо простежуються, то які?);
- встановіть характер коментарів (підтримують думку чи ні; толерантні, агресивні, що виражають згоду / незгоду з постановкою проблеми / питання);
- чи можна бачити в ході коментарів розвиток теми, продовження / перспективи нової теми?

10. Наведіть алгоритм створення журналістом свого YouTube каналу.

11. Знайдіть в електронних ЗМІ та дайте короткий огляд порушень прав і обов'язків з боку самих журналістів.

Додаток Е

Діагностична карта «Рефлексивна діяльність журналіста»

Шановні колеги! Висловіть, будь-ласка, Ваші погляди на твердження, представлені в анкеті, і оцініть їх за трибальною шкалою: 3 бали – найбільш близький для Вас зміст, 1 бал – найменш близький.

№ з/п	Зміст	Бали		
		1	2	3
1.	Я спостерігаю за своїми вчинками, діяльністю, поведінкою, внутрішнім станом і переживаннями, коли це стосується власної професійної діяльності.			
2.	Я постійно аналізую власну професійну діяльність й діяльність інших, замислююся над мотивами діяльності інших колег.			
3.	Я прогножую професійну діяльність в різних ситуаціях, бачу різні варіанти розв'язання професійних завдань, обираю з них найбільш правильний.			
4.	Я вмію планувати та здійснювати професійну діяльність на засадах використання інформаційно-комунікативних технологій.			
5.	Я критично ставлюся до самого себе, своїх можливостей, якостей і здібностей, коли це стосується проблем професійної діяльності.			
6.	Я постійно зіставляю себе з іншими людьми.			
7.	Виникнення професійних проблем, у вирішенні яких я маю труднощі, стимулює мене до саморозвитку.			
8.	Будь-який професійний вчинок людини має бути осмислений нею, проаналізований, алгоритм дій скорегований на майбутнє.			
9.	При виникненні ускладнень я зупиняюся та роблю аналіз попередньої діяльності. Перейшовши в позицію нового професійного завдання, намагаюся знайти засоби створення смислів, які надають мені змогу зрозуміти й описати попередню активність.			

Результат: 20–27 балів – здійснення рефлексивної діяльності; 12–19 – часткове здійснення; менше 12 – відсутня рефлексивна діяльність (або на низькому рівні).

Дякуємо за співпрацю!

Графічний тест «Визначення потреби в активності»

Тест розроблений Є. Ільїним (1972) і показує рівень внутрішнього енергетичного потенціалу людини для прояву ним активності.

Тест заснований на визначенні диференційованих просторових порогів при збільшенні і зменшенні амплітуд рухів руки по відношенню до еталонної (обраної випробуваним або заданої експериментатором) амплітуди. У осіб з високим енергетичним потенціалом диференціальні пороги при збільшенні еталонної амплітуди руху більше, ніж при зменшенні еталонної амплітуди. У осіб з низьким енергетичним потенціалом спостерігається зворотна закономірність.

Інструкція (проведення тестування)

Випробуваний, сидячи за столом, із закритими очима креслить на листку паперу невелику горизонтальну лінію (до 2,5 см), яка для подальших рухів буде еталонною. Потім, не відкриваючи очей, під цією лінією він повинен накреслити лінію трохи довше. Це повторюється чотири рази, і кожного разу еталон випробуваний обирає заново. У наступній серії випробуваний, накресливши невелику лінію (також до 2,5 см), в повторному русі повинен постаратися накреслити лінію, трохи коротше першої. Проби зі зменшенням амплітуд рухів руки теж повторюються чотири рази, причому і в цьому випадку кожен раз еталон вибирається заново. Потім все це проробляється на великих амплітудах рухів (при закритих очах креслить лінії, рівні 5-7 см). Весь порядок накреслення ліній такий:

Накреслити невелику лінію

Накреслити лінію трохи довше

І так ще три рази.

Накреслити невелику лінію

Накреслити лінію трохи коротше

І так ще три рази.

Накреслити велику лінію

Накреслити лінію трохи довше

І так ще три рази.

Накреслити велику лінію

Накреслити лінію трохи коротше

І так ще три рази.

Обробка результатів і висновки

Вимірюється довжина кожної лінії і визначається, скільки міліметрів кожен раз додавав випробуваний до ідеалу і скільки зменшував. Якщо йому це в якійсь спробі зробити не вдалося (різниця дорівнює нулю або від'ємна), то ці спроби до уваги не беруться.

Підсумовуються окремо:

а) всі значення збільшення довжини ліній при малих амплітудах рухів руки (суму позначимо - «а»);

б) всі значення зменшення при малих амплітудах («б»);

в) всі значення збільшення при великих амплітудах («в»);

г) всі значення зменшення при великих амплітудах («г»).

Після цього порівнюють «а» - з «б» і «в» - з «г». Якщо «а» більше «б» і «в» більше «г», то у обстеженого є висока потреба в активності; якщо «б» більше «а» і «г» більше «в», то у обстеженого є низька потреба в активності. Якщо «а» більше «б», а «г» більше «в», то у обстеженого є середня потреба в активності. Варіант: «а» < «б» і «в» > «г» свідчить про тимчасове парабіотичний стан обстеженого, викликаний втомою, недосипанням й іншими причинами.

Діагностика комунікативної толерантності (за В. Бойко)

Інструкція до тесту.

Вам надається можливість зробити екскурс в різноманіття людських відносин. З цією метою вам пропонується оцінити себе в дев'яти запропонованих нескладних ситуаціях взаємодії з іншими людьми. При відповіді важлива перша реакція. Відповідати треба, довго не роздумуючи, не пропускаючи питання.

Міру згоди з думкою висловлюйте наступним чином:

0 балів – зовсім невірно,

1 – вірно в деякій мірі (несильно),

2 – вірно значною мірою (значно),

3 – вірно у вищій ступені (дуже сильно).

Перевірте себе: наскільки ви здатні сприймати або не сприймати типові індивідуальності людей, які зустрічаються нам. Нижче наводяться судження; скористайтесь оцінками від 0 до 3 балів, щоб висловити, наскільки вірні вони по відношенню особисто до вас.

1. Повільні люди зазвичай діють мені на нерви.
2. Мене дратують метушливі, непосидючі люди.
3. Гучні дитячі ігри переношу важко.
4. Оригінальні, нестандартні, яскраві особистості зазвичай діють на мене негативно.
5. Бездоганна у всіх відношеннях людина насторожила б мене.

Перевірте себе: чи немає у вас тенденції оцінювати людей, виходячи з власного «Я».

Міру згоди з судженнями, як і в попередньому випадку, висловлюйте в балах від 0 до 3.

1. Зазвичай мене виводить з рівноваги некмітливий співрозмовник.
2. Мене дратують любителі поговорити.
3. Я обтяжувався б розмовою з байдужим для мене попутником у поїзді, літаку, якби він проявив ініціативу.
4. Я обтяжувався б розмовами випадкового попутника, який поступається мені за рівнем знань і культури.
5. Мені важко знайти спільну мову з партнерами іншого інтелектуального рівня, ніж у мене.

Перевірте себе: якою мірою категоричні або незмінні ваші оцінки на адресу оточуючих.

1. Сучасна молодь викликає неприємні відчуття своїм зовнішнім виглядом (зачіска, косметика, наряди).

2. Представники деяких національностей в моєму оточенні відверто не подобаються мені.
3. Є тип чоловіків (жінок), який я не виношу.
4. Терпіти не можу ділових партнерів з низьким професійним рівнем.

Перевірте себе: якою мірою ви вмієте приховувати чи згладжувати неприємні враження при зіткненні з некоммунікбельними якостями людей (ступінь згоди з судженнями оцінюйте від 0 до 3 балів).

1. Вважаю, що на грубість треба відповідати тим же.
2. Мені важко приховати, якщо людина чимось неприємна.
3. Мене дратують люди, які прагнуть у суперечці настояти на своєму.
4. Мені неприємні самовпевнені люди.
5. Зазвичай мені важко втриматися від зауваження на адресу озлобленої або нервової людини, яка штовхається в транспорті.

Перевірте себе: чи є у вас схильність переробляти і перевиховувати партнера (оцінка суджень від 0 до 3 балів).

1. Я маю звичку повчати оточуючих.
2. Невиховані люди обурюють мене.
3. Я часто ловлю себе на тому, що намагаюся виховувати кого-небудь.
4. Я за звичкою постійно роблю кому-небудь зауваження.
5. Я люблю командувати близькими.

Перевірте себе: якою мірою ви схильні підганяти партнерів під себе, робити їх зручними (оцінка суджень від 0 до 3 балів).

1. Мене дратують люди похилого віку, коли вони в годину пік виявляються в міському транспорті або в магазинах.
2. Жити в номері готелю з сторонньою людиною для мене просто катування.
3. Коли партнер не погоджується з моєю правильною позицією, то зазвичай це дратує мене.
4. Я проявляю нетерпіння, коли мені заперечують.
5. Мене дратує, якщо партнер робить щось по-своєму, не так, як мені того хочеться.

Перевірте себе: чи властива вам така тенденція поведінки (оцінка суджень від 0 до 3 балів).

1. Зазвичай я сподіваюся, що моїм кривдникам дістанеться по заслугах.
2. Мене часто дорікають у буркотливості, невдоволенні.
3. Я довго пам'ятаю образи, завдані мені тими, кого я ціную або поважаю.
4. Не можна прощати товаришам по службі нетактовні жарти.

5. Якщо діловий партнер випадково зачепить моє самолюбство, то я на нього тим не менш ображуся.

Перевірте себе: якою мірою ви терпимі до дискомфортних станів оточуючих (оцінка суджень від 0 до 3 балів).

1. Я засуджую людей, які плачуться в чужу жилетку.
2. Внутрішньо я не схвалюю колег (приятелів), які при зручному випадку розповідають про свої хвороби.
3. Я намагаюся йти від розмови, коли хто-небудь починає скаржитися на своє сімейне життя.
4. Зазвичай я без особливої уваги вислуховую сповіді друзів (подруг).
5. Іноді мені подобається позлити кого-небудь з рідних і друзів.

Перевірте себе: які ваші адаптаційні здібності у взаємодії з людьми (оцінка суджень від 0 до 3 балів).

1. Зазвичай мені важко йти на поступки партнерам.
2. Мені важко ладити з людьми, у яких поганий характер.
3. Зазвичай я насилу пристосовуюся до нових партнерів по спільній роботі.
4. Я уникаю підтримувати відносини з дещо дивними людьми.
5. Зазвичай я з принципу наполягаю на своєму, навіть якщо розумію, що партнер правий.

Обробка та інтерпретація тесту результатів.

Отже, ви ознайомилися з деякими поведінковими ознаками, які свідчать про низький рівень загальної комунікативної толерантності. Підрахуйте суму балів, отриманих за всіма ознаками, і зробіть висновок: чим більше балів, тим нижче рівень комунікативної толерантності. Максимальна кількість балів, які можна заробити – 135, свідчить про абсолютну нетерпимість до оточуючих, що навряд чи можливо для нормальної особистості. Точно так само неможливо отримати нуль балів – свідчення терпимості до всіх типів партнерів у всіх ситуаціях. В середньому, за нашими даними, опитані набирають: керівники – 40 балів, персонал – 43 бали. Порівняйте свої дані з наведеними і зробіть висновок про свою комунікативну толерантність. Зверніть увагу на те, за яким з 9 запропонованих вище поведінкових ознак у вас високі сумарні оцінки (тут можливий інтервал від 0 до 15 балів). Чим більше балів за конкретною ознакою, тим в меншій мірі ви терпимі до людей в даному аспекті відносин з ними. Навпаки, чим менші ваші оцінки за тією чи іншою поведінковою ознакою, тим вище рівень загальної комунікативної толерантності за даного аспекту відносин з партнерами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

1. Альсадун М. А. Информационная культура журналиста. *The unity of science*. 2017. December 2016–January. С. 17–19.
2. Альсадун М. А. Типологічне дослідження становлення іракської журналістики в історичному аспекті. *The unity of science*. 2018. April. С. 114–116.
3. Альсадун М. А. Соціально-інформаційна компетентність журналіста. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, Харків. гум.-пед. акад., 2019. Вип. 44. С. 6–13.
4. Альсадун М. А. Сайт як сучасний засіб формування професіоналізму фахівця. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків : УПА, 2018. Вип. 59. С. 41–46.
5. Альсадун М. А. Управління формуванням соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку на основі діагностичних засобів. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2019. Вип. 7 (13). URL : <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/117>.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Альсадун М. А. Информационная культура как необходимый компонент профессиональной деятельности журналиста. *Modern scientific achievements: experience exchange: proceedings of III International scientific conference (Morrisville, Feb 26, 2017)*. Morrisville : Lulu Press, 2017. P. 147–149.
7. Альсадун М. А. Проблемы профессионального образования будущих журналистов в странах арабского региона. *Mind Technologies: Science : International scientific-practical congress (Geneva, the 31 th of March, 2017)*. Geneva, 2017. P. 16–19.
8. Альсадун М. А. Соціально-інформаційна компетентність як базова основа професійної діяльності спеціаліста журналістської сфери. *Матеріали LI*

наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (м. Харків, 2018 р.). Харків : УПА, 2018. С. 7.

9. Альсадун М. А. Информационная культура как вектор устойчивого развития социально-экономических систем. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток*: матер. X Ювілейної Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18–19 квітня 2018 р.). Харків : ХНУБА, 2018. Ч. 1. С. 5.

10. Альсадун М. А. Структура соціально-інформаційної компетентності майбутнього журналіста. *Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті*: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 11–12 квітня 2019 р.). Харків: ФОП Бровін О.В., 2019. С. 12–14.

11. Альсадун М. А. Організація самостійної роботи майбутніх журналістів Іраку на основі педагогічного сайту. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя*: зб. матер. I Міжнар. наук.-практ. WEB-форуму (Київ - Харків, 26–28 березня 2019 р.). Кропивницький : Вид-во Льотної академії Національного авіаційного університету. Вип. 1. 2019. С. 203–204.

12. Альсадун М. А. Критеріальна база сформованості соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів Іраку. *Матеріали III наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* (м. Харків, 2019 р.). Харків : УПА, 2019. С. 6.

13. Альсадун М. А. Моделирование как основа представления технологии формирования социально-информационной компетентности у будущих журналистов на основе динамического педагогического сайта. *Topical issues of the development of modern science: abstracts of V International scientific and practical conference* (Sofia, January 15–17, 2020). Sofia : Publishing House “ACCENT”, 2020. P. 233–237.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

14. Alsadun M. A. Basic competencies of a modern journalist: [Electronic manual]. Kharkov : UIPA, 2016. 56 p. Access mode: <http://for-journalists.com/tutorial/> Tutorial – TRAINING FOR JOURNALISTS.

Апробація результатів дослідження здійснювалася в публікаціях матеріалів дисертації, а також у виступах на конференціях різного рівня:

- *міжнародних*: «Modern scientific achievements: experience exchange» (Morrisville, 2017), «Mind Technologies: Science» (Geneva, 2017), «Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток» (Харків, 2018), «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» (Харків–Київ, 2019), «Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті» (Харків, 2019), «Topical issues of the development of modern science» (Sofia, 2020);

- *внутрішньовузівських*: LI, LII науково-практичні конференції науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (Харків, 2018, 2019).

Ministry of Higher Education
and Scientific Research

Anbar University

College of Arts

وزارة التعليم العالي والبحث العلمي

جامعة الأنبار

كلية الآداب / قسم الاعلام

Від 3/3/2020 № 14

Довідка

про впровадження результатів дослідження
здобувача наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Альсадуна Мунтасіра Асаада Джассіма

на тему «Формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів у
закладах вищої освіти Іраку»

Світова журналістська освіта активно розвивається у напрямі втілення в освітній процес компетентнісного підходу. Виходячи з цього, здобувачем реалізовано підхід, актуальний і для професійної освіти журналістів Іраку.

Теоретичні та практичні результати дисертації Альсадуна Мунтасіра Асаада Джассіма були впроваджені в освітній процес нашого закладу освіти протягом 2018-2019 навчального року.

Основою педагогічного експерименту стала розроблена автором технологія формування соціально-інформаційної компетентності майбутніх журналістів. Особливий науковий та практичний інтерес представляє те, що однією з педагогічних умов її реалізації автором доречно визначено створення освітнього середовища на основі медіатехнологій. Останні було представлено авторським динамічним освітнім сайтом, застосування якого значною мірою вплинуло на якісні показники навчання.

Отримані в ході контрольного етапу педагогічного експерименту позитивні результати щодо сформованості у майбутніх журналістів соціально-інформаційної компетентності стали підставою для рекомендації розробленої автором технології для її втілення в освітній процес закладів вищої освіти, які займаються професійною підготовкою фахівців журналістської галузі.

Ректор Анбарського університету
(підпис)

althreya@yahoo.com

3/3/2020

(П.І.Б.)

Republic of Iraq
Conucli of Representatives
Salvation and Development Bloc

جمهورية العراق
مجلس النواب
كتلة الانقاذ والتنمية

Bl.1 27 / 2 / 2020 № 23

ДОВІДКА
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ
АЛЬСАДУНА МУНТАСІРА АСААДА ДЖАССІМА
НА ТЕМУ «ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У
ЗАКЛАДАХ ВІНЦІОЇ ОСВІТИ ІРАКУ»
НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
КАНДИДАТА ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

Результати дослідження, проведеного Альсадуніом Мунтасіром Асаадам Джассімом у межах його дисертаційної роботи, представляють значний науковий та практичний інтерес для Відділу засобів масової інформації Іракського парламенту. Матеріали дисертації використано для підвищення кваліфікації його співробітників. Ця робота проводилась протягом 2018 року.

Особливий інтерес представляє розроблений здобувачем авторський динамічний освітній сайт, який було втілено у процес самоосвіти співробітників Відділу. До переваг сайту слід віднести те, що він має інформаційно-освітнє середовище (навчально-методичні матеріали, відеоматеріали, комплекси завдань, інструментарій для контролю знань тощо) та комунікаційне середовище, яке забезпечує зворотний зв'язок з педагогом, в якості якого виступав здобувач. Застосування інформаційних технологій дозволило співробітникам свідомо обирати зміст навчання, темп, місце та час його проведення. Такий підхід дозволив позитивно вплинути на формування у співробітників соціально-інформаційної компетентності.

Довідка видана для пред'явлення в спеціалізовану вчену раду Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків).

Керівник Відділу засобів
масової інформації
Іракського парламенту

أبو عبد الله الحسني (П.І.Б.)
(підпис) abd_malek1979@yahoo.com

Біл 5.03.2020 № 34

Довідка
про впровадження результатів дослідження
здобувача наукового ступеня кандидата педагогічних наук
Альсадуна Мунтасіра Асаада Джассіма
на тему «Формування соціально-інформаційної компетентності
майбутніх журналістів у закладах вищої освіти Іраку»

Світова журналістська освіта активно розвивається у напрямі
втілення в освітній процес компетентнісного підходу. Виходячи з
цього, здобувачем реалізовано підхід, актуальний і для професійної
освіти журналістів Іраку.

Теоретичні та практичні результати дисертації Альсадуна Мунтасіра
Асаада Джассіма були впроваджені в освітній процес нашого закладу
освіти протягом 2018-2019 навчального року.

Основою педагогічного експерименту стала розроблена автором
технологія формування соціально-інформаційної компетентності
майбутніх журналістів. Особливий науковий та практичний інтерес
представляє те, що однією з педагогічних умов її реалізації автором
доречно визначено створення освітнього середовища на основі
медіатехнологій. Останні було представлено авторським динамічним
освітнім сайтом, застосування якого значною мірою вплинуло на
якісні показники навчання.

Отримані в ході контрольного етапу педагогічного експерименту
позитивні результати щодо сформованості у майбутніх журналістів
соціально-інформаційної компетентності стали підставою для
рекомендації розробленої автором технології для її втілення в освітній
процес закладів вищої освіти, які займаються професійною
підготовкою фахівців журналістської галузі.

Ректор Аль сламскгог університету
(П.І.Б)

